

તુતી નામાનું દુક વરણન.

અસહના જમાનામાં હીંદુસતાનમાં ઢોલક નામના શેઠ-
રમાં મુખારક નામના એક સોદાગર રહેતો હતો. તેને પેટ
કાંઈ ફરજદ નહોતો હોવાથી તે હર વખત ખોદતાલાની જના-
ખમાં દુવા ગુજરે છે. જે ઉપરથી તે પાક પરવરદગારની મહે-
રખાનીથી તેને ત્યાં એક બેઠો પેદા થાય છે. મેમુન તેનું નામ છે.
અઘર વરસ ગુજરી જવા બાદ, મેમુનનાં મોહિય ઉપર જુ
વાનીના અલકાટ પડવાથી, મુખારક તેને માટે તેની લંદગીના
સાથી શોધી તેના નેકા કરી આપે છે. મેમુનની આરતનું નામ
ખુશ્તે છે. એક દીવસે બજારમાં ફરતાં મેમુનની નજર એક
પોપટ ઉપર પડે છે, કે જે પોપટ દખાવમાં તેમજ બોલવામાં
માણસનું મન લહીતી લેનાર માલમ પડે છે. તે જોઈ મેમુન
તે પોપટવાલાને તેની કીંમત પૂછે છે; એક હજાર દીનાર જાણી
તે અન્યથા થાય છે. એક બીલાડીનાં એકજ નવાલાને વાસતે
આઠલો માલ ખરચે તે ખરો મુરખ હોય, એવા તેના સખુના
સાંભલી ખુદ પોપટ માણસની માફક કેટલીએક ચતુરાઈથી તેના
જવાબ દે છે, જેથી મેમુન તે પોપટને ખરીદ કરે છે. બીજે
દીવસે મેમુન પાછો બજારમાં જતાં એક મેનાંને બોલતી જાય
છે, તેથી તેને પણ ખરીદ કરી તેનું પીંજરું પણ તે પોપટના
પીંજરાંની ખરોખર રાખે છે. મેમુન સોદાગર એક ચોકસ કાર-
ણથી એવા પક્ષો કરાવ કરે છે કે પોપટની મસખત વગર કોઈ
પણ કાંમ કરવું નહી. એક દીવસે મેમુન અને પોપટ જુદી
જુદી બાબદા ઉપર વાતો લંબાવે છે, તેવાંમાં દરીઆની સ-
ફરની વાત નીકલવાથી મેમુનને દરીઆવની સફર કરવાની
મરજ થાય છે. પોતાની આરત સાથ કેટલીક તકરાર મુમાફરીની
બાબદ ઉપર કીધા પછી તે સફર કરવા જાય છે, અને ખુજ-
રાનેને જાણાવે છે કે, જો કદાચ તેને કોઈ કામની જરૂર પડે

તો તે પેલા પોપટ અને મેનાની સલાહ લીધા વગર હર
 ગેજ કંઈ કાંમ કરે નહીં. આ રીતની ગોસ્તેગો થયા પછી
 મેમુન સોદાગર દરીઆવની સફર કરવાને રવાના થાય છે. મુદત
 ગુજરી જવા બાદ ખુજશને એક શાહાબદ ઉપર મોહોબતમાં પડી
 તેને મલવા આવે છે, તોપણ આ કાંમ એક ધાસતી ભરેલુ
 સમજી તે પેલાં પક્ષીઓની મસજત લેવાનું વાજબી વીચારે છે.
 મેના છે તે માદા છે, અને માદા આરતજતની હાલતથી ખરો-
 ખર વાકેફગાર અને કદર ખુજનાર હોય છે, એવું વીચારી તે
 પોતાની સઘલી વાતથી મેનાને વાકેફ કરી તેની સલાહ માંગે છે.
 મેના પોતાનાં ઘણીનાં નીમખને હલાલ કરવા માટે ખુજશનેને
 નશીયતનાં સખુનો કહેવા માંડે છે; પણ તેને એટલી ખમર
 નથી કે ધ્યારમાં પડેલાંઓને મના કરવી અને તેઓને નશી-
 યત દવી એ પથર ઉપર પાંણી રેડવા જેવું છે. તેથી ખુજશને
 ધુસ્સામાં આવી મેનાને પીંજરમાંથી બાહાર કાઢાડી જમીન
 ઉપર એવી રીતે પટકે છે કે તે મરણ પામી છે. ધુસ્સાની ભરેલી
 આ આરત હવે પેલા પોપટની પાસે આવે છે અને તેની આગલ
 પોતાનો અને મેના ઉપર ગુજરેલો હાલ કહી સંભલાવે છે.
 પોપટ અકલવાંત અને શ્યાંના હોતો, તેથી તદબીરથી તે પો-
 તાનો જન સલામત રાખે છે, એટલુંજ નહીં પણ એક રાત
 પછી બીજી, અને બીજી પછી ત્રીજી, એમ બાવન રાત સુધી
 દીલપસંદ અને ચાનાક આપનારી સઘથી મક્કી પાંસઠ વાતો
 લંબાવી તે ખુજશનેને એક યુગ મારગથી અટકાવે છે, જે પછી
 મેમુન સોદાગર મુસાફરીથી પાછો આવી પેલા પોપટથી સંરવે
 વાતે વાકેફ થાય છે, ધુસ્સામાં આવીને ખુજશનેને તે વખતના
 લોકોના રેવાજ મુજબ ગરદન મારે છે, અને પોતે બાકીનો
 વખત એમાલતખાનામાં ગુજારે છે.

સાંકળીયું.

	સંદે.
એક બેઠમાન ઓરતનો એક પાપટી બચાવ.....	૮
એક ઓકીખાંનની વફાદારી અને જાનફેશાની.....	૧૪
સોનાર અને સુધાર.....	૨૦
કુલનો તોરો.....	૨૬
કાંમદ રચના રાજાનું દરદ.....	૩૮
તલેશમાલી પુતલી.....	૪૫
રાજા વીકરમ અને એક દુરવેશ.....	૫૧
રાજા વીકરમ અને એક પરીભદી.....	૫૪
એક શાહજાદો અને તેની સોન્ડી.....	૬૦
ચેહેલા વજીરે કાઠિલી એક રંઝદેજની વાત.....	૬૫
ખાજા વજીરે કાઠિલી એક સોદાગર અને તેની ઓરતની વાત.....	૬૮
ત્રીભ વજીરે કાઠિલી એક મકારે ઓરતની વાત.....	૬૮
ચોથા વજીરે કાઠિલી ઓરતોના મકાર લખનારની વાત.....	૭૩
પાંચમા વજીરે કાઠિલી એક સસરા અને વહુની વાત.....	૭૫
છઠ્ઠા વજીરે કાઠિલી ગીઠાધગર અને એક ઓરતની વાત.....	૭૮
શાંમનો રાજા અને તેનો પાપટ.....	૮૩
એક સોદાગર અને વજીરજાદો.....	૮૮
વીકરમકુવરના લગન.....	૯૬
જાજ રાજાની બેઠી.....	૧૦૪
જીપાનનો શાહજાદો.....	૧૧૧
એલને મુશખી.....	૧૧૩
વાધ અને ખીલાડી.....	૧૧૬
ખનારસના શાહજાદાની ઓરત.....	૧૨૧
મનસુર સોદાગર.....	૧૨૭
શાહજાદો ધુમુક.....	૧૩૩
ખનારસનો પાદશાહી માર.....	૧૪૦
પહરેજગાર મરદની પહરેજગાર બેઠી.....	૧૪૨
સોબી બરાહમણ.....	૧૪૯
એક હસગુજો મરદ.....	૧૫૩
લદ બરેલી બોપરી.....	૧૫૯
ધીરજવાન રહેઝાની.....	૧૬૫
પાપટ અને મેના વચે ગોફતેગો.....	૧૭૦
મોખતાર અને મિથુન.....	૧૭૨
નેહનદ અને હમતાજ.....	૧૭૪

	સંદે.
દેડકાઓનો જીવનગાર ખાદ્યશાહ.....	૧૭૮
કમળખાત જરીર.....	૧૮૧
કનોજનો કુંબાર.....	૧૮૬
વાધ અને શીહગોશ.....	૧૮૯
અમીના.....	૧૯૫
કોહલીને પાદશાહી કેમ પચે ?.....	૨૦૦
ધધડો, તે ધધડો.....	૨૦૧
પુરશેદ.....	૨૦૩
આર વજીરખાં.....	૨૧૧
જીહેર.....	૨૧૬
કેમાંગ અને બદન.....	૨૧૮
જાદુઈ માહોરો.....	૨૨૧
મેહેરશે.....	૨૨૬
હીમતે મદદ : મદદે પ્રુદા.....	૨૨૮
સીસતાનનો શાહનવી.....	૨૩૧
નખલાં જાહી જીવનું નહીં.....	૨૩૪
મેહેરઆરા.....	૨૩૬
મીનનો શાહનશાહ અને રામની શાહનવી.....	૨૩૯
ધધડાનું ગાયન ધધડાને બારી.....	૨૪૩
માખાપત્રી સેવા.....	૨૪૫
રાજદાર મુસલમાન.....	૨૪૬
હીલી ઓરત.....	૨૫૦
“બોત ગઈ : યોડી રહી.”.....	૨૫૪
દુશ્મનનો વીશ્વાસ કેવો !.....	૨૫૮
આરજમનો હજમ.....	૨૫૯
બીકરમની ખીટ વાત.....	૨૬૩
લોખ ના કં?.....	૨૭૨
હુજતનો બદલો.....	૨૭૪
અરી માહોખતનો બદલો.....	૨૭૬
બદખખતી પ્રુદાપો લાવે.....	૨૮૪
કપેસરની બેઠી.....	૨૮૮
મેહેરામ અને તેનો બદખેટીન વજીર.....	૨૯૭
હરતેરંગ મુરગ.....	૩૦૬

તુ તી ના મું.

નામાંની રીડ આત.

મે મુન અને ખુજ રતે.

અસહજનાં જમાંનાંમાં હોંદુસતાનમાં દોલક કરીને રહે-
રમાં મુખારક નામનો એક સોદાગર રહેતો હતો. જેમ તે જર-
માત તથા દોલત-હશમતનો માલેક હતો, તેમ તેનામાં ખુબુરગી
અને દબદબો પણ ભરે હતો; મગર તેને પેટ કોઈ ફરજંદ
નહીં હોવાથી તે હર વખત ખોદાલાલાની જનાખમાં દુવા
માંગી મોનાખત કરતો હતો કે “એ હકતાલા! તું મહને
ખંધે જેહાંનમાં તનહા યાને એખલો મો રાખ, પણ એક ફર-
જંદ આપ.” હરદમ અને હર વખત તેની આંખેન મોરાદ
હતી; અને તે પાક પરવરદમારની મેહરખાંનીથી આ તેની
ઉમેદ ખર આવી. તેને ત્યાં એક બેટો પેદા થયો, જેનો ચેહ-
રા એવો હતો કે

“ગુઈ બ જમીન સેતારેદ આમદ.

ધુસક બ જેહાંન રોખારેદ આમદ.”

“જમીનની ઉપર એક સેતારેન આવી પડ્યો નહીં હતો:
બલકે જોયા યુમક આ જેહાંનમાં બીજી મરતબે પેદા થયો.”
જરૂર મુખારકે તેલુ નાંમ મેમુન કરીને રાખ્યું. અહાર
વંરથ ગુજરી જવા બાદ મેમુનનાં મોહોડા ઉપર જુવાંનીનો
અલકાટ પડવાથી જ્યારે તેનાં ગાલનો સમજે ખીલ્યો, ત્યારે

મુખારકે તેને માટે તેની જાંઘમાંનીના સાથી સોધી તેના નેકા કરી આપવાને વાજખી વીચાર્યું. મેમુનને માટે જે મેદિયુખ સોધવામાં આવી તેની ખુબશુરતી પુનર્મના માહિતાખ જેવા હતી, અને તેણીનું નામ 'ખુબશુરતે' હતું. તેઓ 'ખને'માં મોહિખવ અને એખલાસ એટલેવોતો વધયો કે આજે તમા 'વાકકનો પયારખી તેઓ આગમ કુચ ખીસાદમાં નહીં હોતો. મુખારકની પરવરશી તમે તેઓ બેઠ બેકીકરાઈમાં ઉઘરતાં હતાં, એક દીવસે મેમુન બજારમાં ફરતો હતો તેવામાં તેની નજર એક પોપટ ઉપર પડી કે જે પોપટ દખાવમાં તેમજ બોલવામાં માણસનું મન જાહીતી લેનાર હતો. તે જોઈ મેમુનને તે પોપટવાલાને તેની કીમત પુછી, જેનાં એક હજાર દીનાર જાણવામાં આવ્યા, આ કીમત સાંભળી મેમુન બોલ્યો કે "જે કોઈ ખરોજ બેવકફ અને મુરખ હોય તે એક મુકી ભર પીછાને માટે, એક હજાર દીનાર આપે; એક ખીલાડીનાં એકજ નવાલાને વાસતે આટલો માલ ખરચે!". આ સંખુને સાંભળી ખુદ પોપટ પોતે બોલવા લાગ્યો કે "એ જુવાન ! તું માહારી કદરને શું જાણે, અને માહારી કીમત તું શું પીછાણે ?, હું જાણું તો એક મુકીભર પીછાં, મગર તમામ એકમનાં, પર અને પીછ, થક અને જક, એ સરવેને પીછાંજી" છું. શાહેર જેવા લોકો જે બોલવામાં હસતાદી ધરાવેછે, તેઓ તમામ માહારી સાથ તકરારમાં આજેજ અને હેરાંત થાય છે. તું જો કે હું ફરેશોતો નથી : તોપણ માહારા બદન, ઉપર ફરેશતાઓની મીસાલે લીલો પોસાક પેદેરેલો સખુંજી. હું કાંઈ પરી નથી : મગર માહારાં ખખાં ઉપર પરીઓની મીસાલે પાકીજેહ સીનગાર સખુંજી. હું કાંઈ પહેરેજગાર મરદ નથી : લેકીન બોલતાલાને પીછાંજી શકું છું. હું કાંઈ નખશખી શાહેર નથી : મગર ખુબ શખુનેનાં બોલવામાં તેનાં કરતાં બેહતર છું. વાસને, એ સોદાગર મરદ, હું મીગકીન એક મુકીભર પીછ જાણું ખરો, લેકીન માહારામાં કેવા કેવા હુન્નરો છે. તે ફક્ત મહુને વાપડવાનીજ નુને માખમ પડ્યો. આજના દસ

દીવસ ઉપર શું બનવાનું છે અથવા શું બનશે તે સરવેની
 અગમચેતી હું બાણું છું; અને, જો નેક મરદ, તેની ખાતરીને
 વાસને તુને હું એક આગાહી કરું છું કે આજથી ત્રીજે દીને
 આજે શહેરમાં કાળુલનાં કોઈ સોદાગરનો એક કાફલો વેપારની
 એક ઝીલ (છઠ) ખરીદ કરવાને માટે આવશે. હવે હું તુને
 કરું છું કે તું મહને આ મારા ધણી પાસેથી ત્રણ દીવસની
 સરને ખરીદ કર, અને શહેરમાં નેટલી છઠ હોય તે લાવીને
 એક જગા ઉપર જમાવ કર. જો ત્રણ દીવસમાં પેલા વેપારીઆ
 આવી તાહરી પાસેથી તે માલ ખરીદ કરે, અને તેમાંથી તુને
 કાંઈ નફો મળે, તો તે નફામાંથી તું માહારી કીમત આપજે,
 નહીંતો મહને માહારા માલેકને પાછો સવાધીન કરજે.”
 મેમુન પોપટનાં સખુનો સાંભલો અન્યથા થયો, અને બીજા સારત-
 થી તેણે તે પોપટને ખરીદ કીધો તયાર પછી તેણે જો માલ તે
 શહેરમાં નેટલો હતો તેટલો તમામ ખરીદ કીધો, અને પેલા
 કાળુલના સોદાગરી કાફલાની રાહ જોતો બેઠો. બરોમર ત્રીજી
 બાંમદાદે તે કાફલો તે શહેરમાં આવી લાગ્યો, અને તેઓએ
 આખા શહેરમાં પેલી છઠની તપાસ કીધી. તેઓને ખબર મળી
 કે ફક્ત મેમુન સોદાગર શીવાય આખા શહેરમાં બીજા કોઈનીબી
 પાસે તે માલ મલવાનો નથી, તેથી તેઓ મેમુનનું ઘર પુછતા
 આવયા, જેણે આગમચથી જ કીમત લેવી તે મુકરર કરી
 મુકરું હતું, અને તેજ કીમતે તે સઘલો માલ તે સોદાગરોને
 તેણે ગ્રાહો નફા ખાઈ વેચી દીધો. આ નફામાંથી તેણે એક
 હજાર દીનાર પેલા પોપટનાં માલેકને ચુકવી આપયા અને
 પોપટના પોતે માલેક થયો. બીજે દીવસે મેમુન જયારે પાછો
 બજારમાં ગયો તયારે તેણે ત્યાં એક મેનાંને બોલતી દીઠી,
 તેથી તેને પાણુ ખરીદ કરી લાવ્યો, અને તેનું પીંજર પાણુ
 પોપટનાં પીંજરાંની બરોમર રાખ્યું. આ મેનાંની દાસતીથી
 પોપટ નહાએત ખુશ થઈ ગયો, અને પોતાનાં આ પીંજરાંમાંનાં

મેમુન સોદાગરે જ્યારે પોપટની અકથ અને દાનાઈની આટલો બધો ફાયદો જોયો ત્યારે તેણે એવો પકો ઠગવ કીધો કે પોપટની મસતત વગર કોઈ પણ કાંમ કરવું નહીં. એક દોવસે મેમુન અને પોપટ જુદી જુદી બામદો ઉપર વાના લાંબાવતા હતા, તેવામાં દરીઆવની સફરની વાત નોકવી, જેમાં પોપટે દરીયાવની સફરનો ફાયદાની કેટલીક તાલીફ કીધી. ત્યારે મેમુને તો દરીઆવનો પાણી વહીક જોયાં નહીં હતાં, તે છતાં આ વાત સાંભળ્યાથી દરીઆવની સફર કરવાની તેને હિંમત થઈ તેજ વખતે આ સફર નીકળવા માટેના પોતાનો વીચાર પોતાની આંતરતને જણાવવા ગયો, અને તોણીને તેણે કહ્યું કે “આ વાહાણી મોહિરદાર, તુ જાણેથ કે આદમીને તમામ ઉમર સુધી કુરસદ ધારી રેતી નથી, અને એ એવું સાંભળ્યું છે કે ખુશહીની મુસાફરીથી ઘણા લાભો અને નફા થાય છે તોપણ દરીયાવની સોદાગરીનાં કામમાં તમામ ફાયદા અને લાભનીજ છાંય માટે છે, અને તેથી માટે ફાયદા હસિય થાય છે. વત્તો એક જગ્યાએ એસી રેહતાં ધનિસાંનનાં દીકરને ઘણી તરેહથી બેઆરામીયત અને બેચેની પેસા થાય છે. માત્ર વગરનું આદમી બેઆમત્ત કંડવાય છે; જર વનાનું ઘર ઉજડ કંડવાય છે; માટે જ્યારે હમણું મહને કુરસદ છે ત્યારે હું એક દરીયાવની સફર કરવાને ચાહું છું અને પાણીમાંથી રેહી પેસા કરી લાવવાનો ધરિદો રાખું છું.”

આ વાત સંભળી ખુશરને મેમુનને કંડવા સાગી કે “અગરયે દરીયાવની સફરમાં બેમુમાઝ ફાયદો અને ખુશહીની મુસાફરીમાં પેસો નફા છે, તોપણ દરીયાવની સફરમાં ઘણી એક આફતો બોગવતી પડે છે. માટે પછિતો જેની ચીજને મરે છતાં મેમુનના વમવમાં નાખરો રહેમન નથી. પછિતો શું ચીજ તે? તે એક ગખાળા મરે જોયો છે, કે જે અરદનાં કાંઈ કામ કરવાને માત્રી ધરાવતાં હોય છે. તે મનપગ આવેનાં મરે કામ વખત હિંમત કરે છે; પણ જેની તેને તક મળી કે આ રખડો.

ગોસાંમ આપણા હાથમાંથી છટકેલોજ છે. તે જતો રહે છે એટલુંજ નહીં, પણ સાથે તેણે આપણી નેટલી ખીદમત ખજાવી હોય તેના કરતાં તે વધારે સાથે જેંચી જાયછે. આત્મમની નજર તાહરી તરફ જેંચાયછે; તે કદી પાછો ફરતો નથી, અને સાથે તારો માત્ર અને ખુશી બેઠે જેંચી જાય છે; સલાહ અને સુખ, તાહારા છગરનો સંતોશ એ સરવે તે સાથે લેતો જાય છે, અને તુને બેઠેલાજ અને છવપર આવેલા નેવો કરી જાયછે.* માટે, આ પયારા મેમુન, તું જરની એટલી બધી ફીકર અને શીક્ષત શુ કામ કરેછે? મગર તું એ જરને વાસને તેહકીક સફર કીધાનોજ કસઠ કરતો હોય તો તુને ઘટે છે કે તું મહને પણ તાહારી સાથે લઈજા, કારણકે જ્યાં મરદ ત્યાં તેની મોહારદાર.”

મેમુને જણાવ્યું કે “આરતને પોતાના ઘરનો ઉંખરજ ખરહક છે; તેણીએ હમેશાં ઘરમાંજ રેહવુ જોઈએ; ઘરમાંથી પોતાનો પગ કદીબી બાહાર કાઢાડવો નહીં જોઈએ. માટે તુને લાજેમ છે કે માહરા સફર ગયા પછી તું કદીબી ઘરની બાહાર જાય નહીં, અને જો કદાચ તુંને કાંઈ કામની જરૂર પડે તો તેમાં આ પોપટ અને મેનાની સલાહ લીધા વગર હરગેજ કંઈ કરતી ના.”

આ રીતની ગોફનેગો થયા પછી મેમુન સોદાગર દરીયાવની સફર કરવાને રવાને થયા. મુદત ગુજરી જયા બાદ એક દીવસે ખુજરાતે પોતાની હવેલીના જરૂખા ઉપર શહેરના તમાસો નેવા ઉભી હતી, તેવામાં ત્યાં થઈને એક શાહજાનદો ઘાડે સવાર ચઈ જતો હતો, તેની અને ખુજરાતેની આરે ચસમો એક મતી. તેઓ બધેના એખનીયાર એક ખીજમાંથી જતો રહ્યો, અને બેઠે જણુ એકે ખીજ ઉપર દવાનાં બનયાં. શાહજાનદો ખુજરાતેની મુસાકાતની આરણુમાં એટલોતો બેકાર

* ખુજરાતેનાં ગાદામાં મુકેલા આ બોલો મં ઈગરેજ ઉપરથી લીધા છે.—મુધારનાર.

હેરાંન કરે. પણ ચાદ રાખજે કે તાહરા ખાવંદને આ બેઠની ખબર થશે તો જેમ તે પોપટ તે આરતને છોડવી હતી તેમજ હું પણ તુને છોડવાને માહરેથી બનતી કોરોરા કરીશ." આ વાત સાંભળવાને ખુબ્જાતે એટલીતો આરતુમંદ થઇ કે તે વાત તેજ વેળા સાંભળવાને પોપટની આગલ તેણીએ પોતાની ખાદેશ બતાવી. પોપટ પોતાની નેમમાં કોતેહમંદ થયેલા સમજી નીચે ખુબ્જા વાત કરવા લાગો.

[દાસતાન પેહલુ.]

એક બેઠમાન આરતનો એક પોપટથી બચાવ.

હોંફસતાંનનાં એક શહેરમાં કોઇએક સોદાગર રહેતો હતો. તેની પાસે એક બોલતો પોપટ હતો, જેની ઉપર તેનો સઘણો ઇતખાર હોવાથી તેણે પોતાના ઘરને સઘણો કોરોમાર તે પોપટને સોંપ્યો હતો. આ પોપટની ખાશીયત એવી હતી કે પોતાના માલિકનાં ઘરમાં જે કાંઈ સાડું જોતો હતો તે સઘવું તે સોદાગરને કહેતો હતો, પણ જો કાંઈ બેઠાદી કે ખુરાઇ તેના જોવામાં આવતી તો નેથી તે આતુરદા થશે અથવા ઘરમાં કુસંપ વધશે એવા વીચારથી તે પેલા સોદાગરથી ખુપાવતો હતો. એક દીવસે આ સોદાગરને પોતાના વેપારને માટે કોઈ બીજા શહેરમાં જવાની ફરજ પડી, જ્યાં તેણે લાંબી મુદત ગુજરી, જે તકનો લાભ લઈ તે સોદાગરની આરતે એક બેઠાંનાં જુવાન સાથે બેમુલકિલ ભરેલી રાસતી માંડી, અને દરરોજ ગાની વેળાએ તે આરત પેલા જુવાનને બોલાવી તેની સાથે એક બીઠાને ધડી હતી. પોપટ દરરોજ આ તેજોના રૂઝ જોતો હતો, લેકીન પોને તેજોની વચે નહીં પડતો હતો, અને તે વાતને જાણુ-અજાણુ કહી કાઢાડી નાંખતો હતો. કોટલીક મુદત પછી જ્યારે તે સોદાગર મુઆફરીથી પાછો ફર્યો ત્યારે પોપટે પેલી આરતનાં ખુરાં કાંમ રીવાજ તેને બીજા સઘણી વાતે વાંદે કીધો.

તેણે એવું ધાર્યું કે આ બુરાં કાંમનો પરદો ખુલ્લો કરવાથી
 મરદ અને ઓરત વચ્ચે કીનાનો આતશ સત્તગરો અને તેઓ
 બુદ્ધિ પડી જશે, અથવા તો બીજી ખરાબીઓ વધશે, તોપણ જેમ
 કસતુરીનો વાસ અને મોદોબતનો વાસ કદી છુપો રહેતો નથી,
 તેમ તે છુપી વાતનો બેદ પેલા સોદાગરને કોઈ બીજા મરદથી
 જાહેર થયો, જેથી તેણે પોતાની ઓરત સાથે વેહેવાર રાખવાનો
 દુકો કીધો. પંખી ઓરતના દીલમાં એવો ખિયાલ આવ્યો કે
 આ છુપો બેદ પોપટ શીવાય બીજા કોઈ કહે નહીં, તેથી તે
 પોપટ ઉપર હજારો તરેહથી ફરામનાઈ દેખાડવા લાગી, આ
 બુદ્ધિ કીના લેવાની તે કોઈ તકની રાહ જોતી હતી, એક દી-
 વસે જ્યારે તેણીને કુરસદ મહી તયારે તેણીએ પોતાનું મકર
 વાપરી તે પોપટના પીંજરાં આગલ નહીં તેને બાહાર કાઢાડી
 તેની બાબુ ઉપરનાં તમામ પીછા ઉઘેડી નાંખ્યાં, અને તેને
 ઓસતનાં એક તુકડા માફક બનાવી બાહાર ફેંકી દીધા, અને
 પછી પોતે મોઢે મોઢે છુપો પાડવા લાગી કે “પોપટને બીલાડી
 લઈ ગઈ!” જ્યારે ઘરમાંનાં લોકોએ આખા ઘરમાં પોપટનાં
 પીછા વેરાયલાં જોયાં તયારે તેઓએ પણ એવું જ માન્યું કે
 પોપટને બીલાડીજ લઈ ગઈ હતી. આ બનાવથી બીજા પોપટો
 મહિતમ ભરેલા થયા, બુદ્ધિબુદ્ધિએ પોતાનો લેમાશ શીડા કીધો,
 શીમુરજોએ જેહાંનનો કીનારો પકડ્યો, તીતરોએ પોતાનાં બદન
 ઉપરથી શીરપાવ ઉતાર્યો, અબ્કુતરો ખુશી ખુશાલી છોડી ગમ-
 માં ગીરફતાર થયાં, મોરોએ પોતાનો શીનગાર ફરામોશ કીધો,
 બામદાદનાં બાગી મરદાઓએ પોતાનો પોકાર કરવો મેલી
 દીધો, કમરીઓએ રૂદન શીડ કીધું, અને જ્યારે બાગોમાં એ
 માતની ખબર થઈ તયારે તમામ દરમતો ઉપરનાં વેલાઓ
 મુકાઈ ગયા, સરવણુ જાહાજ કીચક્કમાં પડ્યું, ગોલાબતનાં ફૂલોએ
 પોતાના સાજને ચાક કીધા, ફૂલોની કલીઓ દલરીર થઈ ગઈ,
 સબજાએ પોતાના કપડાં ગુલીનાં રંગમાં ફેંકી દીધાં, ખુનફશાનાં
 ફૂલે પોતાનો લેમાશ શીડા કીધો, ચપેલીનાં ગાલો જરદ થઈ
 ગયા, અને ગુલશાહનાં મોદોડાં લોહી ભરેલાં થયાં.

પોપટને સડ કોઈ મુવેલો સમજતાં હતાં, પણ તેના ખ-
દનમાં છેલો દમ બાકી રહેલો હતો, જેથી તે આસતે આસને
લયડો લયડો તે સોદાગરનાં ઘરની પછાડે એક ગોરસતાંન
હતી તેની અંદર જઈ બસાયો. દીવસે તે છુપાઈ રહેતો હતો,
પણ રાતની વેળાએ બાહાર નીકળી ને કાંઈ મુકો ખોરાક મંત્રી
આવતો તે ઉપર તે સનોથ માંનતો હતો. આ મુજબ કેટલાક
દીવસ નીકળી જવાથી તેના આંગ ઉપર નવાં પીંછ આવ્યાં. પોપટ
એક તરફ આ મુજબ પોતાની છાંદગી ગુજારેછે, અને બીજી
તરફ હવે આપણે પેત્રી સોદાગરની ઓરતની ખબર લઈએ.
તેણીનો ખાવંદ એકતો તેણીનાં છુરાં કરતુકથી ફીકરમંદ હતો,
તેમાં વત્રી બીજી ફીકર તેનાં મન ઉપર પોપટથી પેદા થઈ.
પોપટનાં ગુમ થવાથી વધારે ચીડમાં આવી તેણે પોતાની ઓ-
રતને તેણીનાં કાલાવાલા કરવા છતાં પોતાનાં ઘરમાંથી હાંકી
કહાડી. હવે એવું બન્યું કે આ ઓરત પણ પેત્રી ગોરસતાંન
આગમન આવીને રહી. એક રાતની વેળાએ ઘોરની પછવાડેથી
પોપટ આવજા માર્યો કે “અએ ઓરત, જ્યાં મુઢી તું તારા
ખદન ઉપર રંજ ખેચે નહીં ત્યાં મુઢી તું તાહારી ખોરાકને
હરગેજ પાંદોચવાની નથી. માટે તું તારા તન અને શીર ઉ-
પરનાં સઘસા બાવ ઉખેડી નાંખ, અને તાહારી નઈપત પાક
રાખીને ચાલીસ દીવસ મુઢી આ ગોરસતાંન આગમન મુજવર
થઈને રહે. જો એમ કરશે તોજ અમે તુને તારા ખાવંદની
નમદીક પાછી પાંદોચાડશું.” આ આવજા રાતને વખતે કોઈ
આસમાની ફરેયાનો સમજી તે ઉપર ઘંતમાર લાવીને પેત્રી
ઓરતે તુરતજ પોતાના તન અને શીર ઉપરનાં સઘસા બાલ
પોતાને હાથે ઉખેડી નાંખ્યા. પોતાના ઓલો મુજબ આ ઓ-
રતને કાંમ બજા લાવતી જોઈ પોપટ બાહાર નીકળ્યો અને ઓ-
લ્યો કે “ઓ ઓરત જા, હવે તું જાણ કે ‘જેવું કરીએ
તેવું પામીએ.’, હું તેજ પોપટ છું કે જેનાં પીંછ ત્રી વગર
તકશીર ઉખેડી નાંખ્યાં હતાં અને જેને વગર સમમે નાહક

ફસવા અને ફેલ્લવ કીધો હતો. તું તું જાણતી નથી કે એવી કોણ મુવેલાં લોકોમાં શકતી છે કે આ ઘોરમાંથી તેઓ બાલી શકે, અને એવો હુકમ ફરમાવી તાહાર પાપ માફ કરી શકે? એવી કોણમાં તાકાત છે કે તે તુને પાછી તાહારાં ખાવોદ સાથ મુલાકાત કરાવી આપે? પણ જે સખુના તુંએ સાંભળયા અને તે બળ લાવી તેના બોલનાર તો હુંજ છું. વાસતે મેં જેવું તાહારા હાથથી ચાખ્યું, તેવું તું હવે માહારા હાથથી ચાખ. એ ઝિરત, મેં કંઈ તાહારા ખાવોદની નજદીક તાહારી બદગોઈ કીધીજ નથી; હું પોતાની જાતે પાક છું, અને કોઈની ઉપર બોહોતાન જોડવાનાં દગાથી અલગ છું; એટલુંજ નહીં, પણ તાહારી રોટી અને નયાંમતનો હક જાણી મેં તાહારો બેઠ તાહારા ખાવોદથી છુટો રાખ્યો હતો. પણ હવે તું તાહારી પોતાની નજરે જો કે હું તાહારી દાસતી તાહારા મરદની સાથે કેમ મેલવી આપું છું.”

બીજે દીવસે ખામદાદને વખત ઝિરશેદ શેરાન થતાંજ પોપટ પોતાનાં કદીમ માલિકને ઘર ગયો, અને તેની આગલ શીર નમાવી, કનસ બળવી, તેની ઉપર કુવા ચુબરવા લાગો. તે સાદાગરે પુછ્યું “તું કોણ છે?” પોપટે જવાબ દીધો “હું તે પોપટ છું કે જેને તાહારા પોજરામાંથી ખીસાડી લઈ ગઈ હતી, અને તેણે પોતાના માદામાં માહારી જગો કીધી હતી.” આ વાત સાંભળી તે સાદાગર ઘણેજ અજાયબ થયો, અને પોપટને તેના જવતા થવાનું કારણ પુછ્યું. પોપટે જવાબ દીધો કે “આ માહારા માલિક, તું તાહારી પાકજાત ઝિરતથી દલગીર કેમ થયો, અને એ પરદનશીન ઝિરત જે પરદામાંથી કદી બાહાર નહીં નીકલે તેને તો બેચુનાહ બાહાર કેમ કાઢાડી મેલી? તે ખીચારીએ પછવાડેની ઝોરસતાનમાં આવી પોતાનું શીર બેઠસતી લોકોના કદમ ઉપર મેલ્યું છે, અને બેઠસતી લોકો તેના હાલ ઉપર બેસેસ કરે છે. તે લોકોએ પોતાની કુવાથી મહને જવતો કરી તાહારી ઝિરતને માટે મહને અહીંઆં

મોકલયો છે. તેઓ કહે છે કે જે ધણીએ અને વીરો તાહારી આગસ ને બોહતાન કહ્યું છે તે તમામ વાત જુડી છે, વાસને તુંને ઘટે છે કે પોતાની પાકળાન આરતને દીલાસો આપીને પાછી પોતાના ઘરમાં બોલાવે અને તેના દલગીર જીવને બોજર-બોવાહીથી રાજ કરે.” આ વાત સાંભળી સોદાગર બેનેહેવાત તાજુમ થયો અને વીચારવા લાગો કે “અરરર! માહારેથી આવેશું માહાબારત જુઝ થઈ! જે પાકળાન આરતની કુવાથી મુરેસો પોપટ જીવતો થયો તેવી એક આરતને મેં નાહું સતાવી! ફાકટનું તેની ઉપર મેં તોહામત મેલ્યું!” તે લાગણીને પેત્રી ગોરસતાન આગસ નહીં પોતાની આરતનાં પાંઉ અને શીર ઉપર બોસા દેવા લાગો, અને તેણીની આગસ બોજર-બોવાહી તથા આનેજીથી માફ માંગીને આખરૂ તથા ઈજતથી તેણીને પોતાને ઘર પાછી લાવયો.

ખુજશતે આગસ ઉપલી વાત પુરી કીધા પછી તે રાયાણિ પોપટ બોલયો કે “એ કદબાનુ, જે તાહરું દીલ તાહરા દાસતની અંદર મરાયુલ છે તો કંઈ ખરું અંદરો કીધા વગર બેફીકર તેની મુબાકાત કરી આવ. અગર તેમ કરતાં ને એ વાત કોઈ જાણીને તાહારા ખરામતની આગસ કરશે, ને તેથી તાહારી ઉપર કંઈ ખજસ આવી પડશે, તો હુંબી પેત્રા સોદાગરના પોપટની માફક કંઈ તદબીરથી તુંને તાહારા ખાર્વાદની નજદીક પોહાંચાડીશ. વત્રી આવે વખતમી ફીક છે અને તાહાગ દાસતનો પેહેસો વાયદે પાણુ જુઠો પાડવો નહીં જોગ્યે, માટે તું સેતાબ ઉઠ, અને તેનાં ઘર તરફ જા.” ખુજશને જેટલી ઇતેજાર પોતાનાં આરાકનાં ઘર તરફ જવાને હતી, તેટલોજ ઇતેજાર આફતાબ ખામદાદનો પરદે ફાડી બાહાર આવવાને તકવનો હતો. બાહાર ખામદાદનો પોકાર પડી રહેયો, અને ખુજશતેનું જુઠું ઠીઠમાં પડ્યું.

રાત બીજી.

જેહાંનને રોશન કરનાર આકૃતાબ જ્યારે પસચીમ તરફનાં મુવકેને રોશન કરવાને નીચે ઊતર્યો, અને આંખે તરફ રાતનો શીફા અંધારો પરદો પડ્યો, એટલે ખુજશતે નાજ અને નખરાં સાથે પોપટની પાસે રૂખસદ લેવાને ગઈ. પયારની જુદાઈથી તેણીનાં સીનામાં જે આગનાં સોહાલા ઊઠતા હતા, અને તેણીને મોહોબતની આગનાં જે જે દુઃખો થતા હતા, તે પોપટ આગલ કહી સંભલાવેલાં. તેણીએ પોતાના આશકને ત્યાં જઈ રાતને દીવસની માફક રોશન કરવાની પોપટ આગલ રજા માંગી, પણ પોપટને તો તદબીરથી તેણીના કાંમમાં ઢીલ નાખવાની હતી, તેથી તે બોલ્યો :—“આ દબદબાની પુછ અને નેયામતની ખાવીંદની, તાહારી ફીકર—ચીંતાથી માહાર તમામ બદન ધડકેછે, અને તાહારા અદશાથી માહારે. હવે જુહુમાઈ જાયછે. જ્યાં સુધી તું તાહારા મનની મુશદને નહીં પોહાંચશે ત્યાં સુધી માહારું હવણું નકાંમ છે. પણ ખુજશતે, તાહારે જાણુ જોઈએ કે હંમેશાં આશક અને માયુક તેઓની મતલબને પોહાંચે તેની સાથે તેઓને ઘણીક અદબ બજાવવી જોઈએ છે. સરવેથી પહેલીતો એ કે આશકે પોતાની માયુક અથવા માયુકે પોતાના આશકના કુતરા વટીકની ઈજત રાખવી જોઈએ. તે કદાચ સાંજસયુબી હશે કે લેલીના કુતરા જ્યારે તેણીનાં ઘરમાંથી બાહાર નીકળ્યો હતો ત્યારે મજનુ તે કુતરાનાં દરેક પગનાં ઊપર માયુ મુકેના ચાલતો હતો, અને જ્યારે લોકોએ મજનુને તેની આવી રીતની દવાંનગીનું કારણ પુછ્યું ત્યારે તેણે જવાબ દીધો હતો કે એ કુતરા તેની માયુકના ઘરમાંથી બાહાર આવ્યો તેથી તેને એમ કરવાની ફરજ પડી છે. માટે, આ ખુજશતે, જ્યારે તું તાહારા દાસતની સાથે મુલાકાત પામ ત્યારે દાસતીનાં કાયદા તરફ તાહારે નેઘાહ રાખવી જોઈએ, કારણ કે મોહોબત અને એખવામ એવી અદાબથીજ વધે છે. વધી

ખીજીતો જ્યે એક ચોકીખાંન મરદ પોતાના બાદશાહની પીઠ ઉપર નેગાહ રાખી તે પાદશાહને વાહલો થયો હતો તેમ આપણે તેઓની ચીઠ તરફ નેગાહ રાખી તેઓ ઉપરની આફતો દુર કરતા રહેવું જોઈએ.” કુદરતીજ ખુંજરાતેને આ કાયદો શીખવાની લાલચથી તે વાત સાંભળવાનો શોખ થયો, જ્યે પોપટે નીચે મુજબ બોલવા માંડ્યું.

[દાસતાન ખીજી.]

એક ચોકીખાંનની વશદારી અને જાનરેશાની.

એક દીવસે તખ્તસતાંનનાં પાદશાહે એક એવી તો નાદર મીજલસ બનાવી કે તેના રખાવ બેહસતના ખાગની મીસાલે ચાદગાર અને તેજ શનગાહ ફીરદોશની મીસાલે નમુનદાર હતી; મીજલસીઓ તમાંમ ખુશી ખુશાલીમાં હતાં; હર તરફ શરાબને દાર ફરતો હતો; અને તે શરાબની મસતીમાં સહ કોઈ ચકચુર બનયા હતા. [અહીંમાં પોપટ શરાબની બેહદ તારીફ કરી વખત કાઢાડેછે.] હવે દેવો બનાવ બનયો કે તે પાદશાહની આ ખુશી ભરેલી મીજલસમાં એકાએક એક મરદ ધસયો આવયો. પાદશાહે તેને તે કોણ છે અને શા કારણે આવયો છે તે વીધે જયારે સવાલો કીધા તયારે તેણે જવાબમાં જણાવ્યું કે “હું બિજાંદના અમીરનો એક પાસમાન છઉં, અને હું તે મરદ છઉં કે જે કાંઈ કાંમ આવી પડે તયારે અથવા પોતાના ખર્ચાદને માટે પોતાનું માથું આપવાને હજું નહીં. મરદીના કાંમમાં હું વાઘની મીસાલનો છઉં; લગાઈના કાંમમાં હું વરૂને પછાડનારો છઉં; માહારા તીરનાં કરથી આસમાને પાણુ પોતાના મોહોઈ આગલ આફતાબને આડી દાત્ર કરીને રાખયો છે! માહારા નેમના કરથી નેજની સીકત્રનાં સેયારાએ પોતાનો મેજે હાથમાંથી નાખી દીધો છે; અને એ શીવાય માહારી પાસે બીજા બેસુમાર ખુબી ભરેલા હુન્નરો છે. પણ બિજાંદનો પાદશાહ માહારી કદર તથા ક્રોમત પીછાનનો નથી, કે નથી તેને માહારો ગમ, કે નથી તો તે માહારી ઉપર મેદરખાંન થનો. વાસતે માહારી

ઉમેદ છે કે તું નામવર તાહારા પાસખાંનોમાં મહુનેખી એક તાહારા પાસખાંન વરીકે રાખે, અને કાંમની વેલાએ હું કેવી રીતે નોકરી બજાવું છું તેની અજમાએસ કરી જાય.” પાદશાહે તેનું નામ નાંધી લેવાનો તુરત હુકમ કીધો, અને તેની ચાલાકી અને ખબરદારી જોઈને તેની મોરદ મુજબની જે નોકરી, પોતાના ચોકીખાંનોની સરદારી, તે આપી.

એક મુદત ગુજરી જવા બાદ એક રાતની વેલાએ પાદશાહ પોતાના જરૂખા ઉપર ઉભો રહી હર તરફ નેગાહ કરવો હતો, તેવામાં તેની નજર એક મરદ ઉપર પડી, કે જે તમામ હુધીયારખંધ ધઈને પાદશાહનાં મેદલની સનમુખ પાદશાહ તરફ નજર કરી એકજ પગ ઉપર ઉભો હતો. પાદશાહે જ્યારે તેને પુછ્યું કે તે કોણ છે? ત્યારે તે મરદ જવાબ દીધો કે “હું તે ચોકીખાન છઉં કે જેને તે ચાર વરસની વાત ઉપર તાહારા ચોકીખાંનોની ઉપર સરદારી સોંપી હતી. તે દીવસથી હું આ જગોએ ઉભો રહી માહારૂં મોહોડું દરઘાહની તરફ રાખી આ મેદલની પાસખાંની કરું છઉં, મગર આજ રોજે હું તે બારે હકતાશની શુકર ગુજરી કરું છું કે તું નામવરે તાહારી નજરે મહુને જોયો, અને હું પણ તું શહેનશાહનાં નેક દીદાર જોવાને નસીબવાંન થયો.” આજે રીતની ગેફતેગોનાં દરમયાંનમાં એકાએક તેઓનાં કાંનમાં જંગલ તરફથી એક એવો આવજ આવ્યો કે “હું જઉં છઉં, વાસ્તે કોઈ મરદ એવોખી છે કે તે મહુને પાછું ફરવે?” આ આવજ પાદશાહે બે વાર સાંભળ્યો, જે એવોનો કરામતો અને ધાસતી ભરેલો હતો કે તેની અમરથી પાદશાહ પોતાના તનની તાકાત ખોદીને બેદોશ બનવા વગર રહે નહીં, તોપણ હુધીયારી રાખીને પાદશાહે હાંમતથી પેલા ચોકીખાંન ઉપર પાકાર મારી પુછ્યું કે એ આવજ શું છે, તે ક્યાંથી આવે છે, અને તેની મતલબ શું છે? ચોકીખાંને જવાબ દીધો કે “આ પાદશાહ સલાંમત! એ કરાંમતો અને ધાસતી ભરેલો આવજ હું કેટલીક રાતો થઈ સાંભલ છું,

તાના પેદરાની જગ્યા ઉપર આવી ઉભા કે પાદશાહે તેને પુછ્યું કે તે ગયો હતો ત્યાં શી હકીકત બની? ચોકીબાંન પોતાનાં દીલમાં અદેશો કીધો કે અગરજે તે ગુજરેલી વાતને ખરેખરી કહેશે તો પાદશાહ આગ્રહ તે પોતાને વક્તીદીપણમાં લાવશે, તેથી તે બોલ્યો કે “આ પાદશાહ! એક ઓરત પોતાના ખાવીંદ સાથે જગડો કરીને ઘુસ્સામાં જંગલ તરફ ચાલી જતી હતી તે એમ બોલતી હતી, તેને મેં પાછી તેના મુકામ તરફ ફરવી અને તેના ખાવીંદ સાથે પાછી દાસતી કરાવી આપી.” પાદશાહ આ વખતે શરમીંદગીમાં ગરકાવ થયો અને આ જવાંમરદની જાંનફેશાની ઉપર આક્રીન કીધી. તેનાથી પોતાનો બેદ જાહેર કર્યા વગર રહેવાયું નહીં. તે બોલ્યો કે “તું જેવો બાહાર ગયો કે હું પણ તાહારો કુંમબાલો પકડી તાહારી પાછલ ચાલતો હતો, અને શું બન્યું તે તમામ મેં માહારી જાતે જાણ લીધું છે. તાહારી દલેરીને માટે હું નેહાયત શરમોંદા થયો છઉં, કારણ કે ગયાં ચાર વરસમાં તું ને ચાકરી રાખ્યા પછી મેંતો કોઈની દહાડે તું ને યાદ કીધો નથી, કે નથી તાહારી કદરને પીછાંની, કે નથી તાહારો ગમ ખાધો— મગર ધનિશાક્ષાનાજા! જો ચાહ્યું બોધનું છે તો હવે પછીનાં તમામ દીવસો હું તાહારી ઉપર નવાજેશ કીધામાંજ ગુજારશ, કારણ કે તું ચોકીબાંનની નોકરી કરવાને લાયકના નથી, મગર બુખુરગવારછે.” એમ કહીં બામદાદને વખત ખોરોદ રોશન થતાં વાર તમરસતાંનનાં પાદશાહે શહેરમાં મનાદી ફરવી સરવે બુખુરગ દાનાવો, અમીર-ઉમરાવો, લશકરનાં સરદારો, તથા સરવે કોઈને પાદશાહી દરગાહમાં હાજર થવાનો હુકમ કીધો. તુરતજ સરવે લોકો હાજર થયા પછી પાદશાહે તેઓ આગલ વીતેલી વાત કહી બતાવી. તેઓની રૂમરૂ પેજા દીદબાંનને બોલાવીને મોટી બુખુરગીથી તેને તમામ ઉમરાવોની ઉપર સરકારાજ બક્ષી, અને પોતાનો ખજાનો પણ તેને સરાધીન કીધો.

આએ વાત કરી રહ્યા પછી પોપટે ખુજશતેને કહ્યું કે
“દાસતી ને જે તે હંમેશાં એવી રીતે સાચવટથી જાનકેસાંની
કરવાધી નીબેછે. વાસતે, આ ખુજશતે, તું પણ એજ મુજબનું
જીગર રાખી ઉઠ, અને જ તાહારા ઈતેજર ચારનાં ઘરની તરફ;
પણ યાદ રાખજે કે જેમ મેં તુંને કહ્યું તેમજ ચાલજે.”
ખુજશતેએ આહ્યું કે તે પોતાના આશકનાં ઘર તરફ પોતાનું
મેહો ફેરવે, પણ આફતાબ ધંધાદારીઓનાં ઉદ્યોગી પોકાર
સાથ પોતાનું મેહો પડ્યવીનાં જોલાનાં આએ ભાગ ઉપર
ખાહાર કાહાડવાની તક્યારીમાં હતો, જેથી ખુજશતે પાછી
આએ પણ અટકી પડી.

રાત ત્રીજી

જ્યારે આસમાનનાં સોનારે આફતાબનું ખાલેસ સોનું
મગરેબની મુસમાં મુક્યું, યાને રાતનો વખત થયો, ત્યારે ખુ-
જશતે પોતાનાં બદનને સોનાનાં પુતલાંની મીસાલે ભાતભાતનાં
જરીયાતથી સણગારીને પોપટની આગલ રજ માંગવા ગઈ.
તે પોપટને કહેવા લાગી કે “આએ મુલાકાતના કરાવનાર હકીમ,
આશકનાં કમળાનાં રોગે માહારા દીદારને પીસો (જરફ) કરી
નાંખ્યો છે, અને રોકનાં ગલખાએ માહારી તંનદરેસતીને ખીમારી
ઉપર નાંખી છે. વાસતે અગરજે એ કમળાનાં પીલાસને તાહારા
રેહેમરૂપી એજમતી મલમથી સફેદઈ નહીં મલે તો તાહારી
મદદથી માહારું ખીજું કાંમ તે કેમ નીકલી આવશે? દાસત
લોકો ને છે તે દુઃખનાં દાહાડા ઉપર મદદ કરનાર હોવા જોઈએ કે
હરેક કોઈથીખી કોઈનું કાંમ નીકલી આવે, અને જે દાસત
દુઃખનાં દીવસમાં કાંમ નહીં આવે તે તમામ ઉમરમાં શું કાંમ
આવનાર હતો? આ ભલા પોપટ, તું આજે મહને રજ આપ
કે હું માહારા દાસતને મક્કી માહારું દીલ રોશન કરું, અને
કમખખનીની શીહા રાતને તે દાસતના મેલાપથી ચેરામ બસુ.”

પોપટ બોલ્યો કે “ સાંભલ, ઓ ખુજરાતે, અવલથીજ મેં તુને જવાની રજા આપેલી છે, તો તું તાહારા બદનને નાદેક શું કાંમ બાકીને ખાખ બનાવે છે? શા વાસતે તું તાહારા જીવને ખાતેનર્મા બલાપામાં નાંખે છે? શા વાસતે તું તાહારા ગરીબ આશકને સતાવે છે? હું પોને તો નેક સોહોબતનો કરનાર અને વાતોના ભંડાર છઉં, લેકીન તું માહારાથી જો એવી એવી વાતોજ સાંભલયા કરશે તો પછી તાહારી મોરાદને કયે દીવસે પોંદોયશે? પણ, ઓ ખુજરાતે,—તે તાહારું બદન તમામ મોતી અને જરીઆંનથી આરાસતે કીધુંજ એ વાત માહારી નજરમાં ઠીક દીસતી નથી. એથો મહને એવી બીહીક લાગેછે કે રખે તાહારો દાસત તાહારાં જરીયાત ઉપર નજર કરી તાહારી દાસતીને એક ખુણામાં નાંખે. એજ મુજબ એક સોનીએ એકવાર એક સુથાર સાથની પોતાની જનમની દાસતી ઉપર સુનાંને ખાતર ધુલ નાંખી હતી.” ખુજરાતે બોલી કે તે શી રીતે બનયું, જેથી પોપટે તે વાત ચલાવી.

[દાસતાન ત્રીજું.]

સોનાર અને સુથાર.

કોઇએક શહેરને દરમયાંને એક સોનાર અને એક સુથાર બે દાસતો રહેતા હતા, જે બધેની દાસતીની મોહોબતનો ગાંઠ એવોતો જોડાયેલો હતો કે જોયા આસમાન પરનાં બે સેતારાઓ જેઓ જુદા પડતા નથી તે મીસાલે તેઓ કદી જુદા પડતા નહીં હતા. રાત અને દાહાડો તેઓ સાથેજ ગુજરતા હતા. તેઓની દાસતી ઉપર જે કોઈ નીગાહ કરતા હતા તેઓ સરવે તેઓને બે ભાઈ તરીકે પીછાંનતા હતા, કારણ કે વધી તેઓનો દેખાવ પણ એકજ તરેહનો નજરે આવતો હતો. બનાવ એવો બન્યો કે આજે બેઠ દાસતો ઉપર તંગી આવી પડી, તેથી પોતાનું નસીબ કોઈ બીજાં શહેરમાં જઈને અજમાવવાના તેઓને વીચાર આવ્યો. આ ઉપરથી પેદેલાં સોની પોતાની મુસાફરીએ

નીકલવાને તઈયાર થયો, પણ ખેડ દાસતો કદીબી જુદા પડતા હતા નહી, તેથી આ મુસાફરી પણ તેઓએ સાથેજ કરવાના વીચારથી, અને જ્યાં એક જાય ત્યાં બીજાએ પણ જવું એવા ઇરાદાથી, મુંઢાર પણ તેની સાથેજ જવાને તઈયાર થયો. તેઓ એક બીજા શહેરમાં જઈ લાગા, પણ જેમ “નસીબ ચાર કદમ આગલને આગલ,” તેમજ તેઓના હુનર અને કારીગરીની માહીતગારી આ જગો કંઈ કામ આવી નહીં. નેકે તેઓ હુનરમંદ હતા ખરા, તોપણ તેઓના હુનરની પીઠાંન કરનાર ત્યાં કોઈ નહીં હતું, નથી તેઓ ખરચનાં પઈસા વગર ઘણાજ આજેજ થવા લાગા. મુશ્કેલીના જખુન દુઃખો ઈવાંછે તેના અનુભવ તેઓ અહીયાં સારીકાંની આપવા લાગા. આવી રીતની કંગાલીયતની મુશીબત બોગવવા કરતાં હવે કોઈ બીજા ઉપાય લેવો તેઓએ બેહતર વીચાર્યો. મુઢાર કરતાં સોનીનું લોહી જાતે ચાલાક હોય છે, તેથી સોની બિલકો કે “આપણને કંઈ એવો ક્ષેપ કરવો નેઈએ કે નથી રોજ પેદા કરીએ તો તે આપણી છાંદગી ગુજારવાના સખખ થાય. લોકોન પરમાણીકપણાથી આપણી કારીગરીની મદદ આપે શહેરમાં આપણુ ગુજરાન ચાલે એવું મહને કંઈ દીસતું નથી. વાસતે ઇલાજતો હવે એજ છે કે હીલ્લો અને મકર કરવું સજવાર છે. આપે શહેરમાં એક ડેહરું ખાધેલું છે અને તેમાં ઘણાંએક સુનાના પુતલાંઓ ગોઠવેલાં છે, એટલુંજ નહીં, પણ તે પુતલાંઓને જવાહેર અને ચાકતથી જડી લીધેલાં છે. વાસતે આપણે ખેડ જાણ સાધુના લેબાસથી તે ડેહરાંમાં જઈએ, અને તે પુતલાંની બકતીમાં આપણે મરાગુલ થઈએ. પણ નેગાહ રાખતા રેહવું કે દુરસદની વખતે જ્યારે તક મલે ત્યારે પેલાં પુતલાં અને તેઓની ઉપરનાં જવાહેરને બાહાર કાઢાડી તેથી આપણે આપણી બાકીની છાંદગીનાં દીવસો સુખ ચેનમાં ગુજારીએ,” મુશ્કેલીથી ખતંગ થયયો માણસ ગમે તે કરવાને કબજ થાય છે, તેમ મુંઢારે તે વાત ખ્યલ કીધી

અને બંધે જણાવે તેજ મુજબ સાધુના લેખાસમાં પેલાં કેહ-
રાંનો રસતો પકડ્યો. ત્યાં આવી તેઓ પેલાં પુતલાંની ભક-
તી અને અષ્ટાંગકવત એવી તો રીતે કરવા લાગા કે તે
જેઠ ત્યાંનાં ખીજ પુંજરાઓને ઘણી શરમીંદગી પેદા થઈ.
તેઓ પોતે કથુલ કરવા લાગા કે ભકતી અને સેવા કરવાની
રીત તો આ બે નવા પ્રયોજ સમજે છે; દેવોની ભકતી એજ
રીતની બજાવવી ઘટે છે. જોકે તેઓએ પોતાની આખી ઉમર
આએ પુનલાંઓની પુજામાં ગુજરી હતી તોપણ તેઓથી આ-
વી રીતની ભકતી કોઈ દીવસે થઈ નહીં હતી. જેમ જેમ
વખત નીકળતો ગયો તેમ તેમ પેલાં પુતલાંના અસહ્ય પુંજરા-
ઓ પોતાની પુજા કરવાની રીતમાં ખીજનું જોઈને સુધારે કર-
વાને બદલે મન ઉતારે કરતા ગયા, અને “પુજા કરવી તો
સંપૂર્ણ કરવી, નહીં તો કરવીજ નહીં,” એવા વીચારથી તેઓ
એક પછી એક શરમનાં મારયા પોતાની મુસ્તીઓ છોડીને
ઝાંઝીનશીન થવા લાગા. આએ પુંજરાઓમાં બે વડાઓ હતા
તેઓને જ્યારે એમ થવાનું કારણ પુછવામાં આવ્યું ત્યારે તેઓએ
જણાવ્યું કે “પુજા કરવી ત્યારેજ ઘટારતછે કે જ્યારે પેલા બે સાધુ-
ઓ જેમ ભકતી કરેછે તેમ કરે ત્યારે. અને તેઓના જેવી શકતી
અને હુશીયારી અમારામાં નથી, તેમજ તેઓની માફક વખતે
વખત પુજા કરવાને હાજર થવાનું અમેને એકીન પણ નથી.
ત્યારે એવી બેમન પુજા કરવા કરતાં તે નહીં કરીએ તેજ બેદરછે.”
આ મુજબ આસને આસને આ દેહરું પેલા સોનાર અને
મુંચાર સાધુ શીવાય બાકીનાં તમામ સાધુઓથી ખાસી થઈ
ગયું. શેદરનાં વેહમી લોકોનો એતેકાદ તેઓ ઉપર એવાનો
મકમ બેસી ગયો કે તેઓએ આ દેહરના સઘડો હવાલો અને
કુંચી પણ આ બે સાધુઓનેજ સોંપી દીધી. આ મુજબ પોતાનાં
ધારેલાં કામમાં ફાવતા જવાથી એક દીવસે આ બેક લક્ષ્મી
સાધુઓએ મસખત કરી શેદરનાં આગેવાંના અને માહાજનનાં
વડાઓ આગલ જોઈને કહ્યું કે “ગઈ રાત્રે અમેએ એવા

સવપનો જોયો છે કે આપણા ડેહરામાંની સઘલી મુરતીઓ સજવન થઈ અમોને કેહેવા લાગી કે ‘આ શહેરનાં લોકોએ અમારી સેવા અને પુજા કરવાની છોડી દીધી છે, વાસતે અમે તો હવે અહીં-આંથી બીજાં કોઈ એવાં શહેરમાં જઈશું કે જ્યાંનાં લોકો અમારી પુજા અને સેવા બજાવે, અને ઘટતી ભક્તીથી અમારું મન રીજવે.’” આ વાત સાંભળવાથી શહેરનું સઘલું માહાજન ધાસતીમાં પડ્યું. લોકો સહમજવા લાગ્યા કે આ દેવો ને અહીંયાંથી જતા રહેશે તો પછી તેઓની ભક્તીની બરકતથી તેઓને બેનસીબ રહેલું પડશે. આ ઉપરથી માહાજનનાં શેઠી-આઓએ માહાજન બોલાવી, એક વીચાર થઈ એવો જવાબ વાલ્યો કે “જે કદાચ તમે બીજવાર આપણા દેવતાઓને સવપનામાં જુઓ તો તેઓને સહમજ પાડજે કે ‘આ દેવતા માહારાજને, અમોએ તમારી પુજા પાત્રી કરવાનું છોડી દીધું તે કંઈ એટલા વાસતે નથી કે તમે પુજા કરવાને ઘટમાં નથી; પણ એટલાજ માટે કે તમારી મનમાનતી, તમોને ભાવતી અને તમોને ચોગય સેવા અને ભક્તી કરવાને અમે અશક્ત છઈએ, તેથી અમારું મન એવી અધુરી અને કાચી સેવા કરવા ઉપર લાગતું નથી.’” આ વાતને કેટલાક દીવસો ગુજરી જવા બાદ પેવા બેઉ ઠગારાઓએ એક રાત્રે તમામ મુનાર્નાં પુત્રાઓને ડેહરામાંથી બાહાર કાઢાડ્યાં, અને ઘણીજ નેહેમત ખેંચીને રાતો રાત તેઓને બીજે કોણે જમીનમાં એક ઉંડા ખાડો ખાણી ભુમીવાસ કીધાં. બીજે દીવસે બામદાદમાં તેઓ ઘણાજ ઉદાસ ચેહેરે શહેરનાં માહાજનના અધીકારીઓ આગલ ગયા, અને કેહેવા લાગ્યા કે “કઈ રાત્રે દેવતાઓએ તમારું ડેહરું ખાલી કીધું છે, અને અમારી દેખતી આંખો આગલ પરગટ પાડી બાહાર નીકળી ગયા! તોખણુ તમે હમાણું કંઈ લાસતી માં કરો, અમે હજી કેટલાક દીવસો સુધી તેઓની ભક્તિ, પુજા અને સેવા કરવા કરીશું, અને ઘણુંએક રદન તથા મીનત કરી તેઓને પાછા બોલાવવાની વેતણુ કરીશું. પછી નેહાં છે

તેથી કંઈ તેઓને દયા ઉપજે અને પોતાનાં ડેહરાંઓમાં પાછા પધારે. અમરને તેઓ તેમ કરશે તો ભલે ભલું, નહીં તો પછી અમે પણ કોઈ બીજા દેશનો મારગ પકડીશું કે જ્યાં દેવતાઓ અને દેવીઓનાં પુત્રાંઓ હશે, કારણ કે અમેને પણ ભક્તી કીધા વગર ઘડી આવે નહીં.” આ મુજબ તેઓ કેટલાક દીવસ રહેવાબાદ એક દીવસે તે ડેહરાંમાંથી બાહાર નીકળ્યા, અને જે જગ્યાએ પેલાં પુત્રાં દાદેલાં હતાં ત્યાંથી બાહાર કાઢાડી સધને પોતાને શહેર રવાને થયા. તેઓએ એવા કરાવ કીધા કે આ પુત્રાંઓને તેઓનાં શહેરની નજદીકની કોઈ જગ્યાએ દાટવાં, અને ઠાંમ પડે તેમ તેમાંથી યોગ્ય યોગ્ય લાવીને તે ભાંજી પોતાના ખરચનાં ઉપયોગમાં લેવું; કારણકે એકદમ તે વટાવતાં અને એકદમ દાક્ષતવાંન થઈ જવાથી કદાચ તેઓ લોકોનાં શકમાં આવી પડે. તેઓ આગલ મુજબજ સલાહ સંપન્નથી પોતાનું ગુજરાંણ ચલાવતા હતા, પણ મુશ્કેલીને બદલે હમણાં તેઓ આગલનાં કરતાં મુશ્કેલી અને ખુશી ખુશીમાં પોતાના વખત ગુજારતા હતા. એક દીવસે સોનારે પોતાની નજર બગાડીને સુંધારે મુકેલી દયાનત સાથે તેની જનમની દાસતીને ઉર્ધ્ધા વાલી. સોનારની જાતના હુમેશાંના ખવાસ મુજબ તે પેલાં પુત્રાં બાહાર કાઢાડી પોતાને ઘર લઈ ગયા, અને હવે અહીંયાં તેનાં મકર અને હીલ્લા જોઈ લેજો. રાત્રે આજે વીસવાસઘાત અને ચોરી કરી બીજે દીવસે બામદાદમાં તે સુંધાર પાસે ધાંધલ કરવો ગયો, અને તેની દાંમન પકડી ઉછરો તેનેજ ગલે પડવા લાગ્યો કે “ઓ બેવફા ચોર ! તેં એક-બીજા સાથની મીત્રાચારી અને સત્તાંમ અકર્મનાં વહેવારનાબી વીચાર રાખ્યો નહીં ! આટલાં બધાં વરણની દેશતીને તેં કુના કીધી અને મહને માહરા હીસાથી બેનસીબ કીધો. જો જર તું કેટલા દીવસ સુધી ખાશે !” તેના આ બોલવાથી સુંધાર પાંખી ગયો અને ઘણો દેરાંન રહ્યો. તેપણ સોનારના કરતુક અને તરકટને એક કોરે મુકી તે બોલવા લાગ્યો કે “અએ સોનાર ! આજે

તું શું બોલેછે ? તું પોતાની એબને માહારા શીર ઉપર મુકેછે ?——” તે વધારે બોલવા બંધ છે, પણ સોનાર પોતાની ચાપલુસી ભરેલી ચાલને લીધે તેની ઉપર ફાવી બોલવા લાગો કે “આ બેવફા ! બસ આજથી તુંને મેં તરક કીધા છે, જા ! હવે તું બી મહને છોડો દે અને એ વાતનું તોહિમત માહારા શીર ઉપર મેલતો ના, કારણકે એ બોહિતાન મોટું છે.” કુદરતી રીતે સુધારને દબી ગયેલા જોઈ સોનારે તેની ઘમન છોડી ચાલતી પકડી ; અને સુધારે જોયું કે હવે જ્યારે તેના અછબ દાસત બેમુરવત થયો તો પછી તેવા બેવફાની દામ્તીથી તેને દીલોબનથી હાથ ઉઠાવવાને શું હરકત છે ? સુધાર જો કે નરમ સવભાવનો, શયાણો તથા હુનરમદ હતો, તોપણ—જાહેરમાં તે સોનાર સાથે કંઈ અદાવત નથી એવું બતાવા છતાં—અંદરખાંનથી તેની ઉપર કીનો લેવાની રાહા જોતો હતો. પોતે હુનરવાન હોવાથી પેહલાતો તેણે એક હુમેહુમ સોનારનાજ જેવું લાકડુંનું પુતલું બનાવ્યું, અને તેને પેલા સોનારના જેવાજ કપડાં પણ પહેરાવ્યાં. ત્યાર પછી તેણે બાહારથી રીછતાં બે બચાં પેલા કીધાં અને તે બચાંના ઝીરાક તે પેલાં પુતલાંનાં હાથમાં અને કપડાંની ઘમનમા રાખતો હતો, જે પેલાં બચાં જ્યારે બુખાં થતાં હતાં ત્યારે તેમાંથી ખાતાં હતાં. તેઓને જ્યારે આ મુજબ ઝીરાક લેવાની દેવ પડી ગઈ ત્યારે તેઓ તે પુતલાં સાથે હલી જઈ તેને વલગીને ગેલ અને ખેલ કરવા લાગ્યા. સુધારે જ્યારે તેઓને આ મુજબ તમામ ફેલવાયલાં જોયાં ત્યારે એક દીવસે તેણે એક જમવાનું ખાતું આપ્યું અને તેમાં પોતાનાં કેટલાક ખિમીઓ અને દાસત આસનાવોની સાથે તેઓની ઝીરોનાબી બોલાવી, જેમાં આગળ દાસત તરીકે પેલા સોનારને તથા તેની ઝીરત અને બચાંઓને પણ એજન કીધું. સોનારને શરમ પેહોચવાથી પોતે નહીં આવ્યો, તોપણ તેણે પોતાની આગત અને બે છોકરાઓને મોકલ્યાં. સુધારે પોતાનાં ઘરમાં એક બાંધડું બના-

વધું હતું, જેમાં એક તક સાંઘી પેલા છોકરાએને તેણે ઉતારી દીધા. તુરતજ તે પેલાં રીંછનાં બે બચાંએને ખાહાર લાવચો અને ખાહાર સોદાર મચાવી દીધો કે સોનારનાં બચાંએ રીંછની સીકલનાં થઈ ગયાં છે ! આ ખબર પોંહચતાંજ સોનાર અકરાટ અને ઘભરાટમાં દોડતો આવચો અને સુથારનાં મોહોડાં અને માથાં ઉપર હાથ મારી ખુજવા લાગ્યો કે તેનાં બચાંએ-નુ તેણે શું કીધું ? તે તકરાર કરવા લાગ્યો કે આદમીનાં બચાં રીંછની સુરતનાં કેમ થઈ શકે ? તેઓનો નજીકો ત્યાં એટલો તો વધી પડ્યો, કે બેઉ જણા હાકમની પાસે ઈનસાફ કરાવવા ગયા. હાકમનાં ખુજવા ઉપરથી સુથારે જણાવ્યું કે “સાહેબ, એ સોનારનાં બચે બચાંએ મહારા ઘરમાં આવ્યાં હતાં ખરં, પણ તેઓ રમતાં હતાં તેવામાં એકાએક તેઓ બોંધ ઉપર તુટી પડ્યાં, અને જરા વાર તફી તફીને આએ રીતે રીંછની સુરતનાં બની ગયાં.” હાકમે જયારે એ વીરોની તેલેકીક કરવા જણાવ્યું, ત્યારે સુ-થારે જણાવ્યું કે “એક જમાંનાંમાં એક દોડો એજ મુજબ પાતાની સુરત બદલી બીજી સુરતને થઈ ગયો હતો, પણ તેઓની જતી અકલ કંઈ બદલાઈ નહીં હતી. વામતે અગરજે આએ બેઉ બચાંની સુરત બદલાઈ ગઈ તો તેનાં શું મુજકો છે ? તેઓની અકલતો કંઈ બદલાઈ નહીં હશે. અને વધી તેઓને ખાપતો તેની અસલ હાલતમાં છે. માટે બેહેતર એ છે કે આ રોહરનાં તમાંમ આદમીએને એકાં કરીને તેમાં આ સોનારને ઉભો કરવો ; પછી આ રીંછનાં બચાંએને તેઓની નજીકમાં છોડી મુકવાં. હવે આ બચાં જો પેલાનાં ખાપને આજખતાં હશે તો તેની પાસ જઈ તેઓ તેને વલમરે અને જોડ કરશે. આ વાત મને કોઈને પસંદ આવી, નેથી સરવે લોકો રોહરનાં એક ચાકમાં જમાવ થયાં અને તેમાં પેલા સોનારને બેસી દીધો. હવે જયારે આ દેશાંની વચે પેલાં રીંછનાં બચાંને છોડી મુક્યાં, ત્યારે તેઓ તે સોનારને પેલું લાકડાંનું ખુનકું સમજી વણગવા લગાં અને ખોરાકને માટે તેનાં હાથ અને ઘમન સાથે વીક-

લાવ અને એવ કરવા લાગ્યાં. સોનાર તેઓને ઘણીની હાંકી કાઢાડેનો અને તેઓથી દુર રહેવાને ચાહીનો હતો, તોપણ તેઓ વધારે જોમથી તેની તરફ દોડતાં હતાં! જ્યારે પેલા હાકમે આ રીતનો તમાસો દીઠો ત્યારે તે અજબબ થયો અને સોનારને તે બેઠ બચાંઓને તેન ઘર સ્થળ જવાની રૂબ પાડી. હાકમે જાણવું કે તે સોનારથી કદાચ કંઈ ગુનાહ થયો હશે, માટે તેને સજાવાર છે કે તે હક્તાવાની પામ દરગુજર ચાહી દુધા માંજે, અને ચાહાણું ખેડાણું ને હશે તો એ બેઠ બચાં પાછાં પોતાની અમલી સુરતે આવશે. હાકમનાં આ હુકમથી સોની ઘણો નામુગદ થયો. તેણે જોયું કે હવે તેનું એમ કંઈ વધવાનું નથી, તેથી તેણે સુધારનાં પગ ઉપર માથું ઝુક્યું અને કહેવા લાગ્યો કે “આ સુંધાર! પેલા જરને વાસતે તે પોતે આ હુકમ મહને કીધી છે, કે જે જર મેં તમામ અનામત રાખેલો છે. તે તમામ જર બરકરાર છે, અને જો કે તે જરમાંનો ફક્ત અરધો ભાગ તુને મળવો જોઈએ, તોપણ તે જરમાંથી તણ ભાગ તું પોતે લે અને એકજ ભાગ હું લેઉં— પણ તું માહારાં બચાં મહને પાછાં હવાલે કર.” સુધારે જાણાવ્યું કે “એ બાબદમાં તે ચીરી કીધી છે, અને ચીરી કરવી એ એક મોટો ગુનાહ છે, વાસતે અગરજે તું તાહારા કીધેલા ગુનાહથી તોખાક કરે, અને હકદારનો હક પાછો પેહિંચાડે તો તેમાં કંઈ તે મોટું કાંમ કીધેલું અણખ નહીં.” તોપણ જ્યારે પેલા સુંધારે સોનારને તેનાં બચાં પાછાં અમલી સુરતે સાવી આપવાને જાણાવ્યું, ત્યારે સોનાર પોતાને ઘર ગયો અને તેની કબુલાત મુજબ તણ ભાગ જર સુંધારને માટે લાવ્યો, જેથી તેનાં છેલ્લાં તેને પાછા મળ્યાં!

આ નામાંનાં જોહર પોપટે જ્યારે આ વાત પુરી કીધી ત્યારે તેણે જાણાવ્યું કે “આ ખુબશતે, આ ઉપરથી તાહારે પણ ધોરે લેવો જોઈએ કે જેમ સોનાર અને સુંધાર વચ્ચેની દાસતી

‘ઘણી જુની અને મકમ હતી, લેકીન તે સોનીએ જગની લાલચથી તેની ઉપર ધ્રુવ વાલી. અને તુ પણ એ દાંહાડાની દસતીને ખાતર ઘણો સાણગાર કરીને જાય છે, એ મહને કીક દીસતુ નથી. કદાચ તે પણ તાહાગ જર ઉપર નજર ખગાડે તો તેની સાથની તાહારી દસતી પછી સા કામની?’ પોપટની વાત ખરી માંની ખુજરાતે પોતાનો સાણગાર ઉતારવા ગઈ, અને પાછી ફરી એવું ચાહે કે હવે તે લાગલીજ બાહાર ચાલી જાય, પણ તેની આગમચ આફતાએ પોતાનાં મુનેરી કીરણોથી આ ફાની દુનીયાને આગસતે કીધી હતી, તેથી વલી પાછું ખુજ-સનેતું જઈ દીલમાં પડ્યું.

રાત ચોથી.

જયારે રાતનો વખત થયો ત્યારે ખુજરાતે એક ખીસતાં કુચની મીસાએ હસતી અને નાજ કરતી પોપટની પાસે રૂખસત લેવા આવી, અને ઉઠેવા લાગી કે “એ જમાનાના ખુજખુજ! તુને કંઈ માહારો દરદની ખબર છે? શોકનાં ગલખાએ માહારી સખરને તારાજ કીધી છે, અને એકરાકની બેકરારીએ માહારી સખુરીનાં ઘરને ઉજડ કરી નાંખ્યું છે. માહારી જુદાઈની અ-ધારી રાતની બામદાદ થતી નથી, અને માહારી શોકની સાંજને ચેરાગબી થતો નથી. વાસતે આજની રાતે તો તુ મહને જરૂર રજ આપ કે માહારી આંખોનાં બંધે દીદા માહારા ચારને ખ-લીને-રોશન કરે, અને માહારા ગમ ભરેલા સીનનિ માહારા દસત સાથે મયીને ગુજબર કરે.” પોપટે કહ્યું કે “એ ખુજરાતે, તાહારા કાંમથી તુને અટકાવવાનું મહને શું કારણ છે? ઉવટું માહારૂ જમર તાહારાં કાંમને સીધે બલવા કરે છે, અને તુંજ માહારી વાતો સાંજલવાને દરરોજ રાતે છત્રેજર રહી તારાં કાંમનો ખગાડ કરે છે. મહને પોતાને બીહીક સામેય કે ઘોડા

ઢાઢાઢામાં હવે રખે તાહારો ખાવીંદ મુસાફરીથી આવી પોંદાંચે અને તું તાહારી મુસાફ પાંખવાને પેલા અમીરખાદાની માફક બેનસીબ રહીજાય, અને પછી તે નેમ એક સીપાહમરદની આરતથી સારમીંદા રહ્યો હતો. તેમ તુને રહેવું પડે." ખુબ-શતેન ગોયા મોહાબત કરતાં વાતો ઉપર વધારે ચરસ હોય તેમ તેણીએ ઇતેબરી બતાવી પ્રછયું કે તે વાત વધી શું છે, નથી તેણીને એક બીજી રાત યોખાવાની પોપટને એક અછી તક મક્કી.

[દાસતાંન ચોધું.]

કુલનો તો રો.

એક જમાનાનાં દરમયાનમાં એક શહેરમાં એક સીપાઈ રહેતો હતો, જેની આરત એટલીતો ખુબમુસ્ત હતી કે તે વખતે તે શહેરમાંતો શુ, પણ આખી દુનીયામાં તેવી ખુબમુસ્ત આ-રત ભાગેજેન મક્કી રાકે. તે સાથે વક્ષી તે એવીતો પાક-દામાંન હતી કે તેણીના મરદ પોતાને એક ખરોજ નસીબવાંન સમજતો હતો. આવી એક આરત હાથ લાગવાથી તે હંમેશાં તેણીને ઘણીજ સંભાલથી રાખતો હતો, અને એટલુંબી નહીં આહોતો હતો કે તેણીની ઉપર થડો પવનબી લાગી રાકે. આ સીપાઈ તેણીની ઉપર એટલોતો દેવાંના બની ગયો હતો કે ધધો ચાકરી છોડી દઈ તેણીને તે જરા પણ વીહીલી મુક્તો નહીં હતો. આવી રીતની ચાલથી ગમે તેવો દોષતવાનબી યોડા વખતમાં કમખખત બની જાય તો એક ગરીબ સીપાઈની શુ બીસાદ ? તેમજ આવી રીતની ચાલથી આ અદેખા સીપાઈ ઉપર મુસ્લેસીની આફત આવી પડી, અને મરદ તથા આરત બેઉ બતગ હાલતને લીધે દલદસરી પામવા લાગ્યાં. જ્યારે કંઈ ઉપાય રહ્યો નહીં ત્યારે પેલી આરતે એક દીવસે પોતાના ખાવીંદને કહ્યું કે "માહારી ઉપર દેવાંના બની માહારો પીછો પકડી રાખો તે તાહારે પેશો છોડી. દીધો છે અને કોઈની ખીદમત-ચાકરી કરતો નથી પણ આપણને જો કંઈજ નહીંતો રોટીબીતા ખાવાની જોઈએ,

અને તેને વાસતે કંઈબી કરવું નોંધ્યું. એમ બેસી રહેવાથી કંઈ વલવાનું નથી. દાનાવ લોકો કહી ગયા છે કે ત્રણ કારણેની લીધે આદમ જાતેજ પોતાનો ધધો તરક કરવો પડે છે : એકતો શર-મને લીધે તે ચાકરી અથવા ધંધો નહીં કરે, બીજું તો તે ઘણાજ પહરેજગાર હોય, અને ત્રીજું તો તે આજસુ હોય. 'હવે આજે ત્રણ તખ્તમાંથી આજસુને આખરે ચોરી કરવાની ફરજ પડે છે, પહરેજગારને લોભ અને લાલચ કરવી પડે છે, અને શરમને લીધે જે કોઈ આને કંઈ નહીં કરે તેને આવતી કાલે ભીખ માંગવાની ફરજ પડે છે.' સીપાઈએ પોતાની અદખાઈ જાહેર કીધી અને જાણવયું કે તેને તોણીની ઉપર ધતિખાર નથી ! ત્યારે બીબીએ કહ્યું કે "આ જુડા ખયાલને તાહાર મગજમાંથી તું દૂર કર; કારણકે જે નેક બખત જોરત હોય તે ગમે તેવા મરદના ફરેબથી નેમ કદી, ફરતી નથી, તેમજ જે બદકાર અને ધુરી હોય તેને કોઈબી મરદ ગુનાહનાં જુડા ગારમાં પકડતી અટકાવી શકતો નથી. વત્તી નેમ નેમ એક મરદ પોતાની જોરત ઉપર કાબુ રાખી તોણીની જાલવણી કરે છે તેમ તેમ તે જોરતમાં વધારે બદ ફલ પેદા થાય છે. તે વીરોની ખાતરીને માટે જે સાંભલ :—

"પેહલવાની બદનનાં એક મરદની ઘણીજ ધુખસુરત જોરત હતી તે પોતાના ખાવીંદુ હીર તપાસવાને એક દીવસે પોતાની બદનને મરદનો પોશાક પેહરતી તેને પોતાને ઘર બોલાવી પોતાના મરદની જોરહાજરીમાં તેની સાથે સુતી. વખત થતાં તોણીના મરદ-પેહલવાન જ્યારે ઘરમાં આવ્યો ત્યારે તોણે એક ખારકા મરદને પોતાની જોરત સાથે સુતેલા જોયા, લોકોને તેની ઉપર જરાબી કીના કે કોઈ બનાવયા વગર ભલમનમાંથી પેલી મરદના લેખાસની જોરતને ઉઠાડી કહ્યું કે 'તું ઉડ, હવે માહારી નાખત આવી!' આજે જોઈ તેની જોરત દેશંત અને અ-જાયબ યઈ પુછવા લાગીકે 'ઓ પેહલવાની બદનનાં ખાવીંદ, શું છે કે તાહાર આવું કદાવર આંગ હોવા છતાં, તાહારી નવરે

આવો એક દેખાવ નેવાં છતાં, તુને જરાબી ખડગી કે કેદર ઉપન-
ચો નથી !’ પેલા મરદે જવાબ દીધો કે એક દીવસે તેના નેવામાં
એક જંગલમાં અજાણ્ય નેવો ખેડ આવ્યો તે દીવસથી આગત
જાત ઉપર વર્સવસો રાખી તેની ખાસુખોદ કરવી તેણે છાડી
દીધી છે. એકું બનયું કે એક દીવસે તે જંગલમાં ફરતો
હતો તેવામાં તેની નજરે દુરથી એક મસત હાથી ઉપર પડી,
જેની રહેસતથી તે એક જાહાડ ઉપર ચઢી બેઠો. પણ બનયું
એકું કે તે હાથી પણ તેજ જાહાડ નીચે આવીને ત્યાં પોતાની
પીઠ ઉપરથી એક અંબારી નીચે ઉતારી પોતે એક જંગલમાં
ચરવા ગયો. તુરતજ તે અંબારીમાંથી એક બેહદ પ્રુખસુગત
આરત બાહાર આવી, જે નેઈ આ મરદથી રહી રાકાયું નહીં,
તેથી તે નીચે ઉતર્યો. થોડા વખતમાં તેઓ એકબીજાને ફરેસ-
તાનાં વીચીત્ર પરકરમથી હંમબીસતર થયાં; જે પછી પેલી
આરતે પોતાનાં ગરિબાનમાંથી એક ગાંઠ-ગાંઠવાલો રેસમને
દોરો બાહાર કાઢાડી તે ઉપર એક બીજો ગાંઠ વાસ્યો. જ્યારે આ
પેહલવાને તેણીને તેમ કરવાનું કારણ પુછ્યું ત્યારે તેણીએ જણા-
વ્યું કે ‘આ મરદ માહરો ખાવીદ છે. તે એક નેગી છે,
અને સીમીયાના એકમમાં એવોતો કાબેલ છે કે આદમીને હવા-
નની સુરતનું બનાવી શકે છે. પણ પોતાની આરત વીરો તે
દોડમાં એટલો તો બેવીસવાસ છે કે આજે સુજખ તે માણસ
જાતની વસતી અને આખાદનીથી મહને દુરને દુર રાખે છે,
અને જંગલે જંગલ લઈને ફરે છે. આટલી બધી તેની માહરો
ઉપર જાણવાણી અને નીજેહસતી છતાં, તેના હાથમાં આવી રીતે
હું ગીરફતાર હોવા છતાં, આજ દીન સુધી જે નવાણું બેગાના
મરદ સાથે સોહોબત કીધી હતી, અને આજ દીન તું સુધાં
એકસો મરદનાં એકસો ગાંઠ આ દોરી ઉપર પુરા થયા! માટે
તું જાણે કે દરેક મરદની સોહોબતને આ દરેક ગાંઠ છે, અને
હજીબી હું નથી જાણતી કે એ દોરી ઉપર બીજા કેટલા ગાંઠ
વસશે, અને તેના અત કયા આવશે, જ્યારથી આ મરદ

તે ઝોરતની આંખે વાત સાંભળી તથારથી તેણે તે ઝોરતના
અકર અને ફેલ ઉપર તોળાહ કીધી, અને પોતાની ઝોરતને
ગેબની જાલવણી તથા સોંધી.”

પેલા સીપાઈની ઝોરતે જ્યારે પોતાના ખાવોને આંખે
વાત સમજાવી તથારે તેણે જાણવયું કે તે ઝોરત જેમ હુકમ
આપે તેમ ચાલવાને તે તઈઆર છે. તથારે, તે ઝોરતે જાણ
વયું કે “જે તું સુખી થવા ચાહતો હોય તો તાહાર દીલ માહારા
વીશેના અદશાથી ખાલેસ રાખ અને, બુબુરગ લોડોની અદર
જઈ તેઓની ખીદમત, ખજ લાવ. જે હજીખી તાહારો વસવસો
માહારી ઉપર હોય તો તે કુર કરવાને માટે હું તુને, એક કુલના
તોરો ખનાવી આપુ છું કે જે માહારી પાકદામન ચાવની નીશાની
તરીકે રહેશે. જ્યાં સુધી તે તાજે રહે ત્યાં સુધી તું એમ
જાણુને કે હું પોતે, પણ તે કુલના દડાની, મીસાચે પાક છઉં ;
લોકીન તે તોરો તું કરમાયો. જ્યે તો એમ જાણુને કે માહારી
પાકદામન ખગડી હું નાપાક થઈ છું.” તેણીએ આ સીપાઈને
એક અજાયબ જેવો કુલનો તોરો ખનાવી આપ્યો, જેથી તે સીપાઈ
ધુશી થતો નાકરીને માટે ખુસાફરી કરવાને બાહાર પડ્યો. તે
એક શહેરમાં નીકળી ગયો, અને ત્યાં એક અમીરને ત્યાં
જઈને નાકરી રહ્યો. તે અમીરની ચાકરી તે જે કે ખરાખર
ખજવતો હતો, પણ પેલો કુલનો તોરો તે જરા વાર પણ પોતાની
સાચેથી વીહીલો ચુકતો નહીં હતો. હવે એણે ખનધુ કે
ખાનખર રૂતુમાં જ્યારે ખીજ જાહાડોની સાથે કુલનાં જાહાડો
પણ સુકાઈ ગયાં, અને કોઈ ઠેકણે તાજ, કુલ નજરે નહીં
આવતાં હતાં, તથારે તે સીપાઈનાં હાથમાં હંમેસાં તાજે કુલનો તોરો
જઈ પેલા અમીરજાદાને, અજાયબી લાગી. તેણે પોતાની આસ-
પાસના મીજલસીઓને તે વીશે જ્યારે પુછ્યું તથારે તેઓ પણ
પોતાની અજાયબી ખતાવા લાગા; જેથી સઘથાએએ એવો
કરાવ કીધો કે એ વીશેની તેહકીક કરી એની ખખર એ સી-
પાઈથીજ મેનવવી. અમીરજાદાએ જ્યારે સીપાઈને પુછ્યું તથારે

તેણે જવાબ દીધા કે “સાહેબ, એ કુલનાં તોરે છે તે પાકી-જગીની ચીજ છે. માહારી આરત જાને ઘણીજ પાક અને એ-કીનદાર છે તેણે મહને એ તોરે પોતાની પાકીજગીની ધધાંની દાખલ આપેલો છે, જેથી કરીને જ્યાં સુધી તે પાકદામાન છે ત્યાં સુધી એ કદી કરમાવાનો નથી. ત્યારે એ તોરે કરમાઈ જ-શે ત્યારે હું એમ સમજીશ કે માહારી આરતે પોતાની દામાન અને વફાદારી બગાડી.” અમીરજીદાને આ વાતથી હમણું આવયું. તેણે જોયું કે આ સીપાઈને તેની આરતે ખરેખર ઠગ્યો છે. કુલનાં તોરે આ મુજબ કંઈ હંમેશાં તાજાં ને તાજાં રહે નહીં, તેથી તે આ ગરીબ સીપાઈની મશકરી કરવા લાગ્યો. તે કહેતો હતો કે “એ આરત જાદુગરની હશે. જાદુઈના જો-રથી કુલનાં એ ઘણા દીવસ સુધી તાજાં ને તાજાં રાખી રાકે છે, અને વડી તેના વાસ પણ જોવાને તેવા રહે છે. ખરેખર તુને બીચારાને તે આરતે આજે કુલનાં તોરે આપીને અહીં મોકલ-યા કે તું તેની લંપત લેયા કરે, અને તે પોતે કોઈ બીજાને પોતાની જોખનપુર મોહોબતની લંપત આપતી હશે.” આવા આવા સખત બોલોથી જ કે તે સીપાઈ ઘણું બેજાન થતો હતો, પણ કરે શું? તે સઘડી મશકરી સાંભળે તેને મુપકીલી એખ ત્યાર કરવી મડતી હતી. આજે મુજબ ઘણું લાંબા વખત ગુજરી ગયો, અને પેલા અમીરજીદાએ જોયું કે તેની મશકરી-ઠઠાની કંઈ અસર થતી નથી, અને કુલનાં તોરે પણ સુકાતો નથી, ત્યારે તેણે પોતાના બે બાવરચી—જેઓ ઘણા અપર-ખંધા તેમજ દખાવમાં ખુબસુરત હતા—તેઓમાનાં એકને કંટલોક જર તથા માલ આપીને આજે સીપાઈના રોહરમાં રવાન કી-ધા. તેને ત્યાં જઈ શું કરવું તે વીશે જે કંઈ તે અમીરિ સમજાવ્યું તે એકું હતું કે ‘કંઈવી કરીને પેલા સીપાઈની આરતની દામાન બગાડવી અને તેણીને પોતાની પાક રાહ ઉ-પરથી બદલેલ બનાવવી. બાવરચી અમીરના કરમાવયાથી પે-લા રોહરમાં આવી પહોંચ્યો અને એક-ફેકાણે ઉતારો લીધો.

તેણે એક કુટણી સોધી કાઢાડી, અને તેની માગફતે સીપાઈની
 ઓરત ઉપર એક પેગાંમ મોકલ્યો કે તે તેણીની મુલાકાત લે-
 વા માંગે છે. જવાબમાં સીપાઈની ઓરતે નરમાસ અને ભલ-
 મણુસાઈથી એણે જણાવ્યું કે “જ્યાં મુઢી હું તે મરદને મા-
 હારી નજરે નેડ નહી—કે તે માહારી મુલાકાતને લાયક ના છે
 કે નહી—ત્યાં મુઢી હું કદી તેની મુલાકાત લેવાને કબુલ થા-
 ઉં નહી.” આએ જવાબ મક્કતાંજ પેલા બાવરચી લાગલો જ-
 પકા ભરેલા પોશાકમાં સીપાઈની ઓરત આગમ્મ ગયો, અને
 પોતાનો ઇશદો જણાવ્યો. તે ઓરતે જણાવ્યું કે “ભણાં મા-
 ણુસ, જ્યારે તુને માહારી સાથે મુલાકાત કરવાનીજ ખાહેસ છે
 તી ત્યારે વક્તી એક કુટણીની આગમ્મ પોતાના બેઠ બોલવાની
 શી જરૂર હતી? એ વાતનો હવે આખા શહેરમાંજ ફેકત નહી,
 પણ જંગલમાંથી ફરી વલશે. માટે જા, અને તે કુટણીને
 ફેડે કે ‘એ ઓરત કંઈ માહારે લાયકની નથી, કોઈ બીજી
 ઘણીજ ખુબસુરત હોય તે સોધી કાઢાડ.’ અને જ્યારે તે દઢા
 માહારાં કાંમથી નામુરાદ થાય ત્યારે તું પોતાના તમામ અસ-
 બાબ મુઢાં માહારે ઘર આવને કે આપણે સેતરંજ અને ખીી
 છ હર તરાંહની બાલઓ ખેલ્યું.” બાવરચીને આ ઓરતન
 વાત પસંદ પડી તેથી તે પોતાના ઉતારાની જગો ઉપર ગયો,
 અને હર.તરાંહથી નરમ અને શીરીન જુખાંનથી પેલી કુટણીને
 પોતાથી દુર કીધી. જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે તે પો-
 તાના અસબાબ મુઢાં પેલી સીપાઈની ઓરતનાં કેદવા મુજબ
 તેણીના ઘરમાં ગયો. પણ આ ઓરતે આગમચથીજ પોતા-
 ના ઘરમાં એક અંધારો કુવો હતો તેની ઉપર એક કાચા મુ-
 તરની પાટીનો પત્રંગ બીછાવ્યો, અને એવી તો ગોઠવાણુ કરી
 રાખી હતી કે પેલા બાવરચીને જરા પણ શક આવે નહી.
 તેના આવયા પછી તે ઓરતે તેને ગમતમાં નાખવાની વાત કી-
 ધી; પણ આ બાવરચી ઘણે ઉઠાવ્યો દખાવ્યો અને સીપાઈ-
 ની ઓરતને પણ તેવુંજ નેઈયું હતું તેથી તેને પેલા પત્રંગ ઉપ-

૨ ઇસારત કરતાં વાર તે જોયો તેની ઉપર આરામ કરવા બળ્યો
તેવોજ કુવામાં પડ્યો. તે અંદર પડી ધ્રુમ અને સોદાર
કરવા લાગે, પણ એવું નહીં હતું કે તે એસત શીવાય બીજું.
કોઈ ત્યાં સાંભળી શકે, તેથી તે એસતે તેને ઉપરથી પુછ્યું કે
“એ બેગાનાં મરદ, તું રાસતી બાલ કે તું કોણ છે, અને શા
સમયે તું અહીંઆ આવ્યો છે? માહારી ખખર તુને કોણે
પોહાવ્યાં અને માહારી સાથે મુલાકાત અને એખલાસ કરવાને
વેદે મ તાહારા મનમાં કોણે બેસાડ્યો?” બાવરચીએ જોયું
કે રાસતી બાલયા શીવાય અહીંયાં બીજા કોઈ મારો નથી,
તેથી તેણે અવલથી તે આખર સુધી તમામ વાત બોલી કહી.
આજે સાંભળી તે એસત બોલ્યો કે “સાંભલ, આ મુરખ, તે
એમ આહુતું હતું કે મહેને કસાઈનાં ખાડમાં નાખે, પણ તે
હંઠ ગારમાં પડવાના ઇશિદાથી તું આવ્યો અને તુંજ પડ્યો છે!”

હવે બીજી તરફ જ્યારે પેલા અમીર પોતાના બાવરચીને
કડવેની મુઠે પાછો આવી મલેલો નહીં જોયો, એટલુંજ નહીં,
પણ પેલા તોરો પણ કંઈબી રંઝ કે વાલ બદલાયા વગરનો
રહેલો જોયો, ત્યારે તેણે પેલા બાકી રહેલા બીજા બાવરચીને
પેલાં શેહરની તરફ મોકલ્યો. હુકમમાં, આ બાવરચીનાં પણ
તેના ભાઈબધનાં જોવાનું હાલ થયા: તે પણ તેજ કુવામાં
આવી પડ્યો! આ મુજબ જ્યારે બેઠ બાવરચીએ ફરી પડ્યા,
અને ઘણા દીવસ વહી જવા છતાં તેઓમાંનો એક પણ પાછો
ફર્યો નહીં, ત્યારે પેલા અમીર ઘણોજ અભયખ રહ્યો, અને
સહમજવા લાગે કે કંઈ પણ મુસીબત તેઓ ઉપર આવી
પડેલી હોવી નહોતી. હવે તેની પોતાની વારી આવી. તેણે
પોતાનાં ઘરમાં સરવેને “હું શેહર કરવા જાઉં છું” એવું
સમજાવી પોતે પેલા સીપાઈનાં શેહરને રસતો લીધો. સીપા-
ઈએ જોયું કે પોતાને શેહ બાહાર બલ્ય છે અને પોતે પોતાની
એગતને ઘણા દીવસ થયા મર્યા નથી, તેથી કુરસદ અને તર
મહેલી જોઈ તે પોતાને ઘેર આવ્યો. અહીંયાં તેણે પેલા

રાત પાંચમી.

જયારે આફતામે પસચીમ તરફનાં દરીયાવની પેટી ખા-
લુએ ઉતરી જઈ આજે તરફ અંધારાંની શીદા ચાદર ઓઢાવી,
તયારે ખુજશતે પોતાનાં બેકરાર અને ગમખાર દીક્ક સાથ પો-
પટની નજદીક રૂખસદ માંગવાને ગઈ, પણ ત્યાં જતાં વાર તે-
ણીએ પોપટને નીચું શીર કરી ફીકરમંદ બેઠેલો જોયો. ખુજ-
શતે દલગીર ચહેરે બોલી, “આ ખુશાલીના ગમની દાક્કત અને
તમામ પરંદાં જનવરોનાં દાનાવ સરદાર પોપટ, તું જેવાં જા-
નવરને આજે મીસાલે ફીકર કરવાના શો સમ્મજ છે? અને તા-
હારા દીક્કમાં કંઈ વાતનાં અંદેશો છે?” પોપટે જવાબ દીધો કે
“અજે ખુજશતે, તાહારા પોતાનાં કાંમની ફીકરમાં હું બેઠો છું.
જે સક્ક તાહારી દાસતીની ચાદમાં તાહારું નામ પોકારેય તેની
અને તાહારી વચેની દાસતી હું નથી જાણુનો કે હંમેશાં ખગ-
ધ્યારની દાસતી મીસાલે કાચેમ રહેશે અથવાખીજ લોકોનાં હવસની
મીસાલે એકજ રાતમાં ખનમ થશે. મહુને ખીદીક લાગેછે કે
તાહારા કાંમનો ઇક્કાજ કાંમરૂ દેશનાં રાજનાં દરદનો ઇક્કાજ
જેમ અધુરો રહી ગયો હતો તેમ રખેને અધુરો રહી જાય.”
દેકે નવી વાત સાંભળવાનો નેમજ તેમાંથી નવી અક્કલ શીખ-
વાનો ખુજશતેને તો શોખજ હતો, એટલે તેણે વધી પોપટને
આ કામરૂ દેશના રાજની વાત કરવાની અજ્જ કીધી. અને
પોપટની તો તે મનસમજ હતી, એટલે તેણે તે વાત કીધી, જે
નીચે મુજબ છે.

[હામતાન પાંચમું.]

કાંમરૂ દેશના રાજાલુ હરદ.

કામરૂ દેશમાં એક ગાડની ઉપર એક બોક્કનો અને અ-
ક્યમંદ પોપટ પોતાનાં બચાં મફીન ગંદેનો હતો. તેજ ગાડની
નીચે એક કોદકી પત્તુ પોતાનાં બચાં માથે રહેતી હતી. એક
દીવમે જેજ પોપટનાં બચાંઓ નીચે ઉતરીને કોડકીના બચાં

સાથે રમવા લાગ્યાં. પોપટ પોતે ઘણો શેયણિા હતો તેથી તે બચાંચાને હરેક વાતની નશીયત કરતો હતો, અને વારેવાર કેહેતો હતો કે ખસીઓના બચાંચાને કોહણી નેવાં જંગલી જાનવર સાથે દાસતી રાખવાનું શું કામ છે ? જો એ મુજબ કોહણીનાં બચાં સાથ તેઓ દાસતી રાખશે તો તેઓના હાલ પેલા વાંદરના નેવા થશે. ત્યારે બચાંચાએ પ્રછયુ કે તે વાંદરની શું વાન છે, નેથી પોપટે તે વાન કીધી કે—

એક વેણા એક વાંદરે પોતાનું રહેઠાણુ શેરના સેત્રજ રમનારાઓનાં ઘરનાં છાપરાં ઉપર કીધું હતુ, અને તેથી તે સેત્રજ રમતાં શીખ્યો હતો ; નેથી તે શેરના કોટવાણનાં છોકરાએ તે વાંદર સાથ દાસતી માંડી, અને તેઓ હંમેશાં સાથે સેત્રજ રમતા હતા. તે વાંદરને ખીજા બુદ્ધ વાંદરો નશીયત કરતા હતા કે વાંદરને ઇનસાન સાથે દાસતી કેવી હોય ? પણ વાંદર કોઇની નશીયત કબુલ નહી કરતો હતો. એક દીવએ એવું બનયું કે પેલા કોટવાલે શેરના ખીજા બુલ્લરગ અને અકાબર લોકોને પોતાને ઘેર મેહેમાન બોલાવયા હતા, તે દરમયાનમાં પેલા કોટવાણના છોકરા સાથે સેત્રજ રમતાં વાંદરે કઇ અટકચારી કરી તે છોકરાની મશકરી કીધી. આથી કરીને છોકરાને એકલી તો હીનસપતી લાગી કે તેણે પેલા સેત્રજનો તખનો ઉડાવી તુરત વાંદરનાં માથામાં એવો તો જોરથી માગ્યો કે સેત્રજ રમવાના એવાનનું આખું ખીજાનુ વાંદરનાં લોહીથી લાલ રંગનું બની ગયું. વાંદર પેહેલાં તો એમુધ બની ગયો, પણ મુંઘી આવતા વારજ લાગ્યો ઉડીને ઘુસ્સામાં પેલા છોકરાને વણગી પડ્યો. અને પોતાના નખ વતી તેને સુધવો પીપી નાંખ્યો. * * * હવે જો કે કોટવાણના છોકરાએ વાંદરને મારેલો જખમ ઘણો ભારે હતો, અગરચે તોપણ વાંદરના નખનું ઝેર એવું હતું કે તેના ઘાને ઇલાજ કોઇથી થઈ શકતો હતો નહીં. મદમ-પટા અને દવા-દાટુ કઇ તે ઉપર ધાગગ લાગતાં હતાં નહીં. આ મુજબ દુખ ખમયા

પછી કેટલીક મુદત પછી તેઓને એક કામિલ અને ધના-
વ તબીબ આવી મળ્યો. તેની પાસે દવા દર્જી તો થઈ હતી,
લેકીન જ્યારે તેને તે ઘા બતાવવામાં આવ્યા ત્યારે તેણે જ-
ણાવ્યું કે એ ઘા કંઈ દવા દર્જી કદી સારા થનાર નથી : એ
ધાની ઉપર તો જે વાંદરે એ છોકરાને નખ દીધાં તેજ વાદરું
લોહી લગાડવામાં આવે તો રૂજ. કોટવાયે પેલા વાંદરને
મારવાની તઈયારીઓ તો કીધી, પણ પેલા છોકરો હુગેજ થઈને
તે વાંદરને મારવાને મના કરતો હતો. તેણે કહ્યું કે "હું
પોને ઘણા દીવમ પછીની સારો થવશ તો કંઈ નહી, પણ
એ વાંદરને મારવો નહી જોઈએ." તોપણ પેલા ઘા તો
જેમ જેમ દીવસો વધતા ગયા તેમ તેમ વધારેને વધારે દુર્ગત
કરતા ગયા, અને છેનાં તે છોકરો એટલો તો દુઃખી થવા લાગો
કે તેને પેલા વાંદરને મારવાની રજા આપી પડી, જ્યારે આ
વાંદરને માગીને તેનુંજ લોહી પેલા જખમો ઉપર લગાડવામાં
આવ્યું ત્યારેજ તે જખમો રૂજ ગયા, અને પેલા કોટવાન-
જાદાને કગર થયો.

પોપટ પોતાના બચાઓને કહ્યું કે આ ઘડો વધને તે-
ઓએમી કોહનીના બચાઓ આગળ જવાનું છોડી રહું જોઈ
એ, નહીતો એ કામથી કોઈ દાહડે તેઓનાં જાનની ખુનારી
થશે પણ પોપટનાં બચાં નાદાન હતાં તેથી તેઓ પોપટની
નમીયત હુગેજ થઈને માંભવનાં નહી હતાં, અને હમેશા પે-
લી કોહનીનાં બચાઓ આગળ આવ જવ કરતાં હતાં. એક દી-
વસે એનેકાક એનો બનયો કે કોહની પોતાની જગો ઉપર
નહી હતી તેમાંજ એક દગમનું જાનરર આવીને કોહનીનાં
બચાને કચડી લઈ ગયું. જ્યારે તે કોહની બદાગથી આવી
અને પોતાનાં બચાને તથા નહી જોયાં ત્યારે તેણે જણ્યું કે
"આ આફત મહત્તી ઉપર આ પટોગી પોપટનાં બચાધો
પડી ; કાગડુંકે ગોઈ માગુંમ એ પોપટનાં બચાં લેવા આવ્યો
હશે, અને જ્યારે તે નહી લેવા પાંનયો હશે ત્યારે તે નહી

બચાને લઈ ગયો હશે. માટે હવે એ પોપટની ઉપર વેર લેવું જોઈએ.” એવું મનમાં ધારી તે કોહોલી એક શીહાગોમ જનવર પાસે ગઈ અને તેની આગળ પોતાનો દેવાડ પોતી કહ્યો. તે કહેવા લાગી કે “હું લુચાઈ અને મકરમાં તો મરાડુ છઉં, પણ માહારી ફરજદાની જુદાઈથી હું એટલી તો ગમગીન છઉં કે મહને કશો ચારો મુહુજ પડતો નથી. વાસને, આ શીહાગોમ, તું માહારી દાદને પોહોચીને મહને કંઈ રસ-તો બનાવ કે માહારી શીર પરથી એ તમદી કુર થાય અને એ માહારો પડોશી અહીયાંથી નાપેદા થાય.” શીહાગોમે જવાબ દીધો કે “આ કોહોલી, તાહારા કાંમની તદખીર એજ છે કે તું કોઈ પારધીની નજદીક જઈને દખાવ દે; અને જ્યારે તે પારધીની નજર તાહારી ઉપર પડે ત્યારે તું આમતે આસને બાસવા માંડજે, પછી જ્યારે તે પોપટના માવાનો નજદીક આવે ત્યારે એકદમ નાહમી જાણે, એવી રીતે કે તેની નજર આગળથી આંચીતી ગેમ થઈ જાય. એટલે પછી તે પારધીની નજર તે પોપટ તરફ જોવાવાથી ઉઝડો વધારે ખુશી થઈ તુને પડની મુકીને તે પોપટનેજ પકડવાનો લાગ્યમાં પડશે.” આજે પાત કોહોલીને ઠીક લાગી તેથી તેજ મુજબ કાંમ કરવાને તે કોઈ પારધીની સોંધમાં નીકળી. જગલમાં તે તેદને તુગતજ મવી આવચો, જેથી તે મનર કરીને લંગડવા લાગી. એમ કરતાં જ્યારે તે પેમાં ઝાડની નીચે આવી લાગી ત્યારે એવીતો જોમ-થી દાડી ગઈ કે એકએક તે પારધીની નજરથી ગેમ થઈ ગઈ આથી પારધીને ખફગીતો લાગી, અને હાથને પગ અ-ફાડવા લાગો, પણ તેમ કરતાં જ્યારે તેની નજર પેલા પોપ-ટની ઉપર પડી ત્યારે તેની ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહીં. તેણે લાગવોજ એક ફાંદો તે પોપટનાં માડા ઉપર નાંખ્યો અને તમામ પોપટને કબજા ફીંચા. પેલા ચોયાણા પોપટ પોતાને તથા પોતાના બચાઓને આજે હાથતમાં આવી પડેલાં જોયાં ત્યારે તેણે બીજા પોપટને કહ્યું કે “તમેજે માહાર કહ્યું નહીં

માનયું અને કોહડીનાં બચાં સાથે દાસતી રાખી તેનાં બદલામાં આને આંખે, હાસતે પેહિંચયા અને મહને પાણુ સાથે ફસાવયો. પાણુ વાડુ હવે તો જે થયું તે થયું; માટે હું કહું તેમ કરો : તમે સરવે કોઈ પોત પોતાને મુવેલાં મુરદાંની મીસાણે બનાવો, અને જ્યારે તે પારધી તમને મુવેલા સમજી ફેંકી દે ત્યારે તમે ઉડી જઈ તમારો બચાવ કરજો. અગરજો તે મહને લઈ જશે તો તેની કશી ધાસની નથી. હું જીવતો રહેવસ તો વધી કોઈ દીવસે આવી મક્કરા.” પોપટનાં બચાંઆંખે આ વાત ડાહ્યાપણુ ભરેલી ગણી અને સઘણાંઆંખે મરી ગયાં હોય તેવા આકાર કીધો. પારધીએ તેએને મુવેલાં સમજીને પોતાના ફાંદામાંથી જેવાં આકાર કાઢાડી નાંખ્યાં કે તેઓ જીવ લઈ ઉડી ગયાં, અને એક છુત્તું દરખત ઉપર જઈ બેસાં. આં ડગાઈ જઈ પેલા પારધી એટલોનો ઘુસ્સામાં આવી ગયો કે તે કોના તેણે પેલા એખડા પોપટ ઉપર લેવા ધારયો, કે જે તેના હાથમાં જીવતો હતો. તેણે તે પોપટને જમીન પર પટકવાનો વીચાર કીધો, પણ પોપટ તુરત તેની મતનમ સમજી ગયો, તેથી તે પારધીને કેહેવા લાગો કે “એ પારધી, તું તાહરી ખાતર જમે રાખ અને હું કહું તે ઉપર છતખાર રાખ. એ વાતનો તું કંઈ અંદેશો માં કર : એ બચાંઓની કીમત તુને શું મળતે ? હું તુને માહરૂં દાંમ એટલું તો અપાઉં કે જ્યાં મુઢી તાહરી ઉમર ખાડી રહે ત્યાં મુઢી તુને કશી ચીજની હાજત રહે નહીં. હું પોતે જાને તો એક સાધારણ પખેડું છઉં, પણ વઈકનાં એકમમાં ઉમતાઠ છઉં, અને ગુનાની હડીમામાં હું એક પુરવીણુ છઉં. વધી ને માથે માણસની નાડી તથા તમેહને જીમ રવેસે પીછાંતુ છઉં.” પારધીએ જ્યારે પોપટના આ સજીનો સાંમતયા ત્યારે તે લોભાયો, અને વોચારવા લાગો કે આ એક પોપટ નહીં પણ છુત્તરાત હડીમ તેને હાથ લાગે છે. પછી તેણે પોપટને જણાવયું કે “કામરૂં દેશના મજાને એક મુલત યજ્ઞ કેમીડનો મરજ થયેલો છે, વામતે તાહરી પાસે કાંઈ એવા ઉપાય છે કે

તેના મરજને તું દઈ કરી શકે ?” પોપટે જવાબ દીધો કે એ
શું મુશ્કેલી કાંમ છે ? તે પોતાની તારીફમાં પોતેજ મજબુત
હકાંસ મારવા લાગો અને પારધીને કેહેવા લાગો કે “તું” મહને સેતાબ
તે રાજની આગલ લઈ જા અને પછી માહરી અંદર
શુ ખુબી છે તેથી તેને વાકેફ કર ; અને જ્યારે તે માહરી
કીમત તુને પુછે ત્યારે તું તેની પાસેથી તુને જોડણો જર ને-
હજે એટલો માંગજે.” આજે વાત સાંભળી પારધી તે પોપટને
એક સફાઈદાર પીંજરામાં મુકી પેલા રાજ પાસે લઈ ગયો. તેણે
રાજ આગત જ્યારે પોપટની ખુબીની સઘટી કેફીયત કહી
સાંભળાવી, અને જણાવ્યું કે વંદકનાં હોન્નરમાં તે ઘણોજ અક્-
લમંદ છે, ત્યારે રાજએમી જોયું કે તેને પણ એવાજ એક
ઉક્તાવની જરૂર છે, તેથી, અને પોતે પોતાના મરજથી ઘણોજ
કંટાળી ગયો હતો તેથી, વધારે તેહકીક કરવા વગર તેણે તે
પોપટ ખરીદ કરવાને કંઈજ અદેશો કીધો નહી. તેની કીમત
જ્યારે પેલા પારધીને પુછવામાં આવી ત્યારે તેણે દસ હજાર
દીનાર જણાવયા, જે આપી રાજએ તે પોપટ વેચાનો લીધો,
અને પારધી ખુશી થયો. પોતાને ઘર ગયો. બીજે દીવસથી
પોપટ રાજનાં મરજનો ઈતિજા કરવાનાં કાંમમાં મશગુલ થયો.
તે તરેહવાર દવા દારૂ એવીતો આજ્ઞાકીથી ફરમાવવા લાગો કે રાજ
પણ દગ થઈ ગયો, અને તેની દાનાઈ ઉપર આફરીન કરવા
લાગો. થોડા દીવસમાં પોપટે જોયું કે હવે રાજનો એનેકાદ
તેની ઉપર પુર બેઠો છે, અને રાજને અરધો અરધ ફર પડી
ગયો છે, ત્યારે એક દીવસે પોપટે રાજને જણાવ્યું કે “એ
રાજ સત્તાંમત, માહારા ઉપાયથી તાહરો મરજ અરધો અરધ
તો નરમ પડી ગયો છે, વાસ્તે તુને પણ ઘટેજ કે મહને પણ
વધારે દુઃખ નહીં દ અને ગુનેહગાર લોકોની માફક એક
પીંજરામાં બંધ કરી નહીં રાખે. તું” મહને છુટ્ટો કરી તાહરા
ચાકમાં રાખે તો પછી તું જો કે હું તાહરાં દુઃખનો ઈતિજા કે-
ટલી કડપથી ચલાંડ, અને થોડાજ દાહદામાં તુને તાહરી અ-

સહી મુરત ઉંપર લાવી મેલુ.” પોપટના આવા સંપ્રુના સાંભરી રાજા ગાફિલ થઈ ગયો, તેથી તેણે હુકમ કીધો કે પોપટને તુરત છોડી મુકે અને તેની મરણ માફક ફરવા દે. રાજા બીચારો સમજ્યો નહીં કે આ પોપટનાં ફેલ અને મફત છે. જેવો તેને પીંજરામાંથી બાહાર કાઢાડી છુટો કરવામાં આવ્યો કે પોતાની ઘણા દીવમની બંધ પડેલી પાંખો ફેફડાવી તે એકદમ ત્યાંથી જંગલ તરફ જઈને પોતાનાં બચાંઓને પાછો મૂક્યો, અને રાજાનાં કોહોડનો ઇલાજ અધુરો રહી ગયો.

પ્રજાને આગલ પોપટ જ્યારે ઉંપડી વાત પુરી કીધી ત્યારે તે બોલ્યો કે “એ પ્રજાને, માહરા દીક્ષમાં પણ એજ ફીકર હરદમ છે કે રખે તાહરી મુશ્કેલી એજ મીસાલે અધુરી રહી જાય. હજી તાહરો ખાવાઈ આવી પેહિયયો નથી, એટલે તાહરી એરા અને ખુશીના સાંભાન પણ કશો લુટાયો નથી. મગર તું ઉડ, અને તાહરો ખાવાઈ તેની સફરથી આવે તે આગમય તાહરા ચારનાં ઘર તરફ જા, અને તાહરી મુશ્કેલી પુરી પાડ.” પ્રજાને હજીતો ઉડીને બાહાર જવાને પોતાનું મોહો ફરવે, પણ તેટલાં તો આશક હોડોનો કુશમત બામદાદના ફેરસે તો બાહાર નીકળ્યો, અને તેણીને કાન દીવસનો સોહાર પડ્યો, જેથી તેણીનું જલ્દી બંધ પડ્યું.

રાત છઠી.

જ્યારે પુરવ તરફનો આશ્તાબ પસચીમમાં ગુરબ થયો ત્યારે પ્રજાને પોપટ આગલ રૂપસી મંગવાને ગઈ, અને તેને કહેવા લાગી કે “એ મેહેરબાન દાસન, હું ઘણું કે માહારી ઉપર ને માહારા આશકની બુદ્ધિનો મજબૂત મજરેય તેથી તું બેખબર છે, અને તેથી તું મહને માહારી ખુશીનાં કાંમની દીક્ષમાં રીબાજીન રખે છે. આ પોપટ, જો તું મહને આજનાં

રાત માહરા દાસતાનાં ઘરની તરફ જવાની રજા આપ કે હું માહારી જીવદાઈનાં સખત મવકલને રૂખશત આપું.” પોપટે જવાબ દીધો કે “એ જીવજશતે, તું એક માણસ છે, અને તાહારા આશકની જીવદાઈની આગ તુને કિટલી હાવી જોઈએ તે હું સારી રહેશે મમજી હઈ; અને તાહારે ખાવીદ આવી પાહિંચે તેની તાહારા કરતાં મહને વાસી ફીકર છે; પણ તુતી એખકી છે, લેકીન એક વેલાએ એજ મુજબ એકદમ સાત આશકોની રજા અને મેહેનત તમામ ખરબાદ ગઈ હતી.” જીવજશતેએ વલી દો વાલ જાણવા માંગી, જેથી પોપટે તે કાંઈની કહી બતાવી.

[દાસતાન છકું.]

તલેશમાતો. પુતલી.

કોઈએક શહેરને દરમયાન એક પહોરજગાર મરદ, એક મુંધાર, એક વાણકર, અને એક સોનાગ, એવા ચાર સખસો દાસત હતા, તેઓને એકાએક મુસાફરી જવાની ફરજ પડી, તેઓ સરવે માત પોતાનાં હથીયારો સાથે લઈને કોઈ બીજા શહેરમાં પોતાના ઉદ્યોગ કામે લગાડવા મુસાફરી કરતા હતા તેવામાં એક રાત્રે તેઓને એક એવાં તો ઉડાં જગતમાં ઉતારે, કરવાની ફરજ પડી કે જ્યાં ફાટી ખાનાર્ગ જાતવરોનાં ધાકથી ગોચા જીત પલીતબી રહેવા પમિ નહી, તેઓએ વીચાર્યું કે આહીઆં જે સઘસાજ હંગમાં પડ્યા તો તેઓમાંના એક પણ પાછો પોતાને વતન કે ધારેલી જગોએ જવતો જઈ શકવાને નથી, તેથી તેઓએ એવો દરાવ કીધો કે એક પછી એક તેઓએ ચાકી કરવી, અને દુરથી જ કાંઈ ધાસતી જેવું માત્રમ પડે તો સઘસાઓને જગત્ત કરવા, આ મુજબ પેહેલી ચાકી કરવાનું હાંમ મુધારે કબુલ કીધું, અને પેલા બાકીના ત્રણ દાસતો દીવસની મુસાફરીની ધાકથી ભર ઉઘમાં પડ્યા. મુધારે જીવું કે તે જ નવરો બેમી રહેશે તો તેને પણ મુસાફરીની ધાકથી ઉધ આવશે, તેથી તેણે પોતાનાં હથીયાર બાહાર કાઢ્યાં, અને

પાસેનાં જાહાડોમાંથી એક લાકડાંના કટકો કાપી લાવ્યો. તેની ચોકીના વખત પુરો થાય તે આગમ્ય તેણે પોતાની કારીના આ લાકડાંના તુકડા ઉપર કાંમે લગાડી તેને એક ઘણીજ ખુમસુરત પુત્તી બનાવી. આ પુત્તી એવી તો બની કે આજર, જે પુ હાં ઘડવામાં તે વેણાએ ઉત્તાદ હતો, તે જ તે પુત્તી જતો, તો તે પણ શરમનો માર્યો પોતાનો હુન્નર છોડી દે. બીજો પેહરો સોનારનો હતો. સુંથારના મુના પછી તે જ્યારે ઉઘો અને જોયું કે સુંથારે પોતાની કારીગરીથી આ નાદર પુત્તી બનાવી તો ખરી પણ તેની ઉપર જરોયાંન નથી, અને જ્યારે મુથારે પોતાનો હુન્નર બતાવ્યો ત્યારે તે પોતાનો હુન્નર કાંઈ નહીં બતાવે—અને વડી તેની પાસે પણ હથીયારો તો મોજુદ હતાંજ—ત્યારે તેણે પોતાની કાંચકીમાંથી ચોકુક સોનુ હતું તે કાહડ્યું અને પોતાના હથીયારો વતી કેટલાંક નાદર ઘરેણાં તથ્યાર કરી પેક્કી પુત્તીનાં ગણામાં નાંખ્યાં. આ કામ થઈ રહ્યું કે તેની ચોકીના વખત પુરો થયો, તેથી તે પેલા વણકરને જાગૃત કરી પોને નીંદરાવમ થયો. સુંથારે જે પુત્તી બનાવી હતી તે હમનાં સોનારનાં ઘરેણાંથી બેહદ સોભા આપવા લાગી. વણકરે જોયું કે આવી એક સુંદર પુત્તી ઘરેણાં મુધાંની કપડાં વગર રહે એ તેને પસંદ કેમ પડે. તેણે પોતાની ચોકીનાં વખતમાં પોતાનો હુન્નર કાંમે લગાડી આ પુત્તી ઉપર એક તેનેજ લાવકનો સાજ આદાવ્યો. ચોથો પેહરો પેલા પહેરે-જગાર મરદનો હતો. જ્યારે તેણે પોતાની સનમુખ એક નહાએન ખુમસુરત પુત્તી પોશાક અને જરોયાંન સાથ જોઈ ત્યારે તેણે દરીયાફત કીધી કે “અએ બારે હકતાલા! આએ ખુમસુરતીને તે જીવ બસ્યો હતો તો એ કેટલી ખુમનુમાં થઈ પડી હતો?” તેણે પોતાની પહેરેજગારીને જોરે ખુદ પાસે એવી છુપી દુરા, માંગી કે તેને જોરે પેક્કી પુત્તીમાં જીવ પેદા થયો! તે આદમીની મીમાઝે બોલતી જુમાનની થઈ! આએ

૫ જ્યારે શેરશીએ જોઈ અને ચારે દાસતો ઉડી ઉમા

થયા, તયારે તેઓએ એક ધુખસુરત જીવતી જ્યોરતને પોતાની
 સનમુખ ઉમેરી નોઈ. તેની ધુખસુરતી એવી તો હતી કે તે ચારે
 જગ્યાં - પેલા પહેરજગાર મરદ મુઘાં - પોતાની અક્ષત ભુતી ગયા,
 અને પયારથી તે જ્યોરત ઉપર દવાનાં થયા ! તેઓ હવે
 તેણીની ઉપર પોત પોતાના દાવો કરવા લાગા. પેદલાં મું-
 થાર જણાવા લાગો કે એ પુતલી તેણે પેદલાં ઘડી હતી માટે
 તેની ઉપર તેના હક પેદલા પેદલા છે. સોનાર કહેવા લાગો
 કે નેણીને સગુગાર આપનાર તે છે માટે તેના હક તે ઉપર
 સડપી વંધારે પાંદા છે. વાગુફરે જણાવયું કે આદમ જતને જે
 સડપી વંધારે કાંમની ચીજ પોશાક, તે તો તેણે પેદરાવી એ
 પુતલીનું બદન ઢાંકયું છે, માટે તેને હક એ ઉપર પેદલા છે.
 તયાર પછી પહેરજગાર મરદ જણાવયું કે જીવ વગરનું આદમી
 હોય નહી, અને તેની કુવાથી તે એમાં જીવ પેદા કરતે નહીં
 તો એ શું ચીજ હતી ! વાસને એ પુતલી વાજખીની રાહે પેદરી
 તેને પાંદા છે. જેઓ ગઈ રાત મુઘી અજીજ દાસનો હતા
 તેઓ આ મુજબ એક જ્યોરતને ખાતર આ જંગલનાં દરમખા-
 નમાં હમણાં કટા ફગમને થઈ કળઓ કરવા લાગા. હવે જ-
 ગમખા તેઓની આંખે મારામારીનો ઇતસાફ ચુકવે કોણ ?
 તેથી તેઓએ એક કાવયું કે તેઓ ચારે જણોએ તે જ્યોરત
 સાથે મોટા રસતા ઉપર નીકલવું, અને ત્યાં જે કોઈ પેદલા
 રાહદારી આવી મને તેની પાસે ઇતસાફ કરાવે. તેઓ
 આ મુજબ જેવા રસતા ઉપર નીકલયા કે, તેઓને એક
 મુસાફર મળ્યો, જેને કોઈ જાણે મરદ સમજી તેઓ તેની પાસે
 ઇતસાફ કરાવાની ઉમેદથી સઘડો હેવાલ કહેવા લાગ્યા. મુસાફરે
 જયારે તે પુતલી જ્યોરતને નહાચે ધુખસુરત જોઈ તયારે
 તે પોને પાણુ અક્ષત ભુવયો, અને તે જ્યોરત ઉપર દાવો કર-
 વાને પોને પાણુ ભાગીયો થયો ! તે પેના ચારે જણોની દામન
 પડી ધુખ પાડવા લાગો કે “એ જ્યોગત તો માહરી છે : આજે
 કેટલા દીવા થયા તમે લોકો એને કાહડી લઈ આવ્યા છે,

અને હું એની સોધમાં ખરાબે હાથ થઈ મર્યો છું ; વાસતે હવે તો હું તમોને છોડવાનો નથી. આખે શહેરના કોટવાસ પાસે ચાલો !” એમ કહી આ રાહુદારી પોતાનું કાંમ ચુકી પેત્રી ઝારતને ખાંતર પેત્રા ચારે જણોને પાસેનાં એક શહેરનાં કોટવાસ પાસે ખેંચી ગયો. આ કોટવાસ જાતે રંડીબાજ હોય, તેથી પેત્રી ઝારતને જ્ઞાન વાર તેનું મગજ ફરી ગયું, અને હજી તો પેત્રી રાહુદારી પોતાનો ખેંચો દાવો ચુકી રહ્યો નહીં તેટલાં તે પણ પેત્રી ઝારત પર દાવો કરી કેહેવા લાગ્યો કે “એ તો માહારા ભાઈની ઝારત છે ! માહારો ભાઈ એક વાર પોતાની ઝારતને લઈ બીજે ગાંમ જતો હતો ત્યાં રસતામાં વાટપાડાઓએ તેને મારી નાખી માહારી બોલધને લઈ નાહાસી ગયા હતા, તે વાટપાડા ખચોત તમો લોકોજ છેઓ ! હવે એ ઝારત તો મહને પાછી મણી, પણ તમારે માહારા ભાઈના ખુનનો જવાબ દેવો પડશે !” એમ કહી તે કોટવાસ ઉપસા પાંચે જણને શહેરનાં હાકમ પાસે ખેંચી ગયો. સુધારે એવું તે શું આખે ખુનનું બનાવયું હતું કે તે ઉપર સરવે કોઈ પોત પોતાની નજર બગાડે ! હાકમ પણ તેને જ્ઞાન વાર દેવાંના થયો. તે પેત્રા કોટવાસ મુઠાં છ જણ ઉપર પોકાર મારી કે-“દેવા લાગે કે તમો કોણુ થાઓ છો ! આખે હું મુદત થઈ તમારી સોધ કરતો હતો અને આજે તમારો પતો પોતાની મેલેજ મહને મળ્યો. એ લોંટી આજ કેટલા દીવસ થયા માહારા ઘરમાંથી કહ્યો કરીને જતી રહી હતી, અને પોતાની સાથે કોણુક જરીયાંન પણ લઈ ગઈ હતી. માટે એ તો હવે પાછી મણી, પણ માહારાં જરીયાંનનો જવાબ તમોને દેવો પડશે.” આખે વાત જ્યારે શહેરમાં પસરી ત્યારે તમામ આદમીઓમાં મોટો સોહોર મચી રહ્યો, અને તે તમાસો જોવાને લોકોનાં ટોચે ટોચે બેગાં મંડયાં. તેઓ માહે માહે એજ સવાસ કરતાં હતાં કે જ્યારે હાકમ પણ એ કહ્યોઆમાં પોતાના દાવો પેત્રી ઝારત ઉપર કરવા લાગ્યો ત્યારે તેના ઈનસાફ

કોણુ ચુકવે ? આવી રીતની લીધા લીડમાં એક ખુલ્લુરગ મરદ બાહાર પડ્યો કે જે ઘણોજ અકલમંદ અને ધનાવ હતો. તેણે સરવે લોકોને સમજાવીને કહ્યું કે “ એ કલ્યાણનો ફસલો આદમજાતથી થઈ શકે નહીં ; કારણ કે આદમજાત મતલબી અને લાભી છે, તેથી જે કાંઈ એ આરત તરફ નીગાહ પાડે-આડશે તે તેણીની ઉપર દાવો ઉઠાવશે. વાસતે આજે શહેરથી કેટલીક મંજસ ઉપર એક પુરાંજી દરખાત છે, કે જેને ‘ હુકમનુ આડ ’ કહે છે. તેની ડાલો ખુલ્લું આસમાંન સાથ વાતો કરતી નજર આવે છે અને તેનાં મુજો પાતાળ સુધી પોહ્યાં-મી વસેલાં છે. વાસતે તમારે જો આજે કાંમનો ઈનસાફ આ-હવો હોય તો તે ખુલ્લું દરખાત પાસે જાઓ કે જ્યાં કોઈનું જુકું કે સાચું કાંઈ છુપુ રહેશે નહીં. બાકી સાચાંને જુકું કરનાર અને જુકાંને સાચુ કરનાર આદમજાતનાં ઈનસાફ ઉપર ભરોશો રહેવાથી તમારું કાંઈ વૃજવાનું નથી.” જ્યારે પેલા ચાર દાસતો, રાહાદારી, કોટવાલ, અને હાડમ, મઝી સાત જણોને આજે વાત પસંદ પડી, ત્યારે તેઓએ કખુલ કીધુ અને તે આડ તરફ જવા માટે જંગલના રસતો પકડ્યો. જંગલની ભારે રંજ અને મુશીબત ખિચ્યા પછી નીસાંણી મુજબ પેલાં આડ પાસે તેઓ આવી પોહ્યાંચ્યા. પછી પેલી પુતલીને આગલ કરી તેઓએ પોકાર માર્યો કે તે કોણુને ઘટે છે ? તેના જવાબમાં તેજ વખતે તે આડનું થક એકાએક ફાટી ગયું, અને પેલી પુતલી તેનાં થકમાં ગરક થઈ ગઈ કે તે તુરતજ બંધ થઈ ગયું ; જે પછી પેલાં આડના દરેક પાતરાં મોંઢીથી એટલોજ આવજા નીકલ્યો કે “ દરેક ચીજ પોતાની અસલ ખુનીયાદ ઉપર રજુ થાય છે.” આજે સાંભરી પેલા સાતે દેવાંના આશકો અજાણેજ થયા. આજેજ, નામોરાદ, હેરાન, અને શરમીદગી સાથ તેઓ સઘજા તે જગોએથી પાછા ફર્યા, અને તેઓની બાકીની છંદગી સુધી તેઓ પસતાવો કરવા લાગ્યા. “ મેહિનત બરબાદ અને ગુનાહ લાજમ.”

“વાસને જો ખુશરો, મહને બીહીક લાગે છે કે ગખેને તાહરો ખાવીદ આવી લાગે, અને તેથી તાહારા આશકે ખેચેલી રંબ પેશા સાતે આશકોની રંબ અને મુસીખતની મીમાત્રે બરબાદ બનય, અને સેવટે તાહારે માથે કાચો ડાલ રહી બનય,” એમ પોપટે ફરીથી ખુશરોને બચાવયું. તેજ વખતે ખુશરોને આહયું કે તીરની મીમાત્રે એકદમ પોતાના આશકના ઘર તરફ દોડી બનય, પણ રોશાન રોજે પુરવ તગ્દનાં ઝાડો ઉપરથી પોતાની એક હંચી કીધી હતી, અને મેહિરમાં સેહોર સાહાર થઈ રહ્યો હતો, તેથી ખુશરોને બહુ બધે પડ્યું.

રાત સાતની.

જ્યારે આફતાબ ગુરબ થયો અને આમખાન ઉપર સે તારાઓની બહાર પંથરાઈ, ત્યારે ખુશરો પોપટ આગલ રૂખ-શત માંગવા ગઈ, અને કહેવા લાગી કે “હમને પોપટ, તક હારી એટલી બધી શીખામણને વાસને તાહારની માહારી ઉપર મોટી મેહિરમાંની થઈ, અને તેને માટે હું શરમીદી છું. આજે કેટલીક ગલ થઈ માહારે ખાતર તુને તાહારી મીડી ઉધમાંથી જાગરૂત રહેવું પડે છે, અને માહારે ખાતર તું કેટલીક રાકતી ખેચે છે. પણ એમાં હું શું કરું? તું જલદીથી મહને રજા આપ કે જેમાં તું પાતે જમ તાહારી મીડી ઉધ લઈ કરાજ મેલવગે, તેમજ હું પણ માહારા આશકને ઘર બધે કમાર મેલવીશ.” પોપટે જવાબ દીધો કે “જો ખુશરો, હું તાહારી દરગાહનો એક કમીનો બદલે છઉં, પણ હું શું કરું? તુને ખબર તો હતી કે હાફિઝતાનના ગત્તઓના ગત્ત વીકરમ—અહતે એકવાર એક આશક તથા મશુકને મેજરી આપવાને કેટલી રાકતી અને મેહિર ખેચી હતી—તેણે પોતાના છવની પણ દરકાર નહીં કીધી હતી—તો માહારી રાકતી તેની આગલ શું બીસાદમાં છે?” વીકરમ રાતની વાત કંઈ વધારે નવાઈ જેવી દેવી નોંધ્યે, તેથી ખુશરોએ તે માંબજવાની પોતાની ખાહશ ખતગારી, અને પોપટે તે આગલ ચડાવી.

[દાસતાન ચાતુર્ય.]

રાજા વીકરમ અને એક દુરવેશ.

એસાંનનાં એક રાજાને એક એવીતો ખુમસુરત બેઠી હતી કે ગોયા બોધતાલાએ આ બેહાંનનાં કારખાંનાંમાં તેવો એકજ નકસ ચીતારી કાઢાડ્યો હતો. એક દીવમે એતેકાક એવો બનયો કે આ છોકરી પોતાના જરૂખા ઉપર બેઠી હતી તેવાંમાં તે રસને થઇને એક દુરવેશ ફકીર જતો હતો તેની નજર તે છોકરી ઉપર પડી. લાગલોજ તે દુરવેશ મરદ તેની ઉપર મોહી પડ્યો ; અને હુમણા સુધી ફક્ત તેને જે રોટી મેલવવાની જ ફોકર હતી તેને બદલે હવે રોટી સાથે પેની છોકરી મેલવવાની પણ તેને ફીકર આવી પડી. જો કે તેની અકલ તેને મને કરતી હતી કે દુરવેશ ફકીરને પાદશાહી ચીજનો ખિયાલ કેવો હોય, તોપણ મોહોબતનો છુસો તેને કુમકાવતો હતો કે પયારના મહજબમાં અને દાસતીની રહામાં પાદશાહી અને ફકીરીના કસો તાબુકો નથી. આ વીચારથી તેણે એટલાં સુધી બેહયાઇ ચકાવી કે તે રાજાની ઉપર તેણે પેત્રી છોકરીના હાથ શાહીનાં એકરારથી બાંધવાનો પેગાંમ મોકલાવ્યો ! ફકીરની આ-એ બેહયાઇ ઉપર રાજાને એટલો તો ધુસો આવ્યો કે તેજ વખતે તે ફકીરનું શીર તનથી જુદુ કરે, લેકીન વછરે તેને પાછો વાકયો અને સમજાવયું કે “ એક ફકીરના લોહીથી પાદશાહાની સમગરને આલુદા કરવી હીચકારાપણાનું કાંમ છે, માટે એ ફકીરને હર તરફથી દુર કરવો જઇએ. ” એમ કહી વછર પાને પેત્રા દુરવેશ આગવ ગયો અને તેને સમજાવયું કે “ એ બેહયા ફકીર, તુને કાંઈ અફવ છે કે એકદમ તું પાદશાહાની બેટીને તાહાગ નકામાં લેવાને તઇયાર થયો ! જો કોઇખી સખશ એ છોકરીના હાથ મેલવા આહાતો હોય તો પેહલાં તેણે એક હાથોની પીઠ ઉપર તે હાથોની બરોબર સાણુ લાધીને લાવવું જઇએ. વામતે જો તાહારાંમાં એટલી તાકાત હોય તો તે છોક-

રી તુને મલે—પછી તું ફકીર છે તો શું થયું.” આ વાત સાંભળનાથી ફકીરને હવે દોષત મેલવવાની ત્રીજી ફકીર વધી. આ ખમર ગ્રેહરમાં ફેલાવાથી લોકોમાં ભારે અફવાઓ ચાલુ થઇ, પણ બીજા બામ્મુએ ફકીર ફકીર કરતાં તપાતો ચાલ્યો. તેની હાલત દયા ઉપજાવનારી થઈ પડી, જેથી કેટલાક લોકોએ તેને એવી સલાહ આપી કે “જો ખરેખરજ તુને એ છોકરી સાથે શાદી કરવી હોય તો બેઠેતર છે કે તું રાજા વીર વીકરમ—અછતની આગત જા, અને તાડારા હેવાલથી તેને વાકેફ કર; તે દુઃખભંજન તાડરું દુઃખ ટાલશે.” આએ વાત સાંભળી ખુશી થતો તે ઉજન રોહર તરફ ચાલ્યો, અને વીકરમ રાજા આગત જઈ તેણે પોતાના સપ્તસ્રી હેવાલ યોગી કહ્યો. રાજા વીકરમનો તો એજ ધરમ હતો કે કોઈનું પણ દુઃખ હોય તે નીવારણ કરું, તેથી તેણે તુરત એક હાથી તઈયાર કરાવી તે ઉપર નેઈનું સાણું લાગીને પેલા ફકીરને હવાલે કીધું. આએ સાણું લઈ તે ફકીર જયારે પેલા બેર્માનના રાજાની દરબારમાં આવી પહોંચ્યો, તયારે રાજા વજરને કહેવા લાગ્યો કે “તેં તદબીર બનાવી તો ખરી, પણ તે કંઈ કાંમ લાગી નહીં; સાણું તો એ લઈ આવ્યો. પણ મહને લાગે છે કે એ કાંમ પેલા પરદુઃખભંજન રાજા વીકરમનું છે; તે શીવાય બીજા રીતે આ દુરવેશને એટલું બધું સાણું મળે નહીં. પણ હવે તો કંઈ બીજા તદબીર સોચી કાઢાવી જઈએ.” વજર એવી તદબીરમાં બહુ લાહેર હતો, તેથી તેણે પેલા દુરવેશને કહ્યું કે “એ દુરવેશ, જો તાડારે એક રાજાનોજ બેટીનો હાથ મેલવવો હોય તો તે કંઈ એક મુકીબર સાણું અને એક હાથી જેવાં દેવાંન જાનવરને આપીને તું મેલવી શકનાર નથી. એ બેટીને વાસતે તો એવો કગર છે કે જો કોઈ સખગ રાજાઓના રાજા વીકરમનું શોર કાપી લાવે એવો કોઈ બાહાદુર હોય તેને મલે!” પેલા દુરવેશ નામોપામ થતો વધી પાછો રાજા વીકરમ ખાસી ગયો અને તેને ઉપવી હકીકતથી વાકેફ કીધો. વીકરમે પરિણાં તો તેને દોષમાં આ

યથો, અને પછી કહ્યું કે "તું પોતાની ખાતર જમે રાખ કે એ કાંમ કાંઈ ઘણું મુશ્કેલ નથી. ઘણાં વરણ થયાં હું માહારાં શીરને ખાંધ ઉપર લઈને ફરવા કરું છું તોપણ આજ સુધી કોઈએ મહને એમ નથી કહ્યું કે 'તાહાર શીર મહને કાંમ લાગે છે.' પણ આજે હું જાણીને ખુશી થયો છઉં કે તે તાહારા કાંમમાં આવનાર છે. તું કાંઈ અદેશો મો કર. પણ જો એવું નહીં થાય કે તે રાજા માહાર શીર કાપેલું જોઈને ફરીથી કંઈ ખીલું ખાહાનું સોધી કાઢાડી તાહાર કાંમ સરંજામ નહીં પેઢિંચાડે. કારણ કે જ્યાં સુધી હું જીવતો છઉં ત્યાં સુધી તો કોઈ પણ માણસની ગમે તેવી ખાહેસ પુરી પાડવાને મહને તે પરવરદગારે શક્તીવાંત કોષેલો છે, પણ માહારા મુરા પછી કોઈની માણસ આ જગતમાં એવો નથી કે તે તાહારી મુરાદ ખર લાવી શકે. માટે બેહતર તો એ છે કે તું માહારા ગલામાં એક રસી (દારી) નાખ અને મહને તે રાજાની નજદીક લઈ જઈને તેને કેહ કે તેણે જે માણસના શીરની ખાહેસ કીવી હતી તે હાજર છે. પણ તે પછી તે જો કાંઈ ખીલ તફતીર સોધી કાઢાડે તો તાહારે પણ રાસત કરવી કે તું પણ કાંઈ ખીલું ખાંહાંણું સોધી કાઢાડે." પેલો દુરવેશ રાજા વીકરમના ફરમાવયા મુજબ કરવાને તઈયાર થયો, અને વીકરમની ગરદનમાં એક રસી બેસવીને તેને બેસાંનનાં રાજા હજી લાવી ઉઘો કીધો. આ દખાવ જોઈ બેસાંનના રાજા ઘણો પસેમાન થયો, અને રાજાઓના રાજા વીર વીકરમનું આવું ઉદાર દીલ જોઈને તે તુરત ઉઠીને વીકરમને પગે પડ્યો, અને કેહવા લાગ્યો કે "તમામ આલમમાં આવું દલેરી ભરેલું સખાવને ખાહાદુર દીલ મે આજ સુધી કોઈનું જોયું તો નથીજ, પણ સાંભલ્યું જો નથી. એક કંગાલ દુરવેશની ખાતરદારીને વાસને એક રાજાઓનો રાજા પોતાનું શીર આ મીસાલે કપાવાને તઈયાર થાય!" તેણે તુરત પોતાની બેટીને બોલાવી મગાવી રાજા વીકરમને હવાલે કીધી, અને કહ્યું કે "અરે રાજાઓના

રાજા ! માહારી એટી તાહારી એક લોંડીની મીસાલે છે, અને તાહારી ખીદમત કરનાર એક ગોલામડી છે. હવે તાહારે ચાહે તેને તું એને હવાલે કર.”

જ્યારે પોપટ આંખે જ્ઞાન કરી રહ્યો ત્યારે ખુજશતેને વીચાર આવ્યો કે રાજા વીકરમની ખીલ અનેક પગારની વાતો છે અને તે પોપટને ખબર હોવી જોઈએ; તેથી તેણીએ પોપટની આગળ પોતાની એવી ખાહેસ બતાવી કે રાજા વીકરમનીજ કાંઈ ઉપર મુજબની એક ખીલ વાત તે બતાવે. પોપટે જોયું કે રાત પાણુ હજી ધોડી બાકી છે, તેથી તેને કોઈ પાણુ વાત લંબાવવી તો હતીજ, અને તેમ કરવાને તે એવી તદ્દખીર વાપરતો હતો કે ખુજશતેને પોતેજ તે વાતો કમવાની એણેતેમાસ કરે;—અને વડી પોતે તેણીનાં કપકામાંથી દુરને દુર રહેતો હતો. તે ઉપરથી ખુજશતેને કપકો આપતો હતો કે એમ કરવાથી તેણી પોતાનું કામ ચુકશે, પણ ખુજશતે વાતો સાંભળવાને વધારે ઈતિજારી બતાવતો હતો, જેથી પોપટે રાજા વીકરમની એક ખીલ વાત બતાવા માંડી.

[દાસતાન આઠમું.]

રાજા વીકરમ અને એક પરીભાદી.

રાજાઓનાં રાજા વીકરમની દરબારમાં એક બગડેમાણુ હતો તે એટલો તો જુગારી હતો કે જુગારમાં પોતાની મધવી માયા ધૂંલ જોયા પછી પણ જ્યારે તે હારી આવતો ત્યારે હારેલો જર તે રાજા વીકરમની પાસે અપાવતો હતો. પણ અમુજમ મુશ્કેસ અને કંગાલ હાલતમાં પોતાનાં કુટુંબીઓનાં તાંનાંજનીમાં અને રાજા વીકરમની શરમ તલે નહીં ગેહવાઈ શકાયાથી તેણે એક દીવમે પોતાની એરતને સાથે લઈ શેકર છોડી પરદેશનો રસતો પકડ્યો. કેટલીક મંજલ કાપયા પછી એક દીવસે તે એવી જગોએ આવી લાગ્યો કે જ્યાં કેટલાક

જુગારીઓ જુગાર રમતા હતા. જો કે તેણે આટલું બધું ખમી
 દશવઠો લીધો તે છતાં, અને તેની આરતે તેને કાલાવાલા કરી
 મના કરવા છતાં, તેનું મન પાછું જુગાર રમવા પર લલચાતું,
 અને તેથી તે પેલા લોકો સાથે જુગાર રમવામાં મરાગુલ થયો.
 છઠીત અને હારનાં કેટલાક દાવ ચાલ્યા પછી આસતે આસતે
 તે એક હજાર દીરમ હારી ગયો, કે જે રાક્ષસ તેની પાસે
 હતીખી નહીં. જ્યારે પેલા જુગારીઓએ તેની ઉપર તે રક-
 મના દાવો કીધો, ત્યારે તેને કંઈ ઉપાય સુઝયો નહીં, જેથી
 તેણે પોતાની આરત જે તેની આધેજ હતી તેણીને ગીરો દાખલ
 તેઓને હવાલે દીધી ! વક્તી તેણે અહીંયાં એવી શરત કીધી કે
 ખીજ ખાંમદાદ સુધીમાં જો તે મચકુર રકમ નહીં લાવી આપે
 તો તે આરત તેઓની થાય ! આજે રીતની શરત કરીને તે પાછો
 રાજ વીકરમની દરબાર તરફ ફર્યો, કારણકે તે રકમ વીકરમની
 પાસેથી લીધા શીવાય ખીજે કંઈ ઉપાય નહીં હતો. પણ રસતામાં
 તે થાક અને સોમથી ઘણો તરસો થઈ ગયો, જેથી ચાહ્યું કે
 ત્યાં એક કુવો હતો તેમાંથી તે પાણી કાઢાડી પોતાની તગસ
 મટાડે. જો તે કુવામાંથી પાણી કાઢવા બંધ છે કે તેની નજર તે
 કુવામાં એક ખુબસુરત ચંદ્રિની આરત એક તખ્ત ઉપર બેઠેલી
 હતી તે ઉપર પડી ! આ આરતની પાસે એક ચોટા રોશન આત-
 શની ઉપર એક ત્રાંખાની દેગ ચહડેલી હતી, અને તેની પાસે એક
 જઈજ મરદ બેઠેલો દીસતો હતો. બરાહમણોના તો પેશાજ છે કે
 હરકોઈ ઉપર કુવાનાં સખુનો બોલવા, તેથી તે કંઈ પણ
 ખીજે વીચાર લાવવા વગર પેલી આરત ઉપર કેટલીક કુવા
 કરવા લાગો ; જેથી પેલી આરત ખુશ થઈ ગઈ અને પોતાના
 હાથમાં એક જવાહરનું કંગન પેહેર્યું હતું તે કાઢીને તે
 બરાહમણને આપી દીધું. પણ ધરમગુરુઓનો કુદરતી ખવાસ
 અસતોશી અને લોભી હોવાથી આ બરાહમણને લોભ વધ્યો તેથી
 તે અંદરો કરવા લાગો, જેથી પેલી આરતે પોતાનાં ખીજ હાથ-
 માંનું ખીજુ કંગન કાઢીને તે પણ તેને આપી દીધું. આ કંગન

એવતો ખુબી ભરેલાં હતાં કે તેના જોડે સારી જેહાંનમાં મક્કવો
 મુશ્કેલી થઈ પડે, એટલું જ નહીં, પણ ગમે એવી ભણી દયાનતની
 ઓરત તો શું પણ મરદખી નો નોથ તો તે મેલવવાની લાલચમાં
 ઝીરફતાર થાય । હવે તેની પાસે સાધન છે તે છતાં રાજ વીકરમને
 કંઠાલો આપવો એ ઠીક નહીં, એવું વીચારી આવે બરાહમણ
 એક કંગન લઈ એક ઝવેરીની કુકાને તે વેચવા ગયો. લાલચમાં
 નાખતાર કંગને પેલા ઝવેરીની નજર ખગાડી. તેણે તે કંગન
 બોધન પેહેલાં તો જરા વાર વીચાર કીધો, પછી પેલા બરાહમણને
 તેણે એક દમ એક લપડાક ઝિંચી કાઢાડી । તે નેન ગળે પડવા
 લાગો કે એ તો તે ચોરી કરીને લાવ્યો છે. એમ કહી બરાહમણને
 રાજ પાસે ઘસડી જવામાં આવ્યો, અને ત્યાં સઘડી ખોટી હકીકત
 જાણાવી પેલા ઝવેરીએ પેલું કંગન હાજર કીધું. વીકરમ પણ
 તે જોઈને દેરત રહ્યો, અને બરાહમણને પુછવા લાગો કે તે
 આવે નાહર નમુનો ક્યાંથી લાવ્યો ? બરાહમણે પેલું બીજું
 કંગન હજી પોતાની પાસેજ છુપાવેલું હતું, તે કાઢી રાજની
 આગલ હાજર કીધું, અને જવાબ કીધો કે “ આ રાજ્યજી,
 હમાણાં તો તું મને એક હજાર દીનાર આપવાનો હોકમ કર
 કે માહરી ઓરત ને જુગારીઓને હાથ સપડાઈ છે તેને કું
 પેહેલાં છોડવી લાવું, નહીં તો બામદાદ થતાં તે જુગારીઓ
 તેણીનાં ધણી થશે. પછી હું તુને એ વાતથી સંતોષ કરીશ. ”
 રાજએ તુરત તેને માંગેલી રકમ અપાવી, ને લઈ તે પેલાં જં-
 મલમાં જઈ પોતાની ઓરતને છોડવી લાવ્યો, અને રાજની આ-
 ગલ આવી પેલા કુચ વીરોની સઘડી હકીકત તેને કહી સંભળાવી.
 બીજી રાત્રે રાજ વીકરમ પોને પેલા કુચમાંના ચમતકાર જોવા
 બાહાર પડ્યો, અને ત્યાં આવીને જોય શું કે ને પેલા બરા-
 હમણે કહ્યું હતું તે તેણે ત્યાં આવેલું જોયું. વીકરમ તુ
 પુછપરછ કરનારું ચટપટીયું મન આ દેખાવ જોઈ કંઈ મુખ
 રેર નહીં, તેથી તે પેલા કુચમાં દબાયો અને પેલી ખુબ-
 મરત ઓરતને નમનગઈ સાથે પુછવા લાગો કે તેણી કેણી છે,

તે કુવામાં શા સબખથી રહે છે, પેલી ત્રાંબાની દગ શાને નાટે ઉકલ-
નવા મુકેલી છે, અને પેલા જઈ મરદ કોણ છે ? પેલી તખત
નરીન ચોરતે જવાબ દીધા કે “હું” પરીઓના પાદશાહની બે-
ટી હતી અને આ છુટો મરદ આજે હુંથી વરસ થયા મા-
હરી ઉપર આશક પડેલા છે. એણે પોતાની આખી જુરાંની
માહારા એકમા બરબાદ કીધી છે, લેકીન અફમોસ કે એ
એની મોહોખતનું મીઠું ફળ ચાખવાને આજ સુધી કમનસીબ ગઈ
ગયા છે. કારણકે એની આશાદ રીહા છે અને માહર ખમીર
જુરાંનીથી પેદા થયેલું છે, અને આદમ સાથે પરીની મુલાકાત કદી
બને નહીં, આજે ઉકલતી દગ એટલાજ મારે છે કે એ દગમાં
જે કોઈ આદમી ઉતરી તેમાંથી સલામત પાછો આવે તેનાં અમે
ફરમાખરદાર થઈ રહીએ; તેમજ આજે મરદ પણ જો એ
દગમાં ઉતરી એકવાર પાછો આવે તો હું એની તાબેદાર થવાને
તઈયાર છઉં, પણ એ તો નાહક બલાપો કરી પોતાનું તન બાધી
નાખે છે, કંઈ મુદત થઈ એ દગ ઉકલે છે, પણ આ મરદમાં એટલી
તાકાત નથી કે તે એમાં ઉતરી ખામેસ શીણાંની મીસાએ સાફ
થઈ પાછો બાહાર આવે, હું પોતે પણ માહરા હમનસીનાથી
કુરદરાજ પડી એની ઉપર ફીદા હોવાથી એની સાથે આજે કુ-
વામાં મુદત થઈ રહું છું, તોપણ માહર દીલ નથી ચાલતું કે
માહારા બુજુરગવોરોની આગલી રાહ રસમ તોડીને હું એની
સાથ એખસાસ કરું. તેમજ હું સી વરસની એની દાસતી
તોડવાને પણ માહર દીલ ના પાડે છે,” વીકરમ પોતાની પાસે
આખે—હયાત રાખેના હતો, જે તેણે તેજ વખતે પોતાના આ-
મ ઉપર લગાડ્યું અને પેલી ઉકલતી દગમાં પડ્યા જગ વા-
રમાં તે જરખી ઈજ થયા વગર પાછો સલામત નીકળી આ
વધો, નેથી પેલી ચોરત તેની બમન તારીફ અને તાબેદારી
ફરવા લાગી, અને બોલી કે આ ખીર મરદ તો પોતાની આ
ખી છંદગી આજસુપણામાં એસીને બલાપામાં ગુજરી અને
તેથી પોતાની ઉમેદને હાંસલ કરી શક્યા નહીં, પણ વીકરમ

એક ઘડીમાં તે ચેલવાને ફોટોમંદ, થયો છે. વીકરમની મનઃમ બુદ્ધિજ હતી. તેણે તે આરતને જણાવ્યું કે “જયારે તે તાહરો મુઝક અને તાહારા હમનસીનો ફકત આ, ખુલ્લુરગ મરદને માટેજ તણ દીધાં, તો તુનેખી ઘટે છે કે હવે વધારે વાર એનું ઈતેબર દીજ તું ના તણવાવ. તુ એમ ના સમજતી કે એ ખુલ્લો થયો તેથી જુવાનીની સરવે કુદરત અને જુવાનીમાં મોહોમતને આખવાનાં સુખનાં ફલ એનાંમાથી ગુમ થઈ ગયાં છે. મોહોમત જુવાનીમાં તેમજ ખુદાપામાં એક સરખીજ છે.” એમ કહી વીકરમે પેલું બાકી રહેલું આગ્રે-હયાત પેલા ખુદા મરદને આગ્રે લગાડી તેને પેલી દગમાં નાંખ્યો અને જયારે તે પાછો બાહાર નીકલ્યો તયારે જોઈ લેઓ—એક અદાર વરદને જુવાન ! પરોપકારી રાજા વીકરમે નજદીક એક આખા જમાનાં સુધી મોહોમતની જુદાઈની આગમાં બઝતાં આવાં એક જોદાને સાંધી આપી તેઓને ઠંકાંણે પાડ્યાં, અને પોતે પણ પોતાને ઠંકાંણે ગયો.

આગ્રે જે દાસતાંનો કરી રહ્યા પછી પોપટે ખુજશતેને સમજતી કે “જો, એશક અને દાસતીને વાસતે ખુદ ગળ વીકરમે પોતે આગ્રે રીતની દીલસોહથી બીજાનાં કામો બજતવી આપયાં હતાં, તો હું તો એક તાહરો નોકર છઉં, અને મોહોમતથી આગ્રે કાંમમાં તુને મદદ કરવાને ચેતાખી થઈ શકતી નથી તેથી હું ઘણો શરમીદા છઉં. પણ હવે તું ઉડ, અને જલદીથી તાહારી મોરાદનાં મુરગને જગાડી તેની સાથે તાહારી ઉમેદ બર લાવ.” ખુજશતે જેવી ઉડીને ઉંબર બાહાર પગ કાઢાડવા જાય છે, તેવાંમાં તે શું જોય ! હંમેશ કરતાં આગ્રેતાબ આસમાંન ઉપર એક પોસ્ટર વધારે ચઢી ચુકા હતો, અને આ દુનીયાનાં નાટક તકતા ઉપર દરેક ખેલાડી પોતાનો નેખી આપેલો ભાગ બજવાને બાહાર પડી ચુકો હતો, તેથી ખુજશતેને પોતાની ખુરી મોરાદ બર લાવવાનાં કાંમમાં વસી પાછી એક દીવસની દોઝ થઈ.

શત આઠમી.

જ્યારે ચોકીખાંન આડતાબ મગરેબનાં મેહેલમાં ગુરખથયો, અને માહાતાબનાં માનવતા કાસદે આસમાનનાં તકતાને ઉપેરી શેરાણીથી સાણુઆરયો, ત્યારે ખુન્નશતે એક બીમાર આઠમીની મીસાલે કુંજરાયલે ચેહરે અને ધુંધરયત્રી આખે પોપટની આગળ ગઈ, અને કહેવા લાગી કે “અએ માહારા બેદ જાણુનાર પોપટ ! હવે તો મહને એમ થાયછે કે જાણુ આ માહારી બેદ આંખોમાં આંગળાં બોકી તેને ફેડી નાંખુ, કારણ કે માહારા આએ સરવે હાદિશાનું મુખ કાણુ એજ છે જો એ આંખોએ મેં માહારા આશકને નહીં દીઠો હવે તો માહારી ઉપર આએ રીતની મુશીબત અને દુખ નહીં પડે, અને આએ મુજબ આજે હું રજ અને મુગીમતમાં ગાંગુનાર નહીં થન. આશકની જુનાઈનાં જખમથી માહારો સીના ફાટી જાય છે; મારી આંખોમાંથી હર પવે લોહીનાં કતરા વહે છે; અને મગજમાં તે ને તેજ વીચારો આવુ રહેવાથી હું દવાંતી બની છઉ.” શેયાણા પોપટે જવાબ દીધો કે “અએ ખુન્નશને ! તાહાર દીવ બસાપામાંથી છુટક પાંમતુ નથી. બસાપાને આતશ અને બસાપાને એગક એ સરવે તાહારી આંખોનાં સમમથી ઉશકેરાય છે એ સધતુ ખરું છે, લેકીન જેમ એક મરદ શરાબથી ચક્રચુર બની ઘોડાપર બેસવાથી પડી જાય અને પોતાને જખમી કરે તો તે કાંઈ ઘોડાપર બેઠાથી પડીને જખમી થયો એમ કહેવાય નહીં, પણ શરાબથી—શરાબ પીધા વગર તે જો બેઠો રોય તો કદી પડી જતો નથી—તેમજ તુ પણ તાહારી નજર તાહારી પોતાનીજ તરફ રાખે તો આજે જે ફરીયાદ તુ કરે છે તે ફરીયાદ કરવાની તુને જરૂરખી નહીં પડતો.” ત્યારે ખુન્નશતેએ પોપટને પુછ્યું કે “આ અકવમંદ હકીમ, જ્યારે એમજ છે ત્યારે હું જો કદાચ દોસતનાં ઘરની તરફ જાઉં તો મહને માહારી નજર કઈ બાજુ ઉપર રાખવી જોઈએ ?” પોપટે જવાબ દીધો કે

ઉસતાદાની એક મીજલસ યોગાવી અને તેઓ આગલ તે
 શાહાજાદા વીરો તમામ હુકીકન કહી સંભલાવી. આ મીજલ-
 સમાં એક કામેલ દાનાવ હતો તેણે કહ્યું કે “માણસનું ખ-
 મોર આનસ, પવન, પાંડુ, અને ખાકનું બનેલું છે, અને ચો-
 કમ કારણને લીધે એ શાહાજાદા આજ સુધી કોઈમી જાતનું જ્ઞાન
 સંપાદન કરવાને કાઠ ગઈ ગયો છે, પણ તેને જો માહારા હાથ
 તરે પાદશાહ મેફી આપે તો જે એકમ એ બાર વરસમાં મેફવી
 શક્યો નથી તે હું અને છ મહીનામાં શીખવું.” પાદશાહને
 વનો આપો સરખ ઉસતાદ બીજો કયાં મક્કનાર હતો? તેણે
 પોતાનાં બેઠાને તે ઉસતાદને સોંપી આપ્યા, જેને લઈને તે ઉ-
 સતાદ પોતાને ઘર આરથો તેણે પેહેલાં તો પોતાના ઘરની ન-
 જલોક એક પાદશાહી લાક બીજી મક્કતમનું મુકામ બંધાવ્યું
 અને તેનો અદગની બાજુથી દવાયોને તમામ આઈનાની મીસાલે
 અક્કતી બનાવી તે ફોકની ઉપર એકેકો એકમ ચીતાર્યો. એક
 દસા ઉપર આસમાનનાં સેતારાઓ અને ઘરેલોની ચાલ અને
 જોનાશ; બીજી ઉપર દીનના હુકમો અને બંદગીઓ ત-
 થા તે કેમ કરવી તેની રીત; ત્રીજી ઉપર એક પાદશાહે પોતાનાં
 ઝિમીઓ, અમીર-ઉનરાવો, અને રઈપત સાથે કેમ ચાલવું તેની
 તાજમ તવાજો; અને ચોથી દસા ઉપર હુકીમાંનો હુન્નર અને
 હીસારો ચીતરી કાઢ્યાં. પેલો શાહાજાદા આજે મક્કતમમાં
 દાખલ થતાં વાર આ ચીતારો તરફ ધડબડ ધર્યાં આપી જોવા
 લાગ્યા, અને જોી રીતે જોવામાં તેણે કેટલાક દીવસ પસાર કી-
 ધા; જે પછી કુદરતી રીતે તેનું મન ખીલતું થયું અને તે દ-
 રેક ચીતારની બીના પેલા ઉસતાદથી પુછીને તે વાકેફ થયો
 હતો, જે ઉસતાદ તેને તેનું વીસતારીને બેચાંન કેહેતો હતો.
 આ મુજબ ■ માસની અંદર આ જુવાન શાહાજાદા રૂકત
 એકજ જાતનાં નહીં, પણ એક પાદશાહને લાયકતા દરેક એવ-
 મમાં કામેલ થઈ ગયો; જેથી પેલા ઉગતાદ તેને જણાવ્યું કે
 “હવે આપતી કાલે તુને હું પાદશાહની હજીર લઈ જાઉં કે તે

ખુશી હતો તેથી તે કબુલ થયો, અને પેલી દાસી તે શાહજાન-
દાને પોતાને ઘર લઈ ગઈ. તે કદાચ એમ સમજતી હશે કે
મોહોમનની વાતો મુઘાંને ખોટાં કરે છે, આંધલાંને દખ્ખતાં ક-
રે છે, બેહેરાંને સાંબગતાં કરે છે, અને લંગડાંને ચાત્રતાં કરે છે. તેથી
તે શાહજાનદાને પોતાને ઘર લાવીને પયારની મીઠી મીઠી વાતો
સોની આગત કરવા લાગી. તે બોલી કે “એક મુન્ત થઈ
માહાર દીસ તાહારી ઉપર લાગી રહેલું છે, અને માહારો છવ
તાહારા ખાસથી ખાંચેલો છે. તુને જોયા વગર માહારી ચગમે
જખમી બની રહી હતી, અને કોઈ તક એવી નહીં મળતી
હતી કે હું માહારા નીવનો બેઠ તાહારી આગત ખોવો કરૂ.
પણ હમણાં હવે મહને નમીમે જયારે ચારી આપી છે તયારે હું
માહારા પયારની વાત તાહારી આગત ખોલી કરૂ છું કે મા-
હારી પેયાસ તાહારી મોહોમનના બેમુત પાંગુથી છીમાવ”——
તે વગરે ખોલવા શું જરૂર! જેવા આટલા મખુનો તોણીનાં મો-
હોમનમાંથી માહાર પડ્યા કે શાહજાનદાની આંખો શીંહની માફક
ધુમ્સાથી ચલકવા લાગી. તે લોન્ડીની ઉપર મુઘો ધીકાર બ-
તાવી એકદમ સેનાબ તયાંથી તે માહાર જતો ગયો. તેના જતા
રહેવાથી પેલી લોન્ડી હવે ખુમ ધબરાવા લાગી. તે વીચારવા
લાગી કે “અરર! માહારથી આંખે શું સેનાંનીયત થઈ ગઈ!
માહારી છુપી વાત એની આગત માહારાથી જાહેર થઈ તે ગમે
એ કોઈની આગત કહી દે! અરર! હવે માહારા શા હાવ
થશે! અરે પણ સમર! એ શાહજાનદા કોઈની આગત કહે
તે પેહલાં હુંજ કંઈ મકર અને ફક્ત રમુ તો કેહેવું? માહારો
મુનાફ શાહજાનદાનીજ ગરદન ઉપર નાખુ તો કેમ?” તોણી-
એ તેજ વખતે પોતાના આંગ પરનાં કપડાં આક કીધાં અને
પોતાનું મોહોમન પોતાનેજ હાથે જખમી કીધું. ફરીયાદ અને
જાગી કરતો તે પાદશાહની આગત જઈ કેહવા લાગી કે
“અંખે દાદનાં આખનાર અદલ પાદશાહ! હું તાહારી જુની ગોવા-
મહી જેવી તાહારી દરબારમાંથી શાહજાનદાને લઈને માહારે ઘર

ગઈ તેવી મેં જોયું કે મેં એ જોડકાને એક માહાગં પોતાના ફરજંદ તરીકે પાસેજા છે તેથી હું એક માદર તરીકે એને કંઈ નશીયત કરું. પણ અફમોસ! એ ફરજંદ તાહારે પેટે તાડાગ ખાંનગાનને હીનુ લગાડનારૂં પેલા થયુ છે. માહારી નશીયત સાંભળવાને બદલે તે માહારી ઉપરનાં પોતાનાં પયારની વાતો કરવા લાગો, અને જાણે એ છુગં કાંમથી મેં એને વાતચીત તયારે એ માહારા આંગ ઉપર જખરી કરવા લાગો, અને તેજ વખતે જો મેં છુમ અને સોહાર નહીં કીધો હોતો નો જરૂર એણે માહારી પાંક ઢાખાનને બગાડી હતો. માટે આ આદેશ પાડ્યા હો, તાહારી દરખાસ્તમાં ઇનસાફ છે. અને તે ઇનસાફ ચાહુગને હું આજે અહીયાં હાજર થઈ છું.” જયારે પાદશાહે તે લોન્ડી ને મોહોડેથી આજે રીતના સખુનો સાંભળયા તયારે તે પોતાના હીલમાં બેધુમાર આજુગદે થયો, અને ફીકરમંદ થઈ અરજી કરવા લાગો કે “મહને ફરજંદ નહીં હતું, ને પાંક ૧૨ વરદેગારે જયારે બખશાયુ તયારે તે માહારાં તખતને લાયકું નથી. અગર એ માહારૂં ફરજંદ છે તો શું થયું, પણ તે પાંક શાહીને ખવેલ પોદાચે એણે નહીં જોઈએ. પાદશાહને ને દનાર તો ઇનસાફ છે, તેથી બીજી કંઈ જવાદ નથી. વધી આજ સુધી મહને જયારે માહારા ઇનસાફને માટેજ ફકત આ ટકુ માન મને છે તો આટલી જઈફી સુધી ગેયમેયું તે માન આજની એક ઘડીને માટે શું કાંમ બરબાદ કીધું જોઈએ! પછી મગર ઇનસાફમાં માહારો પોતાનો બેઠે છે તો શું પડું.” આજે રીતના વીચાર કરી ને-દગનાં તે વખતના કાપદા મુજબ તેણે પોતાના બેઠાને કતલ કરવાનો હુકમ કીધો! આ વખતે તે પાદશાહના માન વછરે ને તથા બેઠેલા હતા, તેઓમંત્રિ એક ઉડ્યો અને જતાંને જતીને જણાવ્યું કે શાહાજાને મારવાના કાંમથી હીવ કરે, કાગણ કે તે દમાડાં કંઈ વખતે માં આવેતો જણાય છે. તેણે પાદશાહની આગળ આવી તેને નમીને અરજ કીધી કે “પાદશાહ, ને કાંમ ઉતારવો

ધુમેસામાં આવી કરી દઈએ તે આખરે ઘણું જલ્પન સાબેત થાય છે, માટે એવા કાંમમાં ઉતાવળ કરવી સજ્જવર નથી. એક જોરતના કેહેવા ઉપર મરદાનગી કરવી પાદશાહને લાયક નથી, કારણ કે જોરતોના બોલવા અને ચાલવામાં ઘણીવાર તેઓના અંકેકા શબ્દ અને અંકેકાં કદમમાં ફુંદ અને મક્કર ભરેલાં હોય છે. જો ધનસાફનો ખાં, તુએ પેલા રંગરેજની વાત સાંભળી નહીં હોય ?” પાદશાહે તે વાત જાણવા માંગી, નેથી તે વજરે નીચે મુજબ તે વાત કહી સાંભલાવી.

[દાસતાન દસમું.]

પેલા વજરે કીચેલી એક રંગરેજની વાત.

આગલા વખતમાં એક રંગરેજ હતો તેને એક જોરત સાથે દાસતી થઈ. તેઓ જેમ જેમ તક મલતી હતી તેમ એક બીજાને ઘર આવ જવ કરતાં હતાં. આ રંગરેજનો એક ચે-લો હતો જે જુવાન હોવાથી તેનાં મોહોડાં ઉપર જુવાનીના આકૃતાબ પુર જોસથી પરકાશનો હતો. એક દીવસે તે રંગરેજ પોતાના ચેવાને પેલી જોરતને બોલાવા તેણીને ઘર મોકલયા. ત્યાં જતાંને વાર પેલી જોરતે તેને ઘણેજ ખુમસુરત અને નાજુવાન જોઈ તેને પોતાના મીઠા બોલોથી ફસાવીને તેની સાથે હમખીસતર થઈ. રંગરેજે જોયું કે ચેલો ઘણો વખત થ-પો હજી પાછો ફર્યો નથી, તેથી એક તકવાર સાથે હધીયાર-ખંધ થઈ કીના ભર્યો તે પોને પેલી જોરતના મુકાંમ તરફ દોડ્યો. જોરતે દુરથી તેને આવતાં જોઈ પેલા ચેલાને એક ખુનામાં છુપાવી દીધો, અને પોને દરવાજા આગલ આવી ઉભી થઈ. રંગરેજ આવી કેહેવા લાગો કે “જે માયુક, જે” તુને સહવારની બોલાવા મોકલી હતી ને હજી મુઢી તેં તો તઈયાર થવાને તાહાર પગમાં જોરા વઢીક પેહેર્યા નથી. અગર તુને આવવાનો વખત નહીં મલ્યો તો મહુને તુરત કેહેવાડયું કાંય નહીં ?” પેલી જોરતે જવાબ દીધો કે “અએ માહારા દા-

સત, તુને મહુને બોલાવવી હતી તો કોઈ આરતને બોલાવા
 મોકલતે તે એવા સખશને બોલાવા મોકલ્યો કે જે કૃષ્ણ
 દરવાજામાંથીજ ઉભો રહી સવાંમ પોકારી આવી ગયો, અને
 એ તેને ઘણોખી અંદર બોલાવ્યો પણ હુગેજ તે અંદર આવ
 યો નહીં, માટે એવા એક બોલાવનારના કહેવાથી હુ કેમ આવ
 તેનો તુજ દરીઆફત કર." તેઓ બધે જણુ એવી જોડનેજો
 કરતાં હતાં તેવામાં એનેકાક એવો બન્યો કે પેત્રી આરતના
 ખાવીદ તથાં કુચી આવતાં જણાયો. આ જોઈ પેવા રંગે-
 જતા હોસ ઉડી ગયા અને તે ફોકો પડી ધબગાઈને પેવી આ
 રત પાસ કંઈ ઉપાય માંગવા લાગો પેત્રી આરતે જણાવયુ કે
 "તાહારો પાસે તજવારનો છે, જે તું ત્રયાંનથી બાહાર કાઢાડી
 ઘરનાં જા, અને અદગથી એકદમ છાકટા માણસની મીસાને
 શોણગ અને પોકાર કરતો બાહાર નીકળીને નાટામી જા; પડી
 હુ છઉ અને માફગે ખાવીદછે- અમો જોઈ લઈયુ." ગગેજ
 તે આરતના ફરમાવયા મુજબ કીધુ. તે જોવો પોકાર કરતો
 બાહાર નીકળ્યો કે પેત્રી ધગધાણી આવી પેહોચયો અને પે
 તાની આરતને પુઠવા લાગો કે એ સે સખખ છે?—આરતના
 ફેન આગન ફનીયાં બાનગે તેશીએ જવાબ દીધો કે "આ
 પયાગ ખાવીદ, તુ જો આ વખતે નર્મ આવી પેહોચને
 તો આજે માહારા જાતાંન થને તે હું મમલુ શખી નથી
 આજ દીને હું ઘરનાં બેડેની હની તેવામાં એક જુવાન છેડેસે
 રાડેનો રાડેનો આવ્યો, અને ગીને કોવા યાગે કે "આ નેહ
 રખાન બાઈ, એક છાકટો અને રવાનો મગદ માટાની પાઠવ
 લાગેજા છે અને નાગી તનાર સાથ તે મહુને માગવા રાડેય, વા
 મને તુ મહુને તાહારાં ધગમ છુપાવગે તો માફગે છદગી
 બમાવાથી હુ કુમેગ લગી તાફગે દર્શનમદ રહી જવસ ' આ
 મુજબ તે છેડેસે બોલવા સામે તેથી તેની ઉપર મહુને રવા
 આવી અને એ તેને આપણુ ઘરમાં છુપાવયો છે તે રવાનો
 મરદ આપણાં ઘરમાં ગયો અને તે છેડેસે રાધ નર્મ લાગે

તેથી વધારે ધુસ્સામાં આવી માહારી ઉપર ધસતો હતો, પણ સાફ થયું કે તું આવી લાગો. નહીં તો તું ને જલદી આવી નહીં પોહાય તે હોતે તો ખોદા માલુમ પેસો દેવાના મરદ મને શું કરતે !” પેસો ઘરના માલેક ઘરમાં ગયો, અને એક ધુનામાંથી પેસા જુવાનને ખાહાર લાવી તેના રૂખશારા ઉપર કેટલાક બોસા દઈ કેહેવા લાગ્યો કે “એ ગરીબ જુવાન, તું હરગેજ હમાણા ખાહાર નાં નીકલતો, નહીં તો તે છાકટો મરદ તુને મારી નાખશે. તુ આ ઘરને બેલાશક તાહાઈ પોતાનું કરીને ગણુને, અને તાહારા મનમાં કસી પાંતીના અંદરે રાખતો નાં.” આ વગેરે ખીજ રીતના મેહેરેખાંતી ભરેલા સખુના સાંભલી પેસા ચેલો, જે પોતે પાણુ મોહોખતનાં કાંમમાં કાચો નહીં હતો, તેણે પેસા ઘર-ઘણીના ઉપકાર માંની તેના હાથ ઉપર બોસા દઈ તેની ઘણીક આંખેજ અને આંજરખોવાહી કીધી, અને પોતે ઘરમાંથી સલામત ખાહાર ગયો.

પેલા વછરે આ મુજબ રાજ આગવ વાત કરીને જણાવ્યું કે “આરત જેમ ઇનસાનને ગીરફતારીમાંથી બચાવામાં તેમજ ઇનસાનને ગીરફતાર કરવાના કાંમમાં ફેલ અને ફેરબ રમવામાં બહોસ હોય છે. વાસને દાનાવોને ઘટે છે કે આરતની વાત ઉપર અમલ કરવા પેહિલાં હજાર દરે દરીયાફત કરવો ને ઇચ્છે.” જયારે રાજએ વછરથી આ મુજબની સલાહ સાંભળી તયારે તેની વીચાર ફરી ગયો, તોપણ ઇનસાફને ખાતર તેણે હાલ તુરત પોતાના બેટાને બધીખાંતે કેદ કરવાના હુકમ કીધો.

જયારે ખીજે દીવસે ખાંમદાદનો વખત થયો તયારે પેલી લોન્ડી પાછી ઇનસાફની દરબારમાં આવી અને પાદશાહની આગલ ઇનસાફ માંગવા લાગી. પાદશાહે હુકમ કીધો કે તે છોકરાને બધીખાંતમાંથી ખાહાર કાહાડી કતલ કરવા જલા-

ઘન સોફ. આજે હુકમ સાંભળી પેલા વજીરમાંના એક બીજે વજીર ઉઠ્યો, અને તેણે પણ પેલા વજીરની માફકજ તે છોકરાનાં બચાવમાં પાછાહાને કેટલીક અક્ષતની વાત સહમજાવી. તેણે પાતાનાં બાલવાનાં વજનમાં એક સોદાગર અને તેની ઝારતની વાત કહી સંભાળી, જે નીચે મુજબ છે :—

[દાસતાન અગીઆરમું.]

બીજા વજીરે કીચલી એક સોદાગર અને તેની ઝારતની વાત.

એક શહેરની અંદર આગળ જમીનામાં એક સોદાગર પોતાના સોદાગરીનાં પેશામાં ઘણાજ વખતગાઈ ગયા હતા, લોકોને તેની ઝારત બહીનાં કામમાં અને ખુશ હંદમાં એટલી તો ગોરૂનાર હતી કે તેથી તેના મરદ પણ ઘણાજ આનંદ થતા હતા. એક દીવસે જ્યારે પેલા સોદાગર પોતાની સોદાગરીનાં કાંમને વામને મરદ કરવાને બાહાર નીકળ્યા, ત્યારે તે સોદાગરનો ઝારત ઘણીજ ખુશી થઈ ગયું, અને પોતાનાં ખુશ કાંમની તરમ મટાડવાને તે દરેક તરફની મંડલીઓમાંથી કોઈને ફમાવાની સાધમાં બાહાર પડી. કેટલાક દીવસો ગુજરી જવા બાદ, પેલા સોદાગર પોતાની ખુશાઈથી પાછો ફર્યો, પણ એવું બન્યું કે તે પોતાને ઘેર જવાને બદલે શહેરની બાહારનાં તંબુમાં ધાવણી નાંખી પડ્યો. તેણે તે શહેરમાંથી એક દલાલ ઝારતને બોલાવી મંગાવી, અને તેણીને કેટલાક દીનાર આપીને તે કહેવા લાગ્યો કે “હું એક મુમ્તિર મગ્દ છઉં અને આજે શહેરમાં કેટલાક દીવસ મુઠ્ઠી વેદનાર છઉં, તેથી માફક વામને એક ઝારતને બોલાવી લાવ કે હું માફક રમાંગ તેનાંથી થડા કરું.” આ દલાલે આજેજ સોદાગરની ઝારત સાથે બોલાવ્યાં હતી, અને તે બોલાવતીબી હતી કે તે ઝાગત પણ એવાં ખુશ કાંમની અંદર કોઈને ફમાવાની સાધમાં છે, તેથી તે પેલી ઝાગત પાસે ગઈ અને તેને કહેવા લાગી કે “સેફર ઘણો ફરમે હાથ લાગેલો છે. આ શહેરની

ખાહાર કોઈ મોટો સોદાગર આવેનો છે અને તે અહીંયાં કેટલાક દીવસ રહેવાની ખાલિસ રાખે છે, અને વધી તે એક ખુમખુમત ચારત પણ માંગે છે; વામને તુ સેવાબ ઉઠ, અને ત્યાં આવીને તુને જેમ ગમે તેમ તેને ફરેખમાં નાંખ." આએ વાન સાંભવનાંજ પેત્રો ચોસ્ત ઉડી અને તે જુદી દદાની માથે આવી, કે ઘણા દીવસની પોતાની જુરી પેથાસ કોઈ પણ મગદનાં દરદી આમુખી મઠાડે પણ ત્યાં જગને તે જ્યેથ શુ ! તે સોદાગર તો તેજીના પોતાના ખાઈદ માવમ પડ્યો. આ ઉપરથી તે પેદનાં ધમગાં તો ખરી, પણ તુરતજ હાજર જવામુખી મન ઠેકાણે ગખી પોતાના જુરજો કાહાડી નાખી પેથા સોદાગરની દાહડી પકડી નેને માર મારવા લાગી ! તે સોદાગર અને પોદાર કરી પેથા સોદાગરની ફજેતી કરવા લાગી, અને ત્યાં જ કોઈ હાજર હતા તેઓ આગવ તે કેલેના લાગી કે "અરે હમદીના, તમે લોકો આહારો ધનસાફ કરો કે આને છછ માસ થયા આએ આહારો ખાઈદ કોણ જાણે ક્યાં ભટકનો હોનો અને હુ એના કેટલી ખરી ઇતિજરીથી રાહા નેતી હતી; અને એ આજે કેલેના દીવસ થયા અહીંયાં આવ્યો છે તોખી પોતાને ઘર આનતો નથી અને પોતાના માણસોને વીસારી દીવાં છે. અગર એ જો મહને પસદ કરેનો નહીં હોય તો હું પણ કાણને ઘર જાઉં અને એનાથી ત્યાંક મેથવુ," જ્યારે પેથા આગવ હોનેના લોકોએ પેરી આગવના આ હેસા યોયો સાબવથા ત્યારે તેઓ કેલેના લાગા કે "અરે નહીં, નહીં, એ મરદને છેડ એટલો હવકો પાડેનો નહીં જો, અને જો બને તો એક દીવસની મેલેવ આપ કે એને અમે સમજાવીએ." એમ કહી પેની ચોસ્ત અને મરદને સમજાવી ફગવી આપી.

આ બીજા વચરની વાન સાંભવનાથી વધી પાટો પાન-સાહનો ઘુસ્સો નરમ પડ્યો, અને છોકરાને પાટો બવીખાને લઈ જઈ ફેદ કરવાનો હુકમ ફીધો.

હવે જ્યારે ત્રીજા દીવસ આવ્યો ત્યારે પત્ની ફરીથી પેત્રી લોન્ડી આંઈનાનો મીસાએ પોતાનો ચેહરો રોશન કરીને પાઠશાહની હાજુર દાદ 'આહવાને' આવી. મીજલસ પણ આગમ મુજબ ખીરાજેત્રી છે, અને શાહજાદાનેમી આગત લાવી સરવે અમીર ઉમરાવોની હાજુર ઉભો કીધેયો છે. પેત્રી ખેમુરવત દદાની ફરીયાદ સાંભળવાથી વણી પાછો રાજાએ હુકમ કીધો કે શાહજાદાને જમેહ કરવાની જગોએ લઈ જાય. આ હુકમ સાંભળતાં વાર ત્રીજા વજર ઉડ્યો અને પાઠશાહને એટલો ઉતાવલો થવાને મના કીધો. તેણે કહ્યું કે આરત જાતનાં ફંદ અને મકર એવાં તો જળુન હોય છે કે તે ઉપર જે વીચાર કરયા વગર સેતાબ કાંમ કરવા જાય છે તે ખરાબી જરા વગર રહેતો નથી. તેણે આરતનાં મકરનાં એક બીજા દાખલો કહી બતાવ્યો જે નીચે મુજબ છે.

[દાસતાન ખારમું.]

ત્રીજા વજરે કીધેથી એક મકારે આરતની વાત.

એક વખતે એક શહેરને દરમયાન એક ટેહલ નાંખનાર ખરાહમશુ રહેતો હતો, પણ તે પોતાની સાથે એક છુરી ખસજાનો મકારે આરત રાખતો હતો. આ ખરાહમશુ એક દીવમે મધરાતે જડી પોતાનાં પેટને વાસતે પાસેનાં ગાંમમાં ટેહલ નાંખવા ગયો હતો, અને પોતાની પેત્રી મકારે આરતને કહી ગયો હતો કે વખત થાયને તેને માટે સુકો લોટ અને પાણીનાં લોટો તે ગાંમમાં લાવે કે ત્યાં તે રાહી પકાવીને ખાય. જ્યારે નેમેલો વખત થયો ત્યારે પેત્રી આરત એક ટોપણમાં ઘોટો લોટ બાંધીને એક પાણીનાં લોટો લઈ એક ટોપણમાં મુકી તે પોતાને માથે ચહજતી પેત્રાં ગાંમ તરફના રસનો લીધા. એતેકાં એવો બનયો કે આ રસને થઈ એક છુત્તન મરદ જતો હતો, તેની નજર પેત્રી આરત ઉપર પડી. તેણે જ્યું કે આરત ઘણો ખુશમુરત છે, અને રસતા ઉપર

કોઈ ચગંદુ કે પરંદુ બીજી કોઈ માલમ પણ પરતું નથી, તેથી પોતાની પાસે કંઈક નાણું હતું તે આપીને પેલી ઝારતને તેણી લલચાવી. * * * હવે બનાવ એવો બન્યો કે આ જીવાન મરદની પાછલ એક બીજે જીવાન થોડેક દુર હતો તેની તેને કંઈ ખબર રહી નહીં, તેથી તે ત્યાં આવી લાગો, અને જ્યેશ્ઠ શું કે રસતા ઉપર પેલા આટાના ટોપલો અને ફલસીઓ પડેલો છે. તે લાગ્યોજ ત્યાં કાંમે લાગી ગયો, અને પેલા આટાની અંદર પાંછી નાંખી તેનું ઝડપથી ખમીર બનાવી તેમાંથી એક આટાના હાથી બનાવ્યા; અને તેને પેલા ટોપલામાં મુકી ઉપર પેલું આટાનું કપડું હતું તે આઠાવયું, અને પોને ત્યાંથી ચાલી ગયો. પેલી આગત પોતાનાં છુગં કાંમથી ફગાતા થયા પછી પાછી આવી, પણ વખત ઘણું નીકડી ગયો હતો, તેથી તેણીના ખસમ-ધુસે થશે એવા વીચારથી ઉનાવવામાં પેલો ટોપલો પોતાને માથે મુકી એમજ ચાલવા માંડ્યું. જ્યારે તેણીએ પેલો ટોપલો પોતાના ખમમની સન-મુખ લઈ જઈને ઉતાર્યો, અને ભુખનો માગ્યો જોયો તે ટેહલીઓ ટોપલો ઉઘાડવા જાય કે તે શું જાય?—એક હાથી! તે દુસમાં આવી ગયો અને પેલી ઝારતને આ મુજબ તેની મરાકરી કરવાનું કાગણુ પુછ્યું. તે ઝારત પણ પેહલાં અજાણ્યથી ઘમરાઈ તો ગઈ કે આ લોટનો એકાએક હાથી કેમ બની ગયો. તોપણ તેણી તુરત હાજરજવાબ દીધો કે = ગઈ રાત્રે તાહાગ ગયા પછી મેં એક એવોતો જીવન ખોવાબ જોયો કે તેની ધાસતીથી માહારી જાતી હજી ધડકતી અંધ પડતી નથી. તે ખોવાબમાં મેં એમ જોયું કે એક મસત હાથી તાહારી પીઠ પાછલ દાડે છે અને તુને હવાક કરવાને તાહારો દુખાસો છોડતો નથી. તે ખોવાબ એવો તો બચકર હતો કે હું બીદાર થતાં લાગડીજ એક દનાવ હકીમ પાસે તેના બેદ પુછવાને દાડી ગઈ, અને તેણી મહેને એમ જણાવ્યું કે 'તાહારા ખાવીદ ઉપર એક મોટી આદત આવનાર છે તેથી તેને એક

આટાનો હાથી બનાવી ખવાડ કે તે આફત તમામ હાથીઓ ઉપર ઉતરી જાય, તેથી હું આજે આટાનો હાથી બનાવી તાહારે માટે લાવી છું.” આજે જોલો પેત્રી મકારે આરત એવી તો ઘબીરાઈથી જોતો કે પેત્રો વહેમી બરાહમણુ તે આટાનો પકાવયા વગરનો હાથી કાચોના કાચો ખાઈ ગયો ! એટલું જ નહીં, પણ પેત્રી આરત પોતાનાં મકર ભરેલાં કારેસ-તાંન કરી પેત્રા બરાહમણુની આબરૂ અને ધનત સાથે પોતાને ઠેકાણે સજાંમત આવી !

જ્યારે ત્રીજા વછરે પાદશાહની હજુર આજે વાત કીધી ત્યારે વક્તી પાએ તેનો હુમ્મો પાંડુની મીસાલે થડો પડ્યો, અને તેણે હુમ્મ કીધો કે ‘હાલ તુરત શાહજાદાને લઈ જઈને બંદીખાનાંનાં કેદ’ કે.

આજે દીવસે જ્યારે આસમાની આફતામે પોતાનું મોહો મશરેફની ખારીએથી બાહાર કાઢાડ્યું ત્યારે પેત્રી નાપાક લોન્ડી વક્તી પાછી આવી અને હુમ્મિશ ‘ઝુઝબ’ પાદશાહ આગસ પોતાની દાઢ માંગવા લાગી. પાદશાહે બંદીખાનેયો શાહજાદાને જોડાવી મંગાવયા અને વક્તી તેને કૃતજ કરવાનો હુકમ કીધો, પણ આજે દીવસે એક વછરની વારી આવી. તેણે પણ આમજા વછરોની માફક જ પાદશાહને નમનતાઈથી શીખામણુ દીધા પછી એકું જાણાવ્યું કે આરત જાતના મકરની સેંકડો કૃતાઓ ભરાય પણ તેનાં મકરો પુરાં થાય એમ નથી, અને તેવી રીતે એક મરદ આરતોનાં મકરો લખવા માડયાં હતાં, પણ એક મકારે આરતે તેને રૂસવા કીધો હતો તે વીરો રાજાએ કાંઈ સાંભળ્યું નહીં હોય. રાજાએ તે વાત જાણવા માંગી અને વછરે તે કહી સંભળાવી.

ચાથા વજીરે દીવેલી ઓરનોના મકર લખનાગની વાત.

એક વેળાએ એક જુવાન મરદ કોઈ ઓરતનાં મકરમાં ફેંચી ગયો હતો, અને તેણે બીજા પોતાના જેવા ઘણાક જુવાનોને ઓરતોનાં ફેંચમાં ફેંચી ગયલા સાંભળ્યા હતા, તેથી તેની એવી ખાદેખ થઈ કે સઘની મકરે ઓરનોનાં ફેંચ અને ફેંચ ફુતીયાંમાંથી એકઠાં કરી તેની કાંહાંનીઓ કેતામનાં આકારમાં લખવી, કે જે વાંચવાથી બીજા જુવાનો કોઈ મકરે ઓરતની જાલમાં સપડાઈ નહીં જાય. ઓરતોનાં મકરના ઘણા એટલા તો મત્તી આવશે કે તેની કેતામો ભરાય, અને વરસોના વરસો તે લખવાને પસાર થઈ જાય, તોપણ તે પ્રગ થઈ રાટે નહીં તેજ મુજબ આ જુવાને ઘણાક વરસો એવી રીતે લખવામાં ગુજરયાં. પોતાની મહેનત કદાચ ખરબાદ થાઈ જાય તે માટે તે હંમેશાં પોતાની કેતામોથી જુદા પડતો નહીં હતો, અને તે કેતામોને પોતાની સાથેજ લઈને ફરતો હતો. આ મુજબ ઓરતોનાં મકર એકઠાં કરવા તે શહેરે ગેઠું ફરતો હતો. એક દીવસે ફરતાં ફરતાં તે એક શહેરમા જઈ લાગ્યો. આ શહેરમાં આવતાંને વાગ તેને એક તરાહીત મરદ સાથે આલખાણ થઈ, જે તેને પોતાને ઘર પહોંચાણ તરોકે લઈ ગયો, અને તેની મહેમાનદારી કરવાને પોતાની ઓરતને તાકીદ કરીને તે પોતે કોઈ કામસર બાહાર ગયો. પેલી ઓરતને જ્યારે કુરસદ મત્તી તથા તેણીએ પેલા પહોંચાણને પુછ્યું કે તેની સાથે જે પેટી છે તેમાં શું છે? પેના જુવાન મરદ જવાબ દીધો કે એમાં કેટલાંક દસ્તરો છે. ઓરતે ફરીથી પુછ્યું કે તે દસ્તરોમાં શું લખેલું છે? જુવાન મરદ જવાબ દીધો કે તમામ ઓરનોનાં મકર તથા ફેંચની વાનો લખેલી છે. ઓરતે પુછ્યું કે એ દસ્તરોમાંની વાનોમાંથી વાડું કદાચ ઓરનોને કાંમ આવે એવી વાતો મત્તી રાકે કે નહીં? જવાબમા આ જુવાને કહ્યું

કે કદાચ મક્કી શકે ખરી. આટલી વાત થયા પછી—
 બોલા જુવાન !—તે પેલી ઝોરતનાં કાંધમાં ફસી ગયો. તે
 એક ખીજાંનાં ઉપર લઈ જઈ તે ઝોરતે એવોતો કુસલાવયો
 તે જુવાન કુનીયાને જુલી ગયો. * * * ત્યાર પછી
 ઝોરતે તે જુવાન માટે સુક્રો ખીજાવી એવાં તો ભાત ભાતનાં ખ
 નાંને ખુમચો હાજર કીધો કે તેણે પોતાની છાંદગીમાં તેણે ખાં
 કદાચ જ નેથું હોય. પણ તે ખાપ શું ! નેવો તે એક નવાલો પોત
 નાં મોહોડામાં મુકવા જાય કે તુરત તે એમુધ થઈ પડ્યો, આંખ
 ડાકા ઉંચે ચઢાવી દીધા, અને મોહોડામાં ફીન આવ
 લાગુ. આ જોઈ પેલી ઝોરતે ઘરની બાહાર નીકળી સોઢે
 અને પોકાર કીધો, નેથી મોહોડાનાં તમામ લોકો તેનાં ઘર
 દોડી આવ્યાં, અને પુછવા લાગ્યાં કે શું છે ? પેલી ઝોરતે જ
 વામ દીધો કે “ મોહોડા ખાવીને એવી આદત છે કે દરેક
 તે બાહાર જાય અને કોઈ પણ નવા મહેમાનને પોતાનાં ઘર
 ખોજાવી લાવી તેની મહેમાનદારી કરી તેને પાછો રવાન કરે. પા
 જ્ઞ જ રોજે આ મહેમાનને ઘરમાં લાવી તે કંઈ કામ સર આ
 હાર ગયો, અને મે એ મરદની આગત આ ખાવાનું મુક્યું
 નંદાં તો તેની આંખે હાલત થઈ ગઈ તો હવે હું રી રીતે એ
 એમાંનાં મરદને હાથ લગાડું ? વાસને મેં તમો લોકોને મદદ
 બોલાવ્યાં છે તેથી માફ કરજો.” તે ઝોરત આટલી વાત કર
 રહી, અને લોકો હજી પેલા મરદની કંઈ માવજત કરવા જાય છે,
 તેટલાં તો તે પાછો હુશીયાર થયો, નેથી મોહોડાનાં લોકો
 પાછાં પોતાને મકાને ગયાં. પણ આવી ઘજરાટ ભરેલી હાલત
 જોઈ પેલા જુવાને પેલી ઝોરતને આ સઘટી બાબતનું કારણ
 પુછ્યું; તેના જવાબમાં તેણીએ જણાવ્યું કે “ એ જુવાન,
 તારાં પ્રમતકોમાં તું નીગાહ કરીને જોતો ખરો કે આંખે
 દરેક ને મેં આજે કમી બતાવ્યો તે તેમાં તે લખેલો છે ?
 જ્યારે તું પોતે એટલો બધો હુશીયાર થઈ ખીજાં લોકોને
 ચેતવણી આપવા નીકળ્યો ત્યારે તું પોતેજ એક ઝોરતને હાથ કેમ

હાથો. ?' પેલા મરદે પોતાનાં સઘણાં પુસતકોનાં એકે એક સફા ઉઠાવીને લેયા, પણ જ્યારે આવી રીતના તેને એકબી દુખાવે નહીં મનમાં, ત્યારે તે પોતાનાં પુસતકોને અધુરાં સમજી ખજા થઈ ગયે, અને તે સઘણાં પુસતકો બાકી નાંખ્યાં ! એટલું જ નહીં, પણ ફરીથી તેણે આરતોનાં મફરનો અનુભવ મેલવાનો કમલ નહીં કીધો.

આ વાત સાંભળી પાદશાહે પોતાના છોકરાને તે દીવસે કંદ કરવાને ફરમાવ્યું, પણ પાંચમે દીવસે પેલી દોઢી બે પરદે થઇને વડી પાછી પાદશાહની પાસે પોતાની જુડી દાદ બાહુવાને આવી, જેથી પાછો પાદશાહે પોતાના બેટાને કતન કરવાનો હુકમ કીધો, એટલે પાંચમે વજર ઉઠ્યો અને પેલા શાહાબદાને બચાવાને તેણે નીચે મુજબ એક વાત કહી.

[દાસતાન અહિંમુ.]

પાંચમાં વજરે કીધેલી એક સસરા અને વહુની વાત.

એક ગાંભઠાની અંદર એક દહકાની રહેતો હતો તે ઘણોજ ભોલો અને પહોંજગાર હતો. આ દહકાનીને એક છોકરો હતો જેની શાદી તેણે એક જુવાન અને ખુશમુગ્ત છોકરી સાથે કરી આપી હતી. તેઓ સઘણાં સાથે મલીને વેહનાં હતાં. એક દીવસે પેલી છોકરી પોતાના ઘરની બાની આગળ ઉભેલી હતી તેટલાં ત્યાં રહી કોઈ જુવાન બેગાંનો મરદ જોતો હતો, તેની નજર પેલી છોકરી ઉપર પડી. આ જુવાનની મધુરીનું પંખેરૂં તેના જગરનાં પીંજરામાંથી ઉડી ગયું, તે બે-સમુર થયો, અને પેલી છોકરી ઉપર મોહી પડ્યો. પેલી છોકરી તે મરદ કરતાં એનાં કાંમમાં ઘણીજ ખબરદાર હતી તેથી તે બનજી ગયું કે તે મરદ તેણીની ઉપર મોહી પડ્યો છે; તેથી તે નીચે આવી અને પોતાના એક કાંન અને ગળદન ઉપર હાથ ફેરવી તે ગળદને ઘસાગત કરી પાછી મેડી ઉપર આવી ગઈ. પેલા બેગાંનો

મરદ આંખે કાંમમાં નવોજ હતો તેથી તે કંઈ સમજ્યો નહીં, માટે તેણે કોઈ કારેસતાંન બેરેલી આરતની એ કાંમમાં સલાહ લેવાનો ઠરાવ કીધો, અને તેવોજ એક ખુદીઆ આરત આગલ જઈ તેણે પોતાનો બેઠ ખુલ્લો કીધો. પેલી ખુદીઆંએ તેને સહમ જ આપી કે પેલી છોકરી આગલ એક આરતને મોકલવી જઈએ. આ ઉપરથી તે જુવાન એક કુટણી આરતને પેલી છોકરીની પાસે મોકલી, નેણે તે કુટણીને મોકલે કાલી માહી ચોપડી એક ગરનારાંને રસતે કંઈ પણ જવાબ દીધા વગર પાછી જોડી. પોતાના આ બનાવ બનેલો જાણ તે કુટણી તો બહુજ ચીરકાઢને પેલા જુવાન આગલ આવીને તેને કપકો આપવા લાગી, નેણે પોતે બેચુનાહ છે એકું જણાવી પેલી ને આરતે તેને એવી સહમજ આપી હતી તેની પાસે લઈ ગયો. તેણે તેઓ બંધને ધીરજ આપી જણાવ્યું કે "એજ તે છોકરીના જવાબ છે. આ સાહી ચોપડી તેનું સમજવું એ કે જ્યારે શીહા રાતનો વખત થાય ત્યારે ને ગરનારાંને રસનેથી એ કુટણીને બાહાર કાઢાડી તેજ રસતેથી તાહારે તેની પામ જવું." આંખેજ જવાબ સાંભળી જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે ખુશી થતો તે જુવાન પેલી છોકરી આગલ ગયો, અને તેણીએ કરી રાખેલી ગોઠવાણ મુજબ તેઓ પાપમાં ગીરફતાર થયાં. વક્તી મોકાખતની મીઠી લંપટ સાથે રાતની ઠંડી લેહેડી મક્કી જવાથી તેઓ ઝાવાબની મસતીમાં એવાંતો ચકચુર બનયાં કે તેઓને કંઈ કુદ રહી નહીં. તેઓ બેઠ જાણુ બર ઉંઘમાં છે, તેવાંમાં તે છોકરીના સસરો, પેલો દહકાંની, ખેતરમાં જવા માટે મંથરાતે ઉઠ્યો, અને જ્યે છે તો નેણે ઉપર મુજબનો દખાવ પોતાનાં ઘરમાં લેયો. તે પેદેત્રાં તો કંઈ જોણ્યો નહીં, પણ પેલી છોકરીનાં પગમાં ને ઝાંજર હતાં તે આમતેથી તેણે ઉતારી લીધાં, જ્યારે પેલી ખેતરમાં આવશે ત્યાંજ તેણીને તે વાતની યાદ આપીને નીશાંણી બતાવી પાછાં આપશે એકું વીચારી તે ઝાંજર પોતાની સાથે તે ખેતરમાં લઈ ગયો. આ વખતે તે નાદાન છોકરી

લેત્રી ઉઠી, પણ તુરત કંઈ બોલશે તો ફસતો થશે એવા વીચારથી તે તે વખતે તો ઝુગીજ રહી. હવે જ્યારે પાછલી રાત થઈ ત્યારે તેણે પેલા જીવાંનને ઉઠાડી તેની સાથે બીજી રાતે કેમ મલકુ તે વીચારી ગાળવણ કરી તેને રવાને કીધા, અને તે પોતાનાં ખોલી પાસે સુવા ગઈ. પણ પગમાં ઝાંજર નહીં હોવાથી તે ચોક્કસ અને લાગલીજ તોણીએ એક તાવ સોધી કાઢાડી. પોતાનાં બોલા ખાવીને ઉઠાડી તોણીએ એક સમજાવયું કે ઘરમાં ગરમી ઘણી પડે છે માટે બાહાર નીકલી હવામાં સુકુ જઈએ. પેલા બીચારે બોલો "છોકરો બાહાર સુતો, પણ બામદાદમાં તેને પેત્રીએ ઉઠાડ્યો, અને તે છોકરી તેની આગલ ફરીયાદ કરવા લાગી કે "તાહરો બાપ કેવો ખરાબ છે કે આપણે બેઠ જણ રાત્રે બાહાર સુતાં હતાં તેની જરાબી શરમ કીધા વગર તે માહારા પગમાંનાં ઝાંજર કાઢાડી લઈ ગયા. તેની શુ તાકાત કે એટલી બધી બેહયાઈ કરી આપણી ખાંતગી જગામાં તે આવીને એક કામ કરે?" આ સંજીવના સાંભળી પેલા છોકરે બહુ દુસ્સે થઈ ગયો, અને પોતાનાં બાપ ઉપર બિંદુ ઉતારવાની રાહ જોતો ઉભો રહ્યો. હવે પેલા દેહકાંની ગતની વાતની તેહકીકને માટે તે દીવસે જલદી ઘર આવ્યો, "ને વીચાર કીધા કે તે પોતાનાં બેટા આગળ તેની બેવકા વહુની ફરીયાદ કરી તેની નીશાણીમાં પેત્રુ ઝાંજર બતાવે, અને તોણીને મળત કરાવે તેણે પોતાના છોકરા આગલ ગઈથી ખરેખરી વાત કીધી, પણ તેની વાત સાંભળી વીચાર કરવાને બદલે તે નાદાન છોકરાએ પોતાની ખડીની ખીરમાવવાથી પોતાનાં બાપને જ ચોરમાં ખપાવ્યો, અને પોતાની બેવકા જોરતને વફાદાર ગણી બોલ્યા દેવા લાગ્યા.

ઇમાર રાખી તુને છોડી મેવચાની એટલી મેદગ્યાની કીધી
 તો તુને લાજમ છે કે તું તેના બદલે કોઈ બીજી તરેહથી વાતી
 આપે." પોપટનેમો તે વાત વાજબી લાગી, પણ તે ઉપકાર-
 નો બદલો શી રીતે વાતવો તેના વીચારમાં તે પડ્યો. તેવામાં
 તે પક્ષી—રાતએ કહ્યું કે "તાડાગી મરણજીને તેના ઉપકાર-
 નો બદલો વાતી આપવાની હોય તો અહીંયાંથી પોડીક મં-
 જણ ઉપર આવે હયાતનો ચસમો છે, તેની વચ્ચે એક ઝાડ ઉપર
 એક જાતનાં ફળ થાય છે, કે જે ખાધાથી માણસની છદ્દગી અ-
 મર બને છે." એ વાત સાંભળી પોપટ કંટકીક મુખીબતે પોતાની
 ચાંચમાં પેત્રાં ઝાડ ઉપરથી એક ફળ લાવીને પેત્રા સાંભળનાં રાજ
 આગમ લઈ જઈ મુક્યું. પોપટ જણાવ્યું કે "હું જઈએ અને
 નાતવાંન પક્ષી જાત તાડારાં હેરાનનો બદલો કોઈ બીજી રીતે વાતી
 શકે નથી, માટે આવે એક નજવી ચીજ છે કે જે ખાધાથી
 માણસનું છદ્દ અમર થાય છે, તે તું કબુલ રાખજે. હું એમ
 આહુ છું કે તું પણ એ ફળ ખાય ને તાડારી છદ્દગી અમર થાય,
 અને તું કયામત સુધી છવતો રહે." સાંભળનાં પાદશાહે પેત્રા
 ફળ લીધું ખરું, પણ તે ખાધા આગમય તે વીચારમાં પડ્યો.
 પોપટ જ્યારે તેને આંનાંકાંની કરવાનું કારણ પુછ્યું ત્યારે
 પાદશાહે જણાવ્યું કે "હજરત સુલેમાને આવે-હયાતનું પયાકું
 પાછું વાલયુ હતું તેનું કારણ જ્યાં સુધી હું જાણું નહીં
 ત્યાં સુધી હું આવે ફળ ખાંડે નહીં; કામણ કે તેના જેવો
 બુલ્લુરગ અને દાનાવ અને અફસમંદ મરદ જ્યારે એક આવે-
 હયાત જેવી ચીજ પીવાને ના પાડે તો હું એક કમીના માણસ
 આ ફળ શી રવેશે ખાઉં ?" પોપટે ઘંભીરાઈથી જવાબ દીધો કે
 "સાંભલ. જ્યારે હજરત સુલેમાનની આગલ આવે-હયાતનું
 પયાકું લઈ જવામાં આવ્યું હતું ત્યારે તેણે ખરપોરા નામનાં
 એક જાનવરની સલાહ લીધી હતી. તેમાં તે જાનવરે જણા-
 વ્યું હતું કે જો સુલેમાનને પોતાની એખલાની છદ્દગી અમર
 કરવી હોય, અને પોતાના ખેસીઆ મુખ પછી પોતે એખવો

જીવવાના હોય, તો તે પચાતું ખીવાને કશી અડચણ નહીં
 હતી. મગર હજારો સુવેમાનને તે વાત પસંદ નહીં આવી
 તેથી તે પચાતું તેણે પાંચુ નહીં. હવે તે પચાતુ તો એકજ
 હતું જેથી એકથી ખીજી માણસ તેમાનું પાણી પી ગઈ એ-
 મ નહીં હતું. અગર તેવીજ રીતે તાકારી મરણ એખરો
 વધારે વખત જીવવાની નહીં હોય તો બેહેતર કે આંખે ફેલને
 તું તાકારા બાગમાં રોપ, અને તેનું ઝાડ ઉગી તે ઉપર જ-
 યારે બીજાં ફોલો ઉગે ત્યારે તે તુ ગમે એટલા માણુમોને
 પેહિઆડી અને જીવાડી શકશે.” આંખે વાત ધયા પછી પાદ-
 શાહે પેત્રુ ફળ પોતાનાં બાગમાં રોપાવયુ, અને તેની ઉપર
 આવજત અને ચોટી કરવાને એક ખમરદાર માણી રાખયો.
 ત્રણ હફતામાં પેવાં ઝાડની ઉપર ઘણાંજ યુમયુગત ફળ લાગ્યાં.
 હવે એવો બનાવ બનયો કે જ્યારે આંખે કળો પાક ઉપર
 અહડયાં ત્યારે એક દીવસે તે માખી રાત્રે ભર ઉઘમાં સુતે-
 લો હો, તેવાંમાં એક ફળ પોતાની મેચ પાકીને જમીન ઉપર
 પડ્યુ તેની માખીને કંઈ ખબર પડી નહીં. આંખે ફળ પડ્યું
 તે વખતે એક ઝેરી અજદા તયા ફરતો હતો તેણે પેવાં ફ-
 ળને પોતાનાં ઝેરી દખ મારયા, જેથી તેનું ઝેર પેવાં ફળ-
 માં ઉતરયુ. હવે બામદાદની વખતે જેવો પેવો માણી ઉડ્યો
 તેવી તેની નજર પેલાં જમીન ઉપર પડેલાં ફળ ઉપર પડી,
 અને લાગયોજ તે ખુશી થતો પેત્રુ ફળ લઈ રાખતની દરબાર-
 માં આવયો. જ્યારે રાજાએ તે ફળ પોતાનાં હાથમાં લીધું
 ત્યારે તેને વીચાર આવયો કે ગમે તે હોય પણ અજાણુ ફળ
 એકાએક ખાતું નોઇએ નહીં. એવા વીચારથી તેણે પેહલાં તે
 ફળને અજમાવી નેવાને એક છુલ્લો મરદને ખવાડ્યું, કે નેન
 પેલા અજદાનું ઝેર લાગવાથી તુરતજ તે બેજતન થઈ જમીન
 ઉપર પડ્યો ! આ ઉપરથી માદમાહે પેવા પેપટ ઉપર યહો
 ઘુમ્મે થઈ ગયો, અને પોતે વીચારવા લાગો કે “ સાચુ થયુ કે
 એ ફળ પેહલાં જ નહીં ખાયુ.” પોતે જોદાતાવાની શુકર ગુ-

જરી કરવા લાગો, અને પોતાની અક્ષર ઉપર પોતેજ આક્ર-
 રીત કરવા લાગો. પાદશાહનો હુકમ થયો કે પેલા પોપટને મા-
 રીન તેની બોટી બોટી કરે, કારણકે એ જનવર મફરખાજ
 છે. પાદશાહનો આજે હુકમ સાંભળી પોપટ ઘણોજ હેરત થ-
 વ્ય લાગો. તે બોલ્યો કે “આ પાદશાહ, છેલ્લાં માહારી એક
 વાત સાંભળ. તું મહને હમણાં બંધ કરાવ, અને તું એક બી-
 જી અજમાએસ કર. તું પોને તે બાગમાં જા ‘અને તાહરે
 હાથે તે ઝાડ ઉપરથી એક ફળ ઉતારીને એક બીજાં’ માણસ
 ઉપર તે તું અજમાવી જા. અને પછી જો તે માણસખી મ-
 રી જાય તો માહારી ઉપર તાહરે આદે તેવો આજ્ઞા અને
 આક્રમ ગુજારજે.” પોપટની આજે વાત ઉપર રાજા થઈને પા-
 દશાહે તેને કેદ રાખ્યો અને બીજે દીવસે બામદાદની વખતે
 પાદશાહ પોને તે બાગમાં ગયો. આ વખતે તેણે પોતાને હા-
 થે પેલાં ઝાડ ઉપરથી એક ફળ ઉતારીને એક મોહિતનાં બી-
 ઞાનામાં પડેલી મરણતોલ છુટીઆં આસ્તને તે ફળ ખવાડ્યું.
 તે જાય શું કે થોડા વખતમાં તે આસ્ત નાજુવાંન બની ગઈ.
 તેણીનાં બદનનો રંગ બદલાઈ ગયો, અને તેણીનાં દબાવ
 ગોપા એક અઘાર વરસની પુતલીનાં જેવો બની ગયો ! પોપ-
 ટની અને રાજાની, તેમજ ત્યાં જે કોઈ હાજર હતાં તેઓની
 ખુશાલીનો પાર રહ્યો નહીં, અને પાદશાહ આ પછી તે પો-
 પટની ઉપર બહુજ મેહરબાની રાખવા લાગો.

ઉપલી વાત કરી રહ્યા પછી પોપટે ખુજરાતેને જણાવ્યું
 કે “આ મેહરબાન ખાવીંદની, આજે વાતની ઉપરથી
 તેં જાણ લીધું, હશે કે પાછલથી પેલા માંમના પાદશાહે
 પોપટ ઉપર મેહરબાની બતાવી, તોપણ પેલાં પોપટને તેનાથી
 કેટલું ખમણું પડ્યું. વાસને જો કદાચ માહારી વાતોથી
 તાહારી ઉપર પણ કોઈ આક્રમ આવી પડે, તો તું એમ ના
 સમજતી કે તેમાં માહારી જરાખી વકસીર છે : હુતો હંમેશાં

તાહારો વફાદાર નોકર છડ, અને તું જાને તેમ ધારતી હોય, તોપણ આખરે હું તેવોજ વફાદાર સાબિત થઈશ કે જેવો પેલો. પોપઠ શાંમના રાજાને પાછલથી થઈ પડ્યો. પણ હવે તાહારી દીકરને લીધે માહાર તન બહી ખાખ થાય છે, અને મહને જરાએ એન પડતું નથી, કે રજે તાહારો ખાવીદ આવી લાગે. જો તું તાહારી અસકયાંમત અને માલ મતાની કીકર રાખતી હોય તો બાંમદાદ સુધી તેની ખરદાસત અને ચોકસી હું રાખીશ, પણ તું હવે દીકર ના કર.” આ બોલો સાંભળી જેવી ખુશાલો બાહાર નીકળી કે તેણીએ અફતાબની સુનરી થાક દીવસના ફરેસતાને વધારી આપવાને બાહાર નીકલેલી જોઈ.

રાત દસમી.

આથમણ તરફના આસમાનના આતશીઆ ગોલો જયારે હરેતેકેસવર જમીનનાં તકતા ઉપર શીફા અંધકાર ફેંકી ગુફમ થયો તયારે ખુશાલો જોસ ભર્યાં છગરે અને આંજુ ભરી આંખે ફરીયાદ કરતી પોપઠની આગલ રજા માંગવા ગઈ. તે બોલી કે—

“આ દીલાસાનાં દેનાર શયાણાં વછર,
શા માટે કોચ તું રંછદા હલ !
સખુરીની ધાલને તે નાંખીચ લાંલ ;
અફલ અને હોંસ તે નાંખીચ આંલ.
સેતાખીથી આપ હવે મહને રોખરાત,
કે રોચન થાય માહારી મોરાદનુ બખત.”

પોપઠે કહ્યું કે - “એ ખુશાલો, તાહારી બેઅખતયારીની ઉપરથી મહને એવો વીચાર આવેછે કે અગરજો આંખે વખને ઓજર હતો તો તાહારી બેકરારી આગલ વાંમકને માણક નહીં કરતો, અને યુસુફ જો છવતો હતો તો તેનો કીસી જુલ્મીખાની સાથ

બનવાને બદલે તાહારી સાથે બનને; યાને એવો તાહારો પયાર છે કે તેઓ તુને મેલીને વાંમક અને જુલીખાને નહીં પકડતે. વાસતે હવે તુંને માહારી તરફથી રજા આપું છું કે આજે તું જરૂર તાહારા ખસંમની પાસે જ, અને તાહારું દેમાંગ તરફ. પણ તે આગમચ આટલું યાદ રાખજે કે જ્યારે તું તેને ઘર જઈ પોહાયે ત્યારે વફાદારીની શરતે તું તેની ખીદમત બજાવજે. તોપણ ગમે તે થાય તોખી તાહારા છુપા બેઠની ખમર તેને ત્રાં આપતી; નહીં તો પેલા વલ્હરનાં છોકરાથી એક સોદાગરને જોઈ પકડ્યું તેવા હાલ તાહારા થશે.” ખુશતે-એ કહ્યું કે “ત્યારેતો તેનાં હાલ કેવા અને કેમ થયા. તે મહુને જાણુ જોઈએ, કારણ કે આજે અફઘાણ કાંમનીજ છે.” પોપટ બોલવાનું શીરૂ કીધું.

[દાસતાન સતરમું.]

એક સોદાગર અને વલ્હરજાદો.

આગલ ગુજ્જેલા જમાનામાં એક શહેરમાં એક સોદાગર રહેતો હતો. આ સોદાગરને તે શહેરનાં વલ્હરનાં છોકરા સાથે ભારે દાસતી હતી. એક વખતે તે સોદાગરને પોતાની સોદાગરીનાં પેશાને વાસતે કોઈ બીજા શહેર તરફ મુસાફરીએ જવું પડ્યું. પોતાનું કાંમ નહી કીધા પછી પાછો ફરતી વખતે તેણે વીચાર કીધો કે તે પોતાના દાસતને. માટે કોઈ ઉમદા ચીજ પેશકશ લઈ જાય. ખમર કાઢાડતાં તો તેને માલમ પડ્યું કે તે શહેરમાં એક સુંચાર રહેછે, જે પોતાનાં કાંમમાં નામીયો કારીગર હોવાથી તેણે પોતાના હુન્નરથી એક લાકડાના એવો તો પોપટ બનાવેલો છે કે તે પોપટ માણસની મીસલ બોલે છે ! સોદાગરે જોઈ કે લાકડાના પોપટ માણસની મીસલ બોલે એનાં દરતાં બીજા વધારે અનુષ્ઠાન બેઠી ચીજ તે શી હાય. તે પેલા સોદાગરને ઘર ગયો અને એક ચોકસ રકમ ખરચીને તેણે પેલા પોપટ ખરીદ કીધો. જ્યારે તે સોદાગર પો

તાના શેહરમાં આવી લાગો તયારે તેણે બીજે દીવસે પોતાને ઘેર
એક મીઠાલમ સમારીને પેલા પોતાના દાસ્ત (વજરના છોકરા)
ને મેહમાં બોલાવ્યો. જ્યારે સરવે મેહમાનો ખાઈ પીને શરા-
બની મસતીથી ચક્રચુર બનયા તયારે વજરના છોકરાએ સોદા-
ગરને કહ્યું કે “એ અજબ દાસ્ત, તું પોતે સફર ગયા હતો
ખરો, પણ તયાંથી માહરે વાસતે શું તોફા હદીચો લાવ્યો?”
સોદાગરે જવાબ દીધો કે “એ બહા વજરનદા, માહરી મુ-
સાફરીમાંથી તાહરે માટે હું એવો તો એક નાદર હદીચો લા-
વ્યો છઉ કે તેવો હદીચો કોઈ દાસ્ત પોતાની દાસ્તને માટે
લાવ્યોખી મહી હશે અને લાવશે પણ નહીં.” વજરનદાએ
પ્રછ્યું કે “એવી તે શું નાદર ચીજ છે કે કોઈ લાવ્યોખી
મહી હશે અને લાવશેખી નહીં?” સોદાગરે જવાબ દીધો કે
“હું એક શેહરમાં ગયા હતો તયાંથી એક નામીયા સુધાર
પાસથી એક અજાયબ જાતનો લાકડાંનો પોપટ લાવ્યો છું, જે
માણસની મીસાવે બોલેછે!” આ ઉપરથી વજરનદાએ તે
પોપટ લેવાની પોતાની ખાહેસ જણાવી, પણ સોદાગરે જણાવ્યું
કે તે બીજે દીવસે તેને ઘેર લાવશે.

હવે બનાવ એવો બન્યો કે આએ સોદાગરની ઝિરત
પેલા વજરના છોકરા ઉપર મોહાબતમાં પડેલી હતી તેથી તેઓ
બધે જાણને અરમપરસ છુપી રીતે વેહેવાર હતો. વજરનદાએ
કોઈ નહીં જાણે તેમ ઉડતી વખતે પેલી ઝિરત ઉપર એક
માણુમ મોકલ્યું અને કેહવાયું કે “તાહરો ખાવીઃ તો
માહરી સાથે શગબની મસનીયા પડેચો છે, માટે તે પોતાની
મુસાફરીથી જે લાકડાંનો બોલતો પોપટ લાવ્યો છે તે મોકલ,
કારણકે તે જોવાનો હું ઘણુંજ ઇતેમર ચઈ રહ્યો છું. હું
જ્ઞાન તે સેતામ પાછો મોકલી દેવસ.” આ પેગાંમથી પેલી
ઝિરતે તે પોપટ સેતામ મોકલ્યો, જે જ્ઞાન તે વજરનદાતો
બેહુદ ખુશી થઈ ગયો. પણ તે હવે કેવી નીમકહરાંમી કરે તે
જુઓ. તેણે તુરત એક ચંચલ સુધારને બોલાવી મંગાવી તેની

પાસે આંખે પોપટને મલતોજ હુબેહુબ બીજો એક પોપટ બનાવી મંગાવાનો સેતાબ હુકમ કીધો; જે તે સુંધાર તુરત બનાવી લાવ્યો, પણ તે કાંઈ પેલા અસલ પોપટ માફક બોલતો નહીં હતો—ફક્ત દેખાવમાં જ તેને હુબેહુબ મલતો હતો. વછર જલદાં પેલા બોલતો પોપટ પોતાની પાસે રાખી પેલો નવો બનાવેલો પોપટ પેલા સોદાગરની ઝોરત ઉપર પાછો મોકલ્યો. બીજો દાહડે પણ આગલા દીવસની માફક જ એક મીનલસ સમારવામાં આવી, અને પેલા વછરજલદાં પણ પોતાની ઝોરતને આગમચથી સઘલી. વાતે વાકેફ કરીને તે મીનલસમાં આવી બેઠો. વાત ઉપર વાત નીકલતાં પેલા વછરજલદાંએ સોદાગરને જણાવ્યું કે “ચાર, તું પોપટ લાવ્યો તે મહને નહીં લાગતું કે બોલતો હોય; લાકડાના પોપટ તે શી રીતે બોલતો હશે? એ વાત માહારી ખાતરમાં આવતીજ નથી.” આ ઉપરથી સોદાગરને એટલી તો ધરમ લાગી કે પોતાની સાચવટ ખરી કરવાને તે એકદમ ગરમ થઈ ગયો અને બોલ્યો કે “અગર જો હું એક એવો પોપટ તુને આપું તો તાહરી ઝોરત અને ફરજદ તથા તાહરો માલ-ખંજના સરવે માહરૂં થાય, અને જો તેવો પોપટ હું નહીં લાઉં તો એજ મુજબ તું માહરી અરાક્યામત તથા ઝોરત અને ફરજદના માલિક થાય.” પોને દગલખાઈ કીધેલી તેથી વછરજલદાની તો ખાતરી હતી, તેથી તેણે કબુલ કીધું અને બેઠ જાણે કોલકાર કીધો. સોદાગર મીનલસમાંથી ઉડીને પોતાના ઘરમાં ગયો, અને પેલા પોપટ આગલ જઈ બોલવા લાગ્યો કે “એ ચારીના દેનાર મદદગાર દાનાવ હકીમ પોપટ, તાહરા નાજુકે સખુન બોલવા ઉપર આને મેં ફરત બંધી છે, માટે તુને ઘટે છે કે આવતી ખામદાદે જેવો હું તુને મીનલસમાં લઈ જાઉં તેવો તે વછરજલદાની સનમુખ બોલીને મીડા આવજાથી તેના સવાલનાં જવાબો આપે.” સોદાગર આ મુજબ પોપટને તરેહવાર આગમચથી શીખામણ આપતો હતો; પણ દેખુની આગલ ૧ તે તો

એક લાકડાંનો તુકડો હતો ! જ્યારે તેણે જોયું કે પોપટ તો કંઈ જવાબ આપતો નથી ત્યારે તે એકદમ ધુસ્સામાં આવી ગયો, અને પોતાના તન ઉપરનાં કપડાં ચાક કરવા લાગ્યો, પોતાના માથા ઉપરનાં બાલ વીંચેરી જતરી કરવા લાગ્યો, અને ફેંફલા લાગ્યો કે તે પોપટના બોલવા ઉપર તો તેણે ઓઠી રકમ ખરચી હતી, અને વલી હંમણાં સરત બકી હતી. હવે તેના માત્ર ખજનોજ ફક્ત નહીં, પણ ચોરસ, છોકરાં, સરવે તે હારી જવાનો, અને તેઓના માલિક બીજાને મરદ થવાનો. તે વીચાર કરવા લાગ્યો કે “અફસોસ ! એ શી ભુલ હતી કે તે માહારાથી થઈ અને એવી તે શું ગફલત માહારાથી થઈ ! હું કેવો મુરખ હતો કે માહારાથી તુરત રાત્રી બોલી દેવાઈ. પણ હવે મહને કંઈ જીવન વીચાર આવે છે. આ પોપટનો બનાવનાર સુધાર કોઈ ઓઠો જાડુગર દોવો નેઈએ. તેણે આ લાકડાંના કટકાને જાડુઈથી પંદિલાં બોલાવ્યો હશે, પણ પછી હવે તેણે પોતાની જાડુઈ કદાચ બધ કીધી હશે. આજે કાંમ એ બેઅકલીનું કીધું છે. તેથી આ માહરે પોતાને વાંકે હું આજે બદબખ્તીમાં આવી પડ્યો છઉ.” સોદાગરે જોયું કે હવે સચાઈને વફાદારીથી ચાલવાથી કંઈ વલવાનું નથી : કંઈ તાલ સાધી કાહાડી આ ફાંદામાંથી છુટવું તો નેઈએ. તે શહેરમાં એક સેવડો રહેતો હતો તે પહેરજગારી અને પાકીજગીનું એટલુંતો ડાલ ધાલતો હતો કે તે શહેરનાં લોકોના તેની ઉપર પુર એતબાર ખેંચી ગયો હતો. જ્યારેથી તે લોકો ઉપર કંઈ આકૃત આવી પડતી ત્યારે તેઓ તેની સવાહ લેવા જત હતા. પણ તે સેવડો પોતે જમ દખાવમાં એક દવની મીસાલના દવ હતો, તેમ પોતાના કરતુકનાં કામમાં સેતાને એબલી-શની મીસાલના હતો. જેમ તે દુરઅદશ અને ચાલાક હતો તેમ કાગડની માફક લુચાઈ અને પાખડ વીદ્યામાં પુરવીણ હતો. પેડો સોદાગર પણ પોતાની ઉપરની મુશકેલીવત ટાલવાને આ સેવડાની સલાહ લેવા આવ્યો. તેણે પેલા લાકડાંનાં

પોપટને સેવડા આંગણ હાજર કરી પોતાની ઉપર વીતેલી અવધથી તે આખરે સુધી સઘલી વાત કહી સંભળાવી. પછી તે બોલ્યો કે "એ જીવરગ સેવડા માહારાજ, તું એ પોપટ ઉપર કંઈ મંત્ર કુક કે નથી એ બોલતો થઈ જાય." જ્યારે તે સેવડાએ સોદાગરને જોઈડેથી સઘલો દેવાલ સાંભળ્યો ત્યારે તે પાંખી ગયો કે આ કાંમ બીજા કોઈનું નહીં પણ વજર-જાદાનું પોતાનું છે. તેથી તેણે સોદાગરને જણાવ્યું કે તે દીવસે તે પોપટ ત્યાં રહેવા દેવા અને તેને તે પોતાની વીદ્યાનાં મંત્રથી બીજા દીવસે બોલતો કરશે. પણ જો પોપટ બોલતો થાય ન પછી સોદાગર જો વજરજાદાની સરવે ચીજો જીતે તો તેમાંથી તે સેવડા માહારાજને શું આપશે? એવો સવાલ જ્યારે સેવડાએ કીધો ત્યારે સોદાગરે જવાબ દીધો કે "તે તમામ ચીજ તુનેજ ખશું—હું કંઈ રાખું નહીં." સેવડાએ જણાવ્યું કે "તમામ ચીજની મહત્ત્વ કંઈ હાજત નથી, મગર તું તે વજરજાદાનો આરતજ માહારે દેવાએ કરને." સોદાગર આ સઘલો ખંદાબસત કબુલ કરીને પાછો પોતાને ઘર આવ્યો. હવે પેલા સેવડો પેલાજ વજરજાદાની આરત સાથે લાગેલો હતો, તેથી તેણે તે આરત ઉપર એક પેગામ જોડ્યો કે તેણીના ખર્ચાએ એક લાકડાંના બોલનો પોપટ ઘરમાં લાવ્યો છે તે હમણાં હમણાં જ જોડે તો ન્હાને તુરત પાછો જોડેલી દેવામાં આવશે. પેલી આરતે પેગામ સાંભળતાં વાર પેલા પોપટ સેવડા માહારાજ ઉપર જોડેલી આપ્યો, જેણે તે બોલતો પોપટ પોતાની પામે રાખી પેલા લાકડાંના પોપટ પાછો વજરજાદાને ઘરે જોડેલાવ્યો. જ્યારે બામદાદનો વખત થયો ત્યારે સોદાગર પોતાના બીજાનાં ઉપરથી ધાસતીના મારયો ફાફર ખાઈને ઉડ્યો કે હવે તેની આરત અને જોડેલાનું શું થશે. એવા વીચારમાં ને પેલા સેવડાના ઘર તરફ ગયો અને પોતાની ધાસતી અને ફીફર તેને કહી સંભળાવી. સેવડાએ તેને ધીરજ આપી અને મનરથી જણાવ્યું

કે સેવકાઓની વીઢ્યાનાં મંત્રથી પોપટ બોલેના થયા છે. જ્યારે સોદાગરે પોપટને સવાલ કીધો અને પોપટે તેના જવાબ બરોબર આપ્યો ત્યારે તેની ખાતરજમે થઈ કે હવે કંઈ ધાસની નથી. તેણે સેવકા ઉપર ઘણીક કુવા કીધી અને પછી પેલા પોપટને પોતાની બાંહેમાં છુપાવી તે પેલા વછરજનદાના ઘર તરફ ચાલેના થયા. તે જ્યારે ત્યાં જઈ લાગો ત્યારે વછરજનદાએ પેલી મીજલસમાં બેઠેલા સરવે દાનાવો સનમુખ પોતાની દગડબાણથી બદલેલા પોપટના બરોશા ઉપર ફરીથી પેલી શરત તાણ કીધી; પણ તેને થોડીજ ખમર હતી કે તેની ચોરી ઉપર બીજા ચોર ફરી વલેલા છે. શરતના કોલકરારો બીજા મરતબે તાણ થયા કે તુરત પેલા સોદાગરે પોતાની બાંહેમાંથી પેલા બોલતો પોપટ બાહાર કાઢાડી મુક્યો, અને વછરજનદાને કહ્યું કે “હવે પુછ તાહારી મરજી ચાહે તે સવાલ એ પોપટને.” આ પોપટે બાહાર નીકલતાંજ વછરજનદાની ઘણી તારીફ કીધી, અને જ્યારે તે એક સવાલ પુછતો ત્યારે તેના તે દસ જવાબ દેતો હતો. આ ઉપરથી વછરજનદા અજાયબ થયા અને મનમાં વમાસવા લાગો કે પોપટ તો મેં જે લાકડાના બનાવી સોદાગરને ઘેર મોકલ્યો હતો તેજ છે, પણ બોલ માયમ એના ઘરની ખાશીયતજ એવી હશે કે લાકડાંનું જનવર ત્યાં જાય તો બોલતું થાય. તે મીજલસમાંથી ઉઠીને પોતાના ઘરમાં ગયા અને પેલા પોપટને મિલાવા ગયા; પણ તે જ્યારે બોલ્યો ત્યારે ત્યારે તેણે બોલ્યું કે તેના પોતાના ઘરમાં એ જનવરો નકામાં છે. પણ જે કાવતરું અને દગડબાણ થઈ તે વીરો તે તદન અમલો હતો તેથી તે પોતાની શરત હાર્યો. પોતાની પાસે જે કાંઈ માલ-મતા, જર જવાહેર, ખજનો, અને ચોરત તથા ફરજંદ વડીક હતું તે લાડીને તેણે મીજલસમાં ફાંજર કીધું, જે લઈ પેલા સોદાગર પોતાને ઘેર આવ્યો. આવતાં વાર તેણે વછરજના છોકરાની ચોરત, છોકરો, અને કેટલોક ખજનો પણ પેલા સેવકા ઉપર મોકલાવી આપ્યો.

જ્યારે સોદાગર પોતાને ઘેર આવ્યો ત્યારે તેણે પેલા પોપટને પેદેલાં મુંગા રેહેવાનું કારણ પૂછ્યું. પોપટે અવક્ષયી આખર સુધી બનેલી સઘલી હકીકત જ્યારે સોદાગરને કહી સંભળાવી, અને તેમાં તેની પોતાની આરતની બેવકાઈ જ્યારે જાહેર થઈ, ત્યારે સોદાગર ઘણાજ પસેમાંન થઈ પોતાના હાથનાં આગણાં કરકવા લાગો. તેજ વખતે તે પેલા વછરજાદા આગણ ગયો અને તેને જાણાવ્યું કે જેમ તે તેની સાથે દગો રમ્યો તેમ કોઈ બીજો મરદ તેની પોતાની સાથે દગો રમ્યો છે, અને અવક્ષયી આખર સુધી આંખે વાત બની છે. જ્યારે વછરજાદા આંખે દેવાક્ષયી વાકેફ થયો ત્યારે તેઓ બધે પાછા દાસ્ત થયા અને પેલા સેવકા આગણ જઈ ઉભા રહ્યા. આ જાણ સેવકાને એટલી તો બેજાલત લાગી કે શરમીંદગીથી તેનાથી નીચેથી ઉઘું જોવાયું નહીં, અને પેલી આરતને પાછી આપવાને તઈયાર થયો. પણ પાછલથી તેઓની નાકરમાની અને બેવકાઈને માટે તે બેઉ આરતોને ભર બજારમાં ઉભી, શાખી તે દશનાં રેવાજ મુજબ પથરના માર મારી તેઓની છાંદગી આંખે કરવામાં આવી, અને પેલા બેઉ દાસ્તો અને સેવકાએ ફરીથી આરત જાતનું નામ નહીં લીધું.

પોપટે જાણાવ્યું કે “આ ખુજશતે, તે જોયું કે સોદાગરે પેલા પોપટને બેઠે આગમથથી જાહેર નહીં કીધો હતો તો તેને અને વછરજાદાને આટલું ખમણું નહીં પડતે. વાસતે તુને પણ ઘટે છે કે તું તાહર મોહોડું બંધ રાખે અને તાહરો પુપો બેઠે કોઈની આગણ નહીં કરે. નહીં તો તાહરા પણ એવાજ હાલ થશે. વાસતે હવે ઉઠ, અને મેંતાબ કર. જ તાહરા દાસ્તના ઘર તરફ, અને છીમાવ તાહરી મોહોબતની ગરમ તરસ તેના મેલાપનાં શરખતથી.” ખુજશતે જેવી ઉઠીને બાહર નીકલવા જાય છે કે બાહરથી આદમીઓના સોદાર સાહાર સંભલાયો, અને ખામદાદે પોતાનો નુરાની ચહેરા ખાદ્યો.

રાત અગીયારમી.

જ્યાંરે પસચીમ તરફનો સુનાનો ચુરગ (આકૃતાખ) મગ-
રેબના ખેલવતખાનામાં ગયો, અને આ કુનીયાંએ પોતાના
રંગખેરંગી બદન ઉપર તદન શીહા ચાદર ઝાઢી, તયારે ખુન્-
રાતે પોતાની ચરામોમાંથી દરીયાઈ ખજાનાં કરતાં પણ ખેમુમ
મોતી ટપકાવતી પોપટની પાસે રજા માંગવાને આવી. તે
બાલી કે "આ છુપા બેદના જાણનાર, આજ રોજે માહરા
પગલુ કઢવત તમામ જતુ રહ્યું છે. તાહરી વાતો સાંભલવાથી
માહરો મોરાદમાં ફાવવાથી હું બેનસીબ રહું છું, અને પયાર
નાં કાંમથી મને કરવાથી શોકની ગીરફતારીએ માહરા પાંઉ
આગલ આવવાને હવે તદન ના પાડે છે. જોકે માહરું દીલ
તમામ તે શાહજાદા ઉપર લાગેલું છે, તોપણ તાહરી વાતોએ
મહને દેવાની બનાવી છે, અને તેથી કરીને આજની રાતે હું
તાહરો દાનાઈ જરેલી મસલત લેવા એકવાર પાછી આવી છઉં.
પણ, આ દાનાવ હકીમ, હવે મહને મોહોબતના મીઠાં પાંણી
થી વધારે વાર તરસી મેં રાખ; અને જોકે મોહોબત અને
સખુરી એક બીજાનાં ફરામત છે, તોપણ તું જો મરજી ચાહે
તો મહને તેમ કહે કે હું માહરાં પાંઉ સખુરીની દામન-
માં ખેચું "

પોપટે જવાબ દીધો કે "આ ખુન્રાતે, તું દરરોજ
માહરી આગલ મસલત પુછવા આવે છે તેથી તુને હરજેજ કદી કોઈ
જાતનો ગેરફાયદો તો થનાર નથીજ, કારણ કે જે કોઈ પો-
તાનાં કાંમની મસલત બીજાને પુછે છે તેના જેવું અકલવાન
બીજું કોઈ નથી. તેમજ જેને મસલત પુછવામાં આવે છે
તેની ફરજ છે કે તે પુછનારને જોખર મસલત આપે. આ-
ગયા વખતમાં એમજ જો એક ખરાદમણે પોતાના છેકરાઓની
મસલત નહીં લીધી હોત તો પછી પાછલથી તેને જે ફાયદો
થયો તે કદી થતે નહીં." ખુન્રાતેને કદરતી રીતે આવે વાત
જાણવાની ખાહેસ થઈ, અને પોપટે તે વાત કરી બતાવી.

[દાસતાન અધારયું.]

વીકરમ કુવરના લગન.

ઉગ્ગત શહેરમાં વીકરમ રાજાએ પોતાના કુવરના લગન કરવાને આહુયું, પણ તે વખતે તેને એવો વીચાર આવ્યો કે જેમ તેનું નામ ચોખંડ પડ્યું છે તેમ આશાકારા અને વખાન પામેયું છે તેમજ આજે લગનના મહીમા પણ તેના નામ પ્રમાણે એવો વધારો દેવો જોઈએ કે તે બનાવ પણ દુનીયામાં તેના નામ સાથે અમર રહી જાય. આગલ કદી કોઈ જમાનામાં યયાબી નહીં હોય અને થાયબી નહીં એવાં લગન બનાવાને તે એટલો તો ઈતેખર હતો કે તેને ઘડી ભર ચેતની પડતું નહીં હતું. તેણે ઘણાંક દીવસ સુધી પોતાનાં બેટાના લગનની ખુશામીમાં રંગમંડપ ખોલ્યો રાખ્યો, અને જેની કોઈ જંગમ કે શેકરમાં વસનારાં માણસો રોય તેને પોતાનું ખાંતું તે રંગમંડપમાં ખાઈ જવાની પુરતી છુટ આપી. ખેર અને ખેરાત, નજરાણાં અને બક્ષેશોના તો શુભારજ નહીં હતા, અને ધાંમધુમ તો એટલી થતી હતી કે ખેરખેર ત્યાંનાં લોકો સરવે પોતાનાં દુખો તે વખતે ભુલી ગયાં હતાં. આવી ખુશામી અને રંગરાગના દરમયાનમાં રાજા વીકરમના વજીરોએ જણાવ્યું કે "ખેર ખેરાત અને બક્ષેશ નવાજેસમાં તથા આલમનાં દુખ દર્દ કરવામાં તો તાહાજ નામ આવમમાં મશહુર થયયું છે કે તું પોને દરીયાવની મીસાલના મોટો બુખુરગ છે. પણ જ્યારે તું પોતે દરીયાવના જેવું દીલ ધરાવે છે અને દરીયાવની ખેરખેરી કરે છે તો તુને લાયક છે કે આજે વખતે માહાસાગરને પણ તું આ મીજલસમાં ખોલાવે" આજે વાત સાંભળી વીકરમે એક કાબેલ ખરાહમાણને બોલાવી મગાવ્યો, અને તેને જણાવ્યું કે માહાસાગરની નજદીક જાઈને તેને ગમે તેમ કરીને આ લગનની મીજલસમાં ત્રણ દીવસની અંદર બોલાવી લાવવો, કે તેના આવ્યાથી મીજલસને ઘણુંજ મોટું આગર અને સોભા

મળે. વલી આ બરાહમણને બીજા એ ધાસંતી આપી કે ને
ત્રણ દીવસની અંદર તે માહાસાગરને લીધા-વગર પાછો ફરશે તો તેનું, સીર તનથી જુદું કરવામાં આવશે. રાજાને
આએ હુકમ સાંભળતાં વાર બરાહમણ થરથર કાંપવા લાગે, અને
પોતાના દીલમાં વમાસવા લાગે કે “એ રાજા શું કંઈ દેવાના
થયો છે કે માહાસાગર જે રૂકત પાંગૂનીના પાહાડી મોળ શીવાય
બીજું કંઈ નથી તેને પોતાને ઘર બોલાવા માંગે છે ? તે શી રીતે
અહીંયાં આવશે ? શું તે કોઈને ઘર મેહેમાન ગયો છે કે આ રાજાને
ઘર આવશે ? આએ કંઈજ નહીં પણ રાજાએ સરતાપા મહને
મારી નાખવાનું બાંહેધું સોંપી કાઢાડેલું દેખાય છે ; કારણ કે
તેની સામેતીમાં વલી એવું માલમ પડે છે કે જે માહાસાગર
તરફ જવાને એક માસનો રસનો છે તે પસાર કરીને માહાસા-
ગરને સાથે લઈ પાછો ફરવાને મહને રૂકત ત્રણ દીવસની
મેહેતલ આપવામાં આવી છે ! પણ હું પોતે તો બેશુનાહ છઉં
તેથી જો રાજા મહને મારવાનું બાંહેધું હશે તો માહરું જીન
તેની ગરદન પર રહેશે, લોકીન જો માહરામાં સત હશે તો હું
એ કાંમ આસાનીથી બજાવી શકય.” પણ એટલામાં મગરો
બના પવન નીકળ્યો અને ગેબી રીતે પેલો બરાહમણ પોતા-
ને એક પક્ષકારમાં દરીયાવનાં કીનારા ઉપર ઉભેલો જોય છે !
તે પોતે અજાણ્ય થયો, અને પોતાના કાંમમાં ફોટુંમદ થવાનું
આએ સુખ મુહુરત સમજી તેણે પોતાની હાલત તે દરીયાવની
માહીને પેહિંચાડી ; જેણે લઈ આ બરાહમણની ફરીયાદ મહા
સાગરને કહી. મહાસાગરે જોયું કે નાહકને માટે ને આએ
બરાહમણ માર્યો જશે તો તેનું જીન તેને માથે ચોંટશે, તેથી
તેણે પોતાને તાબેના જુદી જુદી જાતનાં સાતસો જાનવરોને
બોલાવ્યાં, અને તેઓનાં સરદાર દરીયાઈ અજદાહને જાણાવ્યું
કે “રાજા વીકરમને ત્યાંથી એક બરાહમણ મહને બોલાવા
આવ્યો છે, અને તે અહીં આવી ચકતો નથી તેથી કીનારા
ઉપરજ ઉભેલો છે. માટે તું તેની નજદીક જા અને તેને કંઈ કે

તેનું બોલવું મેં કબુલ રાખ્યું છે, પણ તે ને બેફીકર અહીં આવે તો તેની સાથે રાજને માટે કંઈ તોફા હદીઓ લઈ આપણે રાજની દરબારમાં સાથે જઈએ.” અજ્ઞદાહે જવાબ દીધો કે “એ માહાસાગર, હું પોતે તાહારા હુકમના ફરમાન-રદાર છઉં, મગર હું પોતે રાક્ષસી પેદાયસનું કરામણું જનવર છઉં, અને માહરી શીકલ જોઈ તે બેહાસ થઈ પડી જશે, માટે તે બરાહમાણની નજદીક હું તાહરો પેગાંમ શી રીતે લઈ જાઉં તેના તું જ દરીયાફત કર.” જ્યારે મહાસાગરે તે અજ્ઞદાહને પ્રછયું કે ત્યારે તે બરાહમાણની નજદીક જાય એવું કોણ છે, ત્યારે અજ્ઞદાહે જવાબ દીધો કે એ કાંમને લાયક તો માહી છે કે જેની પેદાસ ઘણી દાનાવ અને સુરતે પાક છે, જેની ખસણત નેક અને ચાલ સેતાબી ભરેલી છે, અને જેનું બદન પુરા અને જેવા લાયક છે. જ્યારે માહસાગરે માહીને આ કાંમ સોંપ્યું ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે અજ્ઞદાહે કહ્યું તે વાત તમામ દરસત છે, પણ તે બરાહમાણની નજદીક કેમ જઈ અને કેવી રીતે બોલવું તે વીશે તેનામાં માહીતગારી નથી. નથી તેના પગ કે નથી તેને જુમાંન અથવા વાચા. વક્ષી પાંણી વગર જમીન ઉપર જવાને તેનીથી કદી બને નહીં. તેણે આજે કાંમ કરવા લાયક કાચબાને જણાવ્યો કે જે પાંણીની બાહાર નીકળવાની શક્તી ધરાવે છે અને પુરાકી ઉપર ચરે છે તથા ઉસતવારીથી રહી શકે છે, અને વક્ષી તે સખુરીવાસો છે. આ ઉપરથી જ્યારે કાચબાને તે બરાહમાણની આગમ પેગાંમ પેહિંચાડવાને જણાવવામાં આવ્યું, ત્યારે કાચબાએ જણાવ્યું કે માહીની વાત ખરી છે, પણ એ કાંમની ખુબીને લાયકનો તે પોતે નથી, કારણ કે તેની ચાલ ધીમી છે અને તેને પણ બોલવાની શક્તી નથી. તેણે કચબાની ખુબી ગાઈ કે તેના પાંડ ઘણા તેજદાર છે અને બીજી રીતે તે એ કાંમને લાયક છે. જ્યારે તેને પ્રજવામાં આવ્યું ત્યારે તેણે પોતાની ખાંપણે જણારી કે તે ઘણો મરાકેરા છે, તેની બેડ આંખો ખમાં ઉપર

છે, મોહોડું સીનાની નીચે છે, અને આઠ પાંડિ. છતાં વાંકી ચાલનો છે. તેણે એ કાંમને લાયક મગરમછને જણાવ્યો અને તેની તારીફ ગાઈ બતાવી કે તે સેતાબી ચાલનો, મોટી જીમાંનનો, અને પોહોલા મોહોડાનો છે. પણ મગરમછે પોતાની ખાંમીમાં એ જણાવ્યું કે તે ઘણો ધુસ્સા ભરેલો છે અને તે સાથે વહી મજૂર અને ફંદધી ભરપૂર છે, કે જે ચીજોનું તો ત્યાં બીલકુલ કાંમ નથી. તેણે એ કાંમને લાયક દડકાને જણાવ્યો અને તેની તારીફમાં માહાસાગરને જણાવ્યું કે દડકા ઘણો સખુરીવાલો, તેજ જીમાંનનો, ફરીયાવ તેમજ ખુશકી ઉપર રહેનારો, ગોલ માથાનો, જરફ આંખનો, અને નજદીક સરવે વાતે તેનું બદન માણસનાં બદનને આખેકુખ મલતું આવે છે. તે બદબધી બેસે છે, તેના હાથની બાજુઓ ખુલ્લી છે, તે કોઈનો ડર રાખતો નથી, અને દાનાઈએ પણ તે પૂર છે. જ્યારે માહાસાગરે મગરમછને મોહોડેથી દડકાની આટલી બધી તારીફ સાંભળી, ત્યારે તેણે દડકાને આગ્રહ બોલાવી નરમાસથી પૂછ્યું. દડકા જવાને કબુલ થયો ખરો, પણ તે વખતે માહાસાગરને વીચાર આવ્યો કે “એ દડકા જાયતો ખરો, પણ તે એટલું નહાનું જાનવર છે કે જ્યારે માહારાં પેઠાંમાં મગર અને બીજાં ભયકર જાનવરો હોવા છતાં આ દડકાને માહારી તરફથી પેલા બરાહમાણુ જોસે ત્યારે તે દડકા ઉપર ઈતબાર કેમ લાવશે ? તે કંઈ એમ સહ-મજાનો નથી કે દડકાને એ મોહોડો છે. તે દડકાનાં કંઠવાથી કંઈ માહારી તરફ આવે નહીં. વહી ત્રણ દીવસની મેહતલમાં મહેને ત્યાં જવું નોઈએ ; નહીં તો નાહક બીચારો બરાહમાણુ મારયો જશે તો તેનું પાપ માહારી ગરદન ઉપર રહેશે. વાસતે બેઠે-તરતો એ છે કે એ કાંમ માહારે પોતાનેજ બજાવવું નોઈએ.” એવું વીચારી માહાસાગરે પોતે આદમીની સુરત પકડી, અને પેલા બરાહ-માણુની નજદીક ગયો. તેણે જઈને બરાહમાણુને કહ્યું કે તે પોતે તેજ સક્ષ છે કે જેને બોલાવા માટે વીકરમે તેને અહીં આં મોકલ્યો છે જ્યારે તેના પાંચ ધી

ખરેખર આજે 'મહા-પુંડરા તો' તે મહાસાગરનું હોવાં નોંધએ
 એમાં કંઈ શક નથી, ત્યારે તેણે મહાસાગરને પ્રણામ કીધા અને
 કહેવા લાગે કે "અએ મહાસાગર, તેં માહારી કદર પીછાંની
 માહારી ઉપર દયા ખાઈને તસદી લીધી તેથી માહારી ઉપર તાહારી
 ત્રાટી મેહરખાંની થઈ છે. હવે મહારી એજ ઉમેદ કે આપણે
 વીકરમ રાજાને ત્યાં જઈએ." તેઓ બોલ બોલતાં જ્યારે રાજાનાં
 રંગમંડપની નજદીક જઈ લાગ્યા, ત્યારે ઉગ્ગન શહેરમાં એકઠી
 મહેલની કુનીયાનાં લોકોની અજબબીના શો પાર ? ખરાહમણે
 પેહલાં જ્યારે રાજાને જઈ મળ્યા ત્યારે 'રાજાએ તેને પુછ્યું કે
 "જણ દીવસ થઈ ગયા અને તુને 'સેરિલું' કામ તું બજા લાવ્યો ?
 ક્યાં કે તુને બોલાવા આકરેલો તે મહાસાગર ?" ખરાહમણે કહ્યું
 કે તેઓ મંડપ બાહાર ઉભા રહી વીકરમ રાજાની વાટ જુએ છે.
 આ બોલો સાંભળતાંજ વીકરમ ઘાલશે બની ગયો અને દાડતો
 તેને એસતેકબાજ લેવા ગયો. વીકરમ નમસ્કાર કરી આજરખો-
 વાહીથી મહાસાગરને કહેવા લાગે કે "આ બુનુરગ મહાસાગર,
 તે મહાને ઘણાજ શરમીદા કીધા છે. તું એટલી તો સેતાબીથી
 મહારે દરવાજે આવ્યો છે કે તાહારે લાયકની મેહમાનદારી કર-
 વાને મહાને બીજકુવ વખત મળ્યો નથી. એટલી બધી સેતાબી
 તાહારે નહીં કરવી જોઈતી હતી." મહાસાગરે કહ્યું કે "એ
 વીકરમ, તું શું બોલે છે તેનો તુ પોતે દરીયાફત કરતો નથી એવું
 તાહારી વાત ઉપરથીજ સાધે માંમમ પડે છે. તેં તાહારા બરા-
 હમણને મોટો ધુસે કરી મહાને બોલાવા આકરવો, અને વણી
 ને રસ્તો ફક્ત જવાનેજ એક મહીનાના તેને માટે તે ફક્ત
 તેને જણ દીવસની મેહતજ આપી, કે તેટલા વખતમાં વણી
 પાણી કરવું ! પવને આ ખબર મહાને પેહિંચાડી અને
 તેનીજ મદદથી આ કામ મેં સરનજામ પેહિંચાડ્યું છે." રાજા
 ઘણો શરમીદા થયો, અને પોતાના બચાવમાં જણાવ્યું કે નો
 તે ખરાહમણને એટલાં આપણી ધમકી નહીં આપને તો તે
 એટલી ફીકર અને આનુરતાથી એ કામ નહીં બજાવે. પછી

મહાસાગરે જાણાવ્યું કે તે વીકરમના પોતાના વડિ એટલી સેતા
 ખીથી આવ્યા છે અને તેને લીધે ઉતાવળમાં તે ખોલી હાથે
 આવ્યા છે તેથી તેને ઘણી શરમ લાગે છે. વીકરમે જેટલી ખની
 આવી એટલી ખાતરઘરોથી મહાસાગરની મેદમાંનદારી કીધી,
 ને પછી મહાસાગર પાછા રવાને થયા. ચોથા વખતમાં દરી-
 ચાઈ ખજાનેના અને બેથુમાર તોફા હદીઓ મહાસાગરે વીકરમને
 માટે મોકલ્યો, પણ વીકરમે તે માટાં માંન સાથ પાછો ફરવો,
 અને જાણાવ્યું કે "રકત હું તાહારી મુલાકાતના મોહિતાનમંદ
 હતો, તે કરતાં આ હદીઓ કાંઈ વધારે જવાદા નથી." મહા-
 સાગર વીકરમની આવે ચાલથી દલગીર થયો, પણ તેને ખુશી
 કરવાને વાસતે વીકરમે તેમાંની ચાર ચીજને કબુલ રાખી—
 સુનું, જવાહર, એક ઘોડો, અને સીરપાવ (કપડા). હવે
 બરાહમાણની મેદનતને માટે રાજાએ જ્યારે તેને જાણાવ્યું કે
 આવે ચાર ચીજમાંથી પસંદ કરીને એક ચીજ તે લઈ જાય,
 ત્યારે બરાહમાણે રાજા પાસ એક રાતની ફારશત માંગી કે તે
 શતે તે વીચાર કરીને બીજે દીવસે તેને શું નેધએ તે માંગી
 લેશે. બરાહમાણ પોતાને ધેર ગયો અને તેના ચાર છોકરા
 હતા તેઓને પાસે બોલાવી તેણે તેઓની મસલત લીધી. વડા
 છોકરાએ પોતાના કિવો અલીમ્માય આપ્યા કે "આ દુનીયાને
 પાપો જરૂરી છે—તે વગર કોઈ પણ ચીજ ખની શકતી નથી.
 માટે આપણે જરૂર લેવો નેધએ." બીજાએ જાણાવ્યું કે "આ-
 પણને જવાહર લીધું નેધએ, કારણ કે જવાહર હશે તો જેટલો
 જરૂર નેધએ એટલો મલકશે." ત્રીજાએ જાણાવ્યું કે "આપણને
 કપડાં લેવાં નેધએ—કપડાં વગરનું માણસ નામુ અને નકામુ
 છે." ચોથા છોકરાએ જાણાવ્યું કે "આપણને ઘોડો લેવો
 નેધએ, કારણ કે ઘોડો હશે તો મેદનત કરી આપણે સરવે
 ચીજ મેલવશું." બરાહમાણ આવે ચાર છોકરાઓના ચાર
 ખતના વીચાર સાંભળી મુંઝવાડમાં આવી પડ્યો અને વીચાર
 કીધો કે હવે તો વીકરમ રાજા પોતે ને આપે તેજ લેવું. તેણે

વીકરમને જઈને કહ્યું કે “હું ચાર બેટાનેા ખાપે છું. તે-
ઓની મસતત લેવાના ધરાદથી હું તેઓના વીચાર પુછવા ગયો
તો ચારે છોકરાઓ જુદી જુદી ચીજ માંગવા લાગા; એકે
જર કપ્પડ કીધો, બીજાએ જવાહેર, ત્રીજાએ કપડાં, અને ચો-
થાએ ઘોડો. માટે હવે તો રાંજ ને ચાહે તે ખરું.” આએ
વાત સાંભલી રાજાને હસ્તે આવ્યું, તે સમજ્યો કે ધરમણ
ફોરોની જાત લોભી હોય છે, તેઓને ગમે એટલોખી ખજાનો
આપ્યો હોય તો તેઓ પોતાની લાલચ અને લોભ છોડતા નથી.
તેથી આએ બરાહમાણની નજર ચારે ચીજ પર ઘડી, અને
તેથી તેણે આએ તાલ સોંપી કાઢાડેલી દખાવ્યું છે, તોપણ રાજા
ઓજ નેનું નાંમ. સખાવતને બક્ષેશનો ઉછલતો ને કુવારો
તેને એક બરાહમાણ, જેણે માહાસાગર નેવા સાથે મુલાકાત
કરાવી આપી, તેની ઉપર દયા આવી, અને પોતાનાં અસત્
ઉદાર દીલથી તે બરાહમાણને પેલી ચારે ચીજ આપી દીધી.

આએ વાત કરી રહ્યા પછી પોપટે ખુજગતેને ફરીથી
જણાવ્યું કે “જે પેલો બરાહમાણ પોતાના બેટાઓની મસતત લેવા
નહીં ગયો હોતો તો તેને આએ ચારે ચીજ મળતે નહીં, પણ એકજ
ચીજ પસંદ કરવી પડતે. વાસ્તે હવે તુને સકુમળજી જાણ્યે
કે કોઈની બાબદમાં બીજાની મસતત લેવાથી કંઈ જોગ્યાદો
ચતો નથી; અને તુખી જો માહરી મસતત લેશે તો જમાના
મુઠી તુને તાહરા કામમાં કંઈ ખવડ નહીં પહોંચશે, લોકોન
ચાર તું કંઈ કાયદોજ હાંસલ કરશે. વાસ્તે હવે તું ઉડ, જો
ખુજરાને, અને તાહરા અંધારા દીધાને તાહરી મોરાદના મેળાપથી
રોજાન કર, અને આજની ગાત્રે ગનીમત સમજ.” તે ઉડી
અને થાક્યું કે બાહાર જાય, પણ બાંમદાદનાં ખુબખુબે આજ-
તાખના ઉગવાને મુમારકબાદી આપી, અને ખુજરાનેનું ખુરા
કામમાં ફસવાનું કાંમ એક દીવસ વધારે એકરૂ થયું.

રાત બારમી:

જ્યારે રોશન રોજનું મોતી મગરેબનાં દાખકામાં બંધ થયું, યાને આફતાબ મગરેબની તરફ છુપાયો, અને માહાતાબે મશરેફની ખીણમાંથી આ હફતકેસવર જમીન ઉપર પોતાની ફૂપેરી રોશણી પાંથરી, ત્યારે ખુજશતે પોપટની પાસે પોતાના છુરાં કરતુકની રજા માગવા ગઈ. તે બોલી, “આ ગુલજર બાગના પુલપુલ અને ઢાનાઈ ભરેલી વાતોનાં ભંડાર પોપટ, જો કે માહરૂ દીલ માહરા યારની જુદાઈથી બગીને ખાક થાય છે, તે છતાં તાહરી સફાઈદાર વાતો અને વફાદારી ભરેલી ચાલથી માહરૂ દીલ તાહરી તરફથી જરાખી ખીસતું નથી. તેજ કા-રણને લીધે આજે હું ફરીથી તાહરી પાસે આવી છઉં કે તું મહને તે રાત હાથ કરી આપે કે ને રાતે હું માહરી નાઉમેદી તોડીને માહરા ઇતેજર દીલદારની જોદમાં જઈ આજે છગ-રમાં બક્ષતા ધક્કધક્કા સોહજાને થડો કરું.” પોપટે કહ્યું કે “આ ખુજશતે, તાહરો પયાર જ્યારે તાહરા યાર તરફ એટલો બધો દાડે છે તો આજે તેની હું ખાતરી કરવા માગુચ કે કોઈ વખતે તુને એવો વીચારખી આવશે હતો કે ને મરદ ઉપર તું આટલી બધી દેવાની થઈ છે તે કોણ ખુનીયાદનો છે અને તે કોયા માખાપનું ફરજંદ છે?” ખુજશતેએ જણાવ્યું કે “એ પોપટ, તાહરી એવી દાનાઈ હું આજ સુધી જાણતી હતી નહીં, પણ હમાણા તો હું તુને એક કરાંમતનો ખાવીંદ જોઉં છઉં. જ્યારે માહરા મનનો બેદ પણ તું જાણે છે ત્યારે તો તાહરી સાથે મહને કોઈખી વાત છુપી રાખવાની શી મકરાદ છે? હા, કોઈ વાર માહરા મનમાં એ અદેશો આવે છે કે ને જુવાન સાથે મેં દાસતી બાંધી તે કોઈ સરદારીની ખુજુરગ ખુનીયા-દનો છે યાને કોઈ કમીની નીચી ખુનીયાદનો છે.” પોપટે જણાવ્યું કે “આ ખુજશતે, જેને ખરો પયાર છે તેને નામ અને ખુનીયાદ સાથે કંઈ કાંમ નથી, અને શરમ તેને હોયજ નહીં.

તે તેની ખરોબરીની ખુનીયાદના છે. યા નહીં તેની તેન શી પર-
વા છે ? ” ખુનશને પોપટની આંખોની અકલ જોઈને વધારે
અને વધારે હેરાત રહી. તેણીએ પોપટની ઘનાઇ ઉપર આક-
શની કીધી, પણ નેણાળ્યું કે “ માહરી ગેરહાજરીથી રખેને
માહરી ગોઠેરે કોઈ બીજા મુશ્કીસને હાથ પડે. એ કારણને
સીધે હું રકત એટલું જાણુવા માગતી હતી કે કોઈ આવીને
મહને કહેકે તે કેવું માણસ છે : માહરી ગેરહાજરીમાં તે પયા-
રની જુદાઈનું દુઃખ ધીરજથી ખમે એવો છે યા ઉનાવણમાં કોઈ
મુશ્કીસના પયારમાં પકરો ? ” પોપટે કહ્યું કે “ નહીં, તે ગમે
તેમબી હોય—પણ હવે તું ઉઠ, અને સેતાબ જ તાહરા
યારના ઘર તરફ ; અને આદમીને પીછાંતણું એ કંઈ મોટો
કુન્નર નથી, મોટે તેની હીવ ચાલ તરફ નીગાહ કરી અને
તેના બોલવાના સખુન ઉપરથી તેને તું પોતેજ અજમાવાની
કોશિશ કર ; અને જેમ રાજા બોલની બેઠી પોતાની અકલથી
પેવા ચાર મરઠના બેઠથી વાકેફ થઈ હતી, તેમ તું તાહરી
પોતાની અકલથી તેની ચાલ ચલણથી ખબરદાર થા.” ખુ-
નશતેએ કહ્યું કે “ ત્યારે તો એ કાંમમાં રાજા બોલની બેઠીએ
જે અકલ વાપરી તે અકલ શીખવાની મોટી જરૂર છે, મોટે તે
પાત તું માહરી આગવ કર કે હુંબી તે અજલ શીખું.”
પોપટે કહ્યું કે—

[દાસતાન આગલુસમું.]

બોલ રાજાની બેઠી.

એક શરિરમાં એક પ્રવધાયો મરદ રહેતો હતો, જે પો-
તાની કારીગરીથી ખાકમાંથી સોનું બાહાર લાવતો હતો, અ-
થવા પોતાનું ગુજરાન ખાકમાંથી રોજ પેદા કરીને ચલાવતો
હતો. એક દીવસ આજે પ્રતિપાવાને ખાકમાંથી એક ગોરે
મહત્તું, જે ચલકાટમાં આકાશની મીઠાસે હતું અને કીમતમાં
કોઈની ઝવેરા તેની કીમત કરી શકે નહીં એવું હતું. જે

કોઈ ઝવેરીને ત્યાં તે ગોહરને લઈ જતો તે એમને કહેતો હતો કે એની કીમત કર્યાને તેનામાં શકતી નથી. એમ કે રતાં તે ધુવધોયાને એક ઝવેરીએ જણાવ્યું કે “એની કીમત તુને કાંઈથી નહીં મલશે, પણ રાજા બોજથી મલશે. તે તુને એના બદલામાં એટલો તો ખજાણો આપશે કે જેથી તાહરી મુકેસી અને ફકીરી પણ દુર થઈ જશે, અને ઉવટો તુ તપ ગર ખતી જશે” આએ વાત સાંભળી તે ધુવધોયો પેલું ગોહર લઈ રાજા બોજની તરફ જવા નીકળ્યો, પણ રાહના દર-મયાનમાં તેને ચાર મરદો મળ્યા, અને તેઓએ પણ પોતાના ઈશરો બોજ રાજાનાજ શહેર તરફ જવાના જણાવી તેની સાથે મુસાફરી કરવા માંડી. મુસાફરીમાં એક દીવસે એણે બનકુ કે રસ-તાની મંજલની થાકથી ધુવધોયો એક ઝાડની નીચે ઉઘમાં પડ્યો, જ્યાં પેલા ચાર જણાનાં એક જણે તેનું ગોહર ચોર્યું. હવે જ્યારે પેલા ધુવધોયો પોતાની ઉઘથી બીહાર થયો, અને તેને માથમ પકડ્યું કે તેનું ગોહર ચોગયું, ત્યારે તેણે વીચાર કીધો કે આ વખતે તે જ તે વીશે કંઈ પણ અડખેડ કરશે તો પેલા ચારે એગાના મરદો નાહાસી જશે, તેનું કંઈ વચશે નહીં, અને નાહેકમાં તે પોતાનું ગોહર ખોઈએસશે. આ ઉપરથી તેણે પેહલાં તો મુપકીદી એખતીયાર કીધી અને જાણે કંઈ જાણુતોજ નહીં હોય તેમ દેખાવ્યો, પણ બોજ રાજાના શહેરમાં દાખલ થતાજ તેઓની આગવધી કોઈ ચોકસાઈ બાહાને છુટો પડી તે રાજા આગસ ગયો, અને તેની આગળ અવધથી તે આખર સુધી પોતાની ઉપર પીનેલી તમામ વાત કહી સંભળાવી. રાજાએ આએ ફરોવાદ સાંભળી પેના ચારે જણોને પકડાવી મગાળ્યા અને ઘણીબી તપાસ કીધી, પણ શકત. તેઓમાંથી જ્યારે કોઈએ પણ પેના ગોહરની ચોરી માની નહીં, ત્યારે રાજા ઘણો અજબજ થયો. આએ વાતની ખબર મહેલમાં બોજ રાજાની બેઠીને પહોંચી, જે જાતે ઘણીજ ચાવાક, અ કસમદ, અને હુસીયાર હતી. તેણીએ પોતાના બાપને જણા

ધુ' કે આ ચારે મરદાને, તેણીની પાસે જ મોકલે તો તે
ખોદાના હાકમથી એ જોહેરની, ચોરીના પતો સાધી કાઢે.
રાજ બોલ પોતાની બેઠીને પોતાની ખરોખરની હુશીયા
સમજતો હતો, તેથી પેલા ચારે મરદાને તેણીની આગત્ર મોક-
લ્યા. પહેલાં તો શાહાબદીએ આ ચારે મરદાને તેઓની
ખીહીક આછી કરવા ઈનામ તથા ખાસ પૌરાણિક આપ્યા, અને
ચોડાક દીવસ જવા દઈને જ્યારે તેણીએ જુ' કે હવે તેઓની
ખીહીક તમામ દુર થઈ છે, ત્યારે તેણીએ તેઓને પોતાની પાસે
ખાવાની પહેલાં તો દીલાસો આપ્યો. તે બોલી કે "તમે
લોકો ઘણા દાનાવ અને અમલમંદ દેખાવો છો, અને તમારા
ચહેરા ઉપરથી તો તમે કોઈ મોટા પુનુરગ લોકો દેખાવો છો.
તેથી મહુને આશા છે કે આજ કેટલાક દીવસ થયા મા-
હરા મગજમાં એક મુશકીલ વાતને બેઠે ભરાયો છે તેના ખા-
લાસો તમે લોકો કરી આપશો." તે શા બેઠે છે તે પેલા ચારે
મરદાએ જાણવા માંગ્યો, જેથી તે શાહાબદીએ તે નીચે મુ-
જબ કહી સંભળાવ્યો :—

"માજંદરાનની અંદર એક સોદાગર રહેતો હતો, તેની
છોકરી એટલી તો પાક મનશાનીની. અને નેક ખસકતની હતી
કે ગોયા તેની બાજને આપણે ફેરસતાઓની સાથે સરખાવીએ
તો બાજે. વસંત રૂતુની મોહોસમના બાહાર ઉપર જ્યારે ત-
મામ કુતો ખીજેલાં હતાં, ત્યારે એક વાર કેટલીક સાહેબીઓને
લઈને આંખે છોકરી એક બાગના ગુલબર અને કુદરતી તમા-
સો જોવા સહેવ કરતી હતી. તેવામાં તેણીની નજર એક કાંટા
વગરના તેણીના ચહેરાની મીસાતના સફાઈદાર અને દીસ લ-
લચાવનાર કુત્ર ઉપર પડી. આ જોઈ કુદરતીજ તે લેવાનું
મન થવાથી તેણીએ બાગમાં પાસે તે માંગ્યું. બાગમાં
જાને ઘણેજ નીચ અને પુરા ખવાસના હોવા, તેથી તેણે તે
કુત્રના બરમામાં એટી ચીજ માંગી કે આ નાજનીનો
થું, પણ દોઈની બેગની જુવાન છોકરી અથવા ચારતથી તે

આપી શકાય એમ નહીં હતું; અને તેમાં આ સોદાગરજાદીનાં
 જેવા ખવાસની છોકરી પાસે તો તે વીરો એક સખુન કાઢાડવો
 એજ મોટા ગુનાહતું કામ હતું. આ માંગણી થું હશે તે
 આજે છોકરી સમજ નહીં તેથી તેણીએ પેહલાંતો પેલા માણીને
 વચન આપ્યો—કારણ કે કોઈ પણ રીતે પેલું કુલ લેવું એજ
 તેણીની ખાહેશ હતી—પણ જ્યારે તે પોતાની શાદીને લાયકની
 થઈ, ત્યારે તેણીએ પેલા માણીને વચન આપ્યો હતો તે વીરો
 પસંતાવો કરવા લાગી. થોડા વખતમાં તેણીની શાદી એક
 સોદાગરના બેટા સાથે થઈ. પેહલેજ દીવસે જ્યારે પેલી છો-
 કરી પોતાના ખાવીંદ પાસે ગઈ, ત્યારે તેણીએ પોતાના ખાવીંદને
 જણાવ્યું કે શાદી પછીની પેહલી રાત તેણીએ બાગબાન સાથે
 ગુજારવાને કોલ આપ્યો છે માટે મેંદરખાની કરીને તે કોલ પાસવા
 દેવો. કોલ પાસવાની ખુબી ઉપર કંટલાક સખુનાથી પોતાના ખાવીંદ-
 નું દીલ રીજવી તેની રજા મેલવવામાં તે છોકરી કંતેહ પાંખી, અને
 તેજ રાતની વખતે તે પેલા બાગ તરફ જવા નીકળી. રસ-
 તામાં તેણીને એક વરૂ મળ્યું અને તે વરૂએ તેણીને ફાંડી
 ખાવાનો કસદ કીધો, લોકીન તેણીએ તે વરૂને કંટલાક ચાલાકી-
 થી પાછું ફેરવ્યું. આગલ ચાલતાં વસી તેણીને એક ચોર
 મળ્યો, જેણે તેણીના આંગ ઉપરના જરીયાંન અને કપડાં ચોર-
 વાના ઇરાદાથી તલવાર ઉઠાવી, પણ પોતે કંવી હાલતમાં છે તે
 જણાવી પેલા ચોરને કહ્યું કે 'જ્યારે એક કોલ બજવાને ખા-
 તર માહારા પોતાના ખાવીંદ વગર અહમણે રજા આપીછે, તે
 છતાં જો તું મહને મારશે તો હું' માહાગ કોલથી બેચયન
 થઈશ, અને તે વચન તોડવાને ગુનાહ તાહરી ગરદન ઉપર
 રેહેશે, ચોરે પણ આજે વાત સાંભળી પોતાનો હાથ પાછો
 ખેંચ્યો, અને તેણીને છોડીને પોતાને રસતો ચાલતો થયો. એમ
 કરતાં તે પેલા બાગમાં આવી પોહિંચી, અને પેલા બાગબાન
 આગ્રમ પોને આપેલા કોલની યાદ દેવડાવ્યા પછી પોતે પોતા-
 ના ખાવીંદ પાસેથી ડેમ રજા મેલવી અને રસતામાં પેલાં વરૂ

અને ચોરથી તોણીએ પોતાના છુટકારો કેમ મેલવવો, તે સમ્યક હી સમજાવવું. હવે જે દીવસથી આ છોકરી પેલું કુલ લે ગઈ હતી તે દીવસથી હમણાં સુધીમાં તે બાગમાં પોતાને આશ્રયેલી તો સુધારી નાખી હતી કે તે ગોચા એક પહોળા ગાર મરદ થઈ ગયો હતો. તેથી તેણે તોળાઈ કરીને અને પસેમાન થઈને કહ્યું કે “આ બેટી, તું તો તાહરો કાલ પુરો પાડવાને વાસતે રીહા રાતની વખતે આટલી બધી મુશીબતો-માંથી છુટકારો મેલવી અડીઆં સુધી ચાલી આવી, પણ હવે તું એમ બાણને કે જે મરદ હું આગલ હતો તે હું આને નથી. તે વખતે હું જીવાનીની બદ રાહમાં ગીરફતાર હતો. આને હું પેલી જેહાંનની મંજલ ઉપર કચ કરવાની ફીકરમાં છું.” આએ અને બીજા કંટલીક વાતથી તે બાગમાં પેલી છોકરીને, જે પાક અને ફરેસતાઈ હાલતમાં તે આવી હતી, તેજ હાલતે પાછી મોકલી.”

રાજા જોજની બેટીએ આએ વાત ક્રીધા પછી પેલા ચારે મરદોને પુછ્યું કે એની અંદર હવે સહચી વખાણવા લાયક કોણ છે—પેલી છોકરી, વર, ચોર, કે બાંઝબાન ? તેઓમાંના એક જણે જવાબ રીધો કે “તે છોકરીના ખાવોદ નામરદ હશે, કારણ કે ત્યાં રીવાય તે પોતાની આસતને સરવેથી સરસ તક જવા ધીને બીજાની પાસે જવાની રજા આપે નહીં.” બીજાએ જણાવ્યું કે “એક ફાડી ખાનાર જાનવર આવો મેદેનનાર જોરાક તેના હાથથી જવા નહીં, રીવાય કે તે રાત અને નખ વખતે હોય—ચાલો તેને જોઈએ સંતોષ અને રહેમ મુકી હોય.” ત્રીજાએ કહ્યું કે “પેલા ચોરમાં ચોરી કરવાની અકકલ નહીં હશે : તે કાચો ચોર હોવો જોઈએ. ચોરને બીજાં માણસના કોલ અને વાપલ સાથે શું લાગેય વલગેય ?” ચોથાએ પેલા માણીને વજોવ્યો કે “જે એક વાર ખરાબ થયાં-

• આએ વાત આગર બરેશ પોયોમા મેદેન રરી નાખી છે.

સુધારનાર.

નતનો હતો તે છતાં, પાછલથી જ્યારે તેને વખત મળ્યો ત્યારે એક આમેહ્યાતના ચસમાના પાણીથી પેતાની તરસ નહીં મટાડી નામરદખની ફક્ત ખોદાનાજ રસતા ઉપર પોતાનું દીલ ધરી મરાગુલ રહ્યો.” આજે એકતેજો થયા પછી બોજ રાજની બેટી પેતાના ખાપ આગલ અર્ધ, અને તેને સરવે વાતે વાકેફ કીધો. તેણીએ જાણાવ્યું કે આ સઘલામાં જેણે પેલા ચોરને વગોવ્યો તેજ ખરેખરો ચોર હોવો જોઈએ. આ ઉપરથી બોજ રાજએ પેહલા સખશને પોતાના જનાનખાનાના દરવાજા ઉપર ચોકી કરવા રાખ્યો, કારણ કે તેણે પેલા સાદાગરના છોકરાની મરદાનગી ઉપર શક ખતાવ્યો હતો; બીજે જેણે વડે ઉપર મુસો કીધો હતો તેને નવામત બક્ષી; ત્રીજે, જેણે ચોર ઉપર ખરાબ સખુનો કહ્યા, તેની પાસેથી પેલુ ચોરલુ ઝોદર ખાહાર કહડાવ્યું અને તેને ઘટતી સજા કીધી; અને ચોથો, જેણે પેલા ખાગખાંનને નામરદ કહ્યો હતો, તેને ચાર લાંડીઓ સાંકી આપી, જેનું ગુજરાન કરવું તેને એટલુંતો ભારી પડ્યું કે પોતાના મનમાં તે આ એક આકૃત સહમજવા લાગે, ને તેને જોયા ઘટતી સજા થઈ હોય એમ થઈ પડ્યું.

પોપટે ખુજરાને આગલ અહીંયા મુઢી વાત કીધી અને કહ્યું કે “આ ખુજરાને, તું જો કે બોજ રાજની બેટીએ પેલા ધુલધોયાનું ઝોદર કેમ સોધી આપ્યું. તેણીએ ને મીસાલે પેલા ચોરની પરીક્ષા કીધી તેજ મીસાલે તાહારા ખસમની આલાદ તું જાણવાની હોય તો તે કાંમ પણ કંઈ મોટું ભારી નથી. માટે તું હમણાંજ ઉઠ, અને જો તાહરો મરદખજે તેની આલાદ જાણવાની, તો તે હમણાંજ જઈને જાણી લે.” ખુજરાતે જ્યેય શું કે ખામદાદનો પોકાર ખાહાર પડી રહ્યો છે, આસખાંન ઉપરના સેતારા આંખા પડી આકૃતાખ તલુ થવાની તઈયારીમાં છે, રાહાદારીઓ રાહમાં પડી ચુકા છે, અને રાતની રીહા ચાદરનો પરદો આ કુનીયા ઉપરથી ઊંચકાઈ તે ઉપર પાકીજમી ભરેલી રોરાગી જાખજા પંથરાઈ રહી છે.

અને ચોરથી, તોણીએ પોતાના છુટકારો કેમ મેલવ્યો, તે સધા કહી સભંજાવયું. હવે જે દીવસથી આ છોકરી પેલું કુલ લેવ ગઈ હતી તે દીવસથી હમણાં સુધીમાં તે બાગબાન પોતાના ચાલ જોવી તો સુધારી નાખી હતી કે તે જોયા એક પહરેન ગાર મરદ થઇ ગયો હતો. તેથી તેણે તોખાહ કરીને અને પસેમાન થઇને કહ્યું કે “આ બેટી, તું તો તાહસે કોલ પુરો પાડવાને વાસતે રીહા રાતની વખતે આટલી બધી મુશીબતો-માંથી છુટકારો મેલરી અડીઆં સુધી ચાલી આવી, પણ હવે તું એમ જાણને કે જે મરદ હું આગત હતો તે હું આને નથી. તે વખતે હું જીવાંનીની બદ રાહમાં ગીરફતાર હતો: આને હું પેલી નેહાંનની મંજલ ઉપર કચ કરવાની ફીકરમાં છું.” આજે અને બીજા કેટલીક વાતથી તે બાગબાન પેલી છોકરીને, જે પાક અને ફરેસતાઈ હાલતમાં તે આવી હતી, તેને હાલતે પાછી મોકલી.”

રાત ભોજનની બેટીએ આજે વાત કીધા પછી પેલા ચારે મરદાને પ્રહયું કે એની અંદર હવે સઉથી વખાણવા લાયક કાણ છે—પેલી છોકરી, વર, ચોર, કે બાગબાન? તેઓમાના એક જણે જવાબ દીધો કે “તે છોકરીને ખાવીદ નામરદ હશે, કારણ કે ત્યાં શીવાય તે પોતાની ચોરવને સરવેધી સરસ તક જવા ધીને બીજાની પાસે જવાની રજા આપે નહીં.” બીજાએ જણાવ્યું કે “એક ફાડી ખાનાર જનવર આવો બહેનવદાર ખોરાક તેના હાથથી જવા નહીં દે, શીવાય કે તે દાંત અને નખ વગરનું હોય—યતો તેને ખોલએ સતોશ અને રહેમ મુઝી હોય.” ત્રીજાએ કહ્યું કે “પેલા ચોરમા ચોરી કરવાની અકક્કા નહીં હશે: તે કાચો ચોર હોવો જોઈએ. ચોરને બીજાં માણસના કોલ અને વાચલ સાથે શું લાગેય વડાગેય?” ચોથાએ પેલા માખીને વરોવણે કે “જે એક વાર ખગલ દવં-

આજે વાત આગર બરજા બાસમાં સહેજ દેરી નાખી છે.
સુધરનાર.

[દાસતાન વીસમું.]

જેપાંજનો શાહજાદો.

આગલા જમાનામાં જેપાંજ દશમાં એક પાદશાહ રહેતો હતો, જે તાજ વ તખતનાં સુખથી એવોતો ભરપૂર હતો કે તેની સ્થિતિ હંમેશાં આબાદ રહેતી હતી. મગર જઈશીનાં વખત સુધી આજે પાદશાહને પેટે કોઈ ફરજંદના ચેરાગ નહીં હતો. જેથી તે હરદમ કીકરમંદ રહેતો હતો. તે હરદમ પરવ-વદેગાર આગણ એજ ખંદગી ગુજરતો હતો કે તેનાં રાજને ખુશહાલ કરવાને તેને ત્યાં એક બેઠાની વસ્થી થાય. આ મુજબ જ્યારે તેની મુરાદ ખર આવી, ચાને ખંદગી કીધાથી તેને ત્યાં એક ખુશ બહિરાના બેઠાનું ફરજંદ થયું, ત્યારે કમ-નસીખથી યોગજ વખતમાં તે પાદશાહ આ ફાંની જેહાંનથી પોતાને અસખાબ ઉઠાવી પેલી હંમેશાની જેહાંનનું સુખ બો-ગવવાને ચાલતો થયો. તેના મરણ પછી તેની સરવે પરજ ઘણીજ ગમગીન થઈ અને કિટલાક દીવસો સુધી મોઠો શોક પાલવો; પણ પછી ત્યાંનાં આલમાઓ અને છુત્તુરગોએ જ્ઞયું કે એમ ઘણો વખત સુધી ચાલવું જોઈએ નહીં, અને કોઈને તખતનશીનનો પેહલાં કરવો જોઈએ, તેથી તેઓએ વીચાર કરીને પેહલાં એક મોટી દરબાર ભરી, અને તેમાં સરવે ધનાવ અને કામેલ અને છુત્તુરગ લોકો એકઠા મક્કયા. તેઓએ એવો ઠરાવ કીધો કે “મરનાર પાદશાહનો જે બેઠો છે તે આગણ જતાં કેહવો નીકલશે તેની આપણને હમાણાંથી અજ-માયસ કીધી જોઈએ. અગરજે એ શાહજાદો ધનાવ અને અકલમંદ નીકલે એમ હોય તો આપણે હમાણાંજ એને તખતનશીન કરી એનાં લાબેદાર થઈ રહીએ. પણ જો એ કમ અકલ અને તાજ વ તખતને લાયકનો નહીં હોય તો બચ-ગીનાં વખતથીજ એ શાહજાદાને આપણે ફર કરીએ, અને કોઈ બીજા પાદશાહીને લાયકનાં ધનાવ મરદને તખત ઉપર

એસાકીએ." આ અન્યમુખિસ બમ્બગીથીજ કેમ કરવી તે વીશે તેઓ મોટા વીચારમાં પડ્યા. એમ કરતાં તેઓમાંથી ઘણાંજ કુખિય અને ઘનાંજ હકીમીને 'ચુટી' કાઢાડ્યા, નેઓની સંખ્યા દેંસીની હતી, તેઓએ એક વીચાર થઇ એવો કરાવ કીધો કે એ બાલક રાહજાનની નજદીક દરેક જાતનાં વર્ગતરોનાં જરોદ કરવા, કે જેથી તે ને પાદશાહીને લાયક નહીં હશે અને ગાર્કેલ હશે તો હમણાથી ગાર્કેલ માવમ પડશે, પણ ને પાદશાહીને લાયક અને ઘનાવ નીકળવાનો હશે તો તેની નોશાણી તે હમણાંથીજ બતાવશે. આ મુજબ એક દીવસે જોદેરમાંની ઉસતાદ રામરાગરો અને અવધયાઓને બોલાવી તે રાહજાનની નજદીક ગાયનો કરાવયાં, આવી રીતનાં ગાયનથી તે ઓડરો જયારે મોતાનાં હાથ માંડે અશ્વંડી હસવા અને બોલવા લાગે ત્યારે તેઓએ જાણ્યું કે તે પાદશાહી લાયકનોજ નીકળશે. આ ઉપરથી તેઓ પછી તે બાલક રાહજાનને વખત નક્કી કરી તેની તાબેદારી કરવા ક્ષમા,

પાપદે આજે વાત હુકમાં પતાવી દીધી, કારણ કે આજે વખતે તે પુનરાતેને સાધારણ રીતે ઉદ્દેશીક-શીખામણ દેનાર હતો; સેકીન તેણે જ્યું કે હવે તેમ કરવાથી કદાચ તેના જાન ધાસતીમાં આવી મરશે, તેથી તેણે આખી રાત ગાયનની ખુબી ઉપર લાંબાં લાંબાં બેધાન કરી મુરી કીધી, જયારે બામદાદના મુરખને ખાંઝ દેવાને વખત નજદીક આવ્યો, અને પોપદે જ્યું કે હવે પુનરાતેને પુટી કરવાને કંઈ અડચણ નથી, ત્યારે તેણે પુનરાતેના મગજ ઉપર એવી તે અસર કરીને મોકલી તે રાંઝ અને રાઝ સાથે નાણતી અને કંદતી મોતાનાં ધારને ધર જવાને વીચાર કરીને બાહાર નીકળી, પણ એટલામાં તો નોખતનાં વગાડનાર નગારચીએ જાણ્યું નગાર દોકડું તેથી પાતેનું જડું મોઢું થયું.

શેત ચર્ચિદમી:

એ લ મે મુ શ ણ કી

જેયારે આસ્તામનુ મુમાગક હામીય મગરેખનાં માંવામાં ગયુ અને માહાતાબનુ ધરદુ મશેરેકનાં માંવામાંથી બાહાર મોકલયુ—એટલે કે પેરી ગતનો વખત થયા—તયારે ખુન્નરને દરરોજ કરતા જુનીજ ગેને ઓરની મીસાને માચતી અને હસતી પોપટની આગળ રજાં માંગવાં આવી આગની રાતે સાંભળેની ગાયનની ખુમીથી તે હુન્નર જાણવાના ઇરાદાથી તેણીએ પોપટને પુછ્યું કે “ઓ પર દાઓનાં પાદરાહ, તુ મહને કહે કે ગાયનતા એનમનો સોડી કાહાડમાર કોણ છે અને એ નાજુક એયમની એમનેહા કેહવી છે ?” પોપટ જવાબ દીધા કે “એ ગાયનનો એનમ દગીરાવની મીસાને જોહિને છે એ ખુન્નરને; એ હુન્નર જાણે તુ જાણે તો જોવાની સીકતને પણ તુ પીછાંનતા રીજે, અને તયારેજ તુને માનમખી પડે કે એ હુન્નર જોદાઇ છે એજ હુન્નર જોહિમતના એનમની ખબર રાખે છે દરદીને આરામ આપનાર, રહતાને હમાવનાર, રામરાત્રીને રોરાત્રી આપનાર, ગમખારનો ગમ દુર કરનાર, અને પાઉ વગરનાને મચાવનાર એજ ખુદાઇ હુન્નર છે હવે એની પેદાસ વીશે આનમમા તરેહ વાગ વીચારો ચાને છે કેટલાક લોકો એક મોને ॥ કે અસન એક આડ ઉપરથી બીજા આડ ઉપર કદતાં એક વાંદરાનુ પેટ ફાટી ગયું, અને તેથી તેના આતગડા તે આડની ડાનીએ સાથે વનગી રહ્યાં હતા આસ્તાબનાં તાપથી તે મુખાઇને એવાં તગ થયા કે જ્યારે પવન આવેતો હતો ત્યારે તેમાંથી સરેહવાં દીનપસદ આવજો નીકલતાં હતા, જે એક મુસાફર રાહનાં દરમયાનમા ચાનતો હતો તેને કાણે પડ્યા તે મુસાફર તે આતરડા નીચે ઉતાર્યા અને એક સોદા ઉપર લપેટી તે તે માથો પોતાની મરજી મુજબ આગલાં આવજો કરતા ધણુ દીનખુશ આવજો કાહાડવા લાગે, અને તે રાખે ઉપર પોને

તરેહનાર ગાયન ગાતો હતો. આ ઉપરથી લોકોએ તબોરા અને
 સારંગી બનાવી. વણી કેટલાક લોકો એવું માને છે કે હીંદુસ્તા
 નમાં ખતક જેવું એક પક્ષી છે જેની ચાંચમાં સાત મુરાબો
 હોય છે. આ જનનવર બાહારની મોસમમાં પોતાની ખુશીમાં આવે
 ત્યારે ગાયન ગાવા બેસે છે, તે વખતે તેમાંથી સીતેર તરેહના
 આવજ નીકળે છે. આ ઉપરથી હીંદુસ્તાનનાં હકીમોએ ગાય-
 નનો આવજ પેદા કરીશ. વણી બીજા કેટલાક લોકો એવો
 વીચાર ધરાવે છે કે આસમાન ઉપરનાં પવન, વાદળ અને
 બીજાં તત્ત્વોની હીલચાલ ઉપરથી ગાયનનો હુન્નર નીક-
 લેશે છે. વણી બીજા કેટલાક લોકો એવું અનુમાન લઈ
 લેય છે કે અસલનાં વખતમાં પીયાગોગસ, જે તમામ હકીમોના
 ઉસ્તાદ હોય, તેણે પોતાની તદબીરથી એ રાગનો એકમ
 સોધી કાઢાડ્યો છે. વણી જુદા જુદા વખતને માફક આવતા
 રાગો જુદા જુદા હોય છે, અને તેઓનાં નાંમો પણ જુદાં હોય છે.
 માટે, " પોપટે કહ્યું કે, " હવે, આ ખુશરો, તુ ઉડ, અને
 તાહારા દાસનાં ઘર તરફ જઈને તેને ગાયનનાં એકમથી
 અજમાવી જો કે તે કોણ ખવાસતું માણસ છે. " ખુશરોએ
 પાછું પુછ્યું કે "અગર એ સરવે એકમ તેનામાં નહીં હોય તો
 માહારી મતલબ હું કેમ હાંસલ કરી શકું ? " પોપટે જવાબ
 દીધો કે " આ ખુશરો, જો આંખે અજમાએસમાં તું તાહારી
 મોરાદ નહીં પામે તો પછી તેને બીજી રીતે તપાસવાને તું
 દસ સવાલ પુછજે, અને તે એ કે મરદ જાતમાં દસ સીકનો
 છે તે કહી છે. જો તે એ વાતનો ખોલાસો કરીને તેનો જવાબ
 તુને ખરોખર વાલે તો તું એમ જાણજે કે તે મરદ તેહકીક
 પુરો છે. " જ્યારે ખુશરોએ તે દસ સીકનો શું છે તે જાણવા
 માંગી ત્યારે પોપટે જવાબ દીધો કે " પહેલી, મરદ જો ખુબ
 સુસ્ત હોય તો તે આરતની નજરમાં દબદબે મારે ; બીજી,
 તેની ખસતી એવીતો ખુબ જોઈએ કે તેની માથુક તેથી પો-
 તાતુ મોઢાડું નહીં ફરવે ; ત્રીજી, લખનાર નવીસદા હોય તો

હુકમ નીકલ્યો કે નુઆહે તે રેલમાં બચેલાં જનવરોમાં ને
વાઘ હોના તેની પેશાની ઉપર હાથ ફેરવે. નુઆહે તેમ કીધું
જેથી તે વાઘને છીંકે આવી અને તેનાં નાખનાં કીકરાંમાંથી
જે બીલાડીઓ બાહાર નીકળી પડી ! બીલાડીઓ બાહાર
નીકળતાં વાર ઉંદરો તરફ દાડી જેથી કીસતીમાંનાં ઉંદરોનું કામ
આખર થયું. માટે તું પાદશાહબી ને એ કામ મહુને સોંપી દીધું
હું તે સરન્તંમ પોદોઆંકું, કરાણુ કે માહરી આજ્ઞાક પાત્રુ તાફ
રાખીજ છે.” આ ઉપરથી વાઘે પોતાની દરઆહની કોઠવાડી ને
બીલાડીને સોંપી, જેથી તેને જઈ વાઘની આંસપાસ ને ઉંદરો
જમયા કરતા હતા તે સરવે નાખી ગયા. આ ઉપરથી વાઘ
ખુશી થઈ ગયા અને પોને એક જાંજલમાંથી નથીત થયા,
તેથી બીલાડી ઉપર આફરોન કરી તેને પોતાની પાસેજ રાખી.
હવે આજે બીલાડીએ એવી તદખીર વાપરી હતી કે તે પેશા
ઉંદરોને મારી નહીં નાખતી હતી. તે જાણતી હતી કે અગર
ને સપક્ષા ઉંદરોને તે જાંજલમાંથી ઉપાડી નાખશે તો પછી
વાઘને તેનું કામ પડવાનું નથી, અને તેથી તેને આખરું અને
મરતઓ આપે છે તે કંઈ મજાવાના નથી. તે ફક્ત કુરખો માફ
દખાવી તે ઉંદરોને વીખેરી નાખતી હતી. પાત્રુ એક રીપસે
એવું બનયું કે તેને પોતાના મગાને મળ્યા મગ બાહાર ફરવાની

ઉઠે એટલો ધાસતો ખાઈ ગયા કે કોઈએ ફરીથી તે તરફ ડોહાવયું નહીં. જ્યારે પેલી બીલાડી પાછી ફરી અને આંખે રવેસેના તમાસો જોયો ત્યારે તેના ધુમ્પાનો પાર નહોતો રહ્યો. તે પોતાનાં બચાંને તરેહવાર કપકો આપવા લાગી કે જેને માટે તે બીહીલી હતી તેજ થયું. હવે વાવ પાઠશાહની મેહેરબાની તેઓ ઉપરથી કમ થશે, કારણ કે દુનીયામાજ એવો આવ છે કે જ્યાં સુધી એકને બીજાનું કાંમ હોય છે ત્યાં સુધી તે તેને મરતો અને ખુશ્તરગી આપે છે, પણ જ્યારે કાંમ પુરૂ થાય છે અને મકસુદ હાંસવ થાય છે ત્યારે તે માયા અને મેહેરબાની કમતી કરી નાંખે છે. આ મુજબ જ્યારે કેટલાક દીવમ ગુજરી ગયા અને વાધે જોયું કે ઉઠેની હવે ધાસતી રહી નથી, તેથી ઉઠેને દરે કવ્વાની બીલાડીને આપેલી કોટવાડી તેણે પાછી લઇ લીધી. ગરીબ બીલાડી ! તેણે પોતાના બચાંને કહ્યું કે આંખે હારેશાના આતરા તેણે પોતાને હાથે કરીને રોગત કીધો છે, કારણ કે તેને પેલા ઉઠેને તમામ નાખુદ નહીં કરતો તો આ મુજબ નહીં થતો, જોયો તે બધું પણ પાઠશાહી ખસતાવો કરવા લાગું.

જ્યારે અડીયાં સુરી પોપટે પોતાની વાત પુરી કીધી ત્યારે ખુશ્તરગે પોતાનાં દીલદારને ઘેર જવાને તથ્યાર થઈ, પણ પોપટે જણાવ્યું કે "હું તુને તાહરાં કામથી ઘણી દુખ પામતી જોઉં છઉં, પણ તે છતાં તુ તેને ત્યાં જવાને એટલી બેદરકાર છે એ જોઈ મહને અજાયબી લાગે છે. મહને એ વીચાર દરદમ છે કે રજો તાહરો ખાવીદ મુમાફરીએથી પાકો આવી લાગે અને તુને તે બીલાડીનાં બચાંની માફક ખસતાવું પડે" આ વખતે આકૃતાએ રોશન ગેજનો દબદબો જાહેર કીધો, અને ખુશ્તરગે પાછી જવાને તથા રહી ગઈ.

રાત સોલમી.

જ્યારે આફતાબની સુનેરી ઢાલ મગરેખના તોમખાનામાં ગઈ અને આસમાની મેઘન ઉપર સેતારાઓની હાર લાગી, ત્યારે ખુશ્નને પોતાના દાસને ઘર જવા પોપટની પાસે રૂખમત માંગરા ગઈ. તે બોલી કે “એ પોપટ, માહરા હાથ માંથી સમુરીની જાંમ ગુમ થઈ ગઈ છે. મહને તો એ ગુમાન હતું કે તાહરી અફઝની ઉમ્તવારીથી માહરો ગમ દઈ થશે અને તું માહરી ફીકર ચીંતા ફર કરશે, પણ તાહરી બે દરકારી ઓર માહરા ગમને વધારે છે. પાછતથી તું મહને ગમે એટલો કાંમ આવનારો થઈ પડે, પણ હમણાં તું મહને કંઈ કાંમ નથી આવનો. તે શું કામનું? રાત્રી અને પુરાં પુરાણી ને વખતે તો સરવે કોઈ દાસત થવાને આવે, પણ ખરેખરી દાસતી છે તે ગમના દીવસને વાસતે છે કે તે તે વખતે કાંમ આવે.” પોપટે જવાબ દીધો કે “તાહરા છવ ઉપર જ્યારે મોહોખતનું કુખ અને આફત આવી પડી છે ત્યારે તું તાહરી પોતાની બદનામી માહરે શીર ચીંટાડે છે તો તેના કંઈ કુખ કો નથી. પણ તુને શું ખમર છે કે તાહરા પોતાનાં ભીતરનાં કુખને વાસતે જ્યાં મુઘી તેના ઉપાય નહીં થઈ ત્યાં મુઘી મહને પોતાને ઉધ આવવની નથી. હું તો તુને કેટલી વાર કહી ચુકો છઉં કે તું જા અને તે છતાં તું જતી નથી, અને વધી ઉપરથી મહનેજ બદનામ કરે છે, એટલે મહને હવે તાહરી નાદાનીઆતથી વધારે દહેસત લાગે છે કે તાહરા હાલ રખે પેગ બનારસના ગાડાબદાની ઓરતનાં હાલ થયા તેવા થાય.” ખુશ્નનેએ ઘમરાઈને પ્રજ્યું કે તે ઓરતનાં કેવા હાલ થયા હતા તેથી પોપટે ને વાત મોટી ખુશીથી કરી બતાવી.

[દાસતાન ખાવીસમું.]

ખનારસજા શાહજાદાનો ઝોરત.

ખનારસ શહેરનાં એક રાજાને એકજ નવાઈના બેટો હતો, પણ કમનસીબથી તે બદ દીદારનો, બુબખ, ધુમરાઈનો ભરેલો, અને ખરાબ તબેહનો હતો. રાજાએ તેને સુધારવાને માટે ઘણીખી કોશિશ કીધી, પણ ફાકટ. આખરે તેને વીચાર આવ્યો કે કદાચ એ શાહજાદો ઝોરતની સોબતમાં કાબેલ અને હુશી યાર થશે; તેથી તેણે તે શાહજાદાને માટે એવી તો ખુબસુરત અને આત્માક ઝોરત સોધી કહડાવી કે તેની શાદીથી આ જોકુ ગોયા એક પરી અને દવનુ બનયુ હોય એમ દીસતું હતું. જ્યારે તે શાહજાદો બદ દીદારનો, બુબખ, જાહેલી કરનાર અને ઠોઠ હતો, ત્યારે તેની ઝોરત ખુબસુરત, પહરેજગાર, અને અકલમાં તો ગોયા એક તાબુ રૂબ હતું. ગાયન અને રાગનાં એકમમાં તે ગોયા કુદરતી બુબખ હતું. તે હમેશાં પરદા માંજ રહેતી હતી; પણ પોતાનાં બુબખ ખાવીદનાં અદગામાં ગીરફતાર રહેવાથી તે હવે ભારે કટાક્ષો ખાવા લાગી, અને પોતાના કમ તાલે ઉપર જરી અને અફસોસ કરવાથી તેની તમામ ખુબસુરતી તવાઈને હવે દીન પર દીન કરમાઈ જવા લાગી. એનેશક એક રતિ એવો બન્યો કે તે પોતાનાં મહેલમાં સોયે સાણગાર કરી બેઠેલી હતી, તેવામાં તેનાં એવાંનની નીચેથી જોખી રતિ કંઈ ખુશનુમાં ગાયનનો શરોદ નીકલ્યો, જે એવો તે દીલપટ્ટર હતો કે કોઈ પણ આદમી તે ઉપર ફીદા થયા વગર રહે નહીં. પણ આ પરીને ચંદરેની ઝોરત, જેની ખુબસુરતી તવાઈ અને કરમાઈ જવા છતાં હજી પોતાનું અસલ તેજ છોડતી નહીં હતી, અને જે પોતે ગાયનના હુન્નરમાં એક ઉસતાદ હતી, તેને આ જોખી શરોદ સાંભલવાથી એટલી તો અસર થઈ કે તેની સખુરી તેને છોડી ગઈ, અને તે લાગલીજ પેચો આવાજ ક્યાંથી આવે છે તેની સોધ કરવા દોડી. ગોયા આ

ખુશનુમાં શરોદ ઉપર દેવાની થઈ હોય તેમ પોતાના એવાંન-
માંથી નીચે ઉતરીને તે હર તરફ નજર ફેરવવા લાગી, તેવામાં
તે જોયું તું કે દુરવેશની સુરતનો એક નોખાવાંન મગ્દ તથા
ઉભો છે. તેને જોઈને તે જોઈ, "આ જુવાન, તું કોણ છે ?
અરે તું ગમે તે હોય, હું તારી બરોબરીની નથી અને તું
માહરી બરોબરી કરી શકનાર નથી, તોપણ હું માહગ હેમક
મરદનાં હાથમાં એક બંધીવાન તરીકે—બસ એક જીવની ધારમાં
ગીરફતાર છઉં. એક નાદાન મરદની સોહામતથી આજે અને
પરેશાન છઉં, વામને જો કંઈ તારાથી બની આવે તો એવ
હેમકનાં બંધમાંથી માહારા જીવને છુટકારો કર ; કારણ કે એવા
હેમકની સોખત કરતાં કુતરાં અને વાંદરાની દાસની બધી છે."
પેલા દુરવેશ આજે વાતથી ખુશ થઈ પોને તેનીની માથે
વફાદારીથી આવવાની કથુબાલ આવી તેનીને રાખે સહન પેલા
મહેલમાંથી આવે તથા. આ વખતે આ જુવાન નાજનીન

“હું પોતે તો કુરવેશ છઉં અને એ એક પાદશાહી ખાંદાનની નાજનીન છે. ફકીરને પાદશાહી નાજનીન સાથે શું કાંમ છે ? વત્તી તે બીજા બુનાંનની આરત છે એટલે તે આપણને હલાલ નહીં, અને તેણીના ખાવીંદ કોઈ દાહડે પણ પોતાના હક જાહેર કરી મહને ગરીબને હલાક કર્યા વગર રહે નહીં. માટે ખેલેતર તો એજ કે આએ હાથમાં આવેલો હદીયાજ ઘેર લઈ જઈ સુખેથી ખાકીના દાહડા ચમનમાં ગુજાડું. વલી હું હમાણાં તંગીમાંથી છઉં અને વત્તી નાચારીના વખતમાં જે ચીજ મલી તે ખુબારક કહેલી છે.” * * * લાંબો વખત સુધી યાને આખી રાત માહા જ્નેરા છતાં જયારે તે પાછો ફર્યો નહીં અને આક્રતાબને પણ બાકર નીકલવાની તઈયારી થઈ, તંયારે પેલી આરત ધન્નેજરી સાથે પસેમાંન થવા લાગી. તે સમજ કે આએ શું કાંમ તેનાંથી થઈ ગયું. તે કોઈ રાહદારી આવી જાય અને તેની નજર તેણીની ઉપર કદાચ પડે તેની ધાસતીમાં છે, તેટલાંમાં બામદાદ થવાથી એક કોહલી જંગલમાંથી પોતાનાં મોહોડામાં એક હાડકાંના તુકડો લઈને તે નદીનાં કીનારા ઉપર આવી લાગી. તે કોહલીની નજર પાણીમાં તરતી એક માછલી ઉપર પડવાથી તે પોતાનાં મોહોડામાંનું હાડકું નીચે પડતું મુકી તે માછલી પકડવા ગઈ. પણ બનાવ એવો બન્યો કે માછલી નદીમાં કુબી ગઈ તો ગઈ, પણ તે કોહલી પેલું હાડકું પાછું લેવા જાય તે પહેલાં એક ખતીર આવીને તે હાડકું પણ ઉચકી ગયું ! કોહલી બીચારી પાછો જોઈ અને નાસીપાસે થઈ પસેમાંન થવા લાગી. આ બનાવ મેં પેત્રી આગત જે તયાં કીનારાપર ઉબી રહી સઘસો દખાવ મુજબની હતી તે પેત્રી કોહલીને ઠપકો આપવા લાગી. તેણે કોહલી કે એક કોણ મુરખ હોય કે વત્તી તે પોતાનાં મોહોડામાંનું (નગદ) છોડી દઈને જેની આશા નહીં તે (ઉધાર) લેવા જાય ! અને તેથી વત્તી જે પોતાની પાસે હોય તેબી ખાહી દ ! કોહલી શરમીંદોતો થઈ, પણ લાઈજાજ—ફરે શું ? તેણે પેત્રી આરતને પુછ્યું કે તે કોણ છે, અને આએ વેરાંન જંગલમાં

આએ વખતે આરત જાતને અહીયાં એખલી એસવાનું શું કામ છે? તેણીએ જવાબ દીધો કે “આ કોહલી, માહરા દુઃખની હું શી વાત કહું? આ શીહા જમાનાએ મહને સકતીનું પચાકું પાચું છે, જેથી માહરી બદખખતીએ મહને આ જગો ઉપર લાવી મુકી છે. જો સાંભલ. હું નામીયાં ખાંદાંનની બેઠી છઉં, અને ખનારસના શાહજાદાની આરત થાઉં છઉં; લેકીન, અફસોસ! તે શાહજાદા જાતે એવો તો જુબબ, ખદમુરત, હંમક, અને જહેલ છે કે તેની સાથે રહેવાને મહને ફક્ત રાત્રી મજ લાગતી નથી, પણ માહરા હીન હું મુસીબત અને હાદ-શામાં કાહકતી હતી. તેના ઘાતકી પંજમાંથી છુટવાને હું હર પલે કંઈ ઇલાજ સોધતી હતી, અને તેમ કરતાં એક દુરવેશના દેખાવનો મરદ મહને ગઈ રાતેજ માહરા મેહેલની નીચે આવી મળ્યો. તે રાગના એકમમાં ઘણો મશહુર હતો, જેથી તેનાં ગાયને મહને એવો તો દેવાની ખનાવી મુકી કે હું તેની ઉપર માહરો પુરતો ભરોશો મુકી તેની સાથે નીકળી આવી. આ નદીને પેરે પાર ઉતરવાને ખાંદને તેણે માહરો સધલો અસખાબ ઉતરાવ્યો, અને મહને આએ હાલતમાં મુકી તે અસખાબ સહ અહીયાંથી એખ ઘઈ ગયો તે હજી પાછો ફર્યો નથી. હવે હું શું કરું? તે ગયો અને તેની સાથે માહરો ખસમખી ગયો; કારણકે હવે આવી હાલતમાં હું પાછી શી રીતે ફરું?” આએ વાત સાંભળી કોહલીએ પેટી આરતને તાંણા માર્યો કે “તાહરો હાલ માહરા હાલથી કંઈ બુદ્ધ નથી! જોમ હું માહરો પાસેના માત્ર મુકી મછીને લેવા ગઈ અને તેથી મત મછીબી નહીં મછી ને ઉતરો માહરો ખોરાકની જાતે સહ તેમજ નું તાહરો પેતાને ખાવીંદ છોડી દઈને બીજા તરફ અંજાણા સખસ સાથે નીકળી આવી, જેથી તે તાહરો ખાવીંદ ખોયો એટલુંજ નહીં, પણ તે અંજાણા મરદ પણ જાતો રહેયો, અને તે સાથે તાહરો સરવે માત્ર પણ નું ખોઈને બેઠી, વાસતે આપણી બેઠની હાલત બરોબર છે.” જ્યારે પેટી આ-

રૂતે કોહનીનાં આંખે ગીતના સખુનો સાંભળયા તયારે તે કોહ
લીને વધારે અફવાર્વાન સમજી તે તેની પાસે કંઈ ઉપાય
માંગવા લાગી કે હવે કોઈ તદબીગથી તે પાછી પોતાના અસવ
ખાવી દેને ઘર જઈ મને કોહનીએ એવી તદબીર બતાવી કે
તે ખચકા એક બદકાર આરત તરીકે નહીં કરે, દુશમણોના
તાણામાં ગીરસ્તાર નહીં થાય, અને વધી એબનો ડાઘ પણ
તેણીને નહીં લાગે પણ તે પહેલા તેણીને જે સજ્જ ઘટે છે
તે કંદરતી રીતે થવી જોઈએ; તેથી કોહલીએ કહ્યું કે તેણીએ
દેવાનાં આદર્શોની મીસાલે પોતાના તન ઉપર બાકી રહેલા જે
થોડા કપડા છે તે ચાક કરવા અને દેવાનાં પાણીની સઘળી ની-
શાણો બતાવી બનારસના મેદિયમા દાખવ થવું આવી રીતે
તેણીને દેવાની સમજી લોકો ઉત્તર તેણીની ઉપર દયા કરશે,
અને કહેશે કે બીચારી દેવાની થઈ ગઈ છે વધી જે પુરા
ધરાદાથી તેણે ખરાબ કામ કીધું તેના કોઈમ વીચાગથી આવશે
નહીં. પણ કોહનીએ તેને આંખે વાત ખુબ ધયાનથી ચાક
રાખવા કહી કે આવી રીતનાં બાહ્યાનામાંથી એકદમ નહીં પણ
આસને આમને અસથી હાવતપર આવતાં જવું કોહલીના રૂ
માવયા મુજબ પેની આગતે પોતાના બાકી રહેલા કપડા ચાક
કીધા, એટલું જ નહીં, પણ પોતાના આગ ઉપર કેટલાએક
હાથકા જખમે કીધા, પોતાના શર ઉપર બાક છાટી ખાન
તમામ વીખેરી નાખયા, અને ઘડીકમા રડતી તે ઘડીકમા
હસતી, તરેહવાર થેડા કાહાડતી ચોરેમા દાખવ થઈ તેની
આંખે હાનત જોઈ લોકો સરને તરાહે તરાહે કરવા લાગા આ
મુજબ તેણીએ પોતાને દેવાનાં પાણીની થોડુંક સુગી જુડી તદબીર
તે પોતાને એક પુરા ડાઘથી મોકળી કીવી.

તયાર પછી પોપટે ખુજશનેને કહ્યું કે " મહેબતનો
શરાબ હ મેગા તે ખીનારને કેડી અને છાકટ બનાવે છે, અને
તેની કેડી તે દેવાનાની માફક પોતાની આસપાસની ચીજો

નતેવા છતાં દેખતી આંખે આંધલો બની જાય છે. તેમજ તું પણ મોહાબતનાં શરામની ખુમારીથી દેવાંની બની ગયતી દેખાય છે પણ એ અંધાપાની અંદર તું સપડાઈ નહીં જાય તેને વીગે ખુમ ખબરદાર રહેલો, કારણ કે તેમાં રહેસત અને ધામની હરપત્રે આદમ બતની પાછલ જમયા કરે છે. માટે હવે તું ઉઝ, અને તાહરા દામતની મીઠી સુગ્રાકાત લેવાને વીજમ ના કર." પણ ખુશાલોનાં નસીબમાં વીજંમથી તેની મોરાદ ઉધી વચવાની છે, જોયી આશ્તાએ વગર વીજમ કરવે પોતાનાં મુનેરી કીરણો આંખે ફુનીયાનાં તકતા ઉપર પાંધરી દીધાં, અને ખુશાલો નાસીપાસ થઈ પાછી પોતાનાં ઘરનાં કામમાં રોકાઈ.

બોલી કે " તાહરી દસતી અને સોખત, અને સલાહ અને વાતો ઉપર તો મહને પુરો ભરોશો છે, અને માહરો એતેકાદ તાહરી ઉપર પુરો છે, લેકીન તું ફરેખ રમતો હેયતો તેની સાથે-તીમાં તાહરે સોગંદ લીધા નેઈએ." પોપટે તે પણ કબુલ કીધું અને તેણે ઘણાજ ઘંભીરે દખાવથી નીચે મુજબ સોગંદ લીધા :— "જે હું તાહરી સાથે ફરેખ રમતો હોઉં તો મહને કબુલરની પાંખનાં, હાંસનાં કદમનાં, મોરનાં નાચવાનાં, ખાજ પક્ષીની દલેરીનાં, મુરગીની સખાવતીનાં, બુલબુલનાં શરોદનાં, સફેદ ખતકનાં, શીમુરગની અજમતી તથા બુલમુરગીનાં, બુલ-બુલની જરૂરી તથા રહવાનાં, અર્ધે ફાળેત જનવરનાં બુરા અવાજનાં સોગંદ છે.—અરે ખુજરાતે, તયારે શું તુંને માહરી ઉપર ઈતખાર નહીં આવતો ! અફસોસ ! જો એમજ હોય કે હું તાહરી સાથે ફરેખ રમતો હોઉં તો માહરા હાલ પેલા વેસ ધારણ કીધેલા જુઠા ખાજે ફરધના હાલની મીસાલે થઈ જાને !" ખુજરાતે બોલી કે વલી ખાજે ફરધ કોણ છે અને તેનાં હાલ કેહેવા થયા હતા, જે ઉપરથી પોપટે તેનું બયાન કીધું.

[દસતાન તેવીસમું.]

મનસુર સો દા અ ર.

અસલ જમાનામાં હીંદુસતાનની અંદર એક શહેરમાં એક મનસુર નામિ સોદાગર રહેતો હતો, જેને કેટલાક લોકો ખાજે ફરધ કરીને પણ કેહતા હતા. તે હર્મિયાં સોદાગરીનાં પેશાને વાસને દરીયાવની સફરમાં પોતાનાં ઘણાખરા દાહડા ગુજારતો હતો તેથી તેણે બેચુગાર દાલત પેદા કીધી હતી. આ સોદાગરની આરત દખાવે નેટલી ખુબસુરત હતી તેટલીજ તે એકીનદારી અને પહરેજગારીમાં પુર હતી. અદખ આદખની અંદર તો તે એવી નરમાસ વાલી હતી કે એક રાંછી પણ તેની આગલ શરમમાં પડે; અને બીજી સઘલી રીતે તેની ચાત્ર એવીતો મહલાજ ભરેલી હતી કે ખરેખરે કોઈ નસીબ-

વાંન હાથ તેનેજ એવી ઝોરત મલે: તેણીની આંખે રીતની
 ખુમી જ્યારે આલમમાં આરાકારા થઈ, ત્યારે એક જુદો, ફ-
 રેબ દેનાર, અને સરવે વાતે જુરી ઈલતનો શિક્ષ હોતો તે આ-
 એ પાક દામાન ઝોરતની દામાન ખગાડવાના વીચારથી ખાહર
 પડ્યો. જેમ જેમ આ નાપાક મરદ તેણીની ટારીફ જ્યારે સાંભળતો
 હતો તેમ તેમ તેણીને જુરા વીચારથી મલવાને તે વધારે ઇત્તેનાર
 બનતો હતો. તેણે એક તેનાજ જેવા ખવાસની જુરી દદાને
 બાલાવી તેની પાસે પેલા સોદાગરની ઝોરત ઉપર પેમાંમ મો-
 કડ્યો કે " વખતની લેણી અને આ જમાનાની શીરીન, તા-
 હારી મોહોખને માહરા દીદારને તમામ જરદ કીધા છે, માહા-
 રું દીક્ષ ધુજે છે, અને હરબડી એજ વીચારમાં મરાગુલ છઉં
 કે જેમજુરીને લીધે તાહરી મોહોખતનાં કીદલાની નીચે મકર
 અને ફરેખનું ખાતર પાડી તે કોટ હાથ કરું, પણ પહરેજગા-
 રીના કોટવાલ મહને તેમાં દાખલ થવા દેતો નથી. લેકીન હવે
 હું માહગ મનમાં એકું ચાહું છઉં કે તાહરા મનમાં કંઈ મુજ
 ફીદવી ઉપર રહેમ ઉતરે અને તું માહરી પાસે આવી માહરા
 ગમગીન સીનાંને જુરાહાલ કરે." આંખે પેમાંમ લઈ પેલી દદા
 ઝોરત પેલા સોદાગરની ઝોરત પામે ગઈ, પણ તે પેમાંમ
 સાંભળનાં વારજ તે સોદાગરની ઝોરતે કહ્યું કે " એ રૂમાદની
 ઉઠાવનાર માપલ ઝોરત, તુંને લાયક નથી કે આ રવેરાના
 જુરા મજુનો તું માહરી મનમુખ બાહાર કાઢાડવાની હીમ
 ચલાવે. તે મરદ દેવાનો હશે. અગરજો તેનું મગજ કંકણ
 હશે તો તું એમ જાંગુજે કે માહરી મુવાકાતમાં તે હરજેજ
 કી રીતેમદ ઉતારવાનો નથી. અરથનાં તખતના કંમુશ ઉપર
 ફાંદ નાખતાનું કામ જેટલું મુશકેલ છે, અને આમમાંન ઉપર
 શર મુકી મરદનાનું કામ જેટલું ખીકટ છે, તેટલુંજ મુશ-
 કેવ કામ તેની અને માહગી મુવાકાતનુંજે, એમ ખાન-
 દગીથી જાંગુજે. અફસામ ! સદ્દુનર અફસાસ દેખે તે મરદ
 ઉપર કે નેણે તુંને અડીયાં મોકલી વાસને જા ! અફ

ધડીએ તું માહરી આગલથી તાહડું કાઢુ કર !” આએ જ-
 નાખ લઈ પેલી દદા જયારે પેવા નાપાક મગ્દ આગલ ગઈ,
 અને તે જયારે પોતાની ખુગી મોરાદથી નામોરાદ થયો એવું
 તેણે જાણ્યું, તયારે તેણે વીચાર કીધો કે આ કામમાં દાવ
 તનો જરૂર છે વાસતે તે એવવવી નહ્યો. એવો વીચાર કરી તે
 ખુસાફગીએ નીકલ્યો, અને રોહરે રોહર અને જગયે જગય
 ફેટલાક દીવસ સુધી વગર સહમજવે ભટકયા પછી તે એક
 સેવકની ચાકરીમાં રહ્યો. ફેટલાક દીવસ સુધી આએ સેવક-
 ની ખીદમત ચાકરી કરી તેણે તેના છવ ખુશી કીધી, પણ
 તે સેવકએ એક દીવસે તેને શરમાઈને કહ્યું કે “ એ મરદ,
 દુનીયાદગી માહારામાં નહીં કે મહને કંઈ દાલતની જરૂર
 પડે, અને તેથી માહરી પાસે કંઈ જર નથી કે તે હું તુને
 તાહડું ખીદમતનાં ખદલામાં આપુ. પણ માહરામાં એક એવમ
 છે તે તું જા ચાહતો હોય તો તું શીખડું. આ એવમને
 એશમે આજમે કહે છે કે જેથી તું તાહારા મનમાં કંઈ ધાગતો
 હશે તે કામ ખજા લાવવામાં તે એલમ ઘણો મદદ કરશે ”
 આએ વાત સાંભળી પેલો સક્ષ ઘણો ખુશી થયો, અને તે
 એલમ શીખી તે ઉપર એતિકાદ રાખી તે પોતાને ઘર પાછો
 ફર્યો, આ એવમમાં એવી ખુબી હતી કે તેથી કોઈ પણ
 પારકાં માણસની શીકવમા ને તે મરદ બદલાવા આવે તો ને
 ખની શકેના હતા, તેથી તેણે પોને પેલા ખુમાફગ આને ફરદની
 એરહાજરીમાં તેની શીકવ બદલી, એવા વીચારથી કે તે તેની
 પાકળત ઓરતને જ રૂકત નહી, પણ તેની અરાકેયામત
 અને માવ ખર્જાનાના પણ ઘણી થાય આ ખુજખ પોતાની
 સુરતને બદલીને તે પેવો સોદાગરનાં ઘરમા ગયો જયારે પેની
 મહરેજનાર એશત અને તેનાં ઘરનાંના જીજા ભરવે માણસો
 એ તેને એખણે અને ચીથરે હાલ હાલતમાં પાછો ફર્યો
 ન્થો તયારે તેઓ અજાયમ થયાં પેલી ઓરતે જયારે તેને
 તેમ થવું કારણ મુજબ તયારે તેણે જવાબ કીધો કે “ ખુસા-

મનસુરનાં જેવા થાને; પણ તે છતાંબી જો તુને માહારી ઉપર
 ઇતિબાર નહીં આવતો હોય તો ખેર." ખુજરાતે પોપટના બો-
 લવામાં કંઈ ચમત્કાર સહમજતી હતી, જેથી તે હવે બેપરવા
 પોતાના દાસતને ઘર જવાને તઈયાર થઈ, પણ ખામદાદ !
 ખામદાદનો પાક વખત તોણીનાં મનથી તોણીના ખરેખરો દુશ-
 મન થઈ લાગો હતો.

રાત અઢારમી.

જ્યારે આફતાબ મગરેબની ઇરગાહના મેહલમાં ગયો
 અને માહાતાબ મશરેફનાં તખ્ત ઉપર બેઠો, ત્યારે ખુજરાને
 પોપટ આગસ આવી, અને તેને કહેવા લાગી કે "એ
 અફઝલના હકીમ, તું જાણે છે કે અફઝલ જે છે તે ચેરાગની
 મીસાલે છે અને મોહોબત એક પવન છે. અને હું એક આ-
 રતની અધુરી અફઝલના ચેરાગ મોહોબતનાં પવન આગસ ટકી
 શકતો નથી; તેથી હું નથી જાણતી કે માહરો હાલ હવે શી
 તરેહનો થશે. આ ખોદ્ ભરેલી દુનીયાં ક્યાં સુધી મહને એમ
 ગમનાં જોશમાં બંધીવાન રાખશે ?" પોપટે જવાબ દીધો કે
 "ઓ ખુજરાતે, તાહરો ગમ દરે થાય અને તુને નર્થીતાઈ
 આવે એવો વખત હવે નજદીક આવ્યો હોય એવું મહને
 લાગે છે. પણ તેથી જ્યારે તુ તાહરા દાસતની મુસાફાત કરે
 ત્યારે દુરામતાઈ અને બેફરમાનીને તરક કરીને જે દાસતીને
 હક છે તેજ બળ લાવજો. અસલ જાબલુમતાનના શાહજાદાને
 પણ ફાલ, ખાલેમ, અને મુખ્ખલેસ પોતાની દાસતીમાં એજ
 મુજબ મદદ કરીને પોતાના હક બજાવ્યા હતા." ખુજરાને
 હંમેશાં અફઝલવાન થઈ પોતાનાં દાસતને મજવાની આરબુ
 રાખતી હતી તેથી એક બીજી અફઝલની વાત પોપટને મોહો-
 ઉધી સમિતવાનાં ઈરાદાથી તે વાત જાણવા માંગી, જેથી પોપટ
 બોલ્યો કે સાંભલ.

[દાસતાન ચોવીસમું.]

શાહાબાદો યુ યુ ૨.

જમયુસનાંનનાં મુતકમાં એક જઈક પાદશાહ અમલ ચલાવતો હતો, તેને જે બેઠાઓ હતા જયારે તે પાદશાહનું બદન છવ વગરનું થયું યાને તે આ ફાંતી જેહાંતથી પોતાનો અમખાખ ઉડાવી અજલના ફરેસનાની મુકામેય કુચ કરી ગયો, તયારે તેનું તખ્ત તેના વડા છોકગએ લીધું. પણ તખ્તને લેતા પછી ઇસનાંમ પાદશાહનામાં, અને તેમાં મુખ્ય કરીને જામલુસનાંનનાં રાજમાં, હંમેશા પાદશાહી ચલાવનારને પોતાના બીજા ભાઈઓ તેને મારી નાખ્યો એ સી ધાસતી રેહતી હતી, તેથી તેઓ પોતાના બાકીના ભાઈઓને કોઈ રીતે દુર કરવા અથવા મારી નખાવાનાં દગા અને કાવત્રાં કરતા હતા; અને તેમ આ વડા ભાઈ એ પોતાના નહાતા ભાઈને મારી નખાવાની કોશિશ કરવા માંડી. યુમુદ નહાતા ભાઈનું નામ હતું. આ વાતની ખમર મક્કનાંજ તેણે પિતાનું વાહાલુ વતન, મેલ્લા મુખ્ય, અને સરવે ચીજો છોડીને જગનનો રસનો પકડ્યો. મજબ દર મજલ રાહો કાપતાં એક દીવસે તે બીઆબાંન જગતમા જઈ લાગ્યો, જ્યાં તેણે એક દુરવેગને હાથમાં તમોરો લઈ ગીત ગાતા જોયો. યુમુદ આજે દેખાવ જોઈ અનયમ થયો, અને પેના દુરવેગને પુછવા લાગ્યો કે “એ દુરવેગ, આમાં બીયામાન જગતમાં આ મુજમ વજતગના શરોદ સાથે ફીતખુશ ગાયન કરી નાહકે તેની કીમતને ધુપમાં નાખવાનો શો સખમ છે? નથી કંઈ જમવત્સ જાનવરો એ તાહરો ગાયનની ખુશી પીછાંનવાનાં.” તે દુરવેસે જવાબ દીધો કે “આ જગતમાં મહુને એક કીમતી ગોસેર હાથ લામશે એવું મહુને કશ જોવા ઉપરથી માલમ પડ્યું, તેની ખુશાલી માં હું માહેરા શોખથી ફક્ત એ ગાયન કરું છું.” પેલા શાહખદાને આજે કશ જોવાનો શોખ થયો તેથી તેણે પોતા

* મુશ ના તફી.

ની આંગળીએ એક હીરાની વીટી હતી તે કાહાડીને પેલા ક-
 રવેશને આપી અને તેની પાસથી પેલી ફાલ માંગી લીધી.
 આએ ફાલ લઈ તે શાહજાનદા જંગલમાં આગત ચાલ્યો, અને
 કેટલીક મંજલ નીકળી ગયા પછી તેને એક ખુબસુરત આરત
 મળી. આ આરતે જણાવયું કે તે એક નેક ફાલ આદમીની
 મુરતમાં છે અને તેની સાથે તેની ખીદમતમાં આવવાને આ
 જુમંદ છે, માટે શાહજાનદાએ તેને પણ પોતાની સાથે લીધી, અને
 આગત ચાલવા માંડ્યું. રસનામાં હવે તેઓને એક પાંડુના
 સુંદર ચસમો મળ્યો, જેના કીનારા ઉપર તેઓ જોય શુ કે એક
 માંદ પોતાના મોહકમાં એક દડકાને લઈને પડેલો છે, અને
 દડકાને હર પલે ગતી જવાની તઈયારીમાં છે; પણ દડકો ને
 દરઈ પોકાર કરતો હતો તે ઉપરથી શાહજાનદાએ વીચાર્યું કે
 “દડકો માહરી નજદીક ફરીયાદ કરે છે અને સાંકના મોહક-
 માંથી છુટવા માટે માહરી હાલ ચાહે છે માટે માહરે એ જાનમ
 માંકના મોહકમાંથી એન છોડવો જોઈએ.” તેણે દડકાને
 છોડાવ્યો, જે લાગલોજ પેલા પાંડુના ચસમમાં કુદી પડ્યો,
 લેકીન સાંદ શાહજાનદાની સાંચુ જોવા લાગો. આ ઉપરથી યુમુક
 વીચારવા લાગો કે “મેં દડકાને મોહકમાંથી ખવામી આપી
 ખરી, પણ તે કાંમ કંઈ મે દરસત કીધું નથી; કાગ્યું કે
 દડકો ને છે તે સાંકના ઝોરાક છે, અને તેને પોતાના ઝોરાકથી
 પાછો રાખવો એ કાંમ કશરતથી ઉવડું બને છે.” આએ વીચા-
 રથી તેણે લામડુ પોતાના બદન ઉપરથી થોડું જોસન કાપી
 પેલા સાંકની નજદીક નાંખ્યું જે લઈ તે માંદ તયાંથી ચાલે
 ગયો. સાંદ જ્યારે તે તુકમે પોતાના દરમાં તેની માદાની આગવ
 લઈ જઈ મુક્યો તયારે તે તેના સવાઈથી ઘણી અજાણ થઈ,
 અને સાંકને પુછવા લામો કે એ જોસન તે કયાંથી લાવ્યો છે. માંદ
 પેલા શાહજાનદા વીચારે સધલો હેવાય કહી સંભારવા ને
 માંદથી સાંકનું હેરાન રહી, અને કહેવા લાગી કે “આદમ
 ના એક દીવસમાં મેકો દીવને દલગીર કરે છે અને હમને

નમનને જખમી કરે છે, તે આદમ જાતમાં આજે રીતનો પરા-
પકાર અને સખાવત કરનાર કોણ છે ? જે મરદ તાહરી સાથે
આજે રીતનો જનાંમરદી અને સખાવત કીધી, એટલુંજ નહીં
પણ પોતાનાં ગોસાંની તુને મહેમાંની આપી, તેને માટે હવે
તુંને દાયક છે કે તુંની તેના બદલો વાલી આપે.” આ વાત માં-
ફનાં પેયાંનમાં ઉતરી, તેથી લાગવોજ તે એક ખુશસુરત જીવાંન
માંગમ બની ગયો, અને તે શાહજાદાની નજદીક આવી કુનસ
બજાવી ફેરેવા લાગો કે “ આ સખાવતના શાહ અને ખુશસુરતીનાં
બાપ, માફ નાંમ આવેશ છે, અને હું તાહરી ખીદમતમાં પોડીક
કુદન સુધી ચાકરીની આરજી રાખું છઉં. તાહરાં નાંમ અને
કાંમતી ખુમી સાંભળી હું તાહરી ખીદમત કરવાને હાજર
થયો છઉં.” શાહજાદાએ તેને હુશાયાર જોડ પોતાનાં દાસન
તરીકે કબુલ રાખ્યો.

હવે પેલી બાજુએ પેલા દડકો સાંફનાં ગ્રાહકાંમાંથી છુટા
પછી પાંડીમાં કુદી પડતાં વાર પોતાની માદા આગલ ગયો,
અને પોતાની ઉપર શો તરેહની આફત ગુજરી તે તમામ વાત
તેની આમચ ખોલીને કહી. તે માદા પણ દડકાની આજે વાત
સાંભળી હેરાંન અને અંજાયબ થઈ. જેમ સાંફની માદાએ સાંફને
શીખામણ કીધી તેમ તેણે પણ દડકાને એવીજ સલાહ આપી.
તેથી તે પણ તેજ વખતે એક જીવાંન આદમીની શીકલનો
બની ગયો અને શાહજાદાની નજદીક આવી કુનસ બજાવી
ફેરેવા લાગો કે “ માફ નાંમ ગોખવેશ છે, અને હજાલ રો
છના નોકરોની માફક તાહરી ખીદમત બજાવાને હું ચાહુ છુ
કેટલાક એવમમાં ઉમતાદ દોવાથી કોઈ વાર હું તુંને ઘણો
કામનો થઈ પડશ.” આજે ગોખવેશને પણ યુસુફ પોતાના
સોબની તરીકે કબુલ કીધો, અને તેઓ ચારે જણા હવે આગલ
ચાલ્યાં.

એમ કરતાં તેઓ એક દીવસે હોંદુસતાંનનાં એક શેહરમાં
આવી લાગ્યાં. આ શેહરનો પાદશાહ ઘણોજ દબદબા ભરેલો

હોના અને તેની તારીફની વાતો મુત્તકે મુત્તક પંથરાયલી હતી. મુમુર આ પાદશાહની આકરોમાં રહેવા માટે તેને અરજ કીધી અને જણાવ્યું કે “હું પોતે એક મરદાનિ મરદ છઉં, અને લગાઇમાં જ્યારે માહારું કાંમ પડેછે ત્યારે હું એખતો એક આખા લશકરને મારી શકું છઉં. તેમજ વત્તો ને કાંમ કાઇ બીજા માંલુસથી નહીં થાય તેવાં કાંમ હું પોતે પાર પાડી શકું છઉં. માહારી તોખમ પાદશાહી છે, અને તેથી કરીને મહુને એક હજાર દીનારનો પગાર જોઇએ.” આજે વાત સાંભળી પાદશાહ અજબ થયો, તોપણ તેના ચંદરા ઉપરથી તેને કાંઈ ખરેખર પાદશાહી તોખમનો મરદ સમજી ખુશીથી પોતાની નાકરીમાં રાખ્યો. પોતાના પગારનાં એક હજાર દીનારમાંથી મુમુર પોતે એકસો ખરચતો હતો, ત્રણસો પોતાનાં સોબતીઓને વહેચી આપતો હતો, અને બાકીનાં પોતે કુરવેશમાં ઝિરાત કરતો હતો. આ મુજબ કંટલોક વખત નીકળી ગયો.

એક દીવસ પાદશાહને મછીના રોકાર કરવાની ખાદિસ થઇ. તેથી તે કંટલોક રેસાલો લઈ એક કીસતી ઉપર સસર થઇ ઉડાં પાંખીમાં પોતાના મનને મજાહ આપતો હતો. તેવામાં એવું બન્યું કે તેના હાથનાં એક આંગળાંમાં એક કીમતી જાહેરની વીંટી હતી તે પાંખીમાં ખડી ગઇ. આ વીંટી મોંઘ-વ ને ખવાસો લોકોને પાંખીમાં ઉતાર્યા અને તેઓએ ઘણાંબી ફાંફાં માર્યાં, પણ કાઢી. આથી પાદશાહે મુમુરને કહ્યું કે તેના કાંચ એવો ને કે ને કાંમ કાઇથી નહીં બને તે તેણે બજારમાં, તેથી આ વીંટી તેને સોંપી આપવી જોઇએ. એક જગ્યા મુમુર એક દીવસની મહેનત માંગી, ને આપવાને પાદશાહ કાંઈ વાલો ઉતાર્યા નહીં. જ્યારે મછીના કાઢતો પાતો કર્યો અને મુમુર પણ પોતાનાં રહેવાનાં મુકામ ઉપર ગયો. ત્યારે પેલો કાંચ ને ચોરનાં આકારમાં હતા તે પાંખીમાં ફાંફાં ઉપર કંઈ અગત્ય આવી પડેલી રખાય છે. તેથી તે વળ ફાંખેલો નામથી મજાની શરતે બનેલા દેવાને

કહી, જ્યો તે મોખજેશ યુસુરને કેહવા લાગો કે "તું મનમાં કાંઈ અંદરો મો કર, એ કાંમ માહાજુ છે. તું ખાતરજમે રાખ કે તાહારી ખીદમતમાં જ્યાં સુધી હું છઉં ત્યાં સુધી એવાં કાંમ હું સરો ચશમથી બજા લાવશ." મોખજેશ રાતોરાત પેતાં પાંણી આગલ જમ પાછો પોતાની અસલી સુરતે બનચો અને તેમાંથી કુબકી મારી પેત્રી વીટી આમાદ સોધી લાવી શાહાજાદાને આપી. આ જ્ઞેઈ શાહાજાદાએ તેનું એકેશાંન માંનયું, અને ખુશી થતો તે વીટી પેલા પાદશાહની આગલ લઈ ગયો, જેણે તેને ખુશી થઈને છુજુરગી અને મરતબો આપયો, અને તે દીવસથી તેને ખરેખરો કોઈ મોટો માણસ સમજી તેની ઉપર વધારે પયાર કરવા લાગો.

આ વાતને કેટલાક દીવસ ગુજરી ગયા બાદ એક વાર એવું બનયું કે તે શહેરનાં પાદશાહની બેટીને એક સાંઈ કરડી, જેથી તેની ઉપર ઘણાબી ઉપાયો કરવા છતાં તે શાહાજાદાની હાથપાતી ઘણી ધાસતી ભરેલી હાલતમાં આવી પડી. પાદશાહે આ કાંમમાં યુસુર શાહાજાદાની સલાહ માંગી, જે આજે વાત સાંભળતાં વાર ગમગીન અને ફીકરમંદ થવો તોપણ પાદશાહને દીલાસો આપયો. જ્યારે તે ખબર તેનાં સોબતી ખાસશને પહિંચી ત્યારે તેણે શાહાજાદાને દીલાસો આપયો, અને પોતે તે કાંમ હાથ ધરી તેમાં રતેહમંદ ઉતરવાની તેને આશા આપી. ખાલેસ મેદલમાં ગયો અને એવી રજ માંગી કે એક ઓરડામાં રેકત શાહાજાદા અને તે બેજ નાણે રાખી સઘણાંને બાહાર કાઢાડવાં, અને પછી જોઈ કે જેમી પરદામાંથી શું બેદ બાહાર નીકલે. આ શાહાજાદાને મોહોતથી બચાવવાને કોઈપણ ઉપાય કરવાને સગવે કોઈ તઈયાર હતો, તેથી ખાલેસે માંગેલી રજ મુજબ એક ઓરડામાં શાહાજાદાને તથા ખાલેસને બંધ કરવામાં આવયાં, જ્યાં તે શાહાજાદા બેભાન પડેલી હતી. ખાલેસ પોતાની અસલી સુરતે સાંઈ બની ગયો અને તે શાહાજાદાનાં દંખ ઉપરનું જેદર ચુંસી લીધું, જેથી તે શાહાજાદા હુશીયાર થઈ કે લાગલો તે સાંઈ

પાછો માંચુસની મુરતે બની તયાંથી બાહાર આવયો. ખાલેમની આંખે અજાયબ કરાંમત જોઈ સરવે કોઈ દંગ થઈ ગયાં, અને શાહજાનદા યુમુદે તેનું એદેશાંન માંનયું. યુમુદના આંખે રીતનાં હવે રેગાલાને માટે પાદશાહને તેની તોખમ અને ખાંદાંત વીશે કંઈ પણ શકે રહ્યો નહીં, જ્યો તેણે પોતાની બેટીનાં યુમુદ સાથે નકા કરી આપયા, અને તેને પોતાનો નાચેમ બનાવયો. આ ઉપરથી પેલા ત્રણડે સોખતીઆંએ જોયું કે હવે એ શાહજાનદા પાછો પોતાની ઉંચી પદવીએ પાંદાયચો એટલે તેઓનું કંઈ કાંમ નથી, તેથી એક દીવસે તેઓએ શાહજાનદા આગલથી રખમુદ માંગી. યુમુદે અજાયબ થઈ કહ્યું કે “માહરી મુલેસીમાં અને બેકરાનીમાં તમેએ મહને મદદ કીધી; તમારી મદદથી હું આજે આંખે મોટી પદવીએ પાંદાયચો; માહરી નેકબખ્તીના આજ્તાબ તમારી સોખતમાં ખીલચો; અને હવે તમેને છોડી દઉં એ મહને ઘટે નહીં.” આ ઉપરથી તેઓ ત્રણડે જોયું એ કહી દીધું કે તેઓ કોઈ નહીં પણ તેની મુસાફરીમાં તેણે જોયોને ઉપકાર અને એદેશાંનમાં ગરકાવ કીધાં હતાં અને જોયોનાં જાણ તેણે બચાવયા હતા તેઓ છે. પોતા ઉપર કીધેલા ઉપકારને બદલો વાલી આપવાને માટે તેઓ ફક્ત તેની સોખતમાં ગહયા હતા. આ ઉપરથી પેલો શાહજાનદા હજીતો પોતાની અજાયબી બતાવાને જીમાંન ઉપાડવા જાય, તેટલાં તો તેને વધારે અજાયબીમાં ગરકાવ મુકી તેઓ એકદમ તે શાહજાનદાની આંખ આગલથી શુભ થઈ ગયાં.

“માટે, આ ખુજશને, જેમ પેલાં ત્રણડે જોયુંએ પોતાની દાસતીની શરત બજાવી તેમ તું પણ બજા લાવને, કાગજ કે ખરી દાસતી હંમેશાં હરેક દુઃખને વખતેજ કાંમ આવે,” એટલું કહી પોપટે ખુજશતેને તયાંથી સેતાબ તોગીનાં દામતને તયાં જવાની રજા આપી, અને ખુજશતેએ સાહયું કે એક કમદમાંથી છુટેલા તીરની મીસાલે તે તયાં ઉડી જાય, પણ અરે! રોશન રેજ તેની આગલ એક કદી નહીં વીધાય એવી દવાજ હતી, જ્યો તે તયાંજ અટકી પડી.

રાત ઝોગણીસમી

જ્યારે અણ્તામે પોતાનાં છેલાં મુનેરી કીરણો મગરેખ-
ના યુકુક યાને કીનારાએ આસંમનમાં છુપાવયા અને શીહા
અવકારે આ દુનીયાના તકતા ઉપર પોતાને ગીહા અમલ
રાડ કીધો, ત્યારે ખુબશતે સૌંદરે સાણગાર કરીને નાજ અને
નખરા સાથે પોપટ આગવ રૂબરૂત ભાગવાને આવી તે બોલી
“ આ બેઠના જાણના, હું દર ગતે તાહરી આગવ આવી
તુને તાહગ ઝોવાખમા હરકત કડ છઉ, પણ હું દલગીર
છઉ કે માહરો બેઠ હું કોઈ ખીજા આગવ ખાવી શકતી
નથી કારણ કે દાનાવ લોકોની એ નશીયત છે કે મસલત
એવા માણસની લેનો કે જે દુનીયાદારીની લાનચ અને લો
ભયી અનગ હોય, પણ આ જમાનામા આદમ જાત તો મ
તનમી હોય છે ” પોપટે જવાબ દીધો કે “ એ માલેકતી, તુ
જે કહે છે તે ખરેખર કહે છે, અને તુને તાહરો એશકના ગમની
ફીકરમાં અને શોકની મેદનતમાં આ જમાનાએ નાખી છે તેથી
હું ખરેખર ધણેજ દયગીર છઉ, પણ તુ એખનીજ એવી
ગતની ગીરફતારીમાં નથી. હજગત આદમને લવ વજુ
દમાં આવથો તયારથીજ આદમ જાત લોભ અને લાલચ-
મા ગીરફતાર લગાથી તેની ઉપર રજ અને શકતી પડતી
આવેની છે વાસને માહગી નશીયત તુને એ છે કે તાહરો છુપો
જો તુ વગર અજમાએસવાવા માણુમ આગવ હરગેજ કહે
તી ના વની જ્યારે તુ તાહગ દોસનને ઘર જાય ત્યારે તુ
ઘણીજ આવથેત રહેજે કે તયા તાહ ૧ આસપાસ કોઈ તાહરો
છુપો ફગમન નહીં હોય. અને જો હોય ને તે તાહરી સાથે
ફગમનાઈથી ચાને તો તુને ઘટેચ કે તેમાંથી પેના ખરાહમાણની
આરત મીમાને કોઈ તદમીરથી છુટી આવજો. ” ખુબશતેએ
પ્રણય કે જે ખગદમણનો આરતની શુ વાત છે, તેથી પોપટે
તે વાત કવવા માડી.

[દાસતાન પચીસમું.]

બનારસનો પાદશાહી મોર.

બનારસ શહેરમાં મોરપંત નામે એક બરાહમણ રહેતો હતો અને તેને પદમાવંતી નામે એક ઘણીજ, જુવાન અને ખુબસુરત આરત હતી; પણ કમનસોબથી તેને પટે કંઈ ફરજંદ નહીં હતું તેથી તે હરદમ ફીકરમંદ હતો. લોકોનાં વધારે ફરજંદા જાણે તેઓ તરફ તે અદેખાઈની આંખે જોતો હતો, અને ફરજંદ મેજવવાને તે તરહવાર વેહેમ ભરેલા ઉપાયો કરતો હતો. ઘનાવોની તો નશીયત એ છે કે દાક્ષત કાંઈ માંગવાથી મહે નહીં; જુવાની કંઈ નેક બખતીથી મહે નહીં, અને મફત કરવાથી કંઈ ફરજંદ મહે નહીં." તેથી તે જ્યારે તેવા વેહેમ ભરેલા ઉપાયો કરવાથી આખરે આજેન્ન થયો ત્યારે બીજા સીધા ઉપાયો લેવા લાગ્યો. તે પાક પરવરદગારની ખરા છગરની બંદગી, એ ફરજંદ મેજવવાને સહીથી મોતેબર ઉપાય છે, જેથી તે રાત અને દીન એક ચીત લગાડી બોદાનો બંદગીમાં મરાગુલ થયા. આ મુજબ ઠેલકાક દોવસ પસાર થયા પછી તે શહેરમાં એક કામેત્ર હકીમ આવી લાગ્યો, જે પોતાનાં એક્કમમાં એવો તો ખમરદાર હતો કે તે હરાનું પાણી અને પાંણીની હવા બનાવી રાકેલો હતો. આએ તખીમની ખમરદારીની ખમર થતાંજ મોરપંત તેની આગળ ગયા અને પોતાની જે મોરાદ હતી તે તેની આગળ કહી સંભળાવી. આ તખીમે મોરપંતને એક દવા આપી અને કહ્યું કે તે દવા મોરના પીતામાં મેજવીને તેની આરતને ખનાડવાથી તોગીને ફરજંદ થશે. પણ હવે મોરને ક્યાંથી પેદા કરવો? કારણ કે તે શહેરમાં ફક્ત એક પાદશાહના મોર રીવાજ બીજા મોર મહી શકે એમ નહીં હતું. તેપણ આ બરાહમણ એક ફરજંદ મેજવવાને એટલો તો આરજુમંદ હતો કે કોઈ પણ ઉપાય કરવાને તેણે બાકી રાખ્યા હતા નહીં, જેથી આએ ઉપાય પણ કામે લગાડવાને તેનાંયો બને તેટલી કાસોદ તે કરતો હતો.

નંધારે મોર કેયે મણી નહીંજ શક્યો તયારે હવે તેણે પોતાની નજર પેલા પાદશાહી મોર ઉપર ફરવી. તે કોઈ તદબીરથી તેને પકડવાની રાહા જોતો હતો, તેવાંમાં બનાવ એવો બન્યો કે એક દીવસે તે મોર શહેરની રચાણા જોતો જોતો આંખે બ-રાહમણનાં ઘરમાં આવી લાગો. પદમાવંતીએ તેને પકડ્યો, અને તેનો પીત્તો કાઢીને તેમાં પેલા તળીબનું આશા મેલવીને ખાધું. એક વરસા પુરૂ નહીં થયું તેટલાં તો પેલા તળી-બનાં કહેવા મુજબ આ પદમાવંતીને પેટ એક ખુબમુગ્ત બે-ટાનો જનમ થયો !

હવે જ્યારે બનારસના પાદશાહે ઘણાક દીવસ સુધી પો-તાના મોરને નહીં જોયો તયારે તેણે ઘણી સોધ કરાવી, પણ ફેલકટ. અંતે તેણે શહેરમાં ઢંઢેરા પીટાવ્યો કે જે કોઈ એ મોરને સોધી આપશે અથવા તે વીશે ખબર આપશે તેને તે મિશન વળતનું સોનું આપવામાં આશે, અને તે શીવાય બીજું ઇનામ પણ મળશે.

આ બરાહમણની એક આશના હતી તે હર વખતે ને-હીની આગલ આવજ કરતી હતી. એક દીવસે વાત ઉપરથી વાત નીકલતાં પેલી બરાહમણીથી જોણાઈ ગયું કે પાદશાહનાં મોરનાં ખીતામાં દવા ખાધાથી તેણીને હમેલ રહ્યા હતા, અને આ દ-રજાંદ તે તેનીજ કરામત છે. બીજે દીવસે આક્રતાખ રોગન થ-તાંજ પેલી બરાહમણીની આશના પેલું સોનું મેલવવાની લાનથે મોતાની આશનાઈ ઉપર નજર નહીં કરતાં, બેમરવતીના મોર્ન પેહરી મખરની ચાદર શીરપર હોઢી પાદશાહા આગલ ગાઈ, અને મોર વીશેની સઘડી હકીકત તેને કહી. પણ પાદશાહા અદલ ઇનસાફનો ખાવીંદ અને ઘણે સચાણો હતો, તેથી તેણે આંખે આરતનાં જોણવા ઉપર કાંઈજ ઇતખાર નાખ્યો નહીં. તે એવું સહમજતો હતો કે એક આરતના કહેવા ઉપરથી એક બરાહ-મણી આરતનો જાંન લેવો સજવાર નથી. તેણે પેલી આર-તને કહ્યું કે “ જો તારૂં જોણવું રાસત અને દરૂસત હોય તો

તેની સચાઇમાં તું તાહરી સાથે માફરા જે આદમીજાને લઈ જા, અને તેજાને એક જગા ઉપર છુટાવી તેજા સાંભલે તેમ ફરીથી તે ખરાહમણી પાપે કાંડ તદબીરરી ફળુવ કરાવ કે તે માર તેજેન મારયો છે. જો આ જેક માણસો મહને આવીને તે વાતની સચાઈ ખરી કરી આપે તો પછા તેણીને સજ કરવાને માફરો ઇનસાફ તથ્યાર છે." પાદશાહનાં હુકમ મુજબ પેલી જોરતે પેલા જેક મરદાને પોતાનાં ઘરમાં લાવી તેજાને મિ જુદી જુદી પેટીઓમાં કમળ કીધા, અને પોતે પેલી ખરાહમણીને કેટલાક ફરેખથી પોતાને ઘેર યોવાવામાં ફતેહમંદ થઈ. તે જોલી કે "જો જેહેન, યોગક દીવસ હું કાંઈ કાંમને વાસને ખા, હાર જાઉં છું, પણ આ જે પેટીમાં અનામત છે તેને વાસતે મહને કોઈ ખીજાં ઉપર વીસવાસ નથી આવતો, તેથી હું ધાર્યું કે હું જ્યાં સુધી પાછી આવું ત્યાં સુધી તું તે ઉપર તાહરી નીગાહ રાખશો." એટલું કહીને તેણે પેલી પાદશાહનાં મારની વાત પાછી કાહાડી અને તે વીરે ફરી ફરીને તેણીને પ્રુછવા લાગી. પણ પાદશાહનાં ઠંઢેરા પછી પદમાવંતોને હરદમ વધારે ન વધારે ધાસતી હતી, અને તે દીવસે પોતાની આશનાને કહી દેવાથી પણ તે પસતાતી હતી; તેમાં વધી જ્યારે આ ફરેખખાજ આરત તેણીને તે વાત ફરી ફરીને પ્રુછવા લાગી ત્યારે તો તેણીને પુરોજ શકે આરયો, તેથી તેણે આ ફાંદમાંથી છુટવા માટે નીચે મુજબ જવાબ આપયો:—“જો જેહેન, તું શું જો વાત ખરી મનિ છે? જો તો મેં સવપના જોયો હતો કે જોયા જાણું મેં રાજના માર મારો તેના પીતામાં દવા મેલવીને આધાથી મરુને હંમેશ રહ્યા. શું તું દેવાંની થઈ છે? હું, જોને એકખી છપ મારવાની ધરમથી મનાઈ—એક માંખને મારવાની માફગમાં શકતી નહીં—તે એક રાજના મારને મારું? વધી તે સાથે ખરાહમણીની જાતથી માંહમને આહાર કેમ થઈ શકે? જો વાત ખનવી અફઝથીજ ફર છે.” આજે વાત સાંભળી પેલી આશના ફીકરમંદ થઈ. પણ તેણીના કેવા હાલ થયા તે જુઓ

જે તો પેની બગાડમણી બાહાર ગઈ કે પેની પેટીમાથી પેના
પગાડાના અંબીઓ બાહાર નીકળના અને આ યુગની ખોટ
ઝોરતને પાછાં પાસે લઈ જઈને તેઓએ જે સાબનયુ તે
કહ્યું, જેથી પા શાહ તે ઝોરતની ઉપર ઘણોજ ખડા થયો,
અને તેણીને બનથી બે વાત કીધી

આએ વાત સાંભળી ખુશરાનેએ પોપટનું અલેશન મા
ન્યું, અને તે ઝોની કે “ પેની બગાડમણીએ પોતાના છુપે
જે પોતાની આરાના આગળ કરવાથી આટલું બધું થયું પા
તોખી પેની ઝોરત કેવી તબીરથી મોહોતના પંજમાથી છુટી
જઈ વાસ્તે, આ પંખેરની જાતના દાનાવ હકીમ, મહનેબી
ધોચકે મુશીમતની વખતે એજ મીમાને તદ્દમીરથી છુટી જઈ
અને તે તબીરો સવની હું તાહરાથી શીખુ છઉં તેથી હું
પછ તાહરા થોડા અલેશનમાં નથી ” એટલું કહી તે ઉઠીને
બાહાર જતી થી—માગદાદનો કદરત આફતાબના સુનેગી અલ
માને આ દનીયાના તકતા ઉપર મુમારકબાદી આપવાને હવ
મની રહી હતી, જેથી ખુશરાને પાછી પોતાનો સગુનાર ઉઠાગી
જગવાર આસાએમ લેવાને પોતાનાં દેનાનખાનામા મઈ

રાત વીસમી.

જનારે મગરેબનો વખત થયો ત્યારે ખુશરાને પોપટ
આગળ જઈ કેહેવા લાગી કે “ આ નચીતાઈ બરેલા દુરઅદરા
પોપટ, તુને માહાગી ચીતા અને અદરાની કંઈજ અખર
નથી માહાગ સાબનવામા એવું આવેતું છે કે અસલ આએજ
મોહરમા એક મગદ રહેતો હતો તે પોતાની એક આખ ખોની
અને બીજી બધી રાખતો હતો જ્યારે કોઈ તેનું કારણ પુછતું
ત્યારે તે એવો જવાબ દેતો હતો કે નેના એ અજબ દા

સત એક વાર સફર જવા નીકળ્યો ત્યારે તેને રૂખરાત કરતી વખતે તેની એક આંખમાંથી બુઝાઈનાં આંસુ જારી થયાં, પણ બીજી આંખમાંથી આંસુ નહીં પડ્યાં, તેથી જ આંખમાંથી આંસુ જારી થયાં હતાં તે આંખ તે ખોલી રાખે છે, અને બીજીને બંધ રાખે છે. જ્યારે એ બંધ આંખે તેની માથે મણીને તેના દાસતને રૂખરાત કરતી વખતે જરા ગમખી નહીં બતાવ્યો તેથી તેનેમી ઘટેચ કે તેને દુનીયાંની રોશની અને મજાદુ નહીં દેખાડે. આ જુજખ તેણે છ વરસ સુધી પોતાની એક આંખ બંધ રાખી હતી. માટે આ પોપટ, જો તુખી માહારી ગમગીનીમાં મહુને મદદ નહીં કરશે તો તાહરે મોહોકુ મહુને પણ જોવાને ઘટે નહીં.” પણ પોપટ કંઈ જવાબ દેવામાં કશો નહીં હોય તેણે જવાબ દીધો કે “આ ખુજરાતો ખરે પચાર શું છે તેના એક કતરોખો તાહરો છગરમાં હું ખીલકુલ જોતો નથી. ફક્ત તું જુકુ બોલોતાન માહરી ઉપર તુકે છે. જો તાહરમાં ખરેખરી મોહોખતજ હોય તો આજ કેટલીક રાતો થઈ ફક્ત માહરી વાનો સાંભલવા જે તું આવે છે તે તુ કદી આવતો નહીં. અવવધીજ મે તુને કોઈખી વખતે તાહરી મોગદુ ફક્ત આખવાથી કદી અટકાવીજ નથી, અને હજીખી હું તુને જવા માટે ના કેહતો નથી, પણ હવે માહરી ખાતર જામે થઈ કે તું તાહરી અસલ ખુનીયાદ ઉપર જાય છે. તાહરી અસલ ખુનીયાદ કોઈ એકીનદારથી દોષી જોગ્યે, કારણકે તું પેલા પહુજગદર ખજુ જેઅકલ મરદની બેટીની માફક એક ખુરાં કાંમમાં એકદમ તુટી પડવાથી કરીને બોદાના સાચા મારગ ઉપર ચાલવાનો કમદ કરે છે.” પોપટના આજે બોલો સાંભલી ખુજરાતેતું દીલ ગુમગહી ભરેલું થયું અને તેણીએ પોપટ આગળ જાણવા માંગ્યું કે નેની તોખમ દીઝ ખહુજગદર ખમનના મરદના જેવાં ખાનદાનો છે; જેથી પોપટ બોલ્યું કે

[દાસતાન ઇતીહાસ]

પહરેજગાર મરદની પહરેજગાર બેટી.

એક શહેરની અંદર એક પહરેજગાર મરદ રહેતો હતો. તે પાક પરવદેગારની બદગીમાં હંમેશાં મગગુલ રહેતો હતો. ધરમ ઉપર તેનું દીલ એવું તો ચુસન હતું કે ફનીયાંદારીની ખીલ અફલ તેનામાં કોતા થઈ પડી હતી. આ મરદને જો-દાની નવાજેસથી એક બેટો અને એક બેટીનાં ફરજંદ હતાં. એવું બન્યું કે જ્યારે પેલી બેટી ઉમરમાં આવી અને તેણીનું જોમન દાઢમની મીસાવે ખીલવા લાગુ, ત્યારે આ પહરેજગાર મરદ મફકે હજ કરવા જવાનો કસદ કીધો. પણ તેણે જોયું કે છોકરીની જાન લાંબા વખત સુધી એખથી રાખવી નહીં જોઈએ, તેથી પોતે ફજ જવાને રૂખશત લેતી વખતે પોતાની આરતને અને પોતાના બેટાને એવું ફરમાવીલ કે તે હજ કરીને આવે તે આગમથ કોઈ સારા મરદને ચોધી કાઢીને તે છોકરીની શાદી કરી આપવી. હજ કરવાનું કામ એવું તો બીકટ છે, અને રમનામાં એટલી તો રજ અને આફતો છે, કે કંટવીક વખતે તયાંથી જવામાં પાછું ફરવું મુશ્કેલ થઈ પડે છે, અને વધી છોકરીની જાન પોતાના ખસમને ઘર રહેલી ભત્રી કે નહીં તો તેણીને ગોર ભત્રી, વાસતે તેઓએ તેના આવયાની રાહ જોવી નહીં, પણ પોતાને મનથી સારું કંઠાણું જોઈ તેણીના નેકા કરી આપવા—એનો સખત હુકમ કરીને તેણે હજને રસનો પકડ્યો. મફામા હજ કરી પાછો ફરતાં તેને ઘણાક લોકો સાથે દાસની થઈ, જેમાં એક જુવાન અને ઘણાજ ખુમસુરત મરદ પણ હતા. આ પહરેજગારે વીચાર કીધો કે તેનો છોકરી શાદીને લાયકનીબી થયેલી છે, અને આ મરદખી કોઈ જુનીયાદનું ફરજંદ માલમ પડે છે, તેથી તે મરદને આજે હાજમે પોતાની બેટી શાદીમાં આપવાનું કખુત્ર કરીને તે મરદને પોતાનો દા-માદ કરીને લાંબી મુસાફરીની સફર કરાવી તે પોતાની સાથે

ખાતાને ઘર બોલાવી લાવ્યો.—હવે જેવો આ હાલ પોતાની
 આરત અને બેઠાને તેની છોકરીની સાદી કરી આપવા ફરમા-
 વીને હજ કરવા બાહાર પડ્યો હતો, તેવોજ બીજી તરફથી પેલા
 છોકરો પણ કોઈ બીજી મુસાફરીએ નીકળ્યો હતો; અને
 ત્યાં રસતામાં તેને એક કબેજા જુરાન સાથે દાસની થવાથી
 તેણે પણ પોતાની બેઠાને તે મરદને સાદીમાં આપવાની
 કમુક્તાત આપી તે પોતાની સાથે પોતાને ઘર બોલાવી લા-
 વ્યો. પણ પેલી હજથી તે છોકરીનો બાપ અને મુસાફરીથી
 તે છોકરીનો ભાઈ પાછા ફરે તે આગમ્ય તે છોકરીની માએ
 પોતાના પહેરેજગાર ખાવાઈની નરીયત મુજબ એક દાસતવાન
 મરદ સાથે તે છોકરીનાં નેકા તો કરીબી આપ્યા હતા. ઘર
 ધણી પોતાનાં વચન આપેલા દામાદને અને છોકરો પોતાના વચન
 આપેલા બધેવીને લઈને જ્યારે ઘરમાં આવ્યા, અને જ્યારે
 તેઓએ જોયું કે છોકરીનો ખાવાઈ તો ઘરમાં એક બીજા
 ધણી છે, ત્યારે તેઓની અભયબી, તેઓના ઘભરાટ અને તેઓની
 એકબીજા ઉપર ખફીની કંઈ પાર રહ્યો નહીં. હવે ત્રણ
 જમાઈઓ વચે ફસાદ ઉઠ્યો: તેઓ એક બીજાની ખુનીયાઈ,
 દાસત અને ચાલાકી વીશે શક બતાવા લાગ્યા, અને તેમાંથી
 તેઓના ફસાદ એટલો વધી ગયો કે તે વાત શહેરનાં સરવે લોકોનાં
 જાણવામાં આવી. આ બતાવથી પેલી છોકરીને એટલીતો બેચેની
 અને અંદરો પેદા થયો કે ફીકરમાં ફીકરમાં તે સખત આ-
 જરી પડી, અને એક દીવસ તે આવી હાસનમાં બેસી
 તોય થઈ પડી. તેણીને મરણ પામિતી સમજી કબ્રસ્તાનમાં
 દફનાવામાં આવી, જે વખતે જહેરમાં તેણીને બાપ જરજર
 રહ્યો હતો, પણ બાનેનમાં તે ખુશ થતો હતો, કારણ કે
 તે હવે સખ સમજતો હતો કે તેણીના મુલાખી તેના જ
 જમાઈઓ વચેના લાંબા વખતના જાડો નરમ પડી જશે,
 એટલું નહીં, પણ વતી લોકોની શરમ અને એકથી તેને
 પુરકારો થશે.

જ્યારે રાતનો, વખત થયો ત્યારે પેલા ત્રણડે જમાઇઓ પોતાની આરતની કબર આગલ જઈને મહિતમ અને જરી કરવા લાગ્યા. આ ત્રણની અંદર આ વખતે એક જમાઇને એટલુંતો લાગી આવ્યું કે તેનો વીચાર પેલી છોકરીને એકવાર ફરીથી રોજદા કરવાનો થયો; 'જેથી તેણે પેલી કબરને પાછી ખોદી અને તેણીની લાસને બાહાર કાઢાડી. આ વખતે તેના ખીજા હરીફને રાક આવ્યો તેથી તેણે જ્યારે પેલી છોકરીને વધારે તપાસીને જોઈ ત્યારે તેને માલમ પડ્યું કે આ છોકરીમાં હજી જીવ છે! ફક્ત ગમગીની અને ભુખથી તેણીની હીલચાલ બંધ થઈ પડી હતી. તેણે તે છોકરીને હોસમાં લાવવાની તદખીર ચલાવવા માંડી, જેમાં તે ફોરે પાંચો—તે છોકરી આસતે આસતે હીલચાલ કરવા લાગી, અને જરાવારમાં તેણીને ઉઠીને એસવાની તાકાત આવી! જ્યારે તેણીને જીવતી થઈ પાછી પોતાનાં ઘરમાં આવેલી જાણી ત્યારે તેણીનાં સર્ગાવાહાલાં અને આખું રોહર અમ્મએખીમા ગરકાવ થયું. પણ આએ ખુશાલી પલ્લવારની હતી, કારણ કે પેલા ત્રણડે જમાઇઓ પાછા પોતાના હંક ખરો કરવાનો ફેસાદ મચાવા લાગ્યા. આ જઘડો જ્યારે ઘણાજ લાંબો વધ્યો ત્યારે પેલી છોકરી ઘણી હેરાન થઈ, અને પોતાની હાલત ઉપર અફસોસ કરી કેહેવા લાગી કે "ખોદાએ માહારા નસીબમાં એવુંજ સરજવેલું હશે કે આદમજાતને જીવવાનીનું સરવેમાં સરસથી સરસ સુખ ભોગવવા વગર હું એમજ બેનશીબ રહું. તોપણ ખોદાની ખીદમતમાં જીંદગી ગુજારવા કરતાં ખીજી વધારે ઉમદા કાંમ થું છે?" એટલું કહી તે એ બાદતધામાં ગઈ, પોતાનો સંસારી સાહેબો ઉતારી ફકીરી સાહેબો આમેજ ફીધો, અને ત્યાર પછીની તેણીની આખી જીંદગી તેણીએ તે બારેહકતાલાની બંદગીમાં ગુજારી. આ રીતે પેલા ત્રણડે જમાઇઓ પસતાઈને પોત પોતાને રસતે પાછા ગયા, અને એક લાંબા મીનાકેસાનો દુકમાં અંત આવ્યો.

આએ વાત પુરી થયા પછી ખુજરાતેએ આહ્યું કે તે પોતાનું મોહોડું પોતાનાં આશનાવનાં ઘર તરફ ફરવે, પણ આફતાબ ધધાદારીઓના પોકાર સાથે બાહાર પડ્યો, અને ખુજરાતેનું જણું આજે પણ આવતી મગરેબ ઉપર મુલતવી રાખવામાં આવ્યું.

રાત એકવીસમી.

જયારે રાતનો વખત થયો ત્યારે ખુજરાતે પોતાના હં
મેશના રાખેતા મુજબ પોપટ, આગલ પોતાના ચાર પાસે જ
વાની રજા માંગવા આવી. તે બોલી કે “ઓ એકમની પુછ,
તાહરી નહીંક પેદરપે આવયાથી ને કે હું નીરાસ થઇ છઉં
તોપણ તુને માહરી ઉપર જરાબી કદર નથી આવતી. ઝરે!
હું એવું થાહુંચ કે માહરા જેવી હાસતમાં તુ આવી પડ્યો
હતે તો તુંને માસમ પડતે કે માહરા હજરમાં આગનાં કેટ-
લા સોહોલા ઉઠે છે. માહર દીલ મોહોબતની ખીમારીમાં પડેલું
અને તું ખેડીકર હાસતમાં છે એટલે તું માહારી કદરને શુ જાણી
ને કે હું કેટલા કેટલા દીવસ યથા તાહરી રજા માંગવા
આહું છું તે છતાં તેં એક દીવસેખી માહરી મારાદમાં મહને
દાવવા દીધી નથી, કે તે કાંમમાં તે મદદ કીધી નથી.” પો
પટે જવાબ દીધો કે “ઓ ખુજરાને, તાહારા ઘુસા ભરેલા સખુનો
મહને તેજ તલવારની મીસાલે જખમી કરે છે. તું જાણેતો
ખરી કે તલવારનો જખમ એકખારગી રૂબઈ જાયછે, સેકીત
આદમજાતના ખુરા સખુનોનો ધા જનમ સુધી રૂબતો નથી.
તેવા ખુરા સખુનો એકવાર મોહોબતમાંથી બાહાર પડ્યા તે પાછા
લેવાતા નથી. એજ મુજબ તાહરા સખુનોછે, અને તે ને કે
હું મનમાં લાવતો નથી, તોપણ તુને ખબર નથી કે તાહરી
મહને કેટલી ફીકર છે, અને માહરા દીદાને તાહરે વાસને હું દર
રોજ કેમ રહ્યો કરું છઉં. અગરને તું તાહારા દાસ્તને ઘર
જવાનો ઇરાદો ગખતી હોય તો જ, આવેજ વખત દરો તુ
ખારક છે. પણ ને, વધારે લોખ કગતી ના—દરેક મદુનમમાં
લોખ કરડું મોટા પાપનું કાંમ છે. અને ને કદાચ તેં લોખ કી
ધો તો એમ ખાતર જમે રાખને કે તાહરા દાવ પેલા ખરા
હમારુના જેવા થયો.” ખુજરાનેએ પુછ્યું કે તે બગદમદુન
દાવ કેવા થયા હતા? પોપટે જવાબ દીધો કે, સાંજ.

[દાસતાન સતાવીસમું.]
 લોલી ખરાહમણ.

ગુજરાત પ્રાંતની અંદર અમદાવાદ શહેરમાં અસલ એક ખરાહમણ રહેતો હતો. તે દાસતાનમાં પહેલાં તો ભરપુર હતો, પણ આસમાનની ગીરદશથી પાછલથી તે એટલો તો બતંગ હાસતામાં આવી લાગ્યો કે તેની ઉપર ખરેખરો ભુખમરો પડવા લાગ્યો, નથી તે બીખારી થઈ એક જગાથી બીજી જગાએ એમથી તેમ ભટકવા લાગ્યો. આ ખરાહમણ પોતે શોધાણો હતો તેથી તે સમજતો હતો કે માણસજાત ઉપર જ્યારે મુશ્કેલી અને ગીરદશ આવી પડે છે ત્યારે એકદમ આવી પડે છે, પણ તેથી હારી જવું નહીં જોઈએ. તવંગર હોય તે મુશ્કેલી થાય છે અને મુશ્કેલી તવંગર થઈ જાય છે, એવો આ જમાનાનો દાર છે. આ મુજબ ભટકતાં ભટકતાં એક દીવસે તે એક એવાં તો મોટાં બીઆખાં જગતમાં જઈ લાગ્યો કે જ્યાં હવાના અને પસુ-પક્ષીઓ શીવાય બીજા કોઈ માણસજાતનો વાસો હોય એવું કંઈ નજરે નહીં આવતું હતું. ભુખ અને પેઆસે તેની ઉપર મજબુત ગતિઓ કીધી હતી, અને વાખાનો મારયો તે કાંઈ ધોરાક નહીં તો પાંછીનો અસમો હોયતો તેનીબી સોધ કરતો હતો. એમ કરતાં દુરથી તેને એક પાંછીનો અસમો માલમ પડ્યો, નથી ખુશી થતો તે તેની આગલ ચાલ્યો, પણ જાય શું કે તે અસમાનાં કીનારા આગલ એક પાદશાહી વાંધ બેઠેલો છે, અને તેની પાસે તેની ખીદમતમાં તેનાં વજર વરીકે એક સાંખર અને એક હરણુ ઉભેલાં છે. આ દેખાવ જોઈ ખરાહમણે હવે પોતાનાં જનની સત્રાંમતીની આશા છોડી, કારણ કે તેણે એવું વીચાર્યું કે “જે હું પાછો ફરતો માહરામાં દાડવાની તાકત નથી કે તે વાંધને પાછલ પાડી હું આગલ નીકલી જાઉં; અને જો તેની આગલ જાઉં, કે અહીંયાં ઉભોબી રહું, તો ગોયા હાથે ફરીને મગરનાં મોહડાંમાં જઈ ફસવા ખરાબર છે.” આજે રીતના વીચારમાં તે ઉભો છે તેવામાં પેલાં હરણુ અને સાંખરની નજર તે

ની ઉપર પડી, નેથી તેઓ વીચાર કરવા લાગ્યાં કે " આએ આ-
દમી કોઈ પોતાના છવથી કંટાળીને હાથે કરીને અહીયાં મરવા
આવયો છે. પણ આપણી વછરાતમાં એક આદમનું ખુન આ જ-
ગોએ રેડાય એ આપણને મુનાસેબ નથી. વાસતે વાઘની નજર એ-
ની ઉપર પડે તે પેહલાં કોઈ તદબીર સોધીને વાઘથી એના જીવ
બચાવીએ. " તેઓ વાઘને સેજદા કરીને કહેવા લાગ્યા કે " એ
દરેંદાં જીવવરોના પાદશાહ, આસમની ચારે બાજુએ તાહરી
ખુબીના આવાજે એટલા તો આરાકારા થયા છે કે તે સાંભરીને
આદમજાત વટીક તાહરી પનાહ માંગવાને આ જંગલમાં આવે છે.
આ જંગલની અંદર પેલી બાજુથી એક બરાહમણુ આવીને
ઉભો છે, પણ તાહરી દરઘાહનેા દબાએ જોઈને તે તથાજ થંભ
થઈ રહ્યો છે—તાહરી આગમ આવવાની તેનામાં જરાબી હીમત
નથી. અગર પાદશાહ જો અંગેને હોકમ આપે તો અમે
તેને તાહરી દરઘાહમાં બોલાવી લાવીએ કે નેથી તે આવીને
તાહરી કદમ મોશી કરે. " આ આહરીનથી વાઘનું દીવ ખુશ થઈ
ગયું અને તેજો લાગજોજ તે બરાહમણુને પોતાની ખાસ બોલાવી
લાવવાના હુકમ કીધો. આ બેઉ દયાળુ અને પાકદીસ જીવ-
રોની મહેરબાનીથી પેત્રો બરાહમણુ તે વાઘની નજદીક વગર
રેડુસને તેને આગમથી આપેલી તદબીર મુજબ આવીને નમ્યો.
આ વાપે બીજા વછરોની કારકીરદીમાં આગમ મજાએક સી-
દાગો અને મુમદરોને આ જંગલમાં બેજાન કીધા હતા, નેમના

રતી રીતે લોભી હોય છે અને તેઓની લાલચના સુમાર હોતોજ નથી, તેથી તેણે ચોક્કસ દીવસ ગયા પછી પેલાં જંગલમાં જઈ ખોજ દાસત મેલવવાનો કસદ કીધો. જ્યારે તે પાછો પેલા વાઘના જંગલમાં ગયો ત્યારે તે વાઘની ખીદમતમાં વડ અને કોહોલાની વછરાતનો વખત હતો, તેથી તે બેઠાં બેઠાં અને નાપાક જાનવરોએ ખરાહમણને વાઘની નજીક લઈ જઈને પોતાની ખુશામતીયા જીભ ફીલવવી શરૂ કીધી. તેઓએ કહ્યું કે "હિસાંન છે તે આવોખી બેઠકાર છે કે એકદમ બેઠકાર થઈ પાદશાહની દરગાહમાં વગર ખીહીકે ચાલી આવે છે અને જરાખી મરતો કરતો નથી. 'જો આવેજ મુજબ આપણો દબદમો અને કાંતુન તુટે તો પછી આપણી પાદશાહી શું કામની ? હંમેશાં જાનવરોનાં ટોલામાં આદમીઓની વસતીથી ઘણો ફીસાદ ઉઠે છે અને આદમીઓની દાસતીથી આપણને કંઈ થોડું ખમણું પડતું નથી. માટે આદમજાતનો તો આ દરગાહમાં પગલંડોજ નહીં રહેવો જોઈએ." જ્યારે વાઘે પેલા ફરેખખાજ વછરોથી આવે રીતનાં સખુનો સાંભળ્યા, ત્યારે વાઘના ધુસ્સાનો કંઈ પાર રહ્યો નહીં. તે એક ભયંકર ખરાહ મારી ઉભો થયો અને તેજ વખતે ચાહ્યું કે પેલા ખરાહમણને પકડીને તેના હાડકાંની ખીત્રો બનાવી દે, પણ ખરાહમણ આ વખતે તદખીરથી એક ઝાડ ઉપર ચઢી બેઠો. પેલા વછરોએ વાઘને ફરીથી સમજાવી તે ઝાડની નીચે લાવી ઉભો રાખ્યો કે જો તે ખરાહમણ નીચે ઉતરે તેવા તેને જીવતો રાખવો નહીં. વાઘ આ મુજબ તે ખરાહમણને નીચે ઉતરવાની રાહ જોય છે તેવામાં દુરથી પેલું હરાણ અને સાંખર જોયો આ સઘલો ચારો જોયા કરતાં હતાં તેઓ આવી લાગાં. તેઓએ મનમાં વીચાર કીધો કે "એ પરવરદગાર ! ખરાહમણોની જાતમાં કેટલો લોભ છે કે જો પોતાની લાલચને વાસતે પોતાનાં જાનની ખોવારી કરવાને ફરીથી આ જંગલમાં આવવાને જરાખી કરતો નથી. જો કે એક વખત તો તેનો જાન બચાવી દરવાજા કીધો, તો તેતાંછ

વણી ફરીથી તે લાલચથી મોહાતનાં ફાંદમાં આવી સપડાયો છે; લેકીન કંઈ ફીકર નહીં. ” તેણી બધે વાઘની નજદીક આવયા. અને પોતાની હુમ્મશની સીફતથી નમીન ધીરજથી વાઘને સમજાવયો કે “ એ પાદશાહ, આજે ખરાહમણ અમારી નજરમાં કોઈ વફાદાર માત્રમ પડે છે, કારણ કે તે એન જે દાવત આપી તેના બદલે વણી આપવાને તાહારી તારીફને આદમજતમાં જાખમ ફેલાવી હવે તે પરંદાં જાનવરોમાં તાહારી ખુમી સંભાળવા આ જાડ ઉપર ચડ્યો છે. આ મુજબ તાહારી નેકનામી આજે આદમજતથી ચોતરફ હવે ફેલાવામાં કંઈ બાકી રહેવાનું નથી. તે પરંદામાં તાહારી સીફતની વાતો કરે છે. ” આ નેક વજીરોનાં આ મુજબ સમજાવયાથી તે વાઘનો ધુસ્સાનો આતશ થડો પડ્યો તેથી તે પેલાં જાડ નીચેથી પાછો ફર્યો અને પોતાનાં મુકામ ઉપર ગયો. આ જોઈ ખરાહમણ તે જાડ ઉપરથી નીચે ઉતર્યો, અને એવી ચાનક પકડી કે ફરીથી લોભ કરવાનું તે છુટી ગયો.

જે
જે

“ માટે, આ ખુજાતે, આજે કામ પાત્રું એવું છે કે તેમાં લાલચ કરવાથી આકેબત ફસવા થવું પડે છે, અને એવી રીતે લખા અને કરોડો આશક-માણકો તેઓની આંખો ઉપર મોહા બનના પરદા ફરીવજાવાથી આંધિલાં બની લોભમાં પડવાથી ખાનાખરાખીની ફેને પેહાલ્યાં છે. તેથી તાહારે પાત્રું ઘટે છે કે વધારે લોભ કરવો નહીં. જો એવી રીતે ચાલતે કે જ્યાં તુને તેમજ મહને પાછતથી પસેમાન થવું પડે નહીં. હવે તું સીતાબ ચાકી જ. ” એમ કહી પોપટે તેણીને રજા આપી, ૫૨ ફાકટ, તે હજીને ઉડીને પોતાનું મોટા પોતાના રીતદારનાં ઘર તરફ ફરવે તેટલાં તો બામદાદના નુરી ફરેસનો મુરગનાં પાકાર સાથે બાહાર પડ્યો, જ્યાં તેણીનું જતું દીસમાં પડ્યું.

રાત બાવીસમી.

મગરેબનો વખત થયો, અને રાખેલા મુજબ ખુશતે પોપટ આગલ ગઈ. તેણીએ પોતાનું તમામ કુખ વડી પાછું પોપટ આગલ જાહેર કીધું અને પોપટને કપડો આપવા લાગી. તે બોલી કે હવે જ પોપટ રજા નહીં આપશે તો તે એકદમ પોતાની હાલત બદલીને આ દુનીયાંદારી છોડી દઈ ખીજા મારગ પકડશે. આ ઉપરથી પોપટ જવાબ દીધો કે “આ ઘરની માલિકની, તે જે સખુંનો કહ્યા તે રાસત અને દરસત છે. જીવેલું તયારેજ કાંમતુ કે જ્યારે પોતાની જાંદગીનાં દીવસો દાસતોની સાબતમાં ગુજરે. પણ અકસોસ કે તુ પોતેજ તાહરે હાથે કુખનો દરવાજો બોલી રાખેતની કોણાહ તાહારા શીર ઉપર ચુકે છે. સખુરી, જે મોહોબતનાં કાંમની દુશમન છે, તે તો તું છોકતી નથી, એટલે પછી તાહરી ઉપર તેનું કુખ આવી પડે તો તેમાં માહારો વાંકે નથી. તાહરામાં મોહોબતની અદબ આદબ તો ખીલકલ દખાતી નથી અને તેથી પછી તુ પેલા અમીરની ઓરતની માફક રૂસવા થઈ પડે તેની મહને મોટી ધાસતી છે.” તે વાત કેવી છે તે બાંણવા માંગયાથી પોપટ ખુશતેને તે નીચે મુજબ કહી સંભળાવી.

[દાસતાન અઠાવીસમું.]

એક હસમુખો મરદ.

કેરમાંન શહેરની અંદર એક જમાનામાં એક મોટા દબદબા વાયો અમીર અમલ ચલાવતો હતો, જેની પાસે જ શાકર, દાવત, અસખાબ, વગેરેના કંઈ મુમાર નહીં હતો, અને સાગં નસીબે તેની ઓરતની ખુશસુસ્તી પણ તે અમીરના દબદબાને જેબ આપનારી હતી. આ અમીરનો એક હસમુખો દામન હતો, જે કેરમાંન શહેરની પાસેનાં એક ગામડાંમાં રહેતો હતો. આ દાસતાનાંમાં એવી ખાગીયત હતી કે જ્યારે તે

કેરમાંનાં અમીરની દરબારમાં કોઈ બીજા એકચીઆ અથવા અમીર ઉમરાવોની મીજલસ થતી હતી અથવા મોટા તેહવારો પડતા હતા, ત્યારે અમીર પોતાના હસમુખા દાસતને બોલાવી તેનાથી ગમત મેલવી પેત્રા દરબારીઓને ખુશી કરતો હતો. એક વખતે કેરમાનની દરબારમાં એમનની દરબારનાં કેટલાક અકલમંદ એકચીઆ આવ્યા, તેથી કેરમાની અમીરને એવો વીચાર થયો કે તેઓને પોતાના દાસતની અભયબ નેવી ખાશીયત ખતાવી હેરત કરે. આ ઉપરથી તેણે તે દાસતને સેતાબ બોલાવી મંગાવ્યો, જેને કેરમાન શહેરમાં આવતાં રાહનાં દરમયાનમાં એક શીહા હબસી મલ્યો. આ હબસી રસતામાં ચાલતાં બેઠુંદ ખુશીમાં આવી એક દેવાનાં આદમીની મીસાલે નાચ્યો અને કુદતો હતો, અને જમીન ઉપર નેસથી પગ અક્ષાડી તરેહવાર બદલુમાની શરોદ ગાતો હતો. આ રમુછ દેખાવ જોઈ પેત્રા હસમુખા મરદ તેને તેમ કરવાનું કારણ પુછ્યું, જેથી તે હબસીએ જવાબ દીધો કે “એ શર્ધાણું મરદ, આજનો દીન માહરો એટલો ખુશો ખુશાલી ભરેલો છે તેનું કારણ એ છે કે આજે ઘણે દીવસે હું માહરી દીલબરને ધર જાઉં છઉં.” પણ હસમુખાએ જ્યારે તેની ‘દીલબર એવી તે કોણુ છે તેનું’ નામ જાણવા માંગ્યું ત્યારે તે તો તેજ “અમીરનાં હસમુખા દાસતની આરત” નીકળી. વધારે ખાતી-કરવાને વાસતે જ્યારે આ હસમુખાએ પુછ્યું કે તે આરતને કેવી રીતે જઈ મલ્યો, ત્યારે તે હબસીએ જવાબ દીધો કે “અમીરની દરબારમાં એમનનાં-ખુલકથી કેટલાક એકચીઆ આવ્યા છે, તેઓ કેટલાક દીવસ મુખી તથા રહેનાર છે, તેઓને ખુશી કરવાને અમીર પોતાના હસમુખા દાસતને પોતાની દરબારમાં બોલાવ્યો છે, અને તેને જરૂર કરીને તે દરબારમાં કેટલાક દીવસ રહેવું પડશે, એટલે ત્યાં મુખી હું બેસીકર તે દરમુખાની હસમુખી માથે હસી બોલીને અમનમાં વખત બજારશા.” હબસીનાં આ ઉત્તર શ્રોતા બોલ્યાં આ કાર-

તી હસતા મરદને ફીકરમંદ બનાવયો. નથી તેનાથી પોતે જાહેર થઈ પેલા હબસીને કપકો દેવાનો, કે નથી તેનાથી ઘેર આગલ પાછું ફરતું. અમીરનાં ફરમાનને માનતો આપણ જાણ્યો, અને પોને જાહેર પડે તો પોતાની આખરને હીનપસતી લગાડવા છતાં એક મસતીમાં આવેલા જહુની આશકને કોઈ પણ રીતે તે અટકાવી શકનાર નહીં હતો; તેથી તે પોતાની છાતી ઉપર સખુરીની સેલ મુકી મુઝે મોહોડે આગલ ચાલ્યો. તમામ દરબાર પુર દબદબામાં ખીરાજોલી છે, અને ત્યાં હસમુખો દાસત આવી લાગે. અમીરે ચાહ્યું કે તે હસે અને પોતાના મોહોડામાંથી કુલો ખેરવી પેલા એલચીઆને તે હેરત કરે, પણ તેનું મગજ વીચારથી ભરપુર હતું, અટકું કે તે વીચારમાં વીચારમાં તેને તાપ ચહડી આવી. જ્યારે આજે રીતનો હાલ અમીરે પોતાના દાસતનો જોયો ત્યારે તે સમજ્યો કે રાહની મજલની થાકથી તેનું દીલ કદાચ એવેન થયું હોય તોખી શુ થયું. આ ભર મીજલસમાં તેનાં બોલને અપમાન થયું એવા વીચારથી તેને લાગ્યો હુકમ ફરમાવ્યો કે તેને બંધીખાને લઈ જઈને કેદ કરે. હવે એવું બન્યું કે જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે આ હસમુખો મરદને પોતાનાં બંધીખાનામાંથી એક દેખાવ નજરે આવ્યો. દીવસે બનેલા બનાવથી ઉઘ તો તેને આ બંધીખાનાના મકાનમાં આવેજ ક્યાંથી? તે જાગતો હતો તેવામાં શુ જોયું! તે અમીરની ઓરત એક માહાવત સાથે મોહોબતમાં પડેલી હતી. જ્યારે અમીર, પોતાનાં એલચીઆને મેદેનનાં એક ભાગ ઉપર તહરેવાર રગ રાગથી ખુશી કરવાનાં કામમાં મશગુલ હતો, ત્યારે બીજા ભાગ ઉપર અમીરની ઓરત મેદેનનાં એક એવાનની બારીએ પોતાના દીલમરની રાહ જોતી ઉભી હતી. માહવત એક હાથી ઉપર સવાર થઈ તે બારી નીચે આવી લાગે, અને અમીરની ઓરતને બારીમાંથી ઉંચકીને હાથીની પીઠ ઉપર લીધી. * * * બંધીખાનાંમાં પડેલા પેલો અમીરનો દાસત આ દેખાવ સઘવો

ઘણાજ ધયાંતથી જોતો હતો, જ્યાં તેને તે વખતે હસતું આવતું. અને તેનાં મોહોડામાંથી તરેહવાર કુણ ખરયાં ! જ્યારે બામદાદનો વખત થયો ત્યારે બંધીખાનાંના દરોગો પોતાના રાખેતા મુજબ બંધીખાનાંની તપાસને વાસતે આવ્યો, જે ત્યાં જોયું ત્યાં કે બંધીખાનું ખુશખોદર કુણનાં વાસથી તર થઈ રહેલું હતું. તેજ વખતે બામદાદમાં આ વાતની ખબર જ્યારે અમીરને પહોંચી ત્યારે તે અજાયબ થઈ કેહેવા લાગો કે આ હસમુખાએ પોતાની અફસ જોઈ દીધી હશે યાતો તે દુવાનો ખની ગયો હશે ; નહીં તો એવો શું સબબ હોય કે જ્યાં તે આ અમીરો દરબારમાં ગમગીન થાય અને એક બંધીખાનાંમાં હસીને કુણ ખેરવે !

હવે જોવા નાસતાનો વખત થયો અને અમીર પોતાની આરત સાથે પોતાના એવાંનમાં બેઠાછે, તેવામાં બાગમાંને તેની નજદીક બાગમાંનાં કેટલાંક કુણ લાવીને હાજર કીધાં. આ જોઈ અમીરની આરતે ખુશખો નાખી પોતાનું મોહોડું બંધ કીધું. અમીરે તેણીને જ્યારે તેમ કરવાનો સબબ પૂછ્યો ત્યારે તેણીએ જણાવ્યું કે “ નરગેસનાં કુણનો આકાર આદમ જાતની આંખની મીસાલે છે, અને હું પોતે તાહારી આંખ રીવાય બીજી કોઈબી આંખથી માહારું મોહો છુપાવું છું, એટલે પછી આંખે આંખથીબી મહુને માહારું મોહો છુપાવવું જોઈએ. ” આ સંખુનો સાંભળી નાસતાનાં સુદરા ઉપર જે મુરઘની રકેબી હતી તેમાથી હસવાનો આવજ સંભલાયો. આ જોઈ પેત્રી આરત ધભરાઈ, પણ મકરે આરતોની માફકનાં મકર અલાવીને તરતજ તેણે ત્યાં પોતાના અમીરના મોહોડા ઉપર લપરાઈ લગાવી રસાદ મચાવી મુક્યો અને અમીરની પાસે તેનું કારણ જાણવા માંગ્યું. અમીરે તેનું કારણ ઘણાબી દાનાવ અને અકક્કમંદ લોકોથી મેલવવા આહવું, પણ કીકટ : તેની દરબારમાં કોઈબી તેના જોણાસો કરવાની તાકાત ધરાવતું નહીં હતું. જમ જમ પેત્રી આરતે એવો તમાસો જોયો કે મુરઘની રકે :

બીમાંથી હસવાનો આંવાજ નીકળવાનો સખબ થું છે તેના કોઈ ખોડાસો કરી શકતું નથી, તેમ તેમ તે પોતાના ખાવી-દને વધારે બજાદ થઈ હેરાન કરતી હતી કે જ્યાં સુધી તેના ખોડાસો મહે નહીં ત્યાં સુધી તે ખુશી અથવા નચીત થનાર નથી. પણ તેણીને ખમર નહીં હતી કે એ વાતના ખોડાસો થવાથી તે પોતે પોતાની છુપી એમને જાહેરમાં લાવશે અને મોટી શરમીંદગીમાં આવી પોહાયશે. આ વાત જ્યારે બંધી-ખાનાંમાં પોહોચી ત્યારે પેલા હસમુખો દાસત પાંખી ગયા કે એ વાતના શો બેદ છે ; તથી તેણે અમીર ઉપર પેમાંમ કેદવાડ્યો કે તે જો એ બેદના ખોડાસો સાંભળ્યા આડાનો હોય તો તે કેદવાને તઈયાર છે. અમીરે પોતાના હમનસીને દાસતને બંધીખાનાંમાંથી છોડવી મંગાવ્યો, પણ પેદેલાં તો તેણે પોતાના દાસતની બીનાથી વાકેફ થવા માંગ્યું કે તેની ઉપર શું આકૃત છે કે જ્યારે આખી દરબાર ભરાયતી હતી ત્યારે તે ત્યાં નહીં હસ્યો અને બંધીખાનાંમાં હસીને કુલ ઝિરવ્યાં. હસમુખા હમનસીને પોતાની ઉપર વોતેલી સઘતી બીનાં અવસથી તે આખિર સુધી કહી બતાવી, અને પેલા હબમીનાં મક્કવાથી અને તેની સાથની વાતચીત ઉપરથી તેને કેટલું દુઃખ લાગું હતું તે દેવાત પણ તેણે વગર શરમે અમીર આગલ જાહેર કીધો. પછી તે બોલ્યો કે “ આ બેખમર અમીર, તાહારા પોતાના ઘરમાં શું બને છે તેની તુને પોતાને ખમર નથી ! જ્યારે પેલા હબસીએ મહને પરાગંદે કીધો અને તેવા પરાગંદીના વખતમાં જ્યારે હું નહીં હસ્યો ત્યારે તે મહને વગર તેલકીક કરવે બંધીખાને નખાવ્યો. ત્યાં હું શું જોઉં ! રાતને દરમયાન તાહરો માહાવત હાથી ઉપર સવાર થઈ તાહરો ખાનગી એવાન નાચે આવ્યો, અને તાહરો પરદપોરા ચોર-તને તે એવાંનની બારીને રન્તેથી તેણે એક કુલની માફક નીચે ઉતારી હાથીની પીડ ઉપર લીધી. ત્યાર પછી શું થવું જોઈએ તે તું તાહરો મેલે સમજી લે. આ વખતે કદરતી રીતે

હું માહરે પોતાના હાથ લુટી ગયો, અને મહુને હસવું આવ્યું કે એક અમીર નેવાની પરદેપોશ. અને ચોક્કી-પેદેશમાં રહેલી આરત આ મુજબ બદલેલીનાં કાંમો કરે, તો હું નાકેશની આરત કોઈ નીરક્ષાજનું કાંમ કરે તેની શું અભયબી છે. હવે આંખે રીતની તાહરી આગત ગુનેહગાર હોવા છતાં જ્યારે તે વણી જુડાં ફેલ અને નખરાં કરી તાહરી નજદીકમાં તે પહેરે-જગારીની જુડી ચાદર આઢે છે; નરગેસનાં એક ખાવેસ કુબને જોઈ તે પોતાનું મોહો ઢાંકે છે; અને તુને ફરેબ દેવાને પોતાથી બને તેવી તદબીર લગાવે છે, ત્યારે કોણને હસવું આવ્યા વગર રહે વાજું? માટે, આ લગ્ના અમીર, તાહારા મુરગ ઉપર જે મુરગની રકાબીમાંથી હસવાને ગેબી આવજા નીકલ્યો તે એટલાજ માટે છે કે પાપ કોઈ દીવસે છુપુ રહેતું નથી, અને તેથી તે જાહેરમાં આવવાને માટેજ તાહરી આરતે પોતાને હાથે બજાદ થઈ એ વાત જાણવા માંગી.” હા! આ વખતે અમીરની ચશમોમાં ધુસાને આતશ કેવો સજગયો! તેણે ફક્ત ઇનસાફને ખાતર પેદેલાં તો પોતાના દાસતની આરત અને પેલા હબસીને એક આનશની ચેહમાં જીવતાં જીવતાં બાક્ષી નખાવ્યાં, અને પછી પોતાની આરત અને પેલા માહાવતને હાથીનાં પગ તલે કચડીને મારી નખાવ્યાં.

ખુજશને પોપટે કહ્યું કે “જો તે અમીરની આરતે પોતાનો જાંન પોતાને હાથે બરબાદ કીધો. તે જો પોતાની જુડી સચાઈ બતાવાને વાસને એટલી બજાદ થઈ નહીં હતે તો તેનો જાંન કદાચ બચતે, પણ પાપી માણસો હંમેશાં એમજ ખરાં થવાનાં ફાંફાં મારતાં મોહોતનાં ફાંમમાં ફસી પડે છે. વાસતે કદાચ તાહારી ઉપર પણ એવી કોઈ બાબદ આવી પડે તો તુને પાણુ ઘટે છે કે તે અમીરની આરતની માફક તાહરે પાણુ હડી વાઈ પકડવો નહીં.” પોપટના આટલા સખુનો સાંભળી ખુજગને પોતાનાં ખસમની આગજ જવા નીકલી, અને આકૃતિ આ હકીકતગર જમીનને ખુશનુમાં બનાવાને બાહાર નીકલ્યો, એટલે ખુજશતે પાછી પોતાનાં મુકાંમમાં છુપાઈ બેઠી.

રાત તેવીસમી.

જ્યારે નીચા શામનો વખત થયો ત્યારે ખુજરાતે પોતાના બદનને ભાત ભાતનાં સંજુગારથી સજીને પોપટ આગલ આવી અને તેને કેહેવા લાગી કે આને રાતે તો હવે તેને કોઈખી રીતે રજા આપવી જોઈએ, કારણ કે ગયલો. વખત ફરીથી હાથ લાગતો નથી. જ્યારે પોપટ જોયું કે ખુજરાતે આને કંઈ તેની ઉપર બદનામી નથી મુકતી ત્યારે તેણે તેને રજા આપી, અને જણાવ્યું કે હવે તેણીના ખાવોડ મેમુનને પાણુ સફર ગયાને ઘણા દીવસ થઈ ગયા તેથી કદાચ તે હવે જસદીથી પાછો ફરશે માટે કંઈ ઢીલ કરવી નહીં જોઈએ. પણ યાદ રાખ્યું કે ત્યાં જઈને પેલી કામજોયા નામની આરતનાં જેવી ચાલ નહીં ચલાવવો : નહીં તો તે આરતની મુરખાઈથી એક માણસની જોપરીમાંથી પેદા થયલા જીવાને કેટલાંક માણસો મારી નાખ્યાં હતાં તેમ તાહરાથી નહીં બને. આ વાત વણી કંઈ અજાયબ જેવી હશે એવું ખુજરાતેને મનથી લાગું તેથી તેણીએ તે વાત જાણવાની પોપટને આજરજોવાહી કીધી, જેથી પોપટ કેટલીક આનાકાંની બતાવી નીચે મુજબ જાણ્યો.

[દાસતાન ઓગણત્રીસમું.]

બેઠ બરેલી જોપરી.

તખરસતાનનાં મુલકમાં એક મોટી દાક્ષત ધરાવનાર સોદાગર રહેતો હતો. આ સોદાગરની માહાતાબને ચેહરેની એક બેટી હતી, જે તેણીની જીવાંનીનાં બાહારમાં આપયાથી એટલીતો ચેહરેનમુન દખાતી હતી કે પરસતાનની પરી તેણીના ચેહરા જોઈ શરમમાં પોતાનું શીર નીચું નાંખતી હતી. આ વખતે એક દીવસ પેલા સોદાગર કંઈ કાંમને વાસતે જંગલ તરફ ગયો, જ્યાં રસતામાં તેણે એક માણસનાં માથાંની જોપરી પડેલી જોઈ. તેને આ જોપરીથી નેટલી અજાણ્યો નહીં

સાગી તેટલી તે ઝોપરી ઉપરના એક લેખથી લાગી. તે ઝોપરી ઉપર તેણે એમ વાંચ્યું કે “જીવતાં જીવત તે હંસી માણસને મારવાનો સખખ થઈ પડે અને મુવા પછી પણ હંસી માણસને મારવાનો સખખ થઈ પડે” આ લેખ જોઈ પેલી સોદાગર વીચારમાં જ પડ્યો. તે ત્યાં ઉભો રહી દરીયાકાંઠા કરવા લાગો કે જીવતાં જીવત તો એણે કદાચ હંસી માણસનું ખુન રેડ્યું હોય, પણ મુવા પછી હવે એ શી રીતે બીજા હંસી માણસને મારી શકશે? પણ જો કદાચ એમ બનવાનું હોય તો “માહરે તેનો અટકાવ કરવો જોઈએ,” એવા વીચારથી તે સોદાગર પેલી ઝોપરી લઈ અરથે રસતેથી પાછો પોતાને ઘર આવ્યો, અને પોતાનાં ખીદમતગારને બોલાવીને તેને પેલી ઝોપરીને પીસી તેનો ઘણોજ ખારીક ભુકો કરવા ફરમાવ્યું. આ ભુકો તેણે ઘણીજ માવજતથી એક હુકાનાં ડબ્બામાં બંધ કરી તે ડબ્બા એક સંકુકમાં એવી રીતે મુક્યો કે તે એકાએક કોઈનાં હાથમાં જાય નહીં. પણ તેણે એમ નહીં જાણ્યું કે તકલીફના તીર કોઈની રીતની ઢાલથી અટકી શકતો નથી અને જોદાએ જે નમયું હોય તે બન્યા વગર રહેતું નથી. તે પાછો પોતાના કામસર બાહાર ગયો અને કેટલાંક વરસ સુધી પાછો ફર્યો નહીં. તેની આ ગેરહાજરીનાં દરમયાનમાં એક દીવસ પેલી છોકરીએ પેની સંકુકમાંથી પેચો ડબ્બો બાહાર કાઢીચો અને તેને હુડગને ઠકણિ કામમાં લઈતેથી તે હુકો પીવા બેઠો. એનેશક એવો બન્યો કે જેમ મેરીને પેટ વગર બાપે કરાઈયે પેલા થયો હતો તેમ આ હુકાની અસરથી પેલી છોકરી પણ વગર ખાવાઈ હોવેદાગ થઈ. નવ માસ પુગ થયા પછી તેણીએ એક ખુમસુરત બેઠાને જનમ આપ્યો. આ છોકરો જેમ જેમ ઉમરે વધતો ગયો તેમ તેમ બીજા માણસોના કરતાં વધારે દુગીયારી અને અકલ્પ બતાવા લાગ્યો, અને બધાં બીમાંથીજ તે અદબ આદાબથી એવી ગીને ચાલવા લાગ્યો કે તેનાં જેવાં નેક ખમવતનાં માણસો ઘણા પોતાંજ હશે તેવું નામ

“અમનુલ-ગેમ” કરીને રાખવામાં આવ્યું. જ્યારે પેલા સો-
દાગર પોતાની મુસાફરીથી પાછો ફર્યો ત્યારે તે પોતાના ઘરમાં
આવીને જાય છે તો તેના કુટુંબ સાથે એક નાનુવાન છોકરો
રહે છે. તેણે જ્યારે પુછ્યું કે આ અદબ આદાબ ભરેલો બેગાંના
છોકરો કોણ છે, ત્યારે પેલી છોકરીએ પેલા હુકાની તાસીરમાં
અવલથી આખર સુધી જે બન્યું તે કહી સંભળાવ્યું. આ
ઉપરથી તે સોદાગરે જોયું લીધું કે જોદાએ જે નેમલું હોય તેના
અટકાવ કરવાને ગમે તેટલા ફાંફાં મારવા ફાકટ છે ; તે બનયા
વગર રહેતું નથી ; અને જોદા માલમ આ છોકરો આવો અ-
કલમંદ હોવા છતાં હજીમી હંસી માણુસોના જન લેવાના
સખખ કેમ થઈ પડશે તે કહી શકાતું નથી. આએ વાતને
કેટલાએક દીનસ ગુજરી જવા બાદ એક દીવસે તખરસતાંનની
અંદર કેટલાક અવેરીઓ જવાહેર વેચવા આવયા, જેઓની પાસેથી
પેલા સોદાગરે કેટલાંક જવાહેરો ખરીદ કીધાં. પણ આ જવાહેર
પોતાને ઘેર લઈને જ્યારે તેણે અમનુલ ગેમને બતાવ્યા ત્યારે તે
છોકરો આ “દશ ખાઈને દરવાજા બગલે મારેલા” સોદાગરને ઠપકો
આપવા લાગો. તે જોય્યો કે આ મઘ્યાં જવાહેરો જોતાં છે. પેલા
સોદાગરને આ અમનુલ-ગેમની ઉપર એટલો તો ઈતખાર હતો કે
તે એમ સમજ્યો હતો કે તે જે જાણે છે તે જેમી આવજ છે.
તેથી તે આ જુનાં છોકરાને સાથે લઈને પેલા અવેરીઓ પાસે
પાછો ગયો, અને ત્યાં જઈને તે છોકરાને આગલ કરી પેલાં
જવાહેરો પાછાં રજુ કીધાં. અમનુલ-ગેમે પેલા સોદાગરને
કેટલાક સવાબ એવા તો સખખ કીધા કે તેઓ લા જવામ થઈ
ગયા, અને અમનુલ-ગેમની નાદાન ઉમર પણ જુનુરગ અઝકલ
ઉપર આફરીન કરવા લાગા. તેઓ હવે પેલા તખરસતાંનનાં
સોદાગરને આજેજ કરવા લાગા કે આ છોકરાને તે વેચાતો
આપે • આવા એક છોકરાથી જુદા પડવાની તે સોદાગરની

• પૂર્વ તમીનાં દેશો અને ગમ્મો મુજબ અસતના વખતમાં
માણુસો વેચવાની કાંઈ પણ છીત નહીં હતી — સુધારનાર.

ખીલકુલ મરણ નહીં હતી, લેકીન આ શહેરમાં લોકો અમ-
 નુલ-ગેમને બાપ વગરના બેટા કેહતાં હતાં તેથી તે છોકરો
 એટલો તો કટાક્ષી ગયો હતો કે તેણે પેલા અવેરીઓની સાથે
 જવાને બહુદ થઈ હું લીધી. પેલા સોદાગરે લાચાર થઈ તેને
 જવા દીધો. હવે જ્યારે પેલા અવેરીઓ અમનુલ-ગેમને
 પોતાના શહેરમાં લાવ્યા, ત્યારે તે શહેરમાં એક પાદશાહી
 ગીબત બાહાર પડી. આ શહેરનાં પાદશાહને ચાલીસ આંગે
 હતી, અને તેમાં કાંમજેયા નાંમની એક આરત તેઓ ઉપર
 સરદારી ચલાવતી હતી. આ આરતની ઉપર પાદશાહને એટલું
 તો એકીન હતું કે હરેક વાતમાં તે તેણીની મસજન લેતો હતો.
 એક દીવસે એણે બનચુ કે એક માછીમાર પોતાની જાવમાં
 કંઈ ફરમાયુ માહી આવી તેથી તે પાદશાહને એનાએત ફર-
 વાના વીચારથી પાદશાહ આગલ લાવ્યો. આ વખતે કામજેયા
 ત્યાં હાજર હતી તેથી તેણીએ આ માછીને જોઈને મો
 દોડું ફરવયું અને પોતાના આંગ ઉપર છુરજો નાંખી પરદેવા
 થઈ. પાદશાહે જ્યારે તેણીને એમ કરવાનું કારણ પૂછ્યું,
 ત્યારે તેણીએ જવાબ દીધો કે “એ માહી મોટી અને જવતી
 છે અને કદાચ એમાં કાંઈ નર હોય તો તેથી હું બીકું
 કે રખે તે માહડું મોહાડું ને.” તેણીના આ મધુનો સાં-
 લવી પેલી માછી બહુજ સમજા લાગી, જેથી કામજેયા પુ-
 રસાથી ગોયા ગજબ ભરેલી થઈ પડી અને પાદશાહ પાસે તેણે
 કારણ જાણવાને બહુદ થયા વાગી. આ બેદનો ખાવાનો કરવાને
 પાદશાહ પેને લાચાર હતો તેથી તે ફીકરમંદ થયા, અને પે-
 તાનાં કદિગનાં દાનાવ દુકીમને ખોવાવી નેના ખાખરી આપ્યા ;
 મગર કાંઈ તેના ખાખરી કઈ રાકેલા નહીં. એમ કરનાં

અમનુલ-જેમ આવીને દરબારમાં હાજર થયો, અને પાદશાહનાં સવાલના જવાબ ઘણાજ આદાબથી દેવા લાગ્યો, જે જોઈ પાદશાહ નેહાએત ખુશ થઈ ગયો. તેને જ્યારે પેલી માહીને હસવાનું કારણ પુછવામાં આવ્યું ત્યારે તેણે તે માહીને પોતાની પાસે મંગાવી, અને તેને પુછ્યું કે તેને હસવાનું કારણ શું છે? માહીએ જવાબ દીધો કે “બદ-દખ્તર (પીઠના પર્વત જે ખુશકીની ખખરને દરીયામાં પોંદોઆડે છે) તેણે ખખર આપી કે આએ શહેરનાં પાદશાહ પાસે ચાલીસ આરતો છે, જે દરેક આરત પોતાની સાથે એકક દાહડી-મુછ વગરના છોકરા આરતનાં લેખાસમાં રાખે છે, અને જ્યારે પાદશાહ તેઓ આગલ નથી જતો ત્યારે તેઓ આ છોકરાઓ સાથે પોતાનો વખત એશ અશરતમાં ગુજારે છે; પણ કામજોયા, જે સરવેની ઉપર સરદારી ભોગવે છે, તે સરવે આરતોમાં વધારે સહેવત ધરાવા છતાં પાદશાહ આગલ વધારે પાકી અને પહરેજગારીનો દાવો કરે છે. હવે જ્યારે તે દખાવ મે માહારી નજરે જોયો, કે મહને જોઈને કામજોયાએ પોતાનાં આંગ ઉપર ઘુરખો નાંખ્યો, ત્યારે હુ હમી.” આ વાત અમનુલ-જેમે પાદશાહના કાંન માં ગુપ્ત રીતે કહી સંભળાવી, જેથી તેણે તુરતજ પેલી સઘડી આરતોને મારી નાંખવાનો હુકમ કીધો; પણ અમનુલે તેને મના કીધો કે હુમેશાં ઈતસાફતી રાહે તપાસ કરયા વગર કોઈને સજા કરવી પાદશાહનાં નાંમને સાફ લગાડનારી વાત નથી, માટે એ વાતની તેહકીક કરવી જોઈએ. તપાસ કરતાં તો પેલી સરવે આરતોનાં એવાંનમાંથી ઉપર કહેયો તેવો આરતનાં લેખા સમાં એકકો જુવાંન ભગાયલો મળી આવ્યો. આ ઉપરથી તે ચાલીસ આરતો અને તેઓના ચાલીસ જુવાંન મરદોને બેજન કરવામાં આવ્યાં, જેથી પેલી જોખરીનો લેખ ખરો પડ્યો.

“વાસતે, અરે ખુબશને, તુંખો જ્યારે તાહરા ધારને ઘર જાય ત્યારે જુલું બોતવાથી પહરેજ રહેજે અને હુમેશાં સા-

ચીજ વાતને એખતીયાર કરવે. કારણ કે જુઠાઈ ઘણાવાર ટકી શકતી નથી, અને જ્યારે તે બાહાર પડે છે ત્યારે વગર વાચાનાં જનવરોથી પણ બાહાર પડે છે.” એટલું કહી પોપટે ખુજરાતેને તેણીને કાંમે જવા ફરમાવયું, પણ રાતતો તમામ આખર થઈ ચુકી હતી એટલે તે પાછી પોતાને ઠંકણિ બેઠી.

રાત ચોવીસમી.

આફતાબ જસારે આસમાન અને જમીનની કીનારી નીચે ગુલ થયો, ચરંદાં અને પરંદાં જાનવરો સરવે પોતપોતાન દોવસની થાક ઉતારવાને પોતાની જગાએ ગયાં, આ જમીનનાં તકતા ઉપર રાતની સીંહા રંગની ચાદર પંથરાઈ, અને શહેરના રસતાઓ જ્યારે સુમસાંમ ખતી ગયા, ત્યારે ખુજરાતે પોપટ આગસ જઈ કેહેવા લાગી કે “એ દાનાઈ ભરેલા દોસ્ત, મેં એવું સાંભલ્યું છે કે આગલા વખતમાં પાદશાહ ખુશ પરવેજનાં લશકરમાં બેહેરાંમ ચોખીન નામના એક પહેલવાન હતો તેને પાદશાહ પોને ઘણું માન આપતો હતો. એક દીવસે એવું ખતયુ કે પાદશાહને એખસો બેઠેલો જઈ બેહેરાંમનાં કાઈ દુશમને તેની આગસ બેહેરાંમની ગીબત કીધી. તે બાલ્યો કે બેહેરાંમનાં એક ચાકરે ચોરી કીધી તેથી તેના ધનસાફ પાદશાહ પાસે કરાવાને બદલે તેણે પોતેજ કીધો, અને તેણે પોતાનાં ચાકરને માર મરાવ્યો. આ વાત ઉપર પાદશાહ નાખુશ થયો, અને બીજે દીવસે જ્યારે બેહેરાંમ તેની ખીદમતમાં આવ્યો ત્યારે પાદશાહે તેને એક મેયાન અને, બે નાગી તણ પાર આપી ફરમાવયું કે—આ બેઉ તણનારોને એક મેયાનમાં દાખલ કર. બેહેરાંમે જાણાવયું કે—પાદશાહ સલામત, એમ ખતવુંજ મુશકીલ છે. અને તેમજ એક નાનવાન માણસ બે ઘણીઓની હાકમાઈ તથા પણ કેમ રહી શકે? તોપણ, આ પોપટ, મહને બે દોકમને તાબે થવું પડે છે, જે વાત મુશકેવ

થઈ પડે છે." પોપટે પ્રુછ્યુ કે તે કયા બે હોકમ ? ખુજશને
 બોલી કે " મોહોબત અને અઝઝલ એ બેનાં હુકમમાં મહને
 રહેલું પડે છે. જ્યારે મોહોબત મહને માહારા દીલદારની આ-
 ગય જવાને રબ આપે છે, ત્યારે અઝઝલ મહને તેમ કરવાથી
 અટકવાની ફરજ પાડે છે." પોપટે તેના બોલાસો કીધા કે
 " જ્યાં સુધી મોહોબતના પાદશાહે પોતાના ચેહરો નથી દખાડયા
 ત્યાં સુધીજ ફક્ત અઝઝલનો હોકમ ચાલી શકે છે. પણ મો
 હોબતનો પાદશાહી ચતાં વાર માણસની અઝઝલ ગુમ થઈ જાય છે.
 તું જો અઝઝલ તરફ જોશે તો મોહોબતની ચાકરી હરગેજ
 તાહારીથી કદી બનવાની નથી; અને તાહારી ઉમેદ જ છે તે
 જો તુને બર લાવવી હોય તો મોહોબત જેમ ફરમાવે તેમ કર.
 વક્ષી આદમજીત જ્યાં સુધી તેનાં બદનમાં લોહી દાડે છે ત્યાં
 સુધી ઉમેદ અને આશાતો રાખે છે : આશા વગરનું આદમ
 હોતુ નથી. તેથી જ્યાં સુધી આપણામાં જીવ છે ત્યાં સુધી
 નાઉમેદ કદી થવું જોઈએ નહીં. પણ હું ધારું છું કે પેલા
 ધીરજવાંત દેહકાંનીની માફક તું હમાણું જે કુઃખ સોસે છે તેના
 બદલો તુને પાછલથી કદાચ મળશે " ખુજશતેએ પ્રુછ્યું કે
 તે દેહકાંની ઉપર શું કુઃખ પડ્યું હતું અને તેના બદલો તેને
 શું મળ્યો હતો ? પોપટે કહ્યું કે સાંભલ

[દાસતાન ષીસમુ]

ધીરજવાંત દેહકાંની. •

તેહમીનના કબીલામાં બશીર નામે એક ખુબ તબેહના
 જુવાન હતો. તે સરવે વાતે વખાણાયલો હતો, લેકીન તેનું
 દીલ તેજ કબીલામાં જુન્દા નામે એક પરણેલી છોકરી હતી
 તેની ઉપર લાગેલું હતું. જેમ જેમ વખત ગયો તેમ તેમ

• આ વાતનો પાછલો ભાગ અસમ લખાણમાં ચોક્કસ દેવતી
 બાહાર ગયેલા દોવાથી તેને તદ્દન ફગવી નાખવાની ફરજ પડી છે
 સુધારનાર.

બસુરત હતી તેને મોકલી કે તે જઈને જુદાને સહમજનીને
ગણ કરે, કારણ કે યુધ્ધે તેને ઘણો માર માર્યો છે. આ ઇ-
કરી પોતાની માયનાં ફરમાવવાથી પેલા દહકાંની આગત આ-
વી. તેની છાતી ઉપર એક માતીના હાર લટકતો હતો. નેન
નેતાં વાર પેલા દહકાંની—જે કે ગમે એટલા મારથી અધમુતો
થયો હતો તોખી—પોતાનું કુખ જુડી જઈ ટટાર થઈ બેઠો.
તેને નેઈ જુદાની બેઠેનું ચોંકી, પણ તે દહકાંની ધીર-
જથી તેને પાસે બેસાડી કેહેવા લાગો કે “ તાહરી બેઠેન ને
હમનાં બરીરની સાથે મજાહ મારતી હશે, તેણીની ખાતર
આજે હું આજે ફેરે પોંદાયયો છઉં, મગર તું ને તેની
આખર પેયારી ગણી હોય તો આ તાહરી છાતી ઉપર
ને બેમુતો માતીના હાર છે તેટલો તું મહુને આપ કે હું
માહારી ગરીબીમાંથી છુટો થાઉં અને તાહરાં કબીલાનીબી
આખર રહે. યુધ્ધના મારથી મહુને ને કુખ થાય છે તે તો
માહારો બોદાજ નાંજી. પણ આટલો હાર તે સથલું કુખ વી-
સરાવી નાખશે.” તેણે એવી તો સફાઈદાર રીતે પેલી બેકરી-
ને પમરાવી કે તે પેલા હાર ખુશીથી આપી તેને તે વાત પુ-
ખીજ રાખવાને આજેછ કરી તથાથી ચાલી ગઈ. બામદાને
વખત થવા આવ્યો હતો તેથી તે દહકાંની પેલા ઉતારા આ-
ગત આવ્યો અને જુદા પાછી પોતાને ઘર ગઈ. પણ પેલા
હાર એટલો તો કીમતી હતો કે તે વેચવાથી તેની કીમત
એટલી આવી કે તે ગરીબ દહકાંનીએ પેલાના જનમમાં
રસીધી ગરીબાનું કુખ લીકું નહીં.

પોપો ખુશાનેને કહ્યું કે “તેથી ને તું પણ પેલાં
કુખ ખમે છે તો પાછવથી કંઈ મુખ નેવાની દેશ.” હમ્દાં
ફરતને એ ધોડો છે કે :—

‘કુખ પછી મુખ રખીએ, મુખ પછી કુખ નેવ,
દીન મેવે રાખી પદે, રાત પછી દીન દોવ.’

“વાસને નાઉમેદ હરજેન નહીં થવું જોઈએ, અને નાસી-પાસ અને લાઈલાજ થઈ તેથી કંઈ આકું કાંમ કરવાથી પડુરેજ રેહવું જોઈએ.” આટલા સખુને સાંમત્રી ખુજશતે આગલ શું વધે!—આફતામે પોતાના સુનેરી કીરણો આ પરથવીના ગોલા ઉપર પાંચરા દીધાં હતાં, અને ઉચોગી લોકોના સોદાર બકાર એ ઘડી આગમયને સંમત્રાતો હતો, તેથી તેનું જવું જોડ વાર ફરીથી દીક્ષમાં પડ્યું.

રાત પચીસમી.

જ્યારે યેશુમાર સૈતારાથી ભરપુર આદરથી આસમાની છતર ભરાઈ ગયું, શેફરનાં તમામ લોકો પોતપોતાના ઘઘા રોજગારથી ફગાત થઈ કુગસદ મેલવી પોતપોતાને કાંમે લાગ્યાં, શેફરની આસપાસ ચુપકીદી ફેલાઈ ગઈ, અને શીફા રાતનો વખત થયો, ત્યારે ખુજશને ગમ ભરેલા દીદા અને આંજી ભરી આંખે પોપટ આગલ આવી, જે જોઈ પોપટ હસી પડ્યો. ખુજશતે અજબબ થઈ કે “જ્યારે હું માહારા ગમમાં ગીરફતાર થઈ ગની આગમ નવચાર આંજી ભરેતો આંખે આ તી છુ ત્યારે એ હસે છે તેનું કારણ શું હશે.” તેણીએ પોપટને બજીદ થઈ તેને હસાવું કારણ પૂછ્યું? જેથી પોપટે જવાબ દીધો કે તેના એક કહોમ દાસ તેનો આગલ આવ્યો હતો તેણે એક પોપટ અને મેનાતો વાન કહી હતી, તે વાત પાછો યાદ આવ્યાથી તેને હસવું આવ્યું. ખુજશનેએ જોઈ કે તે વાત જોરી તે શું છે કે તે પાછો યાદ આવવાથી એને હસવું આવ્યું, તેથી તે વાન તેણીએ બાણવા માંગી. પોપટ બોલ્યો કે “જો તું વારંવાર પોતેજ વાન સાંમત્રવાની હોંમમાં તારા પોતાના કાંમતી દીક્ષ કરેછે, અને પછી મહુને બદનામ કરેછે; પણ સાંમત્ર.”

[ઇમતાન એકત્રીમયું.]

પોપટ અને મેના વચ્ચે ગોક્તગો.

ઈરાંન અને ચીનની વચ્ચેની સરહદ ઉપર આગસ્ટા નાનાંમાં જમાસપ નામે એક પાદશાહ રહેતો હતો, જે પોતાના રાજપાટ અને મુખ્ય લશ્કરમાં સરવેધી કીમતી એક પોપટ રાખતો હતો. આ પોપટ ઘણો બોલકનો અને દાનાઈનાં કર હતો. એક દીવસે જમાસપે તેને પુછ્યું કે તે પંખેડ હોવાથી તેણે ઘણાક શહેરો જાણે હશે અને ઘણાક પાદશાહનાં મહેલ, જનાનખાનાં, અને જરૂખાઓ જાણે હશે, માટે તેમાં કોઈ પાદશાહને ઘેર એવો કોઈ છોકરી કે આરત છે કે ને તેનાં જોડાને લાયકની હોય? પોપટે નમનતાઈથી જવાબ દીધો કે અહીંયાંથી કેટલીક મંજલ ઉપર સાંમ શહેર આવેલું છે, તે પાદશાહને એક બેટી છે તે આલમચત્રણે પહોંચેલા અને ખુબ સુરતીમાં આકાશમાં અને માહાતાબની મીસાલે છે. જમાસપે પુછ્યું કે તેને તે છોકરીનો ખમર ક્યાંથી મળી? ત્યારે પોપટે જવાબ દીધો કે “આગસ્ટ હું અને એક મેના બચપણમાં એક મુકામ ઉપર સાથે ઘાહાડા ગુજરતાં હતાં, અને જંગલમાંથી અમારો ખોરાક અમો મેવવનાં હતાં; પણ નસીબના ચકર તલે આવ્યાથી અમો બેડ એક પારશીને હાથ સપડાયાં જેથી તેણે તે મેનાને તે છોકરીને વેચી, તે ઉપરથી હું તેની ખુબસુરતીની તારીફ કરું છું. તે છોકરાને તાહરી દરગાહમાં આવવાને નસીમવાન થાય તો તુને તાહારી મોરાદ હાંસલ કરવાને જેમ બની આવે, તેમજ માહારી પણ કેટલોક ગમગીની દુર થાય.” જમાસપે પુછ્યું કે આવા પાદશાહી દબદબામાં તેને રાખવા છતાં તે એટલો ગમગીન છે, અને તે છોકરીનાં આવ્યાથી તેની ગમી શી રીતે દુર ચઈ શકશે? જે ઉપરથી પોપટે જવાબ દીધો કે “જે દાસ્તની સાથે બચગીમાં વખત ગુજરેલો તે દાસ્તને એકવાર છુદો પડે તો તે શું થોડો ગમીની વાત છે? અને ને તે છોકરી તાહારી સાથે રહેલી કરી તાહારા મહેલમાં આવી

રેહ, અને તેથી તે પોતાની મેનના પાણુ સાથે લાવે, અને
અમે બેઠ પાછાં સાથે મેંત્રીએ તો તે શું ચોડી છુ
રાખખતીની વાન છે? પોપટના આંખે સખુનાથી જામા
સપની ખાહેસ અને ખાત્રીની થઈ તેથી તેણે કેટલાક
એવચીઆને તૈયાર કરીને તેઓને કેટલાક તોફા હદીઆ આ
પીને શાંમનાં મુતક વરફ પેલાં કાંમને સારૂ રવાને કીધા. તે
પાદશાહ મોટી ખુશીથી પોતાની બેટીની જામાસપની
સાથે શાદી કરી આપવાને કબુલ થયો; કારણ કે તે છોકરી
પણ હવે ઉમરની થયણી હતી અને તે એવી કોઈ તકની ઘણી
હતિજારીથી રાહ જોતો હતો. તેણે કેટલાક હદીઆ આપીને
તે છોકરીને પેલા એવચીઆ સાથે મોકલી આપી, પણ આ
છોકરીના સરવેથી કીમતી હદીઆ પેલી મેના હતી તે સાથે
દેવાને તે મુકી હતી. જામાસપના નેક જ્યારે પેલી છોકરી
સાથે થયા, અને તેણે જ્યારે તે છોકરીનાં રોશન દીદાર નજરે
નજર નેયા, ત્યારે તે પેલા પોપટની ઉપર ઘણેજ ખુશી થઈ
ગયો કે તેના કહવાથી તેને એક આવું જાહેર હાથ લાગું.
તે પોપટની ઉપર હવે વધારે પયારથી જોતો હતો, નેથી પો
પટે એક દીવસે તેને અરજ કીધી કે “ પાદશાહ પોતે પોતા
ની મોરાદને પાંમચો તો મહને પણ હવે વધારે વખત ગમગીન
મો રાખ અને પેથી મેનાં જે તેની મોહોરદાર સાથે લાવી છે તેને
માહારા પીંજરામાં માહારી સાથેજ રેહવા દે કે અમે પણ
અમારી આગવી દેસતીને પાછી તાલ કરીએ.” પાદશાહ
જામાસપને અને તેની રાણીને આ બાબદમાં કસી રીતની અડ
ચણ નહીં હતી તેથી તેઓને એકજ પીંજરામાં રાખવામાં
આવ્યાં. કેટલાક દીવસ નીકલી ગયા ને એક વખતે જામાસપ
અને તેની રાણી પેલાં પીંજરાની નજદીકે બેઠેલાં હતાં તેવામાં
તેઓ સાંભળે તેમ પોપટ મરદની તારીફ અને આરતની એબ
ખતાવા લાગે, અને મેનાં આરતની તારીફ કરી મરદની એબ
ખતાવા લાગી. જ્યારે પોપટે મેના પાસ તેના દાખલો ખાં
ગયો ત્યારે મેના બોલી કે —

[દાસતાન બન્ટીસમું.]

મેા ખ તાર અને મે મુન.

ઢોલક શહેરમાં એક દાસતાન સોદાગર રહેતો હતો. તેને મોખતાર કરીને એક ખેટો હતો. આ છોકરો એવો તો એબલીશનાં કાંમે કરનાર હતો કે ગોપા તે ખરેખરી સેતાન ની સુરતે આદમ જાતમાં પેદા થયો હતો. તેના બાપે તેની શાદી એક ખીબ્ત શહેરનાં સોદાગરની મેમુન નામની છોકરી સાથે કરી આપી. હવે આ છોકરી જ્યારે તે નાપાકની પાસે પોતાની ઉમેદનુ મધ આખવાને આવી, ત્યારે તે હરિમનની ખસલતના છોકરાએ તે છોકરીને કુસલાવી શહેરથી બહાર ઘોડેકે દુર લઈ જઈ તેણીના આંગ ઉપરથી સઘણું જરીયાન કાઢાડી લઈ તેણીને એક પડત પડેલા કુવામાં નાખી દીધી. નસીબ સંજોગે આ છોકરીને કુવામાં નાખી તે વખતે એક મરદ ત્યાં ખેમાલુમ ઉભો હતો તેની નજર પડવાથી તેણે તે ખીચારીને બહાર કાઢી. ગમ અને દરદ ભરેલી હાલને આ છોકરી પોતાનાં બાપને ઘર ગઈ, અને ત્યાં જઈ તે પોતાનાં માબાપને કેહવા લાગી કે “હું” અને માહરો ખાવીંદ અહીંયાં આવતાં હતાં, ઐટલામાં રસતામાં ચોરોએ અમોને મારીને માહરૂ જવાહેર તથા કપડાં કાઢાડી લીધાં, મહને એક કુવામાં નાખી, અને માહાગા ખાવીંદને પકડી લઈ ગયા; પણ હું નથી જાણતી કે તેના શા હાલ થયા. પરવરદગાર કરે ને તે સલામત હોય.” એક બાબુએ મેમુને પોતાની અને પોતાનાં બદમાશ ખાવીંદની આખરને ખાતર આ તદબીર સોધી કાઢી, પણ ખીબ્ત બાબુએ તેણીને ખાવીંદ પેલાં જવાહેર અને સણુગારને યોધજ દીવસમાં લુગાર અને તેવાજ ખીબ્ત છંદમાં પાયામાલ કરી પાછો ફરી હાલતમાં આવી પુજો. આજે હાલતમાં તે એક દીવસે પોતાના સમસના ગાંધમાં આવી લાગો, અને ત્યાં કબરસ્તાંનની નજરીકમાં પોતાના વાસો કીધો. એતેશક એવો બનયો કે એક દીવસે તેની આરત આનં

કમરસ્તાંન આગત્તુ છયારત કરવાને સારુ આવી, તેણીએ પોતાના ખાવીંદને આલખ્યો. આ બેહુયા તો આજ સુધી અમજ સહમજતો હતો કે તેણે તેની આરતને કુવામાં નાંખી હતી તેથી તે મરી ગઈ હતી, પણ જ્યારે અહીંયાં તેણે એક મીઝને ચારે ચશમ મૂકી ગયાં ત્યારે તેનો અજયમીનો પાર રહ્યો નહીં. તે પસેમાન થઈ માફ માંગવા લાગો, જેથી તેની આજેછ ઉપર બોલાં દીવની મેમુનને દયા આવી, અને તે તેને પોતાના ખાપને ઘર લઈ ગઈ. તેણીએ પોતાના ખાપને પાછી આગવીજ વાનનો યાદ આપી જણાવ્યું કે તે ચોરોનાં દોષામાંથી તદમોરથી નાહાસી આવ્યો છે. આ ઉપરથી તેણે દયા આવી, જેથી તેણે પોતાની બેટીને નવેસરથી ખીજું જરીયાંન અને કેઠવેક હુદોશ આપી તેણીના ખાવીંદ સાથે સાસરે વીદાય કીધી. રસ્તામાં ચાલતાં તેણે જ્યારે પેવાજ કુવા આગત્તુ આવો લાગ્યાં ત્યારે તે નાપાકને પોતાનું આગત્તુ જખુન કાંમ યાદ આવ્યું, પણ તેના પરતાવો કરવાને બદલે આ વખતે તેણે તે મજખુનાઈથી ફરીથી પાર ઉનારવાનો ઠરાવ કીધો, કારણકે તેણે જોયું કે હવે એ છવરી રેહશે તો તેને પોતાને જનજનમાં લાવી મુકશે. તેથી તેણે તે બીચારી કમન સીબ આરતનાં આંગ ઉપરથી ફરીથી જરીયાંન ઉનારી તેણીને છવરી કુવામાં નાખવાને બદલે આ વખતે જમેક કાંને કુવામાં નાંખી !

મેનાંએ પોપટને કહ્યું કે “ જો કે મરદો આજે રીતનાં ખુની અને એમુરવત હોય છે, તોપણ તાહરી પાસે જો કંઈ આરતનો એવો દાખવો હોય કે જેમાં આરત કોઈ માહુ જખુન કામ કરવામાં સરીખત થઈ હોય, અને જેથી તેણે પોતાના ખાવીંદ ઉપર કોઈ એવી રીતનો ચાવ ચવાવી હોય તો બનાવ.” આ ઉપરથી પોપટે પોતાની તકરારનાં બચાવમાં એક વાત કહી.

હતો તે કહી સંભળાવયો. આજે વાતની ખાતરી કરવા માટે પેલા ચોરે જણાવ્યું કે જો તે નાખ બેહેનદનાં ખીછાંના અથવા ઘરમાંથી મવે તો બેહેનદને તકસીરવાર કરાવવો, પણ પેલા બેગાના મરદનાં મુરદનાં મોહોડામાંથી મવે તો બેહેનદને ઘટતો ઇનમાફ આપવા તેની બેવફા ચોરતને સજ્જ કરવી. આજે વાત હાકમને વાજખી અને દરમન લાગવાથી તેણે જુસનેજો કગવી તો નાખ પેલા મુરદનાં મોહોડામાંથી મક્કી આવ્યું, જેથી હાકમ આજે અનયમ વાતથી હેરાન રહ્યો. જોઆજે પેલી ચોરતની તરફથી ગોવાહી આપી હતી તેઓ સરવે શરમીદા થયાં, અને—

હમનાજને શું સજ્જ થઈ તે વીણના એક સખુનમી નહોં બોલયો તેટલાં મેમુન સોદાગરનાં પોપટને માત્રમ પડ્યું કે ખુજરાતેના મીજાજ કોણે નથી ખુજરાતે સમજ્યું કે “આજે વાત પોપટે તદખીરથી માહરી ઉપર નેડી કાઢાડી છે,” અને તેથી તેણે ચાહ્યું કે તેજ વખતે પોપટનાં પેની મેનાનાં જેવા હાથ તેણે આજે પચીસ દીવસની વાત ઉપર કીડા હતા તેવા કરે, લેકીન પોપટ એવો તો અકકનમદ અને દાનેશ હતો કે તેણે પોતાની ઉપરની આફત તુરતજ ફેંચી નાંખી. તે બોલયો કે “ખુજરાતે, તમામ ખતક કંઈ એક તમેની હોતી નથી, અને આદમીઓમી કંઈ એકજ ખાસના હોતાં નથી. જો કે હમ તાજે પોતાનાં ખાતરી સાથે બેવફાઈ કીવી તેથી કંઈ તેણે અવધ વફાદારી નહીં ખતારી હશે એમ નથી. તોપણ તેણીનાં ધાર સાથે તેણીએ જે આન અવારી તેજ મુજબ જો તાડગામાં તાડગા ચાર તરફની મોહોડામત હોય તો ઉડ, અને જઈને તાડગા મોરાદને ખગ લાવ” આ વાતથી ખુજરાતેએ પોતાનો ફેદર નરમ પાડ્યો, અને ઉડીને ચાહ્યું કે મેતામ પોતાના ચાગને ઘર કુચ કરે, લેકીન રોગન રોજ ને કરપીશ અને કાનાં કામ કરનારાઓને દુશ્મન છે, તેના અવ કાંઈ નીકળયો, અને ખુજરાતેનું જુલુ દીલમાં “—”

રાત છવીસમી.

મેમુન સોદાગરને સોદાગરીનાં પેશા માટે મુગાફરીએ ગીયાને પચીસ દીવસ થઈ ગયા, અને આજે છવીસમી રાત આહુ થઈ. આફતાબે પોતાની સુનેરી થાલ આથમાણ તરફના દરીયાવની નીચે ફુખાવી દીધી, અને આજે જમીનના તકતા ઉપર સીડા અંધારૂં થયું, યાને જયારે રાતનો વખત થયો, તયારે ખુન્શતે આવીને પોપટને કહેવા લાગી કે “જેમ એક મોહોતાજમંદ ભીખારી ભીખ માંગવા આવે તેમ હું દર રોજ માફરી મોહોતાજને માટે તાફરી આગલ ભીખ માંગવા આવું છું, લેકીન તુને કશી વાતનો અદશેા નથી.” આ હંમેશા મુજબના ખુન્શતેનાં તાનાંજની ભરેલા સખુનો સાંભલી પોપટે જવાબ દીધો કે “દાનાવ લોકો કહી ગયા છે કે અગર તું જે ખિદમત કરે તો તે સક્ષની કરને કે જે ખુનીયાદીનો ખાવીદ ખુનીયાદ હોય. આટલી ખધી દાના ઇતી વાતો સાંભલવા છતાં તુ માફરી ખિદમતની કદર પીછાનતી નથી તો શું થયું, પણ હું તો તાફરો ફરમાખગદાર છઉં એટલે મહને તો તાફરી ખિદમત વફાદરીથી ખજાવવીજ નોઇએ. હું એક કમીનો મુરગ જનવર છઉં અને હું જે વાત કહું છઉં તે તાફરી ભલાઈમાં છે, મજર તે વાતો સાંભલી તું તાફારૂં દીલ સુસત રાખે છે. તું જે કે અફક્કને કાયદે અને હીકમતનાં રહે કરીને તાફરી મક્સદને હું થી રવેસે પેહિઆહું છઉં. પણ એતુ સેવટ શું આવશે તેનો પરયમ મહને વીચાર કરવો નોઇએ, નહીં તો જેઓ આવતા વખતનો વીચાર કરયા વગર ફક્ત હાલની ચલકતી બાજુ તપાસી કાંમ કરે છે તેઓ પેત્રા રહકાઓનાં જુલમગાર પાદશાહની માફક પસેમાંનીમાં પડે છે.” ખુન્શતેએ પ્રછયું કે તે વાત શું છે, જેથી પોપટે તે નીચે મુજબ કહી સંભલાવી.

[દાસતાન ચોત્રીસમું.]

દડકાઓનો જુલમગાર પાદશાહ..

અરબસતાનના મુલકમાં એક કુવામાં બેથુમાર દડકા વસતા હતા, તેઓમાં એક સરવેથો મોટો દડકો તેઓની ઉપર સરદારી ભોગવતો હતો. આ દડકો જુલમગાર હોવાથી તેણે પોતાની જાતમાં ઘણા કુશનન પેદા કીધા, જેથી બીજા દડકાઓએ એકસપ થઈ તે દડકાને બાહાર હાંકી કાઢાડ્યો. આ દડકો પાદશાહ જ્યારે આ અજબ ફકીરી હાલતે ભટકતો હતો ત્યારે એતેકાક એક દીવસે એવો બન્યો કે તેને એક સરપ મળ્યો. સરપને ઝીરાકજ દડકા હોય છે તેથી સરપ તો ખુશી થઈ ગયો કે રોજનો આપનાર બારેહકતાલા કોઈને ભુખો રાખતો નથી; તેણે મહને ઘર બેઠાં ઝીરાક પાંદાચાડ્યો છે “એ દડકા-જી, તમો ઘણા ફલેર દખાવો છો કે તમારી મેચે ચાલી ચલાવી ને અહીં સુધી આવ્યા છો.” માનંદરાની ખવાસના દડકાએ ઘભરાઈને જવાબ દીધો કે “આ જુલુરગ બાપ, તું જે સખુન કહે છે તે રાસત અને હરસત છે, અને તે રૂપાંતરી કલમે સુનાની તખતી ઉપર કોરી રાખવા જોઈએ. લેકીન જાણી જોઈને મહને મોહોતના દરવાજા આગત આવવાની મકસદ એ છે કે હું મોહોતાજમદ છઉં. તું જો મહને ખાવાનો કસદ કરતો હોય તો બેલાસક તાહરું પેટ આમુકું કર, કારણકે હુંબી વા-ખાનો મારેલો અહીયા આવેલો છઉં તેથી છુટકારો પામુ.” સરપને દડકાની ખુસાંમતથી રહેમ આવી તેથી તેણે તેના હેવાલ પુછ્યો, ત્યારે દડકાએ પોતાની સરવે વાત કહી સંભલાવી અને રાજપાટ અને પાદશાહી બોધને તે તેની મદદ માંગવાને આ-વ્યો એવું જણાવ્યું; પણ તેણે આગલો પાછલો દરીયાફત નહીં કીધો કે પછવાડેથી યું થશે. સરપે દડકાને કહ્યું કે “જેણે પોતાનું શીર સરકસીથી ઉઠાવ્યું હોય તેને મદદ નહીં કીધી જોઈએ, લેકીન તું બીચારો થઈને આવ્યો તેથી તાહારી ઉપર મહને દયા આવે છે.” એટલું કહી સરપે દડકાની પાંસેથી એ

કષ્ટુવાત માંગી કે તેના દુશ્મનને તારાજ કીધા પછી દડકાએ સાંપની સાથે રહેવાનો કોવ આપવો. આએ કોવકગર કીધા પછી તેઓ પેલા કુવા તરફ ચાલ્યા. ત્યાં આવી પોહોચ્યા પછી પેહેલાં સાંપ તે કુવાનાં ઉતરી પડ્યો અને પેલો પદ્મરશટ દડકો હજી કુવામાં ઉતરે તે પેહેલાં તો સાંપ કેટલાક દડકાઓને સફાઈ કરી ગયો. આથી આખા કુવામાં દડકાઓ સોહોર અને જારી કરવા લાગ્યા, પણ તેઓનું કંઈ વયયુ નહી. સરપ તો વડા દડકાના વગર વીચારનાં ફરમાવયા મુજબ દર રોજ મરજી આહે તેટલા દડકાઓ ખાઈ જવા લાગ્યો, અને તેનું કદ પણ ભારી હતું તેથી થોડાજ દાહડામાં તે કુવો દડકાઓથી સાફ થઈ ગયો. ફક્ત પેલો વડો દડકો અને તેનાં થોડા કબીલાનાં દડકાઓ બાકી રહી ગયા. હવે વડા દડકાને ઘમરાટ થયો, તેથી તેણે સરપને કહ્યું કે “એ યારે અજબ, જે કામને વાસને હું તુને લાવ્યો હતો તે તો સરનજામ પોહોતું છે; એટલુંજ નહી, પણ શર મમાંને શરમમાં મે બીજા દડકાઓને પણ તાહરા બોગ થવા દીધા છે અને હવે માહરી આગલ કોઈખી રોપાણા દડકો રહ્યો નથી; વાસતે હવે મેદરખાની કરીને તુ પાછો તાહરે ઠેકાણે જા. આટલું તાહરું એદેશાંન માહરી ઉપર થયું છે તે હું સારો તરેહથી સમજી છું, અને તેના બદલામાં હું કમોનાતું કંઈ કામ પડે તયારે તાહરી સેવા બજાવને હું તૈયાર છઉ.” સાંપે જવાબ દીધો કે “તું કહે છે તે ખરો વાત છે, લેકીન આપણો કરાર હવે છદ્મી સુઝી સાથે રહેવાનો છે, અને આ કુવો તો હવે તાહરા કમીલા શીનાય ખાલી થઈ ચુકો છે અને માહરા પેટમાંની ગરમીથી માહર્ગ આંતરડાં બકી જાય છે; તેથી કોઈખી રીતે જો સેતામ તુ માહરે વાસને કંઈ જોરાક નહીં લાવશે તો આ તાહરા બાકી રહેલા કબીલાને માહરા જોરાક તરીકે લેવો પડશે.” દડકાઓનો પાદશાહ આએ વાતથી દેરાંન રહ્યો, અને પોતાના મનમાં ધારવા લાગ્યો કે “જે કોઈ પોતાના દુશ્મનની પત્તાહ મારે અને તેની યારી કરી

મદદ આલે તેના બદલો સેવટે તેને હરગેજ ભણાઈથી તો નહીંજ મલે." માંપે બાકી રહેલા દડકાઓને પુરા કીધા અને હવે એખતો તે પાદશાહ રહી ગયો. તેણે ધારયું કે હવે વધારે વખત આએ કુવામાં રહેવું હાથે કરાંને મોહોતનાં પંજમાં જવું ખરોખર છે, તેથી કંઈ ફેલ અને ફંદ રમી તયાંથી છટકી જવું જોઈએ. ધાસતીથી તેણે એક તલ્ખીર સોધી કાઢાડી. તેણે સાંપને કહયું કે "આએ કુવામાં હવે હું એકબી દડકો જોતો નથી કે જે તાહરો ધોરાક યાય, લેકીન તું જો હુકમ ફરમાવે તો અહીંથી થોડેક દુર એક પાણીના ચક્કરો છે તેમાં એ-સુમાર દડકાઓ છે તેઓને હું કંઈ ફરેખમાં ફસાવી અહીંયાં બોલાવો છાઉં અને તાહાગ ધોરાકનો સફરો તઈયાર કરું." સરપે આએ વાત કબુલ કીધી, નથી દડકો કુવાની બાહર નીકળ્યો અને પોતાનાં કબીલાનાં દડકાઓનાં મરણ ઉપર ગમ અને ગીરફતારો સાથ પોતાની મુરખાઈ ઉપર પસેમાંનીમાં પોતાની બાકીની છંદગી પાસેના પાણીનાં હોજમાં ગુજરી, અને સરપ તે દડકાની રાહ જોઈ આખરે પોતાને ઠેકાણે પાછો ગયો.

પોપટે ખુજરાતેને કહયું કે તાહરે પાણુ આ વાત ઉપરથી અફસુસ શીખરી સજવાર છે. નહીં તો દડકાઓના પાદશાહાની માફક પછવાડેથી પસેમાંનીમાં ગીરફતાર થવું પડશે. વાસને, હવે તુ ઉડ, અને તાહારા દાસ્તની તરફ તેની મુલાકાતે જઈ તેનું બલતું છગર થંકુ પાડ." ખુજરાતે ઉડીને બાહર નીકળી તો આફતાએ પોતાનો ઝંજકાટ આ ફુનીયાના તકતા ઉપર ફેંકી દીધેલો છે, લોકો પોતાને ઉદ્યોગે વસગરાની તઈયારી કરે છે, તેથી તેનું જવું દીલમાં પડ્યું.

રાત સતાવીસમી.

જ્યારે શીઠા રાતનો વખત થયો અને સઘળું ચુપકીટી ભરેલું થયું ત્યારે ખુજશતે ઉઠીને પોતાના યારને ઘર જવાની રૂખશત લેવા પોપટ આગલ આવી. તે રડીને કહેવા લાગી કે "એ કાબેલ દાસ્ત, જ્યારે તુને ઘનાવ સમજીને મેં તાહરી સાથે કાંમ પાડ્યું અને તે કામમાં મહુને તાહરી મસલત નેઘતી હતી ત્યારે તુ અખાડા કરેછે, અને હમણાં તાહરી વાતોને હું ઉણટી નેઉ છઉ." પોપટે જવાબ દીધો કે "એવું બોલીને તું મહુને શાવાસ્તે જખમ મારે છે? તુને ખખર નથી કે આઢમોના બોલો તતવારનાં જખમ કરતાં જખુન છે: એક જખમ પાછો ખેચી લેવાયછે, અને તે રૂજ જાયછે, લેકીન એક સખુન જે મોહોડામાંથી બાહર પડ્યા તે પાછો ખેચી લેવાતો નથી, અને તેના જખમ છદ્મી સુધી કાયમ રહી જાય છે. તું તાહરાં ફીચકારાપણાનો દાશ માહારે શર શા વાસ્તે નાંખે છે? એમાં માહારી શી તકસીર છે? પેલા જરીર વણકરની માફક તાહારું ખખત જ્યારે યારી આપતું નથી ત્યારે તુને ખીબને સતાવાનું સજવાર નથી." ખુજશનેએ જરીર વણકરની કમખખતી વીશ જાણવા માંગ્યું જેથી પોપટે કહ્યું કે:—

[દાસતાંન પાત્રીસમું.]

કમખખત જરીર.

ઇરાકનાં મુલકમાં જરીર નાંખે એક ચાલાક કારકસખ થાને વણકર રહેતો હતો, જે પોતાની કારીગરીમાં એટલો તો ચંચલ હતો કે રૂકત પાદશાહી લાયક ઉંચાં કપડાં તેજ એખલો ખનાવેતો હતો. તોપણ કમનસીબથી તેજ હુન્નરની કદર ખુજનાર કોઈ નહીં હોવાથી તે પોતાની સેટી પણ લાયકે પેદા કરી શકતો હતો. હવે તેજ શહેરમાં જરીરનો એક દાસ્ત હતો તે પણ વણકર હતો, પણ તે રૂનાં સાધારણ સુરદ કપડાં વણતો હતો. તોપણ તેણે પોતાના સાધારણ ધંધામાં એટલો

તો ખજનો પેદા કીધો હતો કે તે પોતાનાં કબીલામાં ચાક નફરો અને લોન્ડીઓ રાખતો હતો અને બીજા કેટલીક જાહેર જલાલી ભોગવતો હતો. એક દીવસે જરીર તેને ત્યાં જમવા ગયો, તેણે જ્યારે તેને આંખે હાલતમાં જોયો ત્યારે તે દરીયાકત કરવા લાગ્યો કે “હું પોતે પાદશાહી કપડાં એખતો ખતાણું છું તે છતાં મહને કોઈ વખતે તો રોટી ઉપર નીમખ પણ મક્કી શકતું નથી, અને આંખે સુરેદ કપડ વણતાર વણ કર ગરીબ આત્મનાં કપડાં વણે છે તે છતાં તે આટલો દાસવાન છે ! હું તો જીવતાંજીવત ઝોરમાં ડટાવા ખરોખર થયો છઉ.” જ્યારે તે પાછો પોતાને ઘર આવ્યો ત્યારે પોતાની ઝિરતને કેહવા લાગ્યો કે “આંખે શહેરમાં માહરો કસખ કંઈ ચાલતો નથી, તેની કદર કોઈ પીછાંનતું નથી, માહરું ગુજરાત દેરાગાતીયો થાતું નથી, અને હું હવે આવી રીતની જાંદગી ગુજરાત કટાક્ષી ગયો છઉ, વાસ્તે મહને હવે કોઈ એવાં શહેરમાં જવું જોઈએ કે ત્યાં માહારા હુન્નરની કોઈ કદર પીછાંન.” તેની ઝિરતે જવાબ દીધો કે “માહારા ખ્યાર જરીર, આ વીચાર તાહારા મગજમાં જુડો પેદા થયો છે. તે કાહાડી નાખીને તે ખારેહકતાણા ઉપર તવકલ રાખ કે તે ખાવીદ જે સરવેને જોઈતો બક્ષનાર છે તે કંઈ રહેમ કરે. તે કરીએ કારસાજનો કાયદો એવો છે કે અગરએ એક ચીજ તાહારી નજદીક હોય ને તું પકડી નહી શકે, તો જે ચીજ બીજાની હોય તેની ઉપર તું તક્રાપ મારવા જાય તે તો કયાંચીજ ખતવાતું હતું.” જરીરે તેણીને સમજાવયું કે “જ્યાં સુધી ખાંડાંનો નવાલો ઉઠાવીએ નહીં ત્યાં સુધી તે મોહોડમાં જાય નહીં, મસ્ત વાઘ જ્યાં તલગ પોતાની જગોથી ઉઠીને આગલ દોડે નહીં ત્યાં તલગ તેનાં મોહોડાંમાં શેકાર આવતો નથી : અને તેમજ જ્યાં સુધી ઉદ્યોગની પાછલ મંડીએ નહીં ત્યાં સુધી આપણો સેવારો કંઈ કરે નહીં.” એટલું કહી તેણીને કેટલોક દીકારો આપી તેણે નીશાપુર શહેરનો રસ્તો પકડ્યો. આ

રોહરની અંદર તેના હુન્નરની કદર એવીતો સરસ છુજવામાં આવી કે થોડા વખતમાં તેણે કેટલોક જર પેદા કીધી; જે લઈને તેણે હવે પોતાને ઘર પાછો ફરવાના કસદ કીધા. કેટલીક મજલ આવી પેહિઆ બાદ જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે તે એક બીઆબાંન જગલમાં આવી લાગો. અહીયાં તેને રાતે વાસો કરવો પડ્યો, લેકીન કમનસીબથી તે ઉઘમાં પડ્યો એટલે કેટલાએક ચોરોએ આવીને તેના જર તથા માથ સરવે લુટી લીધા. આ ચોરો જ્યારે ચોરી કરતા હતા ત્યારે જરીર પોતાની ઉઘમાં એક ઝોવાબ દીઠા કે એ સોવામાણી સુરતો આસમાંન ઉપરથી ઉતરી નીચે આવી, અને એક બીજાને મક્કી વાનો કરે છે. આ વાતથીત ઉપરથી જરીરને માવમ પડ્યું કે એક તેના પોતાના હુન્નરની સુરત છે, અને બીજા તેના નસીબની છે. નસીબની સુરતે હુન્નરની સુરતને પુછ્યું કે “હકતાલાના હુકમ એવા છે કે જરીરને ખતનો મયવો નહીં જોઈએ અને આ ખતનો એ ક્યાપી લાવયો?” હુન્નરની સુરતે જવાબ દીધો કે “માહરી રસમ એ છે કે અમરએ કોઈ માહરી દામનમા પોતાનો હાથ રૂંકે તો તેને હરજોજ ખરાબ નહીં કરે, લેકીન તેને તેના બદલો વાપી આપુ, પણ જો તાહરી મદદ તેમા નહીં હોય તો માહરે આપિયુ એને કંઈ કાયદો કરી શકનાર નથી.” એટલામાં જરીર પોતાના ઝોવાબમાથી જાગી ઉઠ્યો અને જોય શું કે તે જગોએ નથી તે સુરતો અને નથી તેના માથ ખતનો! આ જોઈ જરીર ઘણો ફીકરમંદ થયો, અને પોતાના કમનસીબ ઉપર જતરી કરતો પાછો નીરાપુરમાં આવ્યો તથા આવી તેણે પોતાનો રોજગાર પાછો ચાલુ કીધો અને કેટલીક મુદતે વખી પાછો કેટલોક જર પેદા કીધો. આ નમદી લઈ આ વખતે વધારે સાવચેત રહી તે પાછો પોતાનાં વતન તરફ ફર્યો; લેકીન એતેકાક એ બન્યો કે પેલીજ જગો આગવ આવી પેહિઆતા આગવ મુજબ તે ઉઘમા પડ્યો; પેહોજ ઝોવાબ તેણે જોયો, અને બીદાર થતાં જોય તો આગવ મુજબ તે તદન બીચારો થયયો.

જાણ્યાં. ચોરોએ આ વખતે પણ તેની એકબી ચીજ બાકી રહેવા દીધી નહીં હતી. આ ઉપરથી તે તમામ નામોરાદ થઈને પોતાના મનમાં કહેવા લાગે કે “આ કમબખ્ત જરીર, હવે આટલી બધી મુદને તું ખાલી હાથે તાહરે ઘર પાછો શી રવેશે ફરશે? તાહરી ઝારત અને બચ્ચાને શું મોહોકું દેખાડશે? પણ હવેતો ઘર ગયા શીવાય છુટકોબી નથી. જોદાની કબ્જની આગસ કોઈતું કંઈ ચાલતું નથી. તેની મરજી એવીજ છે કે હું આએજ હાસતમાં રહું.” આ સુખ જયારે તે ખાલી હાથે પાછો પોતાને ઘર આવ્યો ત્યારે તેની ઝારતે જોયું કે તેણીએ પેદલાં કહ્યું હતું કે “નસીબમાં જે અરધી હોય તે આખી નહીં થાય,” * તેમ તેણીનાં ખાલીદની હાસત ખરગરને તો થઈ છે, વાસ્તે તેવી હાસતમાં તેને તાણા મારવા સજવાર નથી, તેથી તે મુંગી રહી.

પોપટે આએ વાત પુરી કીધા પછી ખુજરાનેન જાણાવ્યું કે “ઇનસાનને બખ્ખની ચારી અને મદદ જોઈએ છે. ફક્ત મહેનત અને કોશિશથીજ આદમજાતની મતલબ હાંસિલ થતી હોય તો જરીરને હરએજ આટલું દુઃખ મોસતું નહીં પડતે અને આખરે તે પાછો નાહમેદ થઈ નહીં ફરતે; પણ તાદરૂં બખ્ખતો ખુર્દા છે, અને જમાનો હજી તાહુગી ચારીએ છે નો તું એટલી ઢીલ શા વાસ્તે કરે છે? હડ અને જા, તાદરૂ મોરાદ ખર લાવ.” બામદારે પોતાનો રોશાન મેદિરા જોડ્યો, અને ખુજરાને બાહાર જતી પાછી ઘરમાં આવી.

* જરીરની ઝારત તેને તાહો માગી એક દુશ વાત કહી બતાવે છે, જે તે વાત આ જગ્યાએ મુકવા મનમાં નહીં ડેવાયો તે આએ મનમાં ફરવી નાખી છે.

• મુપારનાર.

રાત અઠવીસમી.

રાખેતા મુજબ રાતને વખતે યુજરાતે પરેશાંની ભરેલાં દીલ સાથે તાસવીસ કરતી પોપટની આગલ આવી કેહેવા લાગી કે “બગદાદનાં ખત્રીફ મેમુન પાસે ગાવંદ નામનો એક પહરે-જગાર મરદ આવી તેને એક દીવસે કેહેવા લાગો કે ‘માહરૂ’ નામ ગાવંદછે,’ ત્યારે ખત્રીફએ બેદરકારીથી તુચ્છકારીને જવાબ દીધો કે ‘હરો.’ ગાવંદે જાણાવ્યું કે ‘હું હજ કરવા જવાનો ધરિદો રાખું છઉં,’ ત્યારે મેમુને તેવીજ રીતે જવાબ દીધો કે ‘આગલ રાહો ખોત્રી છે.’ જ્યારે ગાવંદે કહ્યું કે ‘માહરી પાસે રાહનો સામાન નથી,’ ત્યારે ખત્રીફે કહ્યું કે ‘તો હજ કરવાની ફરજ અને જરૂરખો નથી.’ ગાવંદે કહ્યું કે ‘એ ખત્રીફ, હું તાહરી પાસે કંઈ ચીજ માંગવાને આવયો નથી, લેકીન દીનની રેવાયતથી તાહરી સલાહ લેવાને આવયો છું.’ આ સાંભળી તે ખત્રીફે તેને કેટલીક સારી સલાહ આપી હતી. તેમજ, આ રાત્રીને ચાહાનારા પોપટ, તાહરી પાસે હું કંઈ દાક્કત કે માલ માંગવા આવી નથી, પણ ફક્ત તાહરી સલાહ લેવા આવી છઉં. પણ તું તો આજ કેટલા કેટલા દાહડા થયા મહને તાહરી વાતો સભલાવી અટકાવી રાખે છે.” પોપટે જવાબ દીધો કે “આ કદખાંતું, તું રાસતી બોલેછે. તે ખત્રીફે તો પેલા પહરેજગાર મરદને એક ભણાં કાંમની રાહો બતાવી, લેકીન તું તો માહરી પાસે એક ખુરા કામની મસક્કત પુછવા આવી છે. તે છતાં વત્રી જ્યારે મેં તુને તે કાંમમાંખી કેટલીક અફલ શીખવી છે, ત્યારે હજ તું મહને બદનામ કરે છે; ખેર. તું હજ સુધી વફાદાર રહી છે તેથી તાહરા દીદાર જોઈ માહરૂ દીલ થંકું થાય છે, લેકીન તાહરી મરજી પુરેપુરીજ છે કે તાહરા ચારને મલકું તો તે કાંમ માહરી સલાહ આપવા છતાં તાહરેથી બનવું મુશકીલ લાગે છે. કારણ કે તું પેલા ક-નોજનાં કંભારની આફકે જાહેર પડી આવશે તેની મહને રહે-સત લાગે છે.” યુજરાતેએ પુછ્યું કે તે કંભાર કોણ હતો? પોપટ બોલ્યો કે :—

[દાસતાન. છત્રીસમું.]
ક નો જ નો કું ભાર.

એક વખત ઉપર કનાજ શહેરમાં એક કુંભાર રહેતો હતો. તે પોતાના કાંમમાં ઘણાજ ખર્ચરદાર હતો, લેકીન શરાબનો તેને એટલો તોલખ હતો કે વારેવાર તે હૃદયી વધારે પીવાથી છાકટો થઈને લયરીયાં ખાતો હતો. એક દીવસે તે એ મુજબ છાકટો થઈ લયરીયાં ખાતો ખાતો પોતાનાં ઘડીને તથ્યાર કીધેલાં વાંસણા ઉપર તુટી પડ્યો, જેથી વાંસણા સઘણાં ભાગી ગયાં અને તેના મોઢાડા ઉપર કેટલાક જખમો પડ્યા. આ જખમો એવા હતા કે તે રૂછ ગયા તોપણ તેની નીસાણી તેના મોઢાડા ઉપર મનખુત પડી રહી હતી, જેથી તેની સુરત બદલુરત બની ગઈ હતી. થોડોક વખત ગયા પછી શરાબના એક લખથી તે પાષામાર્લ થઈ ગયો અને તેની પાસે ખાવાની ખાખ વટીક રહી નહીં. આ ઉપરથી તેણે હવે પોતાનો ધંધો પણ છોડી દીધો, અને શરાબથી જ ખાંનાખરાખી થઈ તેથી, અને તેની પાસે હવે તે વેચાતો લેવાના પઈસાખી નહીં દોવાથી, તેને તે છોડી દેવાની કુજ પડી. પણ હવે કોઈમી રીતે પોતાનું ગુજરાંન તો કરવું જોઈએ, તેથી તે નજદીકનાં એક શહેરમાં પાદશાહની ખીદમતમાં સીપાહીગીરીની નોકરી કરવા ગયો. પાદશાહે તેનાં મોઢાડા ઉપર જખમની નીસાણા જોઈ, અને તે કુંભારે દખાવ પણ એવો દલેરી ભરેલો રાખ્યો હતો કે, તેથી તે એવું સહમજવા લાગ્યો કે ખરેખર આ કોઈ જખરો પેલેલાંન છે. આજે એક અને ભરમ ઉપરથી પાદશાહનું તેની ઉપર એટલુંતો એકીન આવ્યું કે તે તેને એક મોઢો લડવૈયો સહમજવા લાગ્યો. મુદત એક જવા બાદ આ પાદશાહનો એક દુશમન કેટલુંક લગકર લઈને ચહડી આવ્યો. પાદશાહે પેત્રા કુંભારને બાહાર કાઢ્યો કે આ મુશકેલીયતની વખતે તે તેની અજમાયસ જોય, હેકીન કુંભાર ઘમરાયો તેથી પોતે કોણ છે તે ભરમ કહી દીધો પણ પાદશાહે જયારે ખીજ

સરદારને આજે લઠાઈમાં મોકલયો તયારે તે કુંભારે પોતે
હીમત કરીને જવા માંગ્યું, લેકીન પાદશાહે હસીને જણાવ્યું કે
“જેનાં કાંમ તે તેનાંધોજ થાય : એ કાંમ તાહરાધી સરન્કાંમ
નહીં પોહયે. શેર મરદનાં કાંમ જો કોહોક્કીથી બનતાં હોતે તો તે
હાથીને જોધને છુપાઈ નહીં જતે. તે દાખલો તેં નહીં સાંભ-
લયો હોય તો સાંભલ. એક જંગલમાં એક વાઘ રહેતો
હતો. હમેશ માફક પોતાની લુખ મટાડવાને તે એક દીવસે
તે જંગલમાં પોતાનો શોકાર સોધવા નીકલ્યો, પણ કમનસીબથી
તે દીવસે તેને એક કોહલીનાં નહાંનાં બચાં શીવાય બીજું કશું
મળ્યું નહીં. તેણે વીચાર કીધો કે એટલાં નહાંનાં બચાંથી
તેની લુખ કંઈમટવાની તો નથી; તેથી તે પોતાની વાઘણુ જોને
ઝોરાકની વધારે જરૂર હતી તેની આગલ લઈ ગયો. વાઘણુ
જોયું કે જ્યારે વાઘ મોટું મન કરી પોતે લુખ વેઠી જે કંઈ
ધોકું મળ્યું તે માહરે વાસ્તે લાવયો તો ખરો, લેકીન એ એક
કોહલીનુ બચું છે અને મહને પોતાને પણ બચાં છે, તો માદા-
જતને બીચારાં માજે વગરનાં બચાં ઉપર માયા અને મેહર-
ખાંની રાખવી સજવાર છે. એમ વીચારી તેણે વાઘને તેજ
મીસાલે સહમજવી તે નાવારેસ બચાંને પોતાનાં બચાં સાથે
પાલીને મોટું કીધું. પણ હલકી જાત તે હલકી. તે કોહલીનુ
બચું જ્યારે વાઘનાં બચાં સાતે રેહતું હતું તયારે જેમ વાઘનાં
બચાં તેની ઉપર ઘ્યા લાવી તેને પોતાના વડા ભાઈ તરીકે ગણુ-
તાં હતાં તેમ તે કોહલીનુ બચું કુગરાઈને પોતે પણ એમજ
ગુમાન લઈ જવા લાગું કે તે વાઘનાં બચાંના વડો ભાઈ છે !
એક દીવસે જ્યારે તે જંગલમાં તેઓએ એક મસ્ત હાથીને
દીઠો તયારે વાઘનાં બચાં જોયો વાઘની ખાસીયત ધરાવતાં હતાં
તેઓએ મરદાંનગીથી હાથીની ઉપર હુમલો કરવાને ચાહ્યું,
પણ કોહલીનું બચું આ હાથીને જોઈ સેતાબ નાહાસીને એક
ખેતરમાં છુપાઈ બેઠું. હવે જ્યારે વાઘનાં બચાં જોયો કોહલીનાં
બચાંને વડા ભાઈ તરીકે ગણુતાં હતાં તેઓએ તેને બોહીને છુપાઈ

તે અહીયાં આવી પોતાનું રહેઠાણ કરે ! તે પાછાહ ને હ-
 માણાં આવશે તો તે શીહાગોસને ફાડીને તેના તુકડે તુકડા
 કરી નાખશે. આ ઉપરથી શીહાગોસે વાંદરને જવાબ દીધો કે
 “એ વાંદર, આ જગો ઉપર અસહ્ય માહરા બાપદાદા રહેતા
 હતા તેથી એની ઉપર માહરા પોતાનો દાવો પેહેલો છે. એ
 જગો માહરી પોતાની છે; એ મીરાસ ઉપર કોઈના દાવો નથી;
 અને એ માહરીજ છે તેથી તો હું તુને હુકમ કરું છું કે સેતાબ
 તું એ ખાતી કરીને બાહાર નીકળ, — નહીંતો તાહરો જાન એક
 ઘડી સક્ષાંમત રહેનાર નથી. જ્યારે શીહાગોસની આંખે રી-
 તની તકરારથી વાંદર હારી ગયો અને બાહાર નીકળી ગયો,
 ત્યારે શીહાગોસની માદાએ ઘભરાઈને શીહાગોસને કહ્યું કે
 “એ જગો આપણને તરક કરવી નેઈએ, કારણ કે વાઘના
 પંજની બરોબર તાહરીથી થવાશે નહીં.” શીહાગોસે તે માદાને
 દીક્કાસો આપ્યો કે “એ મકાંન વાઘનું નહીં હશે, અને કદાચ
 તેનું હશે ને તે અહીંયાં આવશે તો હું માહારા હીલ્લા અને
 મકરથી આપણુ બેઠને તેનાં પંજમાંથી છોડવી શકશ.” માદાએ
 કહ્યું કે “આ કામ એવું છે કે એમાં હીલ્લા અને મકર
 ચાલેજ નહીં, અને જે કોઈ હીલ્લા અને મકરમાં પુરવીન
 હોય તે પોતાના જીવની જોવારી પેતાં વરૂની માફક ઘણી
 જલદીથી કરી દે છે. એક વખતે એક વરૂ જીખનું મારયું બિરાક
 સોધતું સોધતું એક કોહલીનાં ગોફા આગલ આવી લાગું, અને
 કોહલીને બાહાર ગમણી નેઈ તે પોતે અંદર છુપાઈ બેઠું
 કે તે આવે તો તેના શોકાર કરે. કોહલી આવી, પણ તે પોતાની
 લુચાઈથી ગોફાની બાહાર વરૂનાં પગલાં નેઈ તુરત પાંખી ગઈ
 કે તે હાંપાં જરાઈ બેઠું છે. તે પોતાના ક્ષેત્રમાં પુરી હોવાથી
 બાહારથીજ જીમ મારવા લાગી કે એ તેનાં ગોફામાં કોણુ ભ-
 રાઈ બેઠું છે? વરૂએ કંઈ જવાબ આપ્યો નહીં, તેથી કોહલીએ
 બીજી તાલ શોધી દાહડી પુણ્યું કે “એ ગોફા, તાહરી બના-
 વટ પથરની છે અને પથરની પેદાસ પાહાડમાંથી છે. પાહાડમાં

એવો ખવાસ છે કે તેની સામે કોઈ આવજા મારે તો તેના પાછો તે પડધાથી જવાબ દે છે. અને તાહરે ને માહરે સવાલ જવાબ કરવાનો વહેવાર હોવા છતાં આવે તું જવાબ નથી દેતો તેના સખખ થુ છે?' તે સહમજતી હતી કે આવી રીતનાં કોઈ ફેલથી અંદર ને વડે ભરાયલો હોય તો તેની પાસે કંઈ બાલાંઈ, અને તેમાં તે ફતેહ માંમી, કારણ કે તેણે જ્યારે છેલ્લાં એવુ કહીને પાછું જંગલ તરફ ચાલવા માંડ્યું કે 'તું જવાબ નથી દેતો તો તાહરે ને માહરે હવે વહેવાર નથી,' ત્યારે વડે સહમજતો કે 'એ ગોક્ષમાં કદાચ એવી ખાશીયત હશે કે તેની સાથે વાત કરનારને પાછો જવાબ દે, પણ કદાચ માહરી દહેસતથી તેણે ચુપકીદી એખતીયાર કીધી હશે તેથી એને બદલે હુંજ જવાબ આપુ.' આ રીતે કંગાદને વડેએ જ્યારે અંદરથી જવાબ આપ્યો કે 'એ કોહલી, તાહરે એ ધરમાં આવવું નેઈએ,' ત્યારે કોહલીએ પોતાની ખાત્રી કરી લીધી કે અંદર ખરેખર વડે ભરાયલું છે, સેતાખ તે એક પડોશનાં ભરવાડ પાસે ગઈ અને પોતાની ફરીયાદ તે ભરવાડને કહી. આ ભરવાડ તે વડેથી ઘણાજ આવેજ થયો હતો, કારણકે તે તેનાં ઘણાંક મેદાં ખાઈ ગયું હતું, તેથી તેણે આવે કાંમ ગતીમત જાણીને એક સરસ તક હાથથી જવા નહીં દેવી નેઈએ, એવુ વીચારીને એક જખરદસ્ત પથર લઈ જઈને પેલા ગારનાં મેહોડાપર મુકી આવ્યો; જેથી પેલું વડે કેટલાક દીવસ સુધી અંદર કખજ રહી લુખથી મરી ગયું." જ્યારે શીહાગોસે પોતાની માદાની તરફથી આવે વાત સાંભલી ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે તેને ને વડેને ઘણો તફાવત છે. તે વડેમાં ને સહમજ હતો તો તે હરજેજ પેલા ગોક્ષમાંથી જવાબ નહીં દેતો. શીહાગોસ અને તેની માદા એક તરફ જ્યારે આવે રીતની ગોક્ષેગોમાં બેઠેલાં હતાં, ત્યારે બીજી ખાજુએ પેલા વાંદર પોતાના માત્રેકની એમતેકખાસ જઈ શીહાગોસની બેહુયાઈની ફરીયાદ કરવા લાગો. વાંદરે નેઈ કે શીહાગોસ જેવાં

જાનવરમાં એટલીબધી તાકાત હોય નહીં, પણ એ કોઈ બીજાનું
 ફાડી ખાનારું જાનવર હોયું જોઈએ. તેને આ મુજબ ના-
 હોંમત થતો જોઈ વાંદરે પોતાની ખુશામતજોરી બુખાંન ખોલી
 “એ જાનવરોના પાદશાહ, આએ આત્મની અંદર તાહારા કરતાં
 વધારે જોરેમંદ જાનવર તાહારી ઉપર સરસાઈ કરવાને બીજું
 હોયજ કોણ?” વાઘે જવાબ દીધો કે “કુનીયાં કોઈ વાતથી ખાલી
 નથી; અલખત કોઈબી માહરા કરતાં દલાવર હશે, નહીં કાંય
 હોય?” આએ રીતની રકજી કરતા તેઓ બધે જ્યારે પેલા
 ગુફા તરફ ચાલવા લાગ્યા ત્યારે શીહાજોસની માંદાએ તેઓને
 દુરથી જોઈને ધાસતી બતાવી, પણ શીહાજોસ તેને કેહવા લાગો
 કે “તાહરે કરવાનું કંઈ કારણ નથી. તું રકત એટલું જ કરને
 કે જ્યારે વાઘ આ જોડાની નજદીક આવે ત્યારે તું આપણાં
 બચાંને ખુબ રહાવને, અને જ્યારે તેઓને રહવાનો સખખ હું પુછું
 ત્યારે તું કેહેને કે ઘણા દીવસ યથા તેઓએ વાઘનું જોસ્ત
 ખાધું નથી તે તેઓ મજી છે.” હવે જ્યારે વાઘ તે જોડાનાં
 મોહોડાં આગલ આવી લાગો ત્યારે પેલાં બચાંએ ખુબ રહવા
 લાગ્યાં. શીહાજોસે આગલ કરી રાખેલી જોડવાણ મુજબ તેની
 માદાને જ્યારે તેઓના રહવાનું કારણ પુછ્યું, ત્યારે તેણે પોતાની
 તરફનું એક ફેલ વધારીને એવો જવાબ વાલ્યો કે તે વાઘનું જ જો-
 સ્ત લાવ્યો તે વાસી છે તેથી બચાં ખાનાં નથી, અને તેઓ તાજું
 જોસ્ત મજી છે. શીહાજોસે ધુસ્સો કરીને પુછ્યું કે “શું થયું હજીતો
 ગઈ કાલે હું એક વાઘ મારી લાવ્યો તેટલા વારમાં તે વાસી
 શાણે થઈ ગયું? વાર કંઈ નહીં, હમણાંતો તું એઓને સહ-
 મજવી પટાવીને મુંગાં રાખ, આએ મકાનનો ધણી ખાહાર
 ગએલો છે તે હમણાં એ જગોએ પાછો આવશે, એટલે તેને
 મારીને તે તાજું જોસ્તનાં કવાબ કરીને એઓને ખવાડશ.”
 આએ વાત સાંભળી વાઘનોં ધધરીજ ગયો છે. તે સહમજ્યો કે
 ઘરમાં દુશમન તો કોઈ મજબુત આવી બસ્યો છે. પેલાં તો
 તે વાંદર સાથે દુર નર્થવરની તે દુર ઉગો રહ અંદરો કરે છે,

તેટલાં વાંદરે જાણાવયું કે “એ જાનવરોના પાદશાહ, તું આજે એટલો હીચકારો કેમ બની ગયો છે ? તાહારાં દીલને ઉસ્તવાર રાખ, અને ચાપ માહારો પાછલ જોડ ! એક શીહાગોસ નેવાં કમીનાં જાનવરથી, અને તેથી વધી જઈ અને નાતવાન જાનવરથી, તું નેવો સરદાર હરે છે એ ચું સરમનો વાત નથી ?” વાંદરનાં આંખે સખુનાથી વાઘને હુશીયારી આપી, અને ઉમેદ ભર્યાં દીલે તે પાછો ફરીને એકવાર પોતાનાં શુદ્ધ તરફ ચાલ્યો. તેને ફરથી જોઈને શીહાગોસની માદા પાછી ધણશઠમાં પડી, પણ શીહાગોસે તેને દીધાસે આપી આ વખતે પણ તેને બચાવ્યો અને રહાવવા કહ્યું. જયારે વાઘ નજદીક આવ્યો અને બચાવ્યા રહવા લાગ્યાં, ત્યારે શીહાગોસે કહ્યું કે “એ બચાવ્યોને હવે એક થોડોજ વાર મુગાં રાખ, કાસણ કે આ પેસા વાઘ નજદીક આવ્યો છે. આપણા દાસ્ત ને પેસા વાંદર છે તે હીંદવા અને મક્કરમાં પુર હોવાથી એ કાંમને વામતે એ તેને કહીજ રાખયું હતું તે પોતાની શીરીને જામાનથી પેસા વાઘને કુસમાવીને લાવ્યો છે.” આંખે સખુનાં સાંભલી વાઘની એવી ખાત્રી થઈ કે “ખરેખર આંખે વાંદર માહારા મોહાનનાં ફરેખમાં રમેઠે. એ મક્કર સરવે વાંદરનાંજ છે ; નહીંતો માહારો સાથે એટલો છકર કરવાની એને શી મક્કસદ હોય ?” એવું વીચારી વાંદરને દૂર ધસડી લઈ જઈ તેનાં તનનાં તુકડે તુકડા કરી નાંખ્યા. આ મુજબ વાઘ પોતાની જગે છોડી ત્યાંથી એટલો તો દૂર જતો રહ્યો કે ફરીથી તેની નીશાંન કોઈને માલમ પડી નહીં, અને શીહાગોસ તે વાઘની મીરાસ છીનવી લઈ બેઠો.

ખુન્નશતેને ચોપટે જાણાવ્યું કે “ચાલ ઉઠ, અને જ તાહારે ધારેલે કામ ; પણ ચાલ રાખજે કે તાહારો ઉપર કંઈ મુશકેલીપત આવી પડે ત્યારે તું પણ પેસા શીહાગોસની માફક તાહારો જાતી અડકત અને હુશીયારી વાપરી તેમાંથી ખજાસો પાંખજે.” ખુન્નશતેએ ચાલુ કે ત્યાંથી ઉડીને હવે તે ખાહાર જાય, લેકીન બામદાદના મુરજે ચોકર માર્યો તેથી તેનું જુ બંધ પડી ગયું.

જાનવરમાં એટલીબધી તાકાત
 ફાડી ખાનારું જાનવર હોય
 હોંમત થતો જોઈ વાંદરે
 “એ જાનવરોના પાદશાહ,
 વધારે જોરેમંદ જાનવર તાણ
 હોયજ કોણ?” વાધે જવાબ ન
 નથી : અલબત્ત કોઈખી મા-
 હોય ?” આજે રીતની રીત
 ગુરુ તરફ ચાલવા લાગ્યા
 દુરથી જોઈને ધાસતી બતાવી,
 કે “તાહરે ઠરવાનું કંઈ મન
 કે જ્યારે વાધ આ ગોશ્તની
 બચાંને ખુમ રહાવજે, અને જ
 ત્યારે તું કહેજે કે ઘણા દીવમ
 ખાધું નથી તે તેઓ માંગે છે.
 મોહોડાં આગલ આવી લાગો
 લાગ્યા. શીહાગોસે આગલ કંઈ
 માદાને જ્યારે તેઓના રહવાનું
 તરફનું એક ફેલ વધારીને એવો
 સ્ત લાવ્યો તે વાસી છે તેથી બચા
 ગોસ્ત માંગે છે. શીહાગોમે ધુસ્સો
 ગઈ કાલે હું એક વાધ મારો
 શાગે થઈ ગયું ? વાંદરે કંઈ ન
 મળવી પડાવીને મુંગાં ગાખ,
 ગમ્યો છે તે હમગાં એ જે.
 મારીને તે તાજાં ગોસ્તનાં કુવા
 એ વાત સાંભડી વાધને થય
 માં ફરામન તો કોઈ મજબુત
 વાંદર સાથે દુર નવચરનાં તે

[દાસતાન આઠત્રીસમું.]

અમીના.

એક શહેરમાં અમીના નામે એક આરત રહેતી હતી. તેણીના બાંધા એવો તો કદાવર હતો કે એક બાહાદુર લઘવધ્વો પણ તેનાથી શરમીદા થઈ દુર ઉભો રહે. જેવી તે કદાવર હતી તેવીજ તે પોતાની ખસતને પણ જુગી હતી. આરત-જાતની શરમ અને મહલાજો તો તેનામાં મુદ્દલ હતોજ નહીં, જુમાંનતો ખોજવામાં કવર મીસાલે હતી. આંખે રીતની ચાલને લીધે એક દીવસે તેણીનાં ખાવીદે તેણીને જરા માર માર્યો, તો લાગલીજ તે પોતાના બે છોકરાઓને લઈને એક કરામણાં જગથમાં નીકલી આવી. એતેકાક એવો બન્યો કે તે જગથમાં એક મોટો વાઘ નીકલી આવ્યો, અને પેલા બે છોકરાઓને એકદમ ઉચકી જવાનો કસદ કીધો. આ વખતે પેલી આરતની મુઠ્ઠા ઉઠાણે આવી, અને વીચાર કરવા લાગી કે જે આરત પોતાનાં ખાવીદથી કુસ્સા કરીને બાહાર નીકલી આવે તેને એવીજ સજ થવી જોઈએ તે તોબાહ કરવા લાગી અને ફરીયાદ કરી કે “આ વખતે જો આ વાઘનાં પંજમાંથી મર્યામત ખવાસ થાઉં તો હવે પછી હું માહારા ખાવીદની નાકરમાંન હરજેજ નહીં થાઉં, અને હમણાં તેનાં હુકમ અને વાખમાં રહું. જો કે એક જુખા અને કરામણાં ફાડીખાનારાં જાંનવરથી બચવાની આશા રાખવી એ સરતાપા મુરખાઈ અને દેમકાઈ તો છે, તોપણ એકબારગી હું માહારાં ફક્ત અને ફરેખ ચલાવી તો જોઉં કે એમાંથી જેમનો બેદ શુ જાહેર પડે.” આ વખતે તેણીએ હવે તે બારે હજતાલાની યાદ કીધી, અને પોતાના પાપની પસેમાંની ફક્ત તેનાથી ચાહી. તેની ખંદગી કીધા પછી પેલા વાઘને જુવંદ પોકાર મારી કહેવા લાગી કે “એ વાઘ, તું માહારી નજદીક આવી માહારા સખુનો સાંભલ. આ તરફ એક મોટો છાયાંગાર વાઘ રહે છે, અને તે વારવાર હોમયા કરીને જે આદમીઓ તેના પંજમાં આવે છે તે તમામ આદ

મીઝાને પરાગદે કરીને પોતાનાં નાસતા ઉપર લે છે. આજની
 અમો ત્રણ જણની વારી આવી છે. જો કે હું એક એવી
 જોલાદની જોરત છઉં કે જેની પાસેથી કોઈબી મોહોતાજમદ
 નાસીપાસ થઈ પાછો ફરશે નહીં. અમારો દીલગુરદો એવો
 મોટો છે કે અમારો જાન બીજા કોઈના કામમાં આવે તો તે
 પણ અમો તેની પાસે હાજર કરવાને તથ્યાર રહીએ છે. હવે
 જો કે અમો અમારો જાનતો પેલા મોટા વાઘને આપવાને વાસતે
 જઈએ છે, તોપણ તું અમોને ઘણો લુખો અને મોહોતાજમદ
 માલમ પડે છે તેથી સેતામ કરી પેઢ્યાં તું મહને અરધી ખા
 અને પછી આ માહારા બે છોકરાઓમાંના એકને ખા, અને
 અરધી ભાગ જે ખાકો રહે તે પેલા બીજા વાઘને વાસ્તે રાખ
 કે તેખી વાઘદા મુજબ પોતાની લુખને છીમાવે.” જ્યારે આ
 વાઘ પેલી જોરતને મોહોડેથી આવા સખુનો સાંભલયા ત્યારે
 તે અજયબ થઈ પોતાના દીલમા વમાસવા લાગો કે “આએ
 રીતની સખાવત કરનાર જોરત સારી આલમમાં મે જોઈ નથી.
 એને જોરાક તરીકે લેવી!—” એવો ફરીયાદિત વાઘ કરે છે
 તે જોઈ અમીનાએ કહ્યું કે “એ વાઘ, તું જોયા શું કરે છે ?
 સેતામ કર. તું અમોને તાહારો નાસ્તો ખનાવી સેતામ નાહાસી
 જ. નહીંતો પેલા મોટા વાઘ આવી લાગશે તો તુંને જાનથી
 સહામત રહેવા રશે નહીં, કારણ કે આ જગોએ આવવાને
 તેનો વખત હવે થઈ ગયો છે.” એતેકાક એવો ખનચો કે આ
 વખતે દુરથી પર્વનનાં જોરે કંઈકી ગીરદ ઉડતી હતી તે જોઈ પેલા
 વાઘે ધાસ્તીથી બીજા બાનુએ નાહાસવા માંડ્યું. સાંમેથી એક કો-
 હલી આવતી હતી તેણે વાઘને આ મુજબ રહેસતથી નાહાસતોજોઈ,
 તેને ઉભો રાખી ખુશ્યું કે “એ ચીત્તા, તાહારો હોય શું છે કે તું
 એ રવેસે બીહીને નાહાસી જાય છે.” ચીત્તાએ કોહલીને પેલી જો-
 રતની વાતથી વાકેફ કીધો, તેથી કોહલી ઘણીજ બીજવાટમાં
 આવી કેલવા લાગો કે “એ ચીત્તા, તાહારો મરદાનગીથી તું
 મારે છે ; પણ એમ વાદ રાખને કે મરદાનગી કરતાં અજલ

વધારે ક્ષવી નીકલે છે. ને ધનસાંન જાત છે તે અકસ્મવાન છે તેથી હીલસા અને ફરેબથી મરદાનગી ઉપર ક્ષવી નીકલે છે પણ તેના કગ્તાબી માહારી પોતાની જાતે હીલસા અને મજ્જર રમવામા વધારે મશહુર થયવી છે તોપણ આદમી કોઈ કોઈ વાર એવા ફરેબમાં એટલું તો મશહુર છે કે તેના ફરેબોથી માહારી લુચાઈમા પુર જાત આનંદ થાય છે, અને તેવીજ એક જોરતે તુને નાદાન અને હેમક સમજને ઠગવો છે. પણ હું તુને કહું છું કે જે લેહેજતદાર એવો તાહારા હાથમા આવેવો છે તે જવા ના દ અને તેને ગનીમત જાણી નયામત કર ને તુ પાછો ના ફર. તુ ને બીહીતો હાય તો હું તાહારી સાથે આવું કે માહર પેટ પણ આજ કોટવક દીવમ થયા એવી લેહેજતદાર ખાણાની વાની વગર ખેતાબ થયલું છે તેને ભરપુર કરે.” વાથે જણાવ્યું કે “તે જોરતના સખુનો મહનેનો સચાઈ ભરેલા લાગે છે અગરને આપણે જઈએ ને પછી પેચો મોટો વાધ તથા આવી લાગે અને પછી તુ એકાદ ખુણામા ભરાઈ બેસે તો માહારા શા હાય ? કોહલીએ જવાબ દીધો કે “અગર તુંને માહારી નાદાનની સચાઈ ઉપર ઇતખાર નહીં આવેતો હાય તો હું તાહારી સાથે આવું. આપણે બેઠ જણુ તે જોરત આગવ જઈએ અને તેટલામાં કદાચ તે મોટો વાધ આવી લગશે તો તેની આગવ તું મહને એક તોફા હદીયા તરીકે નજર કરીને તુ તથાથી નાહસી જને” કોહલીના કુસ લાબ્યાથી વાધ તેને લઈને પાછો ફર્યો. તેને ફરથી નેઈ પેચી જોરત પામી ગઈ કે આ કોહલીના કારસતાનથી વાધ પાછો ફર્યો ખરો, પણ હવે કોઈ બીજી તદબીર સોધી જાંન બચાવેા નેઈએ વાધને નજદીક આવતા તેણે જાણાવ્યું કે “ચીતા, તુ આવેા તો ઘણુંજ બેઠેતર થયું તુને એકવાર જનો મુકીને હું પસતાયા કરે છઉ તુ જાણે છે કે આ કરામણા જગતમા કોઈમી આદમજાત દાખલ થવાની હીમત કરે નહીં, અને આવેબી નહીં. પણ હુંતો એક ઇકણુ છઉ, અને ફકત ફાંડી

ખાનારાં જાનવરોનાં ગોસ્ત ઉપર છુટું છું. તુંને પેહેલાં જ્યારે મેં છોડી દીધા ત્યારે મહુને ઉમેદ હતી કે અહીંયાં એક ખીજે મોટો વાઘ આવનાર હશે તેનાં ગોસ્ત ઉપર હું નર્મીત થઈ કેટલાક દીવસ ગુજારશ. તેથી મેં તાહારી ઉપર દયા લાવી તુંને જવા દીધો; લેકીન તેતો હજી અહીંયાં આવ્યો નથી, અને આજે કોહલી તુંને ફરેબ દઈ લાવીછે, એ ઠીકજ થયું છે; ને મહુને માહારી જાદુઈથી માત્રમ પડ્યું છે. માટે પેહેલાં મહુને એ કોહલીનેજ ખાઈ જવી જોઈએ.” એમ જોલી અમીના પોતાના બાહારી ભરેલાં કદાવર આંગથી કંઈ એવીતો ધરપચ કરવા લાગી કે તે જોઈ કોહલીએ નાહાસંવા માંડ્યું. આ જોઈ વાઘ સહમજ્યો કે આ સઘયો કોહલીનો ફરેબ હતો, તેથી તેણે પણ નાહાસવા માંડ્યું; એટલુંજ નહી, પણ તેણે કોહલીને પકડીને તેજ વખતે ચીરી નાંખી. * આ ગુજબ પેલી આરત એક વાઘનાં પંજમાં બે વાર સપડાયલી ફરેબથી છુટી.

પુજશતેને પોપટે જણાવ્યું કે “ચાલ ઉઠ, અને જ તાહારે ધારેલે કાંમ; પણ યાદ રાખજે કે તાહારી ઉપર કે ઈ ગુરાકેલીયત આવી પડે ત્યારે તું પણ પેલી અમીનાની માફક તાહારી જાતી અડકત અને હુસીયારી વાપરી તેમાંથી ખજાસી પાંમજે.” પુજશતેએ આહુ કે ત્યાંથી ઉડીને હવે તે બાહાર જાય, લેકીન બામદાદનો વખત નેજદીક આવ્યો હતો, ‘આ-ફતાબે પોતાનું’ સુનેરી તુર ઉગમણ તરફના પાહાડો તરફથી ફેંકવાનું શરૂ કર્યું હતું, ચરદાં અને પરદાં જાનવરો પોતાનો ખોરાક સોધવા બાહાર પડી ચૂકાં હતાં, અને ઘેરિરમાં લોકોનો સોહાર સાહાર નીકળી ચુકો હતો, તેથી તેનું જવું બંધ પડીગયું.

રાત એકત્રીસમી.

આ જમીનનાં ગોલા ઉપર જ્યારે રાતનો શીઠા અંધકાર
પરદા પડ્યો ત્યારે ખુશતો પોપટની આગલ આવી, પાણુ
તેણીએ તેને ઘણાજ ગમમાં ગીરફતાર બેઠેલા જોયા, તેથી તે
ફીકરમંદ થઈ તેની ગમગીનીનું કારણ પૂછવા લાગી? પોપટે
જવાબ દીધો કે “એ ખુશતો, માહરી ગમગીનીનું કારણ એજ
છે કે તું જે મરદ ઉપર મોહાબતમાં પડેલી છે તેની ખુનીયાદ
રખે કોઈ હુલકી તોખમની હોય. હલકી તોખમનાં માણસોથી
હંમેશાં રૂસવાઈ શીવા બીજું કંઈ હાંસલ થઈ શકતું નથી.
હલકી કીસમના આદમીઆ સાથે દાસતી કરવાથી કોઈ દીવસે
પસેમાન થવું પડે છે. અગરજે એમણે કે તેની ખુનીઆદ કમીની
હોય તો પાછલથી બહુ પસતાવું પડે, તો તેની સાથે દાસતીના
હક રાખવા પહેલાં તેની તોખમના બેદ જાણવો જોઈએ.”
ખુશતોએ પૂછ્યું કે તે કેમ બને? કોઈ બેગાનદ અને તદ્દન
અજાણાં માણસનો બેદ કેમ માલમ પડે? આદમજાત તો
તરેહવાર દખાવના અને તરેહવાર જાતના ભપકામાં ફરેછે, લેકીન
તેના દખાવ ઉપરથી આપણે તેને કેમ ખીછાની શકીએ કે
તેની ખુનીયાદ કેવી છે? પોપટે જવાબ દીધો કે “એ કામ
કંઈ ઘણું મુશ્કેલ નથી. જેમ પેટી કોહલી પોતે નીચે ખુની-
યાદની હોવા છતાં કેટલોક વખત સુધી ફાકી ખાનારાં વાઘ જેવાં
જાનવરો ઉપર સરદારો બોગવતી હતી, લેકીન તે આખરે જ
દેર થઈ હતી અને તેને રૂસવા થવું પડ્યું હતું, તેમજ વક્તી
એક ઘણેડો વાઘનું આંમડું જોઢી વાઘ થવા ગયો હતો. પાણુ
પાછલથી જાહેર થઈ રૂમવા થયો હતો, તેમ નહીં બનવું જો-
ઈએ.” ખુશતોએ પૂછ્યું કે તે કેમ જાહેર થયાં હતાં? નથી
પોપટે તે બે વાતો નીચે મુજબ કહી બતાવી.

[દાસતાન ઝોગણુચાલીસમું.]

કોહલીને પાદશાહી કેમ થયે ?

એક જગલમાં એક કોહલી રહેતી હતી તેને શહેરમાંનાં મરઘાં ખાવાનો બહુ શોખ હતો, તેથી તે દરરોજ રાતરે શહેરમાં આવતી હતી. એતેકાક એવો બન્યો કે એક વખતે તે એક રંગારાની રગની કુડીમાં પકવાથી તેનું બદન સઘણુ રંગીન બની ગયું. માહા મુસીબતે કેટલેક વરે તરફડીયાં મારી તે જેમ તેમ કુડીમાંથી બહાર નીકળી અને પાછી જંગલ તરફ દોડી ગઈ તેને જોઈને જગલમાંનાં તમામ જનવરો તેને કોઈ જુદીજ નતનું અજાયબ જેવું જનવર સમજી તેનાં તાબામાં રહેવા લાગ્યાં. વાઘ ચીત્તાઓ વઢીક તેની તાબેદારી કરવા લાગ્યા, જેથી તે કોહલી ઘણોજ મધન ચર્ધ ગઈ, તેપણુ પોતાના ભેદ તેણે મનમાં જુપાવી રાખ્યો. તે હંમેશાં પોતાની ખીદમતમાં નાતવાન જનવરોનેજ રાખતી હતી, અને મોટાં ફાડાં ખાનારાં જનવરોને પોતાની નજદીક આવવાને અટકાવતી હતી; એવી રીતે કે તેની દરગાહમાં પેદલાં તેની જાતની બીજી કોહલીઓ સફ સમારીને ઉભી રહેતી, અને બીજી હારમાં સાંમર અને હરણુ, ત્રીજામાં વરુ અને ગોરખર, ચોથીમાં વાઘ અને ચીત્તા, અને પાંચમીમાં મસ્ત હાથી રહેતા હતા. એક દીવસે એવું બન્યું કે તમામ કોહલીઓ એકદમ લુકવા લાગ્યાં, જેથી આ કોહલી પાદશાહી રહી રાકાયું નહીં. તેથી તેની સાથે લુકવા લાગી. જ્યારે તેની ડગાઈ આ મુજબ લુકવાને લીધે માનમ પડી આવી, અને ફાડી ખાનારાં અને ખીજાં તમામ જનવરોએ જાણી લીધું કે તેઓની ઉપર સગદારી ચલાવનાર તો એક સાધારણ કોહલી છે, ત્યારે તેઓએ ચાહ્યું કે તેને જાંતથી બેજાંત કરે; લેકીન કોહલીની જાત ચમત્સ હોવાથી તે તુરત પાંચી ગઈ કે હવે તેની કમબખતી નજદીક આવી પોંહાંચી છે તેથી તેનાથી જેમ નહસાયુ તેમ છવ લઈને નાહી. તે પોતાનું વતન છોડીને એક દુર્ગમાં જગલમાં ગઈ, પણ ત્યાં તેની જાતની બીજી કોહલીઓને તેની વાત જાહેર થવાથી તેઓએજી તેને પોતાનાં ટોવાંમાંથી હાંકી કાઢાડી. આજે મુજબ કોહલીએ પાછવથી પોતાની જાત જાણાવી હતી.

[દાસતાન ચાલીસમું.]

ઘધેડો તે ઘધેડો.

કોઈએક શહેરની અંદર એક સોદાગર રહેતો હતો, તેની પાસે અવસ તો દોલત ખુબ હતી, લોકોન જમાનાંની ગીરદશથી તે એવો તો પરેશાન હાલતમાં આવી લાગ્યો કે તેને પોતાને આવનાં વાખ્યા પડ્યા તો ને પોતાનાં જાનવરોને તો ક્યાંથીજ ખેવાડે? આસતો આસતો તેને પોતાનાં ઘાડાઓ તો વેચી નાખવાની ફરજ પડી, લોકોન એક ઘધેડો પોતાનાં ગુજરાનને માંડે રહવા દીધો હતો. નોપણુ આ ઘધેડાનુંખી પેટ તો ભરવું નેધએ. તેથી તેણે પેલા ઘધેડાને ઘણીક તદખીરથી એવી ફેલવણી આપી કે તેની ઉપર એક વાઘનું ચામડું આઢાવી તે તેને બાહાર છોડી મુકતો, એટલે તે ઘધેડો લોકોના ખેતરો અને બાગખગીચામાં જઈને ચરી આવતો હતો. રાતને વખતે જ્યારે તે ઘધેડો છુટો થતો હતો ત્યારે તમામ માલીઓ અને ખેડુતો તેને વાઘ સહમજ નાહાસી જતા હતા, એટલે પેલા ઘધેડો તેઓનાં કેટલાક નાખીચા છોડવાઓ, વરતારકારી અને વનસપતીની ખરાખી કરી મુકતો હતો. આ મુજબ ઘણાક દીવસ સુધી કાંમ ચાલ્યું, અને સરવે લોકો એટલાનો ધાસતી ખાઈ ગયા કે થું કરવું તે તેઓને મુહુજવું નહીં. ઘધેડો તો આ મુજબ ખુબ ફરજે ખની ગયો. જ્યારે આસ્તે આસ્તે આ ધાસતી સાધારણ થઈ પડી અને લોકોની ખીડીક તેથી કમતર થવા લાગી—કારણ કે તેઓએ જોયું કે આ વાઘ કોઈ આદમ જાતને ઈજા કરતો નથી—તેથી તેઓ હવે તે વાઘ આવવાની વખતે નાહાસી જવાને બદલે કોઈ એક ઉંચાં દરખત ઉપર છુપાઈ બેસવા લાગ્યા. એતેજાક એક દીવસે એવો ખતયો કે ઘધેડો હંમેસ મુજબ એક બાગમાં ચરતો હતો તેવામાં તેને ભુંકવાનો શોખ થયો. તે સહમજ્યો કે આ જગો ઉપર કોઈ નહીં હશે, તેથી તેણે પોતાના દીલપછર(!) રાગમાં ભુંકવા માંડ્યું! આ બનાવથી પેલા ખેડુત લોકો જે ઝાડ ઉપર

પુરશેદની ખુમસુરતીએ તેની નજરને દાઘ લગાડ્યો, જેથી તે તોણીની ઉપર છુપી મોહોમતમાં પડ્યો. પણ તેની કોશેશનાં પરીણામમાં તેણે જ્યારે પુરશેદની એકીનદારી અને પહરેજગારીથી નાસીપાસીનો જવાબ મેળવ્યો, ત્યારે તે ઘબરાવા લાગ્યો કે પોતાની ખુરી મકસદમાં તે નાસીપાસ થયો તો થયો, લેકીન એ વાત પુરશેદ પોતાના ખાવીંદ આગલ કરશે તો તેની રૂસવાઈ થશે. આ ઘબરાટથી તેણે આંખે તોહોમતમાંથી છુટવાને પેટી પહરેજગાર આરત ઉપર કોઈ બુકું તોહોમત મુકી તોણીનેજ રૂસાવાનો કરાવ કીધો. તે પોને તે શહેરનાં કોટવાલ પાસે ગયો અને કોટવાંક ફેલ અને મફરથી તેને એવું તો ગલત સમજાવ્યું કે તેણે તે પાકળત પુરશેદને પકડી મગાવી જમીનની અંદર અરધી દાટીને લોકો પાસે પથરનો માર મરાવ્યો ! આંખે રીતના મારથી ખીચારી બેગુનાહ પુરશેદ બેહોસ થઈ એટલે લોકોએ જાણ્યું કે તે હવે મરી ગઈ, તેથી તેઓ તોણીને ત્યાંજ છેડી રાહ પોત પોતાને કાંમે ગયાં. બેહુદ લોકો જવાથી પુરશેદ જો કે નાતવાંન અને બેહોમ થઈ ગઈ હતી, તોમી તેનામાં જરા દમ અને જોર બાકી હતો, તેથી જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે આસને આસતે પોતાના હાથ વતે જમીન ખોદી અંદરથી બાહાર નીકળીને તે પોતાના બાપને ઘર ગઈ અહીંયાં તે પોતાનાં માબાપની રહેમ અને સુખ તલે સારી રીતે છુદગી ગુમરવા લાગી, એટલે તે પાછી પોતાની આગવી ખુમસુરત અને તંદોસ્ત હાલતમાં આવી. પણ અફસોસ ! એક આરતની ખુમસુરતી કેટલીકવાર તોણીને એક દુઆને બદલે બદખખતી થઈ પડે છે, તેમ પુરશેદની ખુમસુરતીએ તોણીનાં બાપના ઘરમાં તોણીના દાકાનાં બેટા લતીફનુ ધેવાંન બેચ્યું. તેણે પણ પેલા નીમકહુરાંમ કેવાનનીજ ચાવ ચવાવી, જેથી તેને પણ પાકળત પુરશેદ તરફથી તેજોજ જવાબ મળ્યો. હવે પુરશેદ લતીફનાં એક ખાર વરસનાં નહાંનાં ભાઈ ઉપર નીરદોષ પેયાર રાખી તેને પોતાના ભાઈ બેરોબર ચાહાલી હતી, અને કેટલીકવાર તેને

પોતાની સાથેજ સુવાડતી હતી. એક રાતે એનેકાક એવો બન્યો કે તે તેની સાથ પોતાનાં પત્ર ગ ઉપર ભર ઉઘમાં પડેલી છે, તેવામાં લીની પોતાની પુરી મોરાદ પાર પાડવાના ધરાધથી ને જગા ઉપર આવ્યો. ત્યાં તેણે જ્યારે પોતાના ભાઈને ખુશોદની સાથે મુતેવો ન્તેવો ત્યારે, નેમ એક પુરું માણસ બીજને પણ પુરું જ ગણે છે તેમ, તેની ઉપર અદખાઈથી કેહેર લાવી તેણે તે પોતા ના તે બેગુનાહ ભાઈને જખેડ કીધો. એટલુંજ કરીને તે કંઈ ચુપ બેઠો નહીં, પણ આજે જખુન ખુનનું તોહોમત પોતાને શીવથી ઉતારીને બીચારી ખુરશેદને સતાવાને તેણે પેત્રી લોહીથી ગગઢાવ છુરી ખુરશેદની ગોદમાં મુકીને પોતાના ભાઈનું કેટલુંક લોહી તેણી ના કપડાં ઉપર છાંટ્યું. જ્યારે બાંમદાદને વખત થયો ત્યારે કાલે મોહોડેનાં લીની ફેગીઆદ અને સોરોર ઉઠાવ્યો કે ખુરશેદ તેના ભાઈનું ખુન કીધું છે, તેથી ખુરશેદ મોટી વીપતમાં આવી પડી. તેણીના બાપની ખાત્રી હતી કે ખુરશેદ હરજેજ એ બદ કાંમ કરે નહીં, તોપણ તે ખુનનું તોહોમત બીજ કોઈની ઉપર મુક વાનું સાધન નહીં હોવાથી ખુરશેદને લોકોની હીનપસતીમાંથી ઠાવવાને અને સજા કરવાને ખાંહાંને તેણે પોતાનાં ઘરમાંથી બાહાર કાઢાડી મુકી. રકતી અને જરૂરી કરતી હવે કોણનાં આશંગ તલે જઈ પડકુ એવો વીચાર કરતી, પોતાની ખુબસુરતી અને કમબખતી ઉપર અફસોસ કરતી, તે આગલ ચાલતી હતી, તેવામાં તેની નજરે તે યુ ન્તેવ છે કે એક શરીફ નામના ગરીબ બેકુતને ફેટલાક સીપાઈઆ જમીનનું મેહેસુખ નહીં આપવાને વાસતે બાંધાને ઘાતકી રીતે માર મારતા હતા. તેની આસપાસ બેચુમાર લોકોનું ટોલું ઉમેલું હતું. આ બનાવ નેધ ખુરશેદ પોતાની ઉપરની મુશીબત જુલો ગઈ, અને તેની ઉપર દયા આવવાથી તેણીએ પોતાની પાસે કાંનમાં અને ગર્માંમાં જે કંઈ જરીયાંન હતું તે પેલા શરીફના મેહેસુખનાં બદલામાં આપી તેને છોડવ્યો. તેણીની આજે સખાવત નેધ તમામ લોકો અબજબ થયાં અને ખુરશેદના સખાવત ભરેલા

દીલગુરદાની તારીફ કરવા લાગ્યાં ; લેકીન શરીફ કંઈ જુદું જ
 સહમજ્યો. તે સહમજ્યો કે તે પોતે ખુબસુરત છે તેથી ખુર-
 શેદ તેને પસંદ કરીને છોડ્યો હતો, તેથી તે તેણીની પાછલ
 લાગ્યો. 'પણ ખુરશેદ તો ખોદાઈ મારગ ઉપર જ ચાલનાર હતો,
 અગર ગમે એટલી મુશીબતો તેણીની ઉપર આવી પડે તો શું
 થયું ; તેથી તેણીના વીચાર જુદા જ હતા. તે હવે ત્યાંથી
 હજ કરવાનાં ઇરાદાથી મક્કા અને મદીના જવાને એક કીસતી
 ઉપર બેઠી. આ જોઈ પેટો નાપાક શરીફ પણ તેજ કીસતીમાં
 સવાર થયો. તેઓ હજ કરીને જયારે પાછા ફરતા હતા ત્યાં
 શરીફ જોયું કે તે પોતાની ખુરી મક્કામાં ડગાય છે. ખુર-
 શેદ તરફથી તે જોવી ધારતો હતો તેવી દીલસોઈ તેણે જયારે
 નહીં જોઈ. એટલું જ નહીં પણ તેની નફ્ટ માંગણીમાં
 જયારે ખુરશેદ તેને ધુસો કરીને રૂસવા કરવા જણાવ્યું, ત્યારે
 આ નાપાકે તે કીસતીનાં નાખોદાને તરેહવાર સમજાવી તેણીને
 લોન્ડી દાખલ વેચાવી આપી ! ખુરશેદ તે નાખોદાને ઘણી
 સમજાવ્યો કે તે કંઈ તેની લોન્ડી નથી, પણ ઉપદ્રો તે બેવફા
 મરદ તેણીનાં દેશાંત તરે દખાવ્યો છે, તોપણ કંઈએ ખુરશેદનું
 દેહેડું માન્યું નહીં. આ દુનીયાનાં આંખે રીતનાં અમતકાર
 જોઈ ખુરશેદ એક સરદ હાથ મારી અને તે હજી સમુરી
 એખનીયાર કરી બેઠી. પણ તે પાક પરવરદગાર ! જે ગેનીના
 દાગુનાર અને સમાઈને છુપો ઇતમાફ આપનાર છે, તે આંખે
 રીતને ગેરઈતસાફ કેટલોક વખત માંબી શકે ! રીતાબ આ
 દરીયાવમાં એક ભયંકાર તોફાન ઉઠ્યું :—તમામ જોસથી ઉચ્છ્રા
 થવન તરેહવાર આવજો કરી કુંડવા માંડ્યો ; જેથી મોજા
 કાઉસસ પાદાની મીસાને ગોચા આસમાન સાથે લટકતાં વાદળાં
 પડવા ઉછાટા મારતા હતા ; જે વદલાંજોએ આકાશને ઢાંકી
 નાખી રીતા રંગ આ તોફાની દરીયાવ ઉપર પડાયા માગની
 કીમતીમાં ફેંકી દીધી ; ઇસાન ખુશ તરફથી સપાટાબંધ વીજ-
 લીનાં અમકાર ચશમેને આંધ નાખતા લાગ્યા ; કાઈ હવાગાર

લગાઈનાં તોપના આવજીને ઢાંકીનાંજે એવા વાદલનાં આસમાંન-
માં ગગડાટ અને કડાકા થવા લાગ્યા; અને વરસાદ પુર નેસમાં
ગોથા આસમાંન ખુદ તુટી પડ્યું હોય એ મીસાલે મોઢબધ પઠવા
માંડયો. દર પલે હવે આવે કીસતી પેચા ગોથા ભુખથી ડાચુ
વકામતા એકાદ મોજાને એગ થઈ પડશે એવી તમામ ઉતા-
રૂએને ધાસતી હતી.* એવકા આદમજાનની સુધી હમેશાં
આવી વખતે ઠકણિ આવે છે, તેમજ નાખિદાએ હવે જાણ્યું
કે આ તોફાન થવા આગમ્ય તેણે એક એગુનાહ આરતને
નાદેક સતાવી છે. તેણે શરીરને જુડા અને એવકામાં ગણુયો,
અને ખુરશેદને કોલ આપયા કે આ કીસતી ને સહીસલામત
આ તોફાન પસાર કરી પોતાના મુક્કમાં પાછી પોહુચે તો તે
તેણીને પોતાની સગી બેહેન કરતાં વધારે ગણુશે. જરા વારમાં
તોફાન પાછું નરમ પડી ગયું અને કીસતી સહીસલામત એક
જાંજરા આગલ જઈ પોહોચી. અહીંઆં પેલા નાખિદાએ
ખુરશેદને પોતાની સાથે લઈ જવાને ઘણુખી સમજાવી, લોકીન
તેણીએ હવે પકો કરાવ કીધો કે આ એવકા કુનીયાનાં સપાટામાં
ખુમસુરતી સાથે સલામત રહેવું મુશ્કેલ કામ છે, તેથી તેણે તે
નાખિદા સાથે જવાને નાપાડી; એટલુંજ નહીં, પણ પોતાના
શીર ઉપરનાં તમામ ખાત્ર બોડાવી નાંખી ફકીરનનો લેખાસ લઈ
તયાંજ રહી બોદાતાવાનો પરસનેસ કરવા લાગી. આ મુજબ
આજે જાંજરા ઉપર કેટલાક દીવસ ગુજરવા બાદ ખુરશેદને
બોદાતાવાની બંદેશથી આંધણી માગુસોને દખતાં અને મુર્ગાને
બોવતાં કરવાના અને એવાજ કેટલાક ચમતકારીક અને એજ-
મતી ઇલાજે હોય લાગ્યા. આ ઇલાજથી જ્યારે તેને તક
મળતી હતી ત્યારે તે કાલ કાલ તેવાં કુખી આદમીની સેવા
ખજતી હતી. જેમ જેમ વખત જતો હતો તેમ તેમ
તેણીની તારીફનાં સખુનો આવમમાં ચોતરફ આરાકારા
થતા આવયા, જેથી કદી નહીં સારાં થાય એવાં દરદા વાયાં

* આજે તોફાનું પેચાન મેં વધાર્યું છે — મુધારનાર.

કેટલાંક લોકો હરદંત તેની આગળ આવવા લાગ્યાં, અને સેહેજ વારમાં તેઓ પાછાં પોતાની અસલી હાલતે તંત્રોસત બન આ ફકીરનને દુઆ અને તેની કરાંમત ઉપર આફરીન પોકારતાં પાછાં ફરતાં હતાં. હવે પેલા ત્રણડે સફો નેઓએ ખુરશોદની ઉપર આફત ગુજરી હતી તેઓ તેજ કરીમે કારસાજની કરાંમતથી તેઓના કરતુકની ફેળે પેહિંચયા હતા : પેલા કેવાંન આંખે આંધરો બનયો હતો, લતીફનાં બેઉ હાથ સુકાઈ ગયા હતા, અને શરીફને ગરત કોહોડ ફાટી નીકલયો હતો. ખુરશોદના ખાવીંદ અતારદ આ વખતે પોતાને ઘર પાછો ફરયો હતો, અને લોકોથી પોતાની ઓગતની મરી જવાની વાત સાંભલી કેટલાંક દલગીર થયો હતો. તેમાં વસી તેના ભાઈના અધાપાથી તે વધારે દલગીર હતો. ખુરશોદ પોતાનું નાંમ છુપુંજ રાખ્યું હતું. જ્યારે તેના અજમતી ઇલાજની તારીફની વાત અતારદના માલજવામાં આવી ત્યારે તે પોતાનાં ભાઈ કેવાંનને લઈને તેને સારો કરાવાનાં ઇરાદાથી પેલા જલ્દર ઉપર આવી લાગ્યો, જ્યાં પેલા ખીજ બે નાપાકો લતીફ અને શરીફ કુદગતી ગીતે પોતાના કરતુકની સજાએ પોકુચેલા આવી મવયા આગે ત્રણડે પાપીઓ અને અતારદ જ્યારે ખુરશોદની હંજુરમાં જઈ પેહિંચયા ત્યારે ખુરશોદ તેઓને કુચી ખીજાની લઈને પોતાનાં મોહોડા ઉપર ખુરખો નાખયો. તેણીએ પેહિંચતી તેઓ ત્રણડે જાગૈની હકીકત સાંભલી લીધી, અને પછી તેઓને જણાવયું કે "તમે ત્રણડે જણોએ કોઈ પાકળન ઓરત ઉપર તમારી નજર ખગાડી તેની ઉપર આફત વરસાવી છે તેનાં પાપથી માફ પરવરદગારનાં જેબી હાથે આગે સજા તમેને બરહક થઈ છે. વાગે તમે ને સાચું બોલો તો તમારા લોકોને વાસને માફારી દુઆ ને પરવરદગારની દરગાહમાં પેહિંચશે, તમારાં દરદાનો હું ઉપાય કરી શકશ, અને તમે તંત્રોસની પાંમગો." આ સખુને સાંભળતાં વારજ તેઓ ત્રણડે જણા બુજવા લાગ્યા, અને ચાહ્યું કે સાચું બોલયા શીવય તેઓના

છુટકો નથી નહોતો આખી જીદગી તેઓને આજેન રીતે
 રોમી રીતીને મરુ પડશે, તેથી તેઓએ અરથથી તે આખર
 સુધી શુ બનયુ હતુ તે તમામ કહી બતાવયુ આજે સાબની
 અતારદ ઘણેજ અજરખ થયો, અને પોતાના ભાઈની ઉપર
 ધુમ્પો કરીને કેહવા લાગો કે “એ બટમખર ખુસ કામના
 કરનાર અને ખુબી મનશનીના ભાઈ, બીચારી માહરી એકીનદાર
 ઓગ તાહરી નાપાક નજરના સમમથી પાયામાન અને શીકસને
 હાન થઈ મરી ગઈ— —” તે વખતે જોયના જન તેટનામા
 ખુશીદ પોતાના મેહાઈ ઉપરનો પરદા ફેંકી દીધો, અને તેઓ
 નેરશુ ! તેઓ સરવે અજરખ થયા તે પોને પોતાના ખાવી
 હને બગનગીરી કરી કેહેવા લાગી કે “માહારા નેક ખાવીદ,
 હુ પોતે તેજ બીચારી લાચાર ઓરત છઉ કે જેણે પથરનો
 માર ખાધો હતો હવે આ ત્રગડે જુનમગાર અને બેવકા
 મરદાની હુ શુ વાત કહુ ? એકે માહારા ખાવીદનુ નીમક
 ખાઈમહને પરશાન કીધી હતી, બીજાએ માહારા પીઠરના ઘરમા
 રહી તેનુ નીમક ખાઈ મહને નાહકે બનામી અને આક્રતમા
 હુમાવી મુકી હતી, પણ ત્રીજે, જેને મે માહારી ગીરદશ અને
 ખતગ હાનમા માહાર પોતાનુ જરીયાન આપી માર ખાતો
 બચાવ્યો હતો, તેણે મહને આને આજે હાનતમા મુકી દીધી
 હતી આ તમામ બેયાન તુએ તેઓને પોતાને મોહાડે સાબ
 લયુ છે હવે તુ ને કે તે પરવરદગારે પોતાને ગેબી હાથે
 તેઓને કેવી સજા કીડી છે પણ ખસ ! હવે જ્યારે હુ તુને
 મસવાની મેરાદમા ફેતેહમદ થઈ છઉ, એટલે હુ એમ સ
 મનુ છઉ કે જેણે જેવુ કીધુ તેવુ તે પામયા” એટલુ કહી તેણે
 પોતાના ઈતાજે કામે લગાડી પોતાના હાથ તે પાક પરવરદગાર
 તરફ ઉઠાવી દુઆ ચાહી કે તે બારે હકતાના આ નાપેકરિનો ગુ
 નાહ માફ કરી તેઓને અસથી સુરતે લાવી મુકે આજે ત્રગડે
 જણાઓ જ્યારે પોતાની અસની હાનને આવી તનદોસત થયા
 ત્યારે તેઓને એવી શરમ લાગી કે તેજ વખતે જમીન ફાટી
 તેઓ ગરક જાય તો સાડ કે તેઓ પોતાનુ મોહાડુ આનમમા
 કરીથી કોઈને દેખાડે નહીં પણ ખુશીદ તેઓને દીલાસો આપી
 કેટનીક નશીયત દીડી, અને સરવે પોતાને ઠેકાણે પડયા.

અને એખજાસ એટલોતો મલખુત બેસી ગયો હતો કે તેઓનાં બાપે તેઓને હવે શાદીનાં ગાંઠથી જોડી આપવાનું વાલખી વીચાર્યું. પણ આજે જોડાંની શાદી થાય તે આગમય પેસો નહોતો વંછર ને પાદશાહનો ઘણો માનીતો હતો તેની આરતનો વાકો થયો, જેથી તેણે થોડા દીવસ જવા દધન વડા વંછરની છોકરી સાથે ફરીથી શાદી કરવાને પાદશાહને અરજ દીધી. તેણે પાદશાહને જણાવ્યું કે “માહારી આરત ગુજરી ગયાથી માહારું ઘર આરત વગરનું ખાલી પડ્યું છે; અને મોટા વંછરની ને છોકરી છે તે બીજાને આપવા ચાહે છે, પણ પાદશાહ જો ભક્ષામણુ કરેતો તેનાં હોંકમથી વંછર તે છોકરી બીજાને આપે નહીં, અને તે છોકરી સાથે હું ફરીથી શાદી કરું તો માહારું ઘર પાછું આખાદ રહે અને માહારા ગોત્રામે અને સોન્ડીઆ પણ પરાગંદ થાય નહીં.” પાદશાહે પોતાનાં જનાન ખાનાનાં પરદેદારને પેસા વંછરની નજદીક આજે વાતનો પેગાંમ કેહેવાડ્યો, જેથી તેણે જોયું કે પાદશાહની માંગણી પાછી ફેરવાય નહીં, અને વણી ત્રીજો વંછર પણ પાદશાહના વંછર તરીકે ગણાય છે, એટલે તેની સાથે પોતાની બેટીનાં નેકા કરી આપવામાં કરી અડચણ નથી. આ ઉપરથી તે રાજ થયો અને પોતાની બેટીની શાદી પેસા ત્રીજા વંછર સાથે કરી આપવાની તથ્યવારીઓ અને ધાંમધુંમ કરવા લાગો. લગનનો દાહાડો મુકરર કીધો અને બાકી હવે કંઈ રહ્યું નહીં. આજે જોઈ બીજા બાજુએ પેસો બીજા વંછરનો છોકરો આયાજ માહેતમમાં પડ્યો અને તેને એટલોનો ગમ પેદા થયો કે તે આજરો પડ્યો. આજે આયાજનો સેલીમ નાંમે એક નાહાનો ભાઈ હતો, તેની આગસ આયાજે પોતાનો બેદ ખોલી પોતાની માંદગીનું કારણ જણાવ્યું, અને કહ્યું કે “હવે મહેને એવું થાય કે જોઈ જીવતો આતરામાં બસી મરું, અથવા માહારા ચાંમાં પુરી બેડી આ દુઃખી જીંદગીનો અંત લાવું.” આ પુરથી સંજોમે તેને દીવાસી આપ્યો અને કહ્યું કે “જો મિતી તાહારા હાથમાંજ છે તો એટલો જોએખતીયાર થવાનો

તુને કાંઈ સમજ નથી. હજી વખત તાહરા હાથમાં છે. ઘાના-
વાના એ વીચાર છે કે રાત હંમેશાં હંમેશ્વર હોય છે : તેના
બેદમાંથી ધણીવાર તરફવાર ફરફરો નીકળી આવે છે. માટે
સખુરી એખનીવાર કર અને હજી તું ને કે ગેખનાં પરદામાંથી
શું તલેસમ બાહાર પડે છે." આ દીક્ષાસાથી આયાજ હુશીયાર
થયો અને પોતાની માથુકને ખોવાની એક રાત બાકી હતી
તેના વીચારમાં તે પડ્યો. હવે તે શહેરમાં તે લોણેમાં એવી
રસમ હતી કે દુસ્રીયા બેઠોનાં નકા વખતે તે બેઠીએ પોતાનાં
બાપને ઘરથી પોતાને સાચે જતી વખતે તે શહેરની
કબરસતાનમાં જ્યારે જવું જોઈએ. આએ જગોએ પેલા
બેઠે ભાઈએ આગમચથી ગયા અને આયાજ પોતાના ભાઈ
સાથ ફરતો ફરતો ફરીયાદ કરતો હતો કે હવે મેહમુદ તેની
સાથે બોલશે કે નહીં, તેવામાં તેજ વજરબદી પોતાના છુપા
બેદથી વાકેફગાર એક ભોન્ડી સાથે અંદર દાખલ થઈ. તે પો-
તાના કામમાં મરાગુલ થઈ તેવામાં પેલા બેઠે ભાઈએ તેણીની
પાછલ છુપાઈને ઉભા રહ્યા. મેહમુદ પોતાના કાંમથી ફગાવ
થયા પછી બોલી કે "એ સહીદ થયેલાં આદમીઓની કબર-
સતાન, હું આએ જમીનની પાક ખાકથી એવી ઉમેદ રાખુ
છઉ કે માહરા જીવને આએ નવી તસદીથી ખવાસી આપે
અને તું મહેને માહરા કદીમ આયાજની સાથે પાછી મેલવે"
આ સખુને સાંભળી આયાજની ખાતરજમે થઈ કે "મેહમુદ
પોતાની કદીમ દામતી ઉપર ઉમતવાર - રહીને માહરી
મુવાકાતની ઉમેદ રાખે છે" તે જ ખુશામાં છુપાયે હતો ત્યાંથી
બાહાર નીકળ્યો, અને મેહમુદને વલગી પડ્યો. ચોડાક વાર
મુધીતો તેઓથી બોલાયું નહીં, પણ છેલ્લાં મેહમુદ બોલી કે
"તાહરી દાસનીનો ગાંઠ એવો તો મજબુત છે કે તે કદી છુટ-
નાર નથી, માટે તુ ને કંઈની તદબીર ખતાવે તો છેદલી ઘડી
મુધી તાહરી સાથે એકદીલીથી રહેવાને હું કબુલ થાઉં છું."
આએ વાત સાંભળી સેલીમ બાહાર નીકળી આવ્યો અને તેણે

એ કાંમ પોતાને માથે ઉઠાવી લીધું. તે બાલચો કે “તાહર કપડાં અને ઝવેર છે તે તું મહને આપ અને તું માહરાં કપડાં પેહેરી આયાજની સાથે આએ જગેએ છુપાઈ રહે. તાહરા કપડાં પેહેરી હું તાહરા ખાવીંદ (ત્રીજા વણર)ની પાસે જાઉં અને પછી તમે મે જા કે આએ ગેર્મનાં પરદાથી શું જાહેર થાય છે. સેલીમ જાને ઘણા ચેહરેનયુન અને જુવાન હોય, તેથી તેણે જ્યારે મેહમુદના કપડાં અને ઝવેર પેહર્યું, ત્યારે તે એક નાજુવાન નાજનીનની મીસાલે દખાવા લાગ્યો. આવી રીતે વેસ બદલીને મેહમુદની લાન્ડીને સાથે લઈને તે પેલા છોટા વણરને ઘેર ગયો. પણ જેવા પેલા વણર તેની નજદીક આવ્યો કે સેલીમ જીવીતો એકરારી અને તાસવીસ કરવા માંડી કે વણરને તેની ઉપર ઘણી દયા આવી, અને ચાહ્યું કે આજની રાતનો એને દુરજ રાખવી, પછી જે થવાનું હશે તે થશે. તેની આગલી મરનાર આરતને પેઠની સલીમા નામે એક છોકરી હતી, તેને વણરે કહ્યું કે “તું આજની રાત એની સાથે સુ.” હવે સલીમા અને સેલીમ એ બેઉને છુપી રીતે આગયની દાસતી હતી, અને તેઓ એક બીજા ઉપર ધ્યારમાં પડેલાં હતાં; તેથી જ્યારે સલીમા સેલીમના ખીછાંના ઉપર આવી ત્યારે સેલીમે આસતેથી પોતાનો બેદ ખાલી સલીમાને કહ્યું કે “આજના જેવી તક ફરીથી હાથ આવવી મુંશકીલ છે, વાસ્તે બેહતરતો એ છે કે તું હમણા માહારી સાથે પેલાં કબરસ્તાન આગલ આવ કે આપણે સરવે જાણાં કોઈ બીજા મુલકમાં જઈ સુખ ચેનમાં આપણો વખત ગુજરીયે.” સલીમા પણ એવી કોઈ તક સોધવાની ઈતેજરીમાં હતી તેથી તેની ખુશીથી નેયાર થઈ રાતોરાત પોતાનું કેટલુંક ઝવેર હવુ તે સાથે લઈ સેલીમની સાથે બાહાર નીકળી. તેઓ પેલાં મરસતાન આગલ આયાજ અને મેહમુદને આવી મક્કયા અને ત્યાંથી તેઓએ એક બીજા મુલકનો રસ્તો લીધો, અને પોતાની બાકીની ઉમૂર તે મુલકમાં સુખ ચેનમાં ગુજરી.

પોપટે ખુજશનેને કહ્યું કે પહેલા આ ન્યારે જાણા કેવી હાવતમા હતા અને પાછવથી તેઓ પાછા કેવી રીતે સાથે મન્યા આ વાતથી ખુજશને જરા ખુશી થઈ, અને પોતાના ધુરસો ઉતારીને પાછી નરમ થઈ તેણીએ હવે પોતાના પગલા પોતાના ચારના ઘર તરફ ધરયા, પણ બામદાદના મુગ્ગે તેજ વખતે બાગ મારી, શેહેરમા સોહોર સાર થઈ રહ્યો, અને તે પાછી પોતાની જગોએ બેઠી

રાત ચોત્રીસમી.

જ્યારે શીહા કામ કરનારા શીહા વીચારના આદમીઓને ઉત્તેજન આપનારી શીહા રાને આ ફુનીયાના તકતા ઉપર શીહા અમ્રાફ કીધું, ત્યારે ખુજગતે પોપટની આગન રજા માગવાને આવી, પણ આ વખતે તેના દખાવ વની દહ જુ દીજ તરેહનો હોવાથી પોપટે જ્યારે તેનું કારણ પુછ્યું ત્યારે તે બોલીકે “ મુરખ અને નાદાનની દાસતી કરવી તે ગોપા જવતા જવત મોહોત છે, વાસને દાસતી તો દાનાવની કરવી સજવાર છે પણ હું નથી જાણતી કે હું જેની સાથે દામતી કરવા માગુ છું તે મરદ દાનાવ છે યા નાદાન છે” પોપટે જોયું કે આજે વની પવન બદલાઈ ગયો હોય એવું દીસે છે, તેથી તેણે જવાબ દીધો કે “ એ વાત જાણવી ઘણીજ સહેલ છે તું તેની પાસે જા અને એક સવાન પુછ જા તેના જવાબ તે બરાબર આપે તો જાણજે કે તે દાનાવ છે તે સવાન એ, કે કાબુનન’ એક સોજાગરની બેઠીને એક પરી લઈ ગઈ હતી, પણ તેની પાસથી ત્રણ મરદો જઈ તેને પાછી લાવ્યા હતા, અને તે ત્રણે મરદોએ તેની ઉપર ઘવો કીધો હતો, ત્યારે કીયા મરદનો હક તે છોકરી ઉપર પહોંચે ” ખુજગતેએ જાણવા માગ્યું કે તે વાત કેવી છે, અને તેનું સેવટ શું આવે છે, નથી પોપટ બોલ્યો —

પોપટે ખુજસતેને કહ્યું કે "તું જ્યારે તાહારા દાસતને ઘર જાય ત્યારે તેની તપાસ કરવાના તાહારે ધરિદા હોય તો તેની આગલ આજે-વાત કરી તેને પુછવું કે જુદેર કીયા મરદને ઘટે છે? એ સવાલનો જવાબ તે જો ખરેખર ખુબીથી આપે તો એમ સમજવું કે તે ખરેખર તાહારી દાસતીને લાયક છે. અગર તે જવાબ નહીં આપી શકે તો તેને એક રાજનાં છોકરાની ખીલ વાત છે તે કહી સંભાલી તેના ખોલાસો માંગજે. પણ જો આજે બેઠ વાતમાંની એકનાખી ખોલાસો તે કરવા નહીં પામી તો સમજવું કે તે તાહારી દાસતીને લાયક નથી." ખુજસતેએ પુછ્યું કે આજે ખીલ વાત કેવી છે અને એ બેઠ વાતના ખોલાસો શું છે? પોપટે કહ્યું કે સાંભલ.

[દાસતાન યુમાલીસમું.]

દેમાંગ અને બદન.

હાંદુસતાનનાં મુલકમાં બનારસ શહેરમાં એક મંદીરની અંદર તપાંના રાજાની છોકરી વારેવાર દરરાત્રી કરવાને જતી હતી. એક દીવસે જ્યારે આ છોકરી એક દહરામાં દરરાત્રી કરતી હતી ત્યારે ત્યાં થઈને એજ મુલકમાંના અન્નેધયા શહેરના રાજાનો છોકરો જે તપાં કંઈ કાંમ સર ગયો હતો, તેની નજર પેલી છોકરી ઉપર પડવાથી તે તેની ઉપર મોહોબતમાં પડ્યો. આ મોહોબત કંઈ ઓછી નહીં હતી કે જે કોઈ ઉપાયથી તુટી જાય, લોકોને તે મોહોબતથી તે નજદીક દેવાના જેવો થઈ ગયો, અને તેજ વખતે તે મંદીરમાં દેવીની માનતા લીધી કે "અગરજો એ છોકરી માહરી આરત થાય તો શાદી કીધા પછી માહરું શીર કાપીને તેના બોગ એ દેવીને આપું!" તે પોતાનાં શહેરમાં ગયો અને પોતાના બાપને કહીને તે છોકરીની માંગણી કરાવી, જેથી બનારસના રાજાએ જ્યું કે આ રાજકુવર શીવાય બીજો વધારે કોઈ ખાનદાનનો મરદ કોઈ મલનાર નથી, તેથી તેના કબુલ કરવાથી આજે જીકુતો નકી થયું. લગન થયા પછી સુભ મુહુરત જોઈને

છોકરી પોતાને સાંસરે રવાન થઈ. કેટલાક દીવસ પછી બના-
રસના રાજાએ પોતાના જમાઈને પોતાને ઘર મહેમાન બોલાવ્યો,
જેથી તે તેડું કરનાર બરાહમાણ તથા પોતાની આરતને લઈને
બનારસ જવા નીકળ્યો. રસતામાં જ્યારે આ ત્રણે જણ
પેલાં મંદીર આગળ આવી લાગ્યાં, કે જ્યાં પેલા રાજકુવરના
પહેલ વેહેલી નજર પેલી છોકરી ઉપર પડી હતી, ત્યારે તે
રાજકુવરને યાદ આવી કે તેણે પોતાનું શીર કાપીને દેવીને
અરપાણ કરવાની માનત કીધી હતી. પોતાના કોલ પાર પાડવા
તે પેલી દેવીની કુબ્જ કરવાને બાંહેને પેલાં મંદીરમાં લાખ્ય
થયો, અને પોતાને હાથે પોતાનું શીર કાપીને તે દેવીને બોગ
આપ્યો ! લાંબો વખત જવા છતાં જ્યારે તે પાછો નહીં ફર્યો
ત્યારે તેની રાહ જોઈને પેલો બરાહમાણ તેની પછવાડે સોધ
કરવા ગયો. પણ તેને ત્યાં જતાં માલમ પડ્યું કે રાજકુવરનું
બદનનો શીર વગરનું થઈ ત્યાં જમીનદોસત પડેલું છે, તેથી
તેણે વીચાર કીધો કે “ આ રાજકુવરને લીધા વગર એવી
હાલતમાં તેને ઝુકીને તે શહેરમાં જશે તો રાજા પોતાના
જમાઈના પુત્રનો દાશ માહારે માથે ઝુકશે, અને કોઈ એમ
હરજોજ કબુલ કરનાર નથી કે તે પોતાને હાથે મુકે છે રાજા
નાહેકને માટે મહને માગી નખાવશે; લોકો મહને બરાહમાણને
પુત્રી તરીકે ઠરાવશે; અને એવાં કલક તસે મહને ઢેડને હાથે
મરણ પડશે માટે બેહેતર તો એજ છે કે આ દેવીને હું પણ
માહારા લવના બોગ આપુ ” એમ કહી તેણે તુરત જ તત્તવારે
પેલા રાજકુવરે પોતાનું શીર જુક કીધું હતું તેજ તત્તવારે લઈ
પોતાને હાથે પોતાનું શીર ઉઘવ્યું. આ બેઉ જણ જ્યારે
પાછા ફર્યા નહીં ત્યારે રાજકુવરી ઘભરાઈને પોને મંદીરમાં
આવી, અને તે અંદર જઈને જાય છે તો બેઉ જણના બદન
શીર વગરનાં થઈને પડેલા છે ! તેણીની અજાયબી અને ઘભ-
રાઈનો પાર રહ્યો નહીં. આવી હાલતમાં તેણીએ તેઓના
રેવાજ મુજબ પોતાના ધણી સાથે બની મરવાને તેજ જગોએ

ગમખાર થઈ આબરી પડી. તેઓની સોબતમાં કોઈ એકું નહીં હતું કે તેઓની હાલતના પેગાંમ કોઈ એક બીજાને પોતાના રાકે. પણ મોહોબત પોતાનું કાંમ ગમે તેવી પાતાલ ફેડીને ગમે તેવા ઉપાય કામે લગાડી બબલયા મગર રહેતી નથી. તેમ આ બરાહમણે એક જાદુગરની સોબત પકડી. આ જાદુગરનું દોલ તેણે પોતા તરફ એટલું તો ખેંચી લીધું કે તે એક દીવસે તેને કહેવા લાગે કે તે જે માંગે તે આપવાને તે તૈયાર છે. આ તકનો લાભ લઈને પેલા બરાહમણે પોતાની મોહોબતનો ધુપો હેવાલ આ જાદુગરની આગવ કહ્યો અને કોઈબી તદખીરથી પેલી શાહાબદી પાસે જવાને તેણે આ જાદુગરની મદદ માંગી. આ જાદુગરે જણાવ્યું કે "હું તો એમ સમજતો હતો કે તું માહરી પાસે કેટલીક સવત માંગશે ; પણ તે તો એવી બીજ માંગી કે તે માહરે મનથી ઘણીજ નજીવી છે." એટલું કહી તે જાદુગરે તુરતજ એક જાદુઈ મોહોરો તે બરાહમણને આપ્યો અને જણાવ્યું કે જો મોહરોમાં એવી ખાશીયત છે કે તે જો કોઈ મરદ પોતાના મોહોરોમાં રાખે તો તે જીવત માલમ પડે અને જીવત જો પોતાના મોહોરોમાં રાખે તો તે મરદ દખાય ! આ જાદુગરે તે બરાહમણને કેટલીક તદખીર ખતાવી, અને તેના મોહોરોમાં પેલા મોહોરો મુકી તેને એક જીવતના લેખાસમાં તે મોહોરના પાદશાહના મોહોરમાં લઈજઈ પાદશાહને એક કહેવા લાગે કે "પાદશાહ સલામત, હું પોતે એક ધરમગુરુ છઉં, પણ કમનસીબથી માહરો ખેટો દવાના બની આવ્યો કેટલીક મુદત થઈ ખોદા માણુ મ ક્યાં જાઉં છું તેની કંઈ ખબર પડતી નથી. માહરી જઈશી નજીવીક આવ્યાને લીધે માહરો ધરાદો છે કે તેને હવે ન ગમે તેવા છે તે બનાં સોધી કાઢાવું. તેથી હું તેની સોધમાં જાઉં છઉં, પણ આ ઊકરી તેની જીવત યાય છે તેને એખલી મુકી જવાનું માહરું દીઝ ચાલવું નથી ; તેથી ઉમેદ રાખું છઉં કે તું નામવર મોહોરોની કરીને તાડરા મોહોરમાં અને એક લોન્ડી દાખલ

રાખ." પાદશાહને આજે વાત ઉપર કસો શક આવશે નહીં, અને તેમાં સચાઈજ હશે એવું જાણી તેણે મોટી ખુશી સાથે પોતાની બેઠીની ખીદમતમાં રાખી ! પોતાના બાપના કુકમથી શાહજાદી આ 'બરાહમાણની વહુ' ઉપર ઘણી મહેરબાની રાખવા લાગી, અને આસતે આસતે તેઓની મોહોબત અને એખલાસ ઘણોજ વધતો ગયો. પેલા જુવાન બરાહમાણે આસ્તનાં દખાવમાં પેલી શાહજાદીના પોતા તરફ એટલોતો વીસવાસ એસાડી દીધા કે હવે તેણે એક દીવસે પોતાના બેઠ જોલવાનું વાજબી વીધાર્યું. તેણે શાહજાદીને પુછ્યું કે તે હરદમ નાતવાન થતી જાય છે તેના સખખ શું છે. શાહજાદીએ ખરો બેઠ છુપાવાની તદબીર કીધી, લેકીન 'બરાહમાણની વહુએ' જણાવ્યું કે " નહીં, નહીં; તાહરા મહેરાના જરદ રંગ જોઈ હું ઘણીજ ગમખાર રહુ છુ, માટે તાહરા ઉપર શું આકૃત છે તેના ખરો બેઠ મહને જાહેર કર કે તેની કંઈ તદબીર થાય. મહને તો એમ માલમ પડે કે તાહરું દીલ કેઈ મરદ ઉપર દવાંનુ થયકું છે, અને તેથી તું દીનપર દીન નાતવાન થતી જાયછે. પણ ચાહ રાખ, તે વાત છુપાવવી નહીં જોઈએ." શાહજાદીએ જોયું કે ઉપરના બેઠ તો એ સમજી ગઈછે, તો હવે અંદરના બેઠ છુપો રાખવાની રી જરૂર છે ! તેથી તેણે સઘસો દેવાડ પોતાની 'લોન્ડી' આગસકહી સંભલાવચો કે તે એક જુવાન બરાહમાણ ઉપર મોહોબતમાં પડેલી છે. આજે વાત સાંભલી તે 'લોન્ડીએ' પુછ્યું કે જો તે બરાહમાણને હમાણાં તે જોય તો પછાંની શકે ! તેના જવાબમાં શાહજાદીએ કહ્યું કે આજ પછી એકસો વરસોખી તે જો મલે તો તે તેન તુરત પીછાંની શકે આ વાત સાંભલી તેણે પોતાનાં મોહોબમાંથી પેલા જાદુઈ મોહોરો બાહાર કાઢકચો, એટલે તે પાછો પોતાની આગલી સુરતે આવચો ! આ જોઈ શાહજાદી ઘણીજ અજબેબ રહી અને તેને આ ચમતકારના જોલાસો પુછચો, જે તેણે અવલધી આખેર સુધી કહી સંભલાવચો. આજે પછી તેઓ છુપી રીતે એક બીજાની મોહોબતમાં સપેટાયલાં રહેતાં હતાં. * * * *

એક દીવસે એવો એતેફક બનયો કે પેલા જીવાંન બરાહમા
 પેલા અજમતી મોહોરો પોતાના મોહોડામાં રાખી નાહવા બે
 હતો—જે વખતે તેની શીકલ આરત જેવી દખાતી હતી—
 તેવામાં રાજના છોકરાની તેની ઉપર નજર પડી, જેથી તે
 તેની ઉપર દેવાનો બનયો, પણ તે જ્યારે પોતાની મોરદમ
 નામોરાદ થયો ત્યારે મરણુ તોડ આજરી પડ્યો. તેનું કારણ
 જ્યારે રાજના જાણવામાં આવ્યું ત્યારે તેણે વીચર્યું કે
 “અગરને આ ‘બરાહમાણુની વહુના’ જબરદસ્તીથી શાહાજાદા
 સાથે નેકા કરું તો રાજ ધરમ રહેતો નથી, અને તેમ જ
 નહીં કરું તો શાહાજાદા છવનો રહેતો નથી.” તોપણ રાજને
 જ્યારે જોયું કે ઉપાય કંઈ નથી, ત્યારે તેણે લાચારીએ પેલી
 ‘બરાહમાણુની વહુને’ કહેવાડ્યું કે શાહાજાદાની બરદાસત કરી
 તેના જાન બચાવવો કારણ કે તેને જોવાથી તેના જાન આંચે
 હાલતમાં આવી પડ્યો છે. વહુજીએ જવાબ દીધો કે “જી વીરો
 કેટલાક દીવસની મહેતલ આપવી, કારણકે હું માહરા આગવા
 ધણીને મરણુ પામિતો સમજી થોડાક દીવસ તેના સોગ રાખું
 તેના નામની ખેરાત કરું, અને પછી પાદશાહનો હુકમ બજા
 લાવું.” આ વાત ઉપર સરવે કોઈ રાજ થયાં. બીજા રાત્રે
 કુરસદનો વખત અને સારી તક હાથ ધરી આ જીવાંન બરાહમાણુ
 પાદશાહની બેઠાંને લઈને પેલા જાદુગરને ઘર ગયો અને તેને
 સરવે વાતે વાકેફ કીધો. તેણે પેલા મોહોરો બરાહમાણુના
 મોહોડામાંથી બાહાર કાઢાડી લીધો, જેથી તે મરદ બની રહીયો,
 અને તે પેલી પાદશાહની બેઠાંના મોહોડામાં રાખવા કહ્યો
 જેથી તે પણ મરદ બની ગઈ. તેઓને આંજેજ હાવતમાં
 રાખી તે જાદુગર જામદાદમાં પાદશાહની દરબારમાં ગયો,
 અને કહેવા લાગ્યો કે તેના છોકરા સારી હાવતમાં પાછો ફર્યો
 છે માટે તેની વહુને પાછી હવાલે કરવી. પણ ત્યાં તો તે
 વહુજી નથી ને પાદશાહની પોતાની બેઠોબી નથી, તેથી મર-
 દમાં મારેતમ પડી રહી, અને પાદશાહાં જીવું ધારવા લાગે.

કે “ જો પોતાના ધરમ ભુલી જઈ પારકા મરદની ઝોરતને પોતાના બેટા સાથે પરણાવા મંત્રિ તેને ખરેખર માહારા નેવી સજા ઘટારત છે. મહુને માહરી રવાનાતનુ ફક્ત મલક્યુ છે.” આવો મામલો જોઈ પેલા જાદુગર વધારે ધાધલ કરી પોતાના કપડાં ચાક કરવા લાગ્યો, અને જે સોહોર સાહાર અને માહેતમ મેહેલમાં પડી રહ્યું હતું તેમાં તે વધારો કરવા લાગ્યો. આ ઉપરથી પાદશાહે કેટલાક ઓલચીઓને વસાટાવામાં નાખીને કેટલોક ખજાનો તે જાદુગરને આપી માંડી વાપર્યું. આજે ખજાનામાંથી તેણે કંઈ પણ રાખવા વગર સઘવો પેલા બરાહમણને આપ્યો, નેથી પેલી શાહાબાદી સાથે તે છવ્વો તથાં સુધી સુખચેનમાં રહ્યો.

પોપટ બુજારનેને જાણાવ્યું કે “ આજેન મુજબ હુ ખી ચાંકું છું કે તું ખી તાહરી મોરાદમાં રહે, પણ હીલ કરવાનું કશું કામ નથી. વાસતે હવે તું ઉઠ, અને તાહરી મોરાદનાં આઠ ઉપરનું ફુલ ખીલવવાને જા.” આજેન વખતે આફતાબે પોતાની આતશીયા રોશની ઉગમન તરફના દરવાજામાંથી ફેંકી, અને બુજારતેનું જલ્દ મોકલ્યું થયું.

રાત છત્રીસમી.

બુજારતે આજે રાતે પરહેજગારીનું રોય ધાવરા પોપટ આગળ જઈને બોલી કે “ જો દાનાવ હુકીમ, આગલા ઓલમાઓ આર વાતને તમામ વાતોથી ખુરી સહમજતા હતા : દાનાવોની જુડાઈ, કામેય લોકોની હવકાઈ, તવગર લોકોની બખોલાઈ, અને ઝોરતજાતની બેવકાઈ. આ છેલ્લી બાબદ ઉપરથી આજે મહુને વીચાર આવે છે કે આ બદલેલીનું કાંમ છોડી દઈ હવે પાકી અને પરહેજગારીનું કામ કરું.” પોપટ તમામ વાતે પ્રેમ હતો તેથી તેણે જવાબ દીધો કે “ પાકી અને પરહેજગારીની રાહ સદા કાલ નેક છે, પણ કેટલીકવાર

આદમને તેથી પોતાનો જન ખરબાદ કરવો પડે છે, અને સાથે બીજા જાનોની પણ ખરાબી થાય છે. જાણુકનો એક પદ-શાહ એવીજ રીતે પોતાની પાક દયાનત અને પરદેજગારીને લીધે મારથો ગયો હતો. પણ વધી હીમત રાખવાથી હંમેશા ગમે તેવા બીકટ કામમાંપાર ઉતરી શકાય છે, જેમ એક પાદ-શાહ પાર ઉતર્યો હતો.” ખુબશનેએ આજે બેડ વાત જાણવા આંગી, તેથી પોપટ બોલ્યો—

[દાસતાન ઉતાલીસમું.]

મે હું રૂ થો.

જાણુસતાનની અંદર એક તવંગર સોદાગર રહેતો હતો. તેને મેહરુશો નામની બેઠી હતી. આ નાજનીન ખુબસુરતીમાં એટલી તો સફાઈદાર હતી કે તેની તાગીશની વાનો સાંભળીને ચુકકે ચુકકના સોદાગરો તેની શાદીનાં આંકથી જોડાવાની માંગણી કરવા આવતા હતા. પણ આ સોદાગર તે કોઈનીબી આપવાને રાજ નહીં હતો, કારણ કે તે ઉકરીના નકા પેતાના પાદશાહની સાથે કરવાની તે સોદાગરની મરજ હતી. તેણે આજે ઉકરીની તરાવીર ચીતારીને એક અરજ સાથે પાદશાહ ઉપર મોકલી. તે જોતાંને વાર પાદશાહ તેની ઉપર પોતાની મોહોબત બાંધવાને ચુક્યો નહી, લેકીન પોને ઘણો અડવ અને પાકકમાંન હતો. નેથી તે અરજ અને સખી ઉપર જુલાવો નહીં ખાતો તે ડોકગીની કામેખીયત અને ખુબસુરતી તપાસવાનું કાંમ નેણે પોતાના ચાર વજરોને સોંપ્યું. આ વજરોથી તેને નાસીપામ થવું પડ્યું. કારણ કે તેઓએ યાનો એમ લીચાર્યું હોય કે તે ઉકરો કદથી બેડદ ખુમમુન્ત હોવાથી પાદશાહ કદાચ પોતાને જુવી નરો, મનો પાદશાહને ઉચો રાખી તેઓના છુપો ઇસિદા એમ હોય. તેની સાથે તેઓ શાદી કરે, તેથી તેઓએ પાદશાહને જાણાવ્યું. તે ઉકરોની તારીફ નકાંખી કરવામાં આવી છે : એક પાદશાહ ને લાયક નેરી જોડે તેરો તે ખુબસુરત કે આજાક નથી. યા ઉપરથી પાદશાહ તો ગુપ એઠા, લેકીન પેચ સોદાગરને નો

હવે પોતાની બેટીનાં નેકા કરવાનું નેકાએ—કારણ કે તેણીનું
 નેમન એક ઉભાતાં વાંસણની મીસાલે છલકાઈ બરબાદ જવાનો
 સખત નજદીક આવ્યો હતો—તેથી તેણે આ મેહરોને તે
 મેહરના કોઠવાલ સાથે નેકાનાં ગાંઠથી બેડી આપી. આ
 કોઠવાલનું મર્કાન પાદશાહના મેહલની બરોબર સનમુખ હતું,
 નેથી એતેડક એવો બન્યો કે એક દીવશે પાદશાહની નજર
 મેહરોની ઉપર પડી. સેતાબ પાદશાહની સખુરી જતી રહી
 અને મોહોબતની કાતેલ જલ્દીમાં તે એવો તો મનમુત સપડાઈ
 ગયો કે તેમાંથી તે ફરીથી છુટો થયાનું નહીં. વલ્લરોએ તેને
 કેવો ભમાવ્યો તેની તેણે ખાત્રી કરી લીધી, તોપણ તેણે
 ફરીઆફત કીધી કે તેઓએ કાંઈ તેનું લલ્લું આહવાના ધરિદાથી
 એ કાંમ કીધું હશે. તેને આ ગમગીની એટલી તો જાણુન
 થઈ પડી કે તે સખત ખીમાર પડ્યો, અને હુકીમોએ અને
 આલમોએ એવું નકી કરાવ્યું કે જ્યાં સુધી મેહરોની
 સાથે એની શાદી કરવામાં નહીં આવશે ત્યાં સુધી એનો જાંન
 પાસતીમાં રહેશે. જ્યારે પાદશાહે આજે કરાવ સાંભલ્યો ત્યારે
 તેણે જણાવ્યું કે “કોઈ બેગુનાહ ઉપર દગલબાજ અને
 જુલમતાત ગુન્નરવા કરતાં હું મોહોબતને વધારે ખુશીથી તામે
 થવસ.” આ સુજબ પોતાની એકીનદારીને લીધે આખરે તેણે
 પોતાનો જાંન બરબાદ કીધો. એટલું જ નહીં, પણ જ્યારે
 મેહરોને એ વાતની ખબર થઈ કે તેને ખાતર પાદશાહે પો-
 તાનો બેમુલ્ક જાંન બોધ્યો છે, ત્યારે તે પાદશાહની નેપારત કરવાને
 બાંહાને તેની ગોર આગલ ગઈ, અને એક છુરી પોતાનાં
 ખીતતાં હજારમાં મારી તેણીએ પણ પાદશાહની ગોર ઉપર
 પોતાનો જાંન ફીદા કીધો. આ વાતની ખબર જ્યારે પેલા
 વલ્લરોને માલમ પડી ત્યારે તેઓએ જુલું કે તેઓની મુરખા-
 ધથી આવા બેમુલ્ક જાંન નાલેક બરબાદ થયા તો તેઓએ
 હવડું હવે શરમ ભરેલું છે, તેથી તેઓએ પણ ત્યાં જઈ
 પોતાનો જાંન આપ્યો.

[દાસતાન સહતાલીસમું.]

હીમતે મદદ : મદદે ખુદા.

કોઈ એક ચોકસ પાદશાહના મેલાપ, એક દીવસે એક લાંઘા નેગી સાથે થયો, જે નેગીએ તે પાદશાહને જણાવ્યું કે "હું તારી પાસે એક એવી ચીજ રાખું છઉં, જે ને દખાવમાં નહીં છે, લોકોને તેની કીમત રાખતી આપી રાકાય તેમ નથી." પાદશાહ પોતાના માલ-ખજાના ઉપર એટલો તો ગુમરાહ બનેલો હતો કે તે આજે નેગીના આજે રીતના બોલવા ઉપર કંઈજ દરીયાઈ નહીં કરતાં એકદમ તે ચીજ નેચા વગરજ તેને કબુલ થઈ બેઠો કે એવી તે શી ચીજ છે કે જેની કીમત એક પાદશાહ નેવાથી એક ફકીરને નહીં આપી રાકાય. આ ફકીરે જ્યારે પાદશાહને પોતાની ફંદ બરેલી જાલમાં ખરોખર સપડાયલો નેચો ત્યારે તેણે તે તેની પાસેથી એક લાખ દરમ લઈને આપી; પણ આપણું ત્યારે તો—એક મોખંડની લાકડી અને લાકડાંના વાટકો ! આજે ચીજ લઈ પાદશાહ પોતાના મહેલમાં આવ્યો, અને તેના વીચારમાં વીચારમાં ઘાઘાડો કેમ ગુજરી ગયો તેનીબી તેને ખુબ્બર રહી નહીં. જ્યારે રાતના વખત થયો ત્યારે પાદશાહ ખુવાબગાહમાં ગયો, જ્યાં તેણે એક ખુવાબ દીધો ■ એક ખુબસુરત ઓરત સાથે તે પોને વાતમાં મરાગુલ છે. જ્યારે પાદશાહે તે ઓરતને પ્રછયું કે તે કોણ છે અને શા કારણે સર અહીંયાં દખાવ દીધો છે, ત્યારે તે ઓરતે જવાબ દીધો કે "હું તારા માલ-ખજાનાની સુરત છઉં અને તારાથી રૂખસાત લેવા હું અહીંયાં આવી છઉં, કારણ કે જ્યાં સુધી તેં નેદેસત મતા નહીં લીધી હતી ત્યાં સુધી હું તારા સાથે વફાદારીથી રહી હતી, પણ હવે જ્યારે તેં એક નહીંથી ચીજની કીમતની એટલી બધી આપી કે તેથી કોઈપણ તારાથી મુરખાઈ ઉપર હસવા વગર રહે નહીં, ત્યારે મને તારા સાથે રહેવું સગવર નથી." આટલું બોલી આજે દેવી નેવી ગેબ થઈ ગઈ તેવોજ એક નેરાવર અને

દમદમા ભરેલો મરદ પાદશાહે ખુવાળમા નોયો આ મરદની પાસે
જ્યારે પાદશાહે તે કોણ છે અને તેને તથા આવવાનો સખખ
ગો છે તે જાણવા માગયું, ત્યારે તેણે જણાવ્યું કે “હું
તાહારાં જોર અને કૌવતની સુરત છઉં, અને હું હવે તાહારાં
રૂખસદ ચાહુ છું, કારણ કે જે જગો ઉપર બદખખતી અને
નામોરાદી આવે તથા રહેલું મહને સજાવાર નથી” રાજાએ
તેને પણ રજા આપી, એટલે તેણે એક જગ્ પીરમરદને નોયો.
આ પીરમરદ પાદશાહને કહેવા લાગ્યો કે “હું તાહારી અખત
ની સુરત છઉં, અને તાહારાં વીદાય થવાને હું અહીંયા
આવ્યો છઉં, કારણ કે જ્યાં દરીદરતા અને શીકસતહાવી
હોય તથા માહારાં હરજેજ રહેવાય નહી” પાદશાહે તેને
પણ જવા દીધો, એટલે તેની સનમુખ એક મુદ્દ ફરેસતાએ
દખાવ દીધી તેને જ્યારે પાદશાહે પુછ્યું કે તે નુર કોણ છે
અને સા સખખથી આ કમીની જગોએ તેનું આવવું થયું, ત્યારે
તેણે જવાબ દીધો કે “હું તાહારી હીમતની સુરત છઉં. મહને
આ જગોએ હવે જરા વારખી રહેલું મુનાસેખ નથી, સખખ કે
જ્યાં દાયત, કૌવત, અને અઝઝત એ ત્રણમાની એક પણ
ચીજ નહીં હોય તથા માહારાં એક પવવારખી રહી રાકાય
નહી” પાદશાહ ખોવાખમાજ આવે છે ના ફરેસતાની દામન
પકડીને કહેવા લાગ્યો કે “તાહારી કુમક ઉપરતો મેં દાયત,
કૌવત અને અઝઝત સરવેને જવા દીધા, અને અગરજો તું
મહને છોડી જશે તો માહારી ખાનાખરાખી થઈ જશે અને
આએ આવમમા મહને હવે હરામ થઈ પડશે” આ ઉપરથી
હીમતે પાદશાહને દીલાસો આપ્યો કે જ્યારે તેણે પોતાના હાથ
હીમત ઉપર મુસતકીમ રાખ્યો ત્યારે તેનખી ઘટે કે પા
દશાહ હવે તથા મુદ્દી તેને છોડે નહીં જ્યારે પાદશાહે ખોવા
ખથી ખીદાર થઈને ઈન્તેજરીથી પોતાના ખજનામા જઈને
નોયું કે તે તમામ અનામત છે, ત્યારે તે ખુદી થઈ આવ્યો કે
“હીમતે મદદ મદદે ખોદા—હીમત હોય તેથી સરવે ચીજ
મેન્વી રાકાય છે.”

ગખેતા યુજળ ખુજળતે ઉપલી બે વાતો સાંભળ્યા પછી પોતાના ચારને ઘર જવાને વાસતો નીકલી, પણ આફતાબની થંડી રોશની આ ફનીયાનાં તકતા ઉપર ચોતરફ ફેલાઈ ગઈ હતી, ઉગમણ તરફની તમામ આગમ પોતાનાં કામમાં મરાગુલ થઈ ચુકી હતી, અને આદમખત સાથ ચરંદાં તથા પરંદાં સરવે પોત પોતાને કંઈ લાગી ગયાં હતાં, જેથી ખુજળને પાછી નાસીપાસ થઈ પોતાને ઠેકાણે બેઠી.

રાત સાકત્રીસમી.

માકત્રીસમી રાતે ખુજળતે પોપટ આગલ જઈને બોલી કે મશકેરી કીધાથી હંમેશા લગાઈ પેદા થાય છે; ખુશ મશકેરી ખુશ બખતીના સાજ છે; બદ મશકેરી સેતાનીયતનું રાજ છે. લાખચ અને લુઆઈથી ખુદાશી પેદા થાય છે; અને મરતબો નહીં રાખવાથી ને જુદાઈ પડે છે તે ફરીથી કહી મંધાતી નથી. તે બોલી "ઓ પોપટ, આજ કંટલી મુજ થઈ હું તારી પાસે આવું છું, લેકીન તું માફગે ભારબોલ. કે ઇજત કઈ ગખતો નથી અને સરમીદ કરી મહને પાછી મોકલે છે, એવું ફક્ત તું માફ જોનાર નથી." પોપટ જવામ દીધો કે "હા, નશીયતનુ આઠ હંમેશા કહવું જોય છે, પણ તેના ફક્ત મીઠાં જોય છે. મેં કહી પણ તુને તારી કાંમથી અટકાવી નથીજ. આર મેંતો એક પરંદુ જાનવર દોવા છતાં તારૂ કાંમ ફતેહમંદીયો પાર ઉઠે એવી તજવીજ હુવામાં કંઈ બાકી રાખ્યું નથી જા, જા, તારૂ દોસતની ખોદમતમાં જઈ મેતાબ તેની આગ પાર પાડ કે તેનું ફત તુને મળે, જેન પંચા સીમનના ગાફલદાએ એક માંદની રોશ બખવથાથી તેનો બદલો ને પામ્યો હતો." ખુજળનેએ જોયું કે તેણે જ્યારે પોપટની તમામ વાતો મંજબી તથાએ આંખે જાન બાકી રાખી જતી જોઈએ, તેથી તે વડ ૫ મ પોપટથી તેણેએ નીચે યુજળ માંભસી કીધી.

[દાસતાન વ્યકતાવીસમું.]

સીસતાનનો શાહજાદો

સીસતાનના મુલકમાં એક પાદશાહ હતો તે જ્યારે મ-
રાણ પામ્યો ત્યારે તેનાં તખ્ત ઉપર તેના વડો જોડે જોડો,
જે પોતાના નાહના ભાઈ ઉપર શક લાવી તેની ઉપર એટલોતો
સેતમ ગુજારવા લાગ્યો કે નાહનાં શાહજાદાને એવો વીચાર
આવ્યો કે વડા ભાઈનાં હાથ નીચે તેના તાબેદાર રહેવા કરતાં
પોતાની જાતી અકલથી રાટી પેદા કરી ખાવી બેઠેતર છે
આએ વીચારથી તેણે જગલનો રસતો પકડ્યો જગતમાં
ગયા પછી જ્યારે આ પાદશાહી તોખમના શાહજાદાએ ત્યાંની
મુસીબતો જોઈ ત્યારે તેને માવમ પડ્યું કે પોતાની રાટી
પોતાને હાથે પેદા કરવાનો વીચાર કરવો નેટલો સેહેનો છે તેટલું
તે કામ બજવડું સેહેલું નથી ભુખ અને પેયાસથી તે પોતાની
અશમેમાથી આમુના કતરા વરસાવતો હતો તેણે એવી માનત
કીધી કે બામદાદમાં જે કોઈ પેહેનો મલે તેની ખીદમતમાં રહેવું
અને તેથી જે મલે તે ઉપર ઘુકર ગુજારી કરવી એતેકાક એ
બન્યો કે ખીજ બામદાદ તેને એક મોટો શીહા નાગ મલ્યો
તે શાહજાદાને જોતાં વાર આએ નાગ પોતાના દરમાં જરાઈ
બેઠો, જેથી શાહજાદાએ તો પોતાના બધાયલા કોલ મુજબ
તે દર આગળ જઈ એક બરાક મારી કે “ એ નાગ, તમે
લોકો કેવા વગર વીચારના છો કે જ્યારે ગારેશી લોકો તમોને
ફસાવા માંટે સરનાઈ વગાડે છે ત્યારે સેતાબતેઓની આગળ
હાજર થઈ હમેશ લગી તમે લોકો ફસી પડો છો ; પણ હું
જ્યારે તાહરી ખીદમતમાં આવ્યો છું ત્યારે તું ખીહીને પાછો
તાહરા દરમાં જરાઈ બેઠો છે ! ” આએ સાંભળી નાગ બાહાર
આવ્યો અને શાહજાદાને તે કોણ છે અને શું મતલબ ધરાવે
છે તે પુછ્યું. શાહજાદાએ તે નાગને પોતાની તમામ હાથતથી
વાકેફ કીધો જેથી તેને રહેમ આવી, પણ શું કરવું તેના
તે વીચારમાં પડ્યો થોડાક દીવસ ગયા પછી નાગે શાહજાદા

દાને કહ્યું કે “તું આદમજાત અને વહી એક સાહાજદો
 યઈ આએ ખીઆખાંત જંગલમાં. પહી રહી આહરા નેવા સરપ
 જાનવરની ખીદમત કરે એ મહને પોતાને શરમીંદગીમાં ગર-
 કાવ કરે એકું કાંમ છે. માટે બેદેતરતો એ કે હું કહું તેમ
 તું ચાલ. અહીયાંથી કિટલીક મંજલ ઉપર બરમાના બુલક છે
 તે તો તું જાણે છે. આ બુલકનો રાજા એક સુરેદ હાથી પાત્રે
 છે, તેની ઉપર તે એટલો તો કુરખાંત છે કે તે હાથીની ખીદ-
 મતમાં સેંકડો માણસો રહે છે, અને ગોયા તેને એક દેવતા
 તરીકે તેઓ માને છે. આ બુલકમાં આપણ બેઉ સાથેજાએ,
 અને હું કોઈ સારો વખત જોઈને તે હાથીની સુંઢમાં ભરાઈ
 એટલે તે હાથી હરાનગતીથી બહુ આજુરદ થશે. આથી રાજા
 ઘભરાઈને મહને બાહાર કહાડવાને તરેહવાર ઠગારા લોકોને
 બોલાવી ધંતર-મંતર કરાવશે, પણ હું કોઈથી બાહાર આવી
 શકનાર નથી, સીવાય તું પોતે આવીને મહને બાહાર કાઢાડે.
 પણ એટલું યાદ રાખજે કે મહને બાહાર કાહાડવા પછી મહને
 જરાખી ઇજા કોઈ કરે નહીં. જ્યારે તુને તાહરી મેદેનતનાં
 ખદલામાં રાજા કંઈ આપવા મંજી, ત્યારે તે હાથી ઉપર તેઓ-
 ના એતેકાદ એવો છે કે તું જ માંગશે તે આપશે.” આ
 મુજબ તેઓ બંને બરમાના બુલકમાં આવયા, અને નાગ
 એક રાતે જ્યારે પેલા હાથીનાં ખીદમતગારો ભર હંધમાં પડેલા
 હતા ત્યારે તે હાથીની સુંઢમાં ભરાઈ ગયો. આથી તે હાથી
 એટલોતો અછાડા પછાડા મારવા અને તરફડવા લાગ્યો કે આખા
 રંગુન શહેરમાં સોહાર મચી રહ્યો. આએ નાગને બાહાર
 કાહાડવાને તરેહવાર ગારોડીઓએ તરેહવાર ફાંફાં માર્યાં, પણ ફિકટ.
 રાજાએ શહેરમાં ઢઢેરા પીટાવયાથી આસતે રહી પેલો સીસ-
 તાંનનો સાહાજદો બાહાર આવ્યો અને તેણે : પેલા સુરેદ
 હાથીને તેનાં કરામણાં તરફડવામાંથી ખલાસ કીધો. પેલો નાગ
 બાહાર આવ્યો, પણ આગમચથી કરી રાખેલી ગોડવાણ
 મુજબ સાહાજદાએ બરમાના લોકોને એકું સમજાવ્યું કે એ

મોટો દેવતા છે તેથી એન મારવો નહીં જોઈએ. એમ કહી તેણે નાગને સહી સવામત જવા દીધો. જ્યારે રાત્રીએ ગાહાજાલની ચાપાકી જોઈ ત્યારે તેને પોતાના ભાઈની મીમાએ કથુબ કીધો અને પેલા હાથીના વજન ખરોતર મુતુ આપી તેને નવાજ નાખ્યો.

રાખેતા મુજબ આએ વાત પુરી થયા પછી આએ નાં- માંનાં ગોઠેર પોપટ ખુજરાતેને તેના દાસતને ઘર જવાની રજા આપી, જેથી ખુજરાતે ખુશી થતી ત્યાં જવાને વાસને નૈયાર થઈ, પાણુ બામદાદ ધઈ હુતી તેથી ખુજરાતેનું જવું ઢીવમાં પડ્યું.

રાત આકરીસમી.

જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે ખુજરાતે પોપટની આ- ગત આવી કહેવા લાગી કે “ઓ પોપટ, તુતો પંખેર જાન- વર છે, તેથી આ જોહાનની અદર તુનેનો આદમજાતના સખ- ધમાં પીંજરામાંજ રહેવું સજવાર છે; પણ તેને વાસતે તે મહન- ખી આ ઘરમાં કેદ શા વાસતે રાખીછે? હવે મહન બાહાર કાઢાડવાને તાહારે કંઈ પાણુ તદખીર કરવી જોઈએ, નહીંતો એમાંથી કંઈ જુદેજ બનાવ બની જશે.” પોપટે જવાબ દીધો કે “અકરોસ! કોઈ એવું આદમી નહીં મલે કે તે મહન આએ પીંજરાં મુધાં લગાડી મેલે—આએ રગદાર પોશાક સાથ બનીને હું ખાખ ધઈ જાઉં. મુદત ધઈ જ્ઞે કે આપણે એક મત અને એકદીલ છઈએ, લેકીન જોઇ માત્રમ શુ છે કે તાહારી મારદ બર આવતીજ નથી. એક વાર એવું બનયુ હતું કે કેટલાંક નીતવાંદ જાનવરોએ હાથી જેવા કદાવર અને કરામત્તાં જાનવરનો જીવ લીધો હતો, લેકીન આપણથી આવુ નજરું કાંમ બની ચકતુ નથી.” ખુજરાતે બોલી કે તે વાત ॥ છે? પોપટે આનાકાંની બતાવી તે વાત નીચે મુજબ કીધી.

[મસ્તાન ઝોગણુપચાસનું.]

નખલાં જાણી લુલુચું નહીં.

હીંદુસતાનની દક્ષીણ બાજુએ મલબાર કોસતા ઉપર એક પ્રુવંદ, પ્રુશમોદર અને પોહોલી ઘટા વાલું દરખત હતું, તેની ઉપર મમુલા નામનાં પંખિરનાં એક નેડાંએ માલો બાંધેલો હતો. આ માલોમાં માલએ કેટલાંક ઈંડાં મુક્યાં હતાં અને તેની ચીવણ કરવાને આ નેડું ઘણી ખરદાસત લેતું હતું. લેકીન એક દીવસે એતેકાક એવો બનયો કે એક મસ્તાન હાથી આવી આએ ઝાડની સાથે યુખ નેસથી પોતાનું પાહાડ જેવું બદન રગડવા લાગ્યો અને તેની ડાલો પોતાની સુંઠમાં પકડીને તડોતડ ભાંજ નાખવા લાગ્યો, જેથી પેલાં પક્ષીઓનાં ઈંડાં તમામ જમીન ઉપર પડીને ભાંગી ગયાં અને તે નેડેને મમુલા જનનવરો બહુ આજુરદે થયાં. તેઓએ હાથીની ઉપર કીના લેવાને બાજુ રચવા માંડી, પણ પોતે આ પાહાડ જેવાં જનનવરને કમુંખી કરવાને લાઇલાજ હતાં, તેથી તેઓ પોતાના એક બગલા દાસ્ત પાસે ગયાં અને તેની મદદ તથા સલાહ માંગવા લાગ્યાં. બગલાએ જણાવ્યું કે હાથી જેવાં મસ્તાન જનનવર ઉપર હુમલો કરવો એ કાંમ કંઈ જેવું તેવું નથી, માટે તેણે પોતાના એક ખીજ દાસ્ત ભમરાની મદદ માંગવા જણાવ્યું. તેઓ સરવે પેલા ભમરા આગલ ગયાં, જેણે આએ કાંમ માથે લેવાની પોતાની મરજ જણાવી, પણ તેણે પોતાના એક ખીજ દાસ્ત દડકાની મદદ માંગી. આ દડકાએ એવી તદખીર ખતલાવી કે ભમરાએ હાથીનાં કાંન આગલ જઈ તલ્લેરાનાં જેવો આવાજ કરવો, જેથી તે વળંરના શરોદ ઉપર એટલોતો મથન થતો દખાશે કે તે વખતે તેને ખીજ કેસી અખર રહેશે નહીં. આ વખતે બગલાએ તે હાથીની આંખોમાંથી તેનાં દીદા બાહાર ખેચી કાઢાડવા. પછી જ્યારે તે પેવાસો થાય ત્યારે, દડકાએ કહ્યું કે, "હું પોતે માહિરો આવાજ બાહાર કાઢાડરા જે પીછાંની તે એવું સમજશે કે દડકો બોલે તે જગોએ પાણી

હશે તેથી તે પાંછી પીવાને માહારા આવાજ તરફ આવશે. આ વખતે હું તેને જીવી જગોએ ઈચી જઈશ કે તે તેમાંથી પાછો બાહાર આવવા પાંમશેજ નહીં." આ મુજબ કરાવ કરી તેઓએ પેલા હાથી આગસ જઈ દડકાંએ ફરમાવેલું કાંમ કીધું, જેથી હાથી ખીચારો આંધલો અને લાઈલાજ થઈ ઉભો રહ્યો. હાંબો વખત નીકડી જવા પછી તેને પેચાસ લાગી તેથી અમથી તેમ તે પોતાની સુંઠ ફરવવા લાગો, ને જોઈ દડકાંએ ધારી રાખેલા મુજબ પોતાનો આવાજ મારી આસને આસતે તેને એક બોહા કુવાની અંદર લઈ જઈ નાંખ્યો ! આ જોઈ મમુજાનાં જોડાને સંતોશ થયો, તેથી તેઓ પેલાં બીજાં જાંન-વરોનું એહેશાંન માંની પોતાની જગોએ આવયાં.

પોપટ પ્રજાતેને કહ્યું કે "હવે તુ નીગાહ કરી જો કે ત્રણ નાતવાન જાનવરોએ કેવું સખત કામ સેઈજ વારમાં બજાવ્યું, પણ આપણુ બંધેથી એક કાંમ નથી બનતું. હું એમ ધારું છું કે ફિસાદ ઉઠાવનાર જમાનો આપણી સાંમે હઠ પડ્યો છે, વાસતે તુંબી સેતાબ ઉઠ અને હમણાજ આણી જા." પ્રજાતે ઉઠી, પણ બામઘાઘનો વખત થયો અને તેણીનું જહું મેઝક થયું.

રાત ઓગણચાલીસમી.

આજે હફતેકેશવર જમીન ઉપર જ્યારે રીફા અધાડ થયું ત્યારે પ્રજાતેને ગમ ભરેલા દીલથી પોપટની નજદીક આવી અને કહેવા લાગી કે "એક વેવાએ હજરત માવી પોતાની કોમના લોકોને એકઠા કરી મસજત કરતો હતો તેમાં એક બેગાંના મરદ ચુપકીદી એખતીયાર કરી બેઠો હતો. હજરત માવીએ જ્યારે તેને એ મુજબ ચુપ બેસવાનું કારણ પુછ્યું ત્યારે તેણે જવાબ દીધેકે રાસ્ત બોલવાથી કદાચ હજરતનું દીલ

આનુરદે થાય અને જુદું જોલવાથી જોવાનાં જોડાંમાં અવાય તેથી ચુપ બેસવું વધારે બેહેતર છે. આ મુજબ, આ પોપટ, મારી હાલતે યદ્ય પડેલી છે. જો દાસ્તની નજદીક જવાની વાત માહરો ખસમ સાંભળેનો તેથી ફરાવાઈ થાય, અને ખસ-મનાં કોણ ઉપર રહું તો દાસ્ત હાથમાંથી જતો રહે છે." પોપટ જવાબ દીધો કે " તું કર નાં. જો તાહરા દાસ્તને ઘર જવાની ખબર તાહરા ખસમને થશે તો હર તરેહના મકકર કરી હું તુને છોડવી લઈ પેલા સોદાગરની આરતની મીસાલે ઉલટો તાહરા ખસમનું એકીન તાહરી ઉપર બેસાડી દેવસ." પોતાના ફાયદાની આંખે વાત છે તો તે તેજ વખતે સાંભળવી નાઈએ એવું કહી જુજરાને બહુદ યદ્ય પોપટને કાલાવાલા કરવા લાગી, જેથી પોપટ તે વાત નીચે મુજબ કીધી.

[દાસતાન પચાસચું.]

શેહરઆરા.

નીરાપુર શેહરની અંદર એક જમાનામાં એક દાસતમંદ સોદાગર રહેતો હતો ; પણ તેની પાસે નેટલી દાસત હતી તેટલી અકકલ કે એકત્રમ નહીં હતો—મતલબ, તે હેમક હતો. આ સોદાગરની શેહરઆરા નામે એક આરત હતી, જે જુબ-સુગતીમાતો એક પરીને વીસરાવે એવી હતી, લેકીન પોતાના ખાવીંદની હેમાકાવને લીધે તેણે પોતાની એકીનદારી અને વધારી ઉપર દાઢ લગાડ્યો હતો. શેહરઆરાએ પોતાનું જીગર એક ખીજા મરદને સોંપ્યું હતું, જેની મુજાકાતથી તે હંમેશાં પોતાના જીવને ગમત આપતી હતી. પાપ કદી છુટું રહેતું નથી, અને આંખે રીતની બદલેલી કોઈ દાહાડેથી જાહેર પડે છે, તેમજ આંખે વાતની ખબર જ્યારે પેલા હેમક સોદાગરને યદ્ય તયારે તે ગમે તેવો હેમક હોવા છતાં કદરતી રીતે તેની અદખાઈના આતશ તેના જીગરમાં પુર જોસથી સળગ્યો. આવા બનાવથી આંખે હેમક સોદાગરને કંઈ એવી ખુંધી મુહુલ કે તેણે

ચોતાની ઝોરતને જુલું સમજાવી પોતે શોદાગરીનાં કાંમ માટે
 મુસાફરી કરવાનો પોતાનો ઈસદો જણાવી ઘરમાંથી ખાહાર
 નીકળ્યો. તેના જવાથી શહેરઆરાએ જાહેરમાંથી પોતાની
 ગમગીની દેખાડી, દેકીન ખાતેનમાં ખુશી થઈ તે પોતાના
 ચારને બોલાવી તેની સાથે મળાઈ મારવા લાગી. જ્યારે રાતનો
 વખત થયો ત્યારે પેલો શોદાગર છુપી રીતે પોતાના ઘરમાં
 આવ્યો, અને એક ખુનામાં છુપાઈ બેઠો. જેવી શહેરઆરા
 પોતાના દાસતની સાથે એક મસનદ ઉપર બેઠી તેવી તેની ન-
 જર પોતાના ખાવીંદ ઉપર પડી તેથી તે ચેતી ગઈ ખરી,
 દેકીન તે જાણતી હતી કે તેણીના ખાવીંદ કેવો હેમક છે,
 તેથી તેણીએ ચેતાબ એક તાલ શોધી કાઢાડી અને જરાબી
 બીધા કે અચકાયા વગર ઘણીજ ધીરજથી પોતાના ચારને
 પોતાની પાસે બેસાડી તે નીચે મુજબ કહેવા લાગી:—“ એ નક
 મરદ, જો કે તું બેઠાંના છે તોખી હું તુને માહારા પોતાના
 ભાઈ ખરોખર ગણુ છઉં, તેથી તું પણ માહરી વરદ ખુરી
 દયાનતથી નીગાહ કરતો ના અને મહને તાહરી પોતાની બેન
 તરીકેજ ગણુને. તુને માહરી આગલ બોલાવવાનો સખબ એ-
 ટલોજ છે કે આને ખપોરે હું બોલાવમાં હતી તેવામાં મેં
 એક ખુલ્લુરગ પીરમરદને જોયો. તે મહને એવું કહેવા લાગ્યો
 કે માહારી બેવકાઈની જુઠી ખખર લોકોમાં આરાકારા
 થવાથી માહરા ખાવીંદનું બોહોત લાવી હવે મહને આ
 ફતીયામાં તનહા રાખવી. આએ સમિલતાં વારજ માહરા
 દોસ ઉડી ગયા, તેથી મેં તે પીરમરદને એવી અરજ કીધી કે
 તે કંઈ એવી તદબીર બતાવે કે જેથી માહરા ખાવીંદની ઉમર
 છપારે યાય. તેણે જવાબ દીધો કે “ એ બેટી, તાહરા ખાવીંદની
 છંદગી વધારવાની તદબીર માહરા ધયાંનમાં એમ આવે છે કે
 તું કાંઈ બેઠાંનાં મરદને તાહરા ઘરમાં બોલાવ અને તેની સાથે
 એક મસનદ ઉપર બેસીને તું તાહરી પોતાની વકાદારી બતાવ.
 એટલે તે તાહરી સાથે ખુરી આસ ચલાવે, તોપણ તું તેનાથી ફરજ

આજુરદે થાય અને જુકું બોલવાથી બોધનાં
 તેથી ચુપ બેસવું વધારે બેહેતર છે. આ મુજબ,
 મારી હાલત થઈ પડેલી છે. જો દાસ્તની
 વાત માહરો ખસમ સોલવેતો તેથી ફરાવાઈ થાય,
 મનાં કોણ ઉપર રહું તો દાસ્ત હાથમાંથી
 પોપટ જવાબ દીધો કે " તું ઠર નાં. જો તાહરા
 જવાની ખખર તાહરા ખસમને થશે તો હર તરેહની
 કરી હું તુને છોડવી લઈ પેલા સોદગરની આરતની
 ઉલટો તાહરા ખસમનું એકીન તાહરી ઉપર બેસાડી દે
 પોતાના ફાયદાની આંખે વાત છે તો તે તેજ વખતે
 જોઈએ એવું કહી ખુલ્લો બહુ થઈ પોપટને કાઢાવાડા !
 ગી, નથી પોપટ તે વાત નીચે મુજબ કીધી.

[કાસતાન પચાસનું.]

શેહરઆરા.

ગાંધીની આસપાસે જુદા સમજાવી પેલો શોધ મરીન કામ ન્યારે
મુમાફરી કગવાને પોતાના કામને જાણી શક્યાં જો કામ
નીકરવો. તેના જવાબી શહેરઆસપાસે જાહેરમાને પેલો
અમલીની દખાડી, એકીન બાનેનમા ખુશી થઈ તે પેલો નાહાત બેલેતર.
પારને જોવાવી તેની સાથે મળાઈ મારવાસીની જાહેરમાથી માહારો છુટકારો
વખત થયો તરારે પેલો સોદાગર ખુશી મીને જેહાથ ઉઠાઉ અને માહારો
આવશે, અને એક ખુશમા કુપાઈ બેલો "૩" પોપટે જાણુ કે તે આને
પોતાના દાસતાની સાથે એક મનદ ઉ આવી છે તેથી જવાબ દીધો કે
જર પોતાના ખાવી ઉપર પગી જો, હરેક કામ કહેવા કરતા બજાવવુ
એકીન તે જાણવી હતી કે પેલા માહોબતથી જુદા પડવાનુ કામ પેલેલુ
તેથી તેણીએ સેતામ જો નો છોડી શકાતી નથી રોમના પાદશાહની એક
ખીયા કે અધકાયા નો છોડી શકાતી નથી રોમના પાદશાહની એક
પોતાની પાસે જ મુજબ કાકો રાખતી હતી કે તે હાજેન કોઈ ઉપર
મરદ લોખત બાધનાર નથી, પણ જ્યારે તેણીએ ચીનના શાહ
નશાહની તારીફ સાંભળી, ત્યારે આખરે તેને પોતાના ખાવી
તરીકે તેણીને કબ્જા કરવો પડ્યો ને તે વાત નીચે મુજબ છે —

[દાસતાન એકાવનચુ]

ચીનનો શાહાનશાહ અને રોમની શાહાબાદી.

ચીનની શાહાનશાહાત ઉપર અમલ ચલાવનાર ફંગુર
શાહાનશાહ એક દીવસે પોતાની ખુવાબગાહની અંદર ભર ઉંગમા
પડેલા હતો, તેવામાં તેના એક વજર, જે જાતે ઘણાજ અખબ
મદ અને દાનાવ હતો તે, કોઈ ઘણાજ અગતના કામ સર શાહા
નશાહને બીદાર કરવા ગયો ફંગુર જેવો બીદાર થયો તેવો
લાગેના પોતાની સમશેર મેયાનથી બાહાર કાઢાડી તે દવાના
આદમીની માફક પેલા વજરની ઉપર હુમલો કરવા દાડ્યો
આંખે રીતનો મામનો જોઈ તરત વેના તો વજર મેલેલમાથી
નાહામી ગયો, પણ જ્યારે થોડોક વખત જવા દઈ તે પાછો
મેલેનમા આવી જો છે તો પાદશાહ ખરેખર દવાનો બની

ગયલો, પાદશાહી લેખાસ ચાક કીધેલો અને પેતાના શર ઉપરનાં ખાસ પીખતો, જરી કરતો બેઠેલો છે. તમામ વછરો તથા અમીર ઉમરાવોએ એક મોટી મીનજસ બરી, અને પાદશાહની આગે હાલતનુ કારણ સોધવા લાગા. તેઓએ તેને ઘણું ખી સમજાવ્યો, પણ ફક્ત તેની હાલત ઉપરથી અને તેના યોગ્યતા ઉપરથી ને કંઈ માત્રમ પકડું હતું તે એકે જ્યારે તે યોવાનગાહમાં હતો ત્યારે તેના યોવાનમાં તેણે એક નાનનીનને એવી તો ખુમસુરત જોઈ કે તેવી તેણે તેની શાહાન-શાહાતમાં કદો જોઈતી નહીં. તે તેની સાથે ગોયા નાન અને નખરા સાથે તેના હાથો ઉપર બોળા દત્તી હતી, તેઓ એક બીજાને બગલગીરી કરતાં હતાં, અને એવી રીતની મજાહમાં હતાં, તે દરમ્યાનમાં વછરે તેને બીદાર કીધો જ્યારે તે પેતાની અરધી મજાહમાં ખલેલ થયેલી જોઈ દેવાના બન્યો હતો. હવે ને વછરે તેને બીદાર કીધો હતો તે વછર ચીતારાના કાંમમાં એવો તો ખબરદાર હતો કે પાદશાહનાં યોગ્યતા ચાલવા ઉપરથી તે પાંખી ગયો કે તેણે કેવી જાતની ખુમસુરત બોકરી પેતાનાં યોવાનમાં જોઈ. તેથી તેણે અટકેલ. ઉપરથી એક તેવીજ નાદર સમી ચીતારી પાદશાહને બતાવી, જ્યો પાદશાહ ખુમખ-તીમાં આવી ગયો અને તેની મુઠ જરા ઠેકણિ આવી. તોપણ તે એજ હક પકડી બેઠો કે શાદી કરવી તો એજ બોકરી સાથે કરવી. ને ઉપરથી વછરે એક મહેમાનખાંનુ યાને કારવાનસીરાઈ બધાવાનો હુકમ આપી તે જગ્યાએ ને કોઈ મુસાફર અથવા બેગાનો મરદ આવે તેને પેલી સમી બતાવી તે વીરો તે કંઈ જાણુનો હોય તો પ્રજીવું એવો હુકમ કીધો. એમ કરતાં કરતાં આ કારવાનસીરાઈમાં દીવસે એક રોમનાં મુસકને એક મુસાફર આવી લાગો તેણે પેલી સખી જોઈ જાણાવ્યું કે તે સખી તે વખતના રોમના પાદશાહની બેઠીને મજતી આવે છે. આ મુસાફરે તે શાહાબદી વીરો વધારે એવું જાણાવ્યું કે ચીનના શાનશાહ તેની સાથે શાદી કરવા માંગશે એ વાત ખરી છે,

લેકીન તે શાહાજીની તે મગદનતને પોતાના વીચારમાંથી
 તરફ ફીધો છે કાગણુકે એક દીવસે તે શાહાજીની પોતાના ગેલે-
 લના જરૂરના ઉપર તમાસો જોતી બેઠી હતી તેવામાં એકાએક
 તેના બાગમાં આગ લાગી આગે બાગમાં એક ઝાડ ઉપર
 એક મોર અને તેની માદા પોતાના બચા સાથે રહેતા હતા
 જેની આગ લાગી તેના મોર પોતે ઉડી ગયા અને તેની માદા
 તેના બચાનો જન બચાવતા પોતે અને બચા પાણુ તે
 આગમાં બધી થુના તે દીવસથી શાહાજીની મગજમાં જે
 કાગે ભરાયો છે કે મગદનત બેવફા અને બુધમગા છે તેથી
 તેની સોગત છદ્મીમાં કોઈ વારબી કરવી નહીં જો કે તેણીએ
 આ મુજબનો પકા ઠગવ કરીયો હતો, તેપણુ વછરે તે કામ
 માથે લીધુ કે ફગફુરને તેની સાથે કોઈની રીતે શાહીના ગાઠથી
 જોડી આપનો તેણે રોમના મુનકનો રસતો પડ્યો, અને તથા
 આની પોહોચતા એક ચીતારની કુકાન માડી અસંખ્યના વખ
 તથીજ ચીનાઓ ચીતાર કામમાં મશહુર દેવાથી રોમના
 પાદશાહે આ વછરને કોઈ અછો ચીતારો સમજી તેને પોતાના
 મહેન રગવાતુ કામ સોંપ્યું—અને વછર હોનાજ તેનો ઉમ્તાદ
 ચીતારો, તેથી તેણે પેની શાહાજીના દેવાનખાનાની દેવાનો
 ઉપર કેટલાક નાદર ચીતારો ચીતારયા આ ચીતારોમાં એક
 જે ધણોજ ધેમાન આપવા જોગ હતો તે એ હતો કે એક નદીમાં
 માહાભારત રેલ આવેની છે અને તેના કીનારા ઉપર ચીતરના
 પાદશાહ ફગફુર ઉભેનો છે રેલમાં એક નર-હરણ પોતાના બચા
 એને બચાવતાં તેઓની સાથે કુખી મરે છે, પાણુ માદા-હરણ
 બીજે પાર ઉતરી જવ લઈને નાહાસે છે અને પાણુ ફરીને જોતી
 વટીક નથી આગે ચીતારની મતલબ જ્યારે પેની શાહાજીએ
 ચીતારા વછરને પુછી ત્યારે તેણે જવાબ દીધો કે " ચીતર
 અને માહાચીનનો શાહાજીના ફગફુર એક દીવસે નદીના
 કીનારા-ઉપર ઉભો રહી એક માહાભારત રેલનો તમાસો જોતો
 હતો, તેવામાં તેની નજરે આગે દખાવ પડ્યો, કેએક નર હરણ

પોતાનાં બચાંઓને બચાવતાં તેઓની સાથે કુખી મુવો, અને માદા-હરાણુ એકદર બંની એકલી એવી રીતે નહાસી ગઈ કે તેણે પાછું ફરીને જોયું વટીક નહીં, જેથી તે ફગફુરે તમામ આરતજાતને બેવડા જાણી તે દીવસથી એવો ઠરાવ કીધો છે કે આરત જાતનું નામ લેવું નહીં.” રોમની શાહજાદીએ જોયું કે ચીનના શાહાનશાહની વાતની મતલબ જ્ઞ કે માહરી હા-લતથી ઉત્પત્તી છે, તોપણ વાત તો મને મક્કલી આવે છે, તેથી તેણીએ પોતાના વીચાર ફેરવ્યો. અને તે ચીતારા આગસ પોતાની મરજી જાહેર કરી પોતે, ફગફુર સાથેજ નેકા કરવાને વાજબી વીચાર્યું. અરસપરસ માગ્યાં, અને હદીઆની બેટ થઈ, અને જે છોકરીએ એકવાર મરજીજાતને પોતાના ધીજગરમાં લીધી હતો તેણીએ હવે પોતાના વીચાર ફેરવી ચીનાઈ ફગફુર સાથે શાદી કીધી.

પોપટની રજા, ખુજશતેની રૂખસદ ; ખાંમદાદનું ઉગવું ન ધુસ મજે મકસદ.

શત એકતાલીસમી.

એકતાલીસમી રાતે ખુજશતે પોપટ આગસ જંદન કહેવા લાગી કે “એ પંખિરૂ જાનવરોના સરદાર, આજના માહારા વીચારથી હું શું સવાધમાં આવી પડી છું. અગરજે હું માહારા દાસતને રાજ રાખવા જાઉંતો માહારા ખાવીદ તરફ બે-વડાઈ થાય છે, અને માહારા ખાવીદને ખુશી કરવા જાઉંતો માહારા દાસત તરફની માહારી ફરજ અદા થઈ શકતી નથી. વાસતે બેહેતરતો એ છે કે તે બેઠને છોડીને હું પરહેજગારીના સાહેબો ઝોઢી એકદમ આ કુનીયાંદરીના કાંમથી હાથ ઉઠાવી નથી ત થઈ બેસું.” પોપટે જવાબ દીધો કે “એ ખુજશતે, આજનો તાહારો વીચાર તે પેલા ઘણેકાનાં જવો છે કે જે પોતાનાં બુઝવાથી પોતેજ ફસી પડ્યા હતા. જો સાંભલવી હોય તો સાં-ભલ તે વાન.”

ઘઘેડાનું ગાયન ઘઘેડાને ભારી.

એક વખતે એક ઘઘેડાને એક સાબર સાથે દાસતી થઈ : દાસતી તો એવી થઈ કે સુષુ, બેસુષુ, ચરુષુ, સરવે સાથે ; જરાબી તેઓ બુદ્ધ પડવાને ચાહતા નહીં હતા. એક દીવસે એક ગુલજર બાગની અંદર તેઓ બંધે સાથે ચરતા હતા, તેવાંમાં ઘઘેડાને એકાએક ભુકવાની ખાહેસ થઈ. તે સાબરને કહેવા લાગે કે “હુ એવું તો ગાયેન ગાંઢ કે તે સાંભલવાથી તાહરોબી જીવ ખુશ થઈ જાય, કારણ કે તે પણ એવું ગાયેન કદાચ તાહરે જનમમા સાંભલેયુંબી નહીં હોય” સાબરે જવાબ દીધો કે “ભાઈ ઘઘેડા, એ વાતથી ચેહરબાની કરીને તુ પાછોજ રહેજે—કંઈ બનેતો પોતાના ગુજરાંનની વાતો કર—નહીતો નાહકને માટે બેઠ જન મારયા જઈશુ. પેલા ચોરો જોએ એક તવગગના ઘરમા ચોરી કરીને તેનાજ ઘરમા દાડ પી મસત થઈ ગીત ગાવા લાગા અને ઘરધણી જાગી ઉઠવાથી તેઓ બધા ધને પોતાના કરતુકની સજ્જ એ પેહિતા, તેવી વાત તું કરવા માગે છે !” પણ ઘઘેડા તે ઘઘેડા. ઘઘેડાજનાં મગજમા તુમાખ હોવાથી તે સમજ્યા કે “સાબર ગમે તે પણ જ ગવના રહે નાર અને હુ પોતે શેહગના રહેનાર—તે ગામડીયા અને હુ શેહરી—વાસતે ગાયેનતા હુન્નરની એજમતી કદર એ જગતી ને શું પીછાંને ?” સાબરે ફરીથી ઘઘેડાને સમજાવ્યું કે “તુ એ વાતથી પાછો ગૃહે, અને પેલા છાકડા કઠીયારાની આવ ના અલાવ, નહીં તો આકેબત પસેમાંનીમાં ગીરફતાર થિયુ પડશે એક કઠીઆરાને એક દીવસે જ ગવમા લાકડા કાપતાં કેટલીક પરીઓ મચી હતી તેઓએ તેની ઉપર કુરબાન થઈ તેને એક માટીનું તરેસમાતી વાસણ આપ્યું હતું, જેમાં એવી ખામીયત હતી કે તેમા હાથ ઘાવવાથી જે ચીજની મોરાદ ચાહી હોય તે મસતી હતી આ વાંસણુ ઘડીજ મલાવથી ગખવાને વામ તે પેલી પરીઓએ તે કઠીયારાને ચેતણી આપી હતી, તે

છતાં એક દીવસે તે કંડીયારો શરાબની જુમમાં છાકરો થઈ તે વાંસણ પોતાની પીઠ ઉપર ચુકી નાચવા લાગે, જેથી તે પડી ગયું અને તુકડેતુકડા ઉડી ગયા. એટલુંજ નહીં પણ તે વાંસણની કરાંમતથી તેણે જે જે ચીજો મેળવી હતી તે પણ ફેના થઈ ગઈ અને તે પાછો કમખખતીમાં આવી પડ્યો.— માટે, ભાઈ ઘમેણ, હું ચીંતા રાખું છું કે રખે તાહરા હાલ પણ તેના જેવા થાય.” પણ ઘમેડો પોતાની જાત જણાવતાં એટલો તો ઈન્તેજાર હતો કે પોતાના દસતની નશીયત સાંભળવાને બદલે તે તાણું પર ચઢ્યો. આંખે માંમથો જોઈ સાબર તો પોતાની મોટી છાંગ મારી પેલા બાગની દેવાસ કુંદાવી આ ગમચથી નાહાસી ગયું; અને ઘમેડો પોતાનું ગાયેન એવાં તાણું—સુરથી કરવા લાગે કે તેના આવાજ સાંભળી બાગમાં તે જગોએ આવી પોહાચ્યો, અને ઘમેડાને પકડી એક ઝાડ સાથે બાંધીને મરણતોડ માર માર્યો.

જુજશતે જ્યારે આંખે વાત સાંભળી રહી ત્યારે તે પોતાના દસતને ઘર જવાને તૈયાર થઈ, પણ બામદાદના ક્રૂરસતાએ પોતાનાં બદન ઉપરના પરદા ફેંકી દીધો, અને જુજશતેનું જહું ઢીસમાં પડ્યું.

રાત બેતાલીસમી.

જ્યારે રાત થઈ ત્યારે જુજશતે પોપટ આગસ આવીને ફેહવા લાગી કે “એ તુતી, તુને માહરી ઉપર જે મુશીબત જુજરે છે તેની રહેમ નથી આવતી ?” પોપટે જવાબ દીધો કે “હું તુને હંમેશાં એવી સલાહ આપું છું કે જેથી તાહરી દોરમત રહે અને તાહરાં કાંમને ઘોડો નહીં પોહાચે. માહરી સલાહથીજ તાહરું કાંમ પાર પડ્યો, કાણુ કે પોપટ અને મેના હંમેશા આદમજાતનાં દુઃખમાં તેઓને સારી સલાહ આપનારું ગણાય છે. બસતનાં વખતમાં તબરસતાંનમાં એક સોદાગરજાનુ કાંમ ફૂલુ પોપટ અને મેનાથીજ પાર પડ્યું હતું.” જુજશતે બોલ્યું કે તે વાત શું છે ? પોપટે જવાબ દીધો કે સાંભલ.

[દાસતાત તેપનમું.]

મા બા પ ની સે વા.

તમજેનના મુનકમાં એક સોદાગરને ઉબેદ નાંમે બેટો હતો. આ છોકરાની શાદી થયા પછી તે પોવાની ઝાગતની ઉપર એટ્યોનો દવાના થઈ ગયો કે પોતાનો ધંધો-રોજગાર ભુલી ગયો એટલું જ નહીં, પણ પોતાના માબાપનેથી તેણે વીસારી મુક્યાં. આ ઉપરથી પેસે જઈ રોદાગર ઘણાજ દેરાંન અને પસેમાન થતો હતો કે નાહિક તેણે પોતાના બેટાની શાદી કરી આપી તેની ગમગીનીની ખબર જ્યારે તેના ભાગીઆને થઈ ત્યારે તેણે તેને દીલાસો આપ્યો, અને જણાવ્યું કે " ઉમેદ હજી ભુવાંન છે, અને તેણે આંખે દુનીયાનું કંઈ નરમ ગરમ કામ જોયું નથી, તેથી તે કોઈની નશીયત સાલવનાર નથી. મગગ માહારા ધરમા એક દાનાવ પોપટ અને એક અન્નમદ મેના છે તે જો હું તાહરા બેટાની આગળ મોકલું તો તેઓ કદાચ તાહરા બેટાને તેઓની હાહાપાણી ભરેની નશીયતથી ઠેકાણું લાવશે " સોદાગરે આંખે પોપટ અને મેનાની વાત ઉપર શક બતાવ્યો નથી તેના ભાગીઆએ જાવાસો કીધો કે આ પોપટ અને મેનાં કંઈ પંખેરા જનવરો નથી, પણ તે તો કોઈ જલદુગરના રાંધામાં સપડાયના આદમજાત છે * * * આ મુજબ પેલા જાનવરોનું પીજર ઉમેદના ચોરડામાં ટાંગવામાં આવ્યું એક પોહોર રાત ગુજરી જવા બાદ પોપટે ખુબ ખરાબ માગી ઉમેદને તેના જીવાબમાંથી બીદાર કીધો તે બોનયો કે " આ ઉબેદ, અમે તાહરા ધરમા વગર બોચાવેન મેદેમાન તરીકે આવયા છઈએ અને તું તો ગરનતના ખુસાબમાં પડ્યો છે તું અમાગી પારો આવ અને અડવનું ખરેખરે જોહે અમારી પાસેથી માગી લે " આંખે આનાજ સાળવી ઉમેદ ઘણાજ અન્નયબ થયો અને પોતાના ખુવાબમાંથી ઉઠવાથી ધુમ્સે થવાને બદલે તે પોપટની વાત ખુબ ધયાંનથી સાલવવા લાગ્યો. પોપટે પેટલા તો તેને પુછ્યું કે તે શું ધધો કરે છે અને કીયા ફયમા

મગાય છે, તેથી ઉમેદ જવાબ દીધો કે “હું આગલ સોદ-
ગરનો પેશો કરતો હતો, પણ એક મુદત થઈ માહરા બાપે
એક જુવાન ચોરસ સાથે માહરા નેકા કરાવી આપ્યા છે; જે
ચોરસ એટલી તો ખુમસુરત છે કે તેની પાપણનાં તરિ માહર
જગર વીંધાઈ ગયું છે, તેની મોહાબને મહને જખમી કરીને
એક લગણ લુવાની મીસાલે બનાવ્યો છે, અને તેથી મહને
કંઈ ધંધો—રોજગાર મુહુન પડતો નથી; એટલું જ નહીં, પણ
માહરા મામાપની સેવા કે ખરદાસત માહરાથી બની આવતી
નથી.” આ ઉપરથી પોપટે સોને નશીયત દીધી કે “પોતાની
ચોરસની દાસતી ઉપર દીલ્લ/રૂખિયું એ હક વાજબી છે, તો
પણ તે ઉપરથી મામાપ, જેના લોહીથી આપણી પેદાયસ છે,
તેને વીસારી દેવું એના જેવું મોટા ગુનાહતું કામ બીજું કયું
નથી. ચોરસની પેશાની ઉપર વધાઈના પરદો હોય છે, પણ
અદરખાંનથી કેટલીક ચોરસો વધારે બેવફા હોય છે અને તેઓની
જુવાનીના બાગમાંનાં દીલ્લ લેલચાવનાર કુલોમાંથી દગલખાણની
બદખો પ મરે છે. હજારે એમી તાલેબના બેટા એટલી પ્રણ એમ
કહેતો હતો કે પાંચ ચીજ આદમખતથી બનવી મુશ્કેલ છે, અને
જો કદાચ બને, તો તે દાસતી જરિલી હોય છે :—અદખા આદમીની
નશીયત સાંભળી, દુગમનાની દાસતી કરવી, ફકીરોની સખાવત
લેવી, બદકાર લોકો સાથે દાસતી કરવી, અને ચોરસ સાથે
હૃદયી વધારે જનરેશાંતી કરવી. માટે, આ ઉમેદ, આ
ગુનાહ ભરેલું વાદ્ય શાને વાસતે તું તાહરા ગીર ઉપર બેચી
લે છે?” પોપટે આ જગોએ એક બેવફા ચોરસની વાત
ઘણીજ અસરકારક રીતે ઉમેદને કહી બતાવી, જેથી તેનું મન
પીગસયુ ખરું; પણ તેની ઉપર ખરોખર વધારે અસર કરવાને
પેટી મેનાએ તેને એક બીજી વાત કહી સભાષાવી :—

* ત્રણ-ચાલી કન્યાની એક નહાની વાત આ વખતને
અનુસરતી નહીં હોવાથી છોડી દેવાની ફરજ પડી છે.—મુધારનાર.

બલબ રોહિરમાં એક પરદેશગાર મરદને સાલેહ નામે બેઠો હતો. તે પોતાના માબાપની ફરમાબરદારી પોતાના દીલોજાનથી કરતો હતો, લેડીન તેનાંમાં કંઈ એલમ નહીં હોવાથી તેણે વીચાર કીધો કે એલમ વગરનું આદમી કસા કામનું નથી, તેથી તેને કંઈ એલમ હાસેલ કરવો જોઈએ. આ વીચારથી તે પોતાના માબાપની મરજ નહીં હોવા છતાં બહુદ થઈને એનમ શીખવાને પરદેશ ગયો. તે સહમનયો કે “માહરી ખાહેસ નક છે, એટલે માબાપની મરજ ઉપરાંત હું ખાહાર જાઉં તો તેમાં કંઈ વાંધા ભરેલું હું જાણતો નથી.” તેણે બાબાશનો રસનો પકડ્યો તેજ દાહડે બપોરે તેણે એક મોટાં દરખત નીચે પોતાની આસાએસનો મુકામ કીધો, પણ તે દરખત ઉપરથી એક પ બેરાએ છેર નાંખી તેના તમામ પોશાક ખરાબ કીધો તે ધુસ્સો કરી ઉપર જોવા લાગ્યો, પણ તે પ બેર તો ઊડી ગયું એટલે લાઇયાજ થઈ એક પાણીના ચસમામા તે પોતાના પોશાક ઘાઈ નાંખી આગળ ચાલ્યો નીમા શામની વખતે તે એક ગામડામાં જઈ લાગ્યો, અને પાસે કંઈ ખાવાનું નહીં હોવાથી ભીખ માંગવા લાગ્યો એક માછણે નેની ઉપર રહેમ કીધી, અને જાણાવયું કે તે જો જરા વાર ઢીલ પકડે તો બેશમાર માછલી તે આજે મારી લાવી છે તેમાથી તેને કંઈ લુલ આપે પણ માછણને જરા વીલમ લાગવાથી સાલેહ ધુસ્સામા આવી ગયો અને પેની માછણ ઉપર તાનાજની કરવા લાગ્યો માછણે તેને આ મુજબ સરન્તેરી કરતો જોઈ જયારે જવાબ આપ્યો કે “મહનબી શુ તુ કંઈ પેશુ પ બેર સમજે છે કે તુ માહરી ઉપર એટલો ધુસ્સો કરેછે,” તયારે સાલેહ ખુબ અજબજબ થયો કે એ માહરી મુસાફરીની વાત શુ સહમજે. તેણે તે માછણ પાસ તેનો ખુલાસો માગ્યો તયારે તેણે પોતાના એક ભાઈ પાસે તેને એકજયો કે એના બાવાસો તેને તયાથી મસશે. આ માછણનો ભાઈ એક પારધી હતો, અને જેમ માછણ સેકડો માછલીઓ મારતી હતી તેમ તે સેકડો

પંખિરાંજીને પકડીને તે વેચી પોતાનું ગુજરાંન કરતો હતો. આ પારધી સાથે સાલેહની યુક્તિકાંત થઈ ત્યારે સાલેહે પુછ્યું કે "તમે એક ભાઈ એહેન આટલાં બધાં જાંનવરો પકડો તેમાં તમને શું ફાયદો હાંસેલ થાય છે અને એમાં શું બરકત છે?" પારધીએ જવાબ દીધો કે "અમે માખાપનાં હોકમમાં છઈએ અને તેઓથી કોઈખી વાર અમે એકરમાંન થયાં નથી, પણ તું તો તાહરા માખાપની રજા વગર બાહાર પડ્યો છે. અગરએ એકમ શીખવવાની નેક નઈયતથી તું બાહાર પડ્યો છે એ વાત ખરી છે, તોપણ પોતાના માખાપની રજામંદી છે તે તમામ સવામોમાં મોટું સવાબ છે." સાલેહ પેલા પારધીનાં આ સખુનો સાંભળી તુરત પાછો પોતાને ઘર ગયો અને પોતાના માખાપની ખીદમત આકરીમાં મરાયુલ થયો. તેના અવેજમાં થોડાજ વખતમાં ગેબી રીતે તેની આગણ એકમનાં સમક્ષ દરવાજા ખુલા થયા.

મેનાએ ઉપડી વાત કરી રહ્યા પછી ઉમેદને કહ્યું કે "માખાપના હુકમમાં રહેવાથી એવી નયાંમત મલી આવે છે; પણ તું તો આરતની મોજમજાહમાં પડીને માખાપને વીસગી ગયો છે, તે દુનીયાનાં ફાયદાથી ઉલટું અને ઈનમાફનાં કાંમથી અનઘટતુ છે." ઉમેદે જ્યારે આજે વાતો સાંભળી ત્યારે તે પાછો પોતાની રાહા ઉપર આવ્યો, અને પોતાની બદચાલથી પશેમાંન થઈ પોતાના માખાપને પગે પડ્યો.

આજે વાત કરી ગહ્યા પછી પોષ્ટે ખુજશનેને કહ્યું કે "તું પણ માહુગ સખુનો સાંભળશે તો ઉમેદની મીમામે આરાનીથી પોતાની મકસદ પોંટાયશે. અને જ્યારે તું માહુગ સખુનો સાંભળશે તો તે ઉક સેલાખ, અને જા તાહરા દોમનને ધર." ખુજગતેએ આહુયું કે તેમજ કરે, પણ બામદનો વખત થયો એટલે તેનું જવું દીલમાં પડ્યું.

શત તે'તાલીસમી

જ્યારે આફતાબ મગરેબની તરફ ગયો અને માહાતામે પોતાની રૂપેરી રોશની આંખે આલમના તકતા ઉપર ફેંકી, ત્યારે ખુન્નશતે પોપટની આગલ આવી ફેંદેલા લાગી કે “ઓ દાનાઈના! ગોહિંગ, નાહરી દાનાઈથી મહને ક્યારે લાભ થશે” હવે પછી કંઈ એવી તદબીર કર કે જેથી માહરા ધગ ધગનાં જીગરમાનો આતશ થકો પડી જાય” પોપટે જવાબ દીધો કે “ઓ ખુન્નશતે, મોહોબતના કામને છુપાવાની કોઈનામા તાકાત નથી; અને જો કોઈ તે છુપાવા જાય છે તો ઉનદો તે પેલા મુમયમાનની માફક જાહેર પડી આવે છે.” ખુન્નશતે બોલ્યા કે તે શું છે? પોપટે જવાબ દીધો કે

[દાસતાન ઘાપનમુ]

રોજાદાર મુસલમાન

એક શહેરમા કોઈએક વખતે એક પરદેશગારીનું ડોલ ધાવનાર મુસવમીન રહેતો હતો, જે રોજના દીવસો ઉપર રોજ ગમ્મતો હતો. લેકીન રોજના તેહેવારોમા એક દીવસે તેને નાન તથા ગોસતની અખની ખાવાનો શોખ થયો, તેથી તેણે દરી-આફત કીધો કે તે જો તે જગમમા લઈ જઈને ખાશે તો તેને કોઈ જોનાર નથી. એવા વીચારથી પેલું પકનાત લઈને તે જગમમા જઈ એક મોટાં દુકાનની નીચે બેસીને તે ખાતુ ખાવા લાગો હવે બનાવ એવો બન્યો કે તે જગમના રખે વાવ એક બગાહમાણ તેજ દરખત ઉપર બેસીને ચાકી કરતો હતો, તેની નજર પેના મુસવમીન ઉપર પડવાથી તે પેલા ઝાડ ઉપર હીલચાલ કરવા લાગો, જેથી તેના અખદાટે તે મુસવમીનનું ધયાત ઉપર બેચાયું હવે મુસવમીન રેવાજ મુ જાય તો કોઈનેબી ખાતુ ખાતી વખતે સાથે ખાના બોલાવાની કરજા, તેથી તે મુસવમીન પેલા બગાહમાણને પોતાની સાથે

તેથી પાદશાહ આજેન થયો. તેણે વીચાર કીધો કે આ વખતે
 સાંરની સલાહ લીધી નેઈએ; તેથી તેની સોધ કરવા શાસ્ત્ર
 પોતાની રૈયતને શીકાર કરવાનું બાહાનુ જણાવી પોતાની રાણીને
 લઈને તે બાહાર નીકળ્યો, અને તેણીને જણાવ્યું કે “હું તુને
 એ ભેદના ખોલામો શીકારગાહમાં કરશ, અને તેમ કરતાં માહર
 મોહોત નીપને તો મહને જંગલમાંજ તાહરું મરણમાં આવે
 તેવી રીતે ઠકાણે પાડને.” આ યુજબની ઝોડતગો કગીને
 જંગલમાં જઈ પેહિંચતાં તેઓને એક કુવાની આમપાસ
 ચરના ઠેઠલાંક બકરાં મલયાં, જેમાંથી એક બકરીએ કુવામાં
 નીગાહ કરતાં નેચુ કે તેની અંદર ઘણોજ સરસ ચારો થયલો
 છે. તે બકરીએ એક બકરાને પોતાની મરણ જણાવી તે
 આગે બાહાર લાવવા જણાવ્યું, પણ તે બકરાએ તેને જવાબ
 દીધો કે “તાહરે વાસને હું માહરો જાન ખરબાદ કરવા કંઈ
 એ કુવામાં પડું નહીં.” આએ વાત સાંભલી બકરીએ જણાવ્યું
 કે “તુ જો એ કુવામાંથી ચારો લાવી નહીં આપશે તો હું
 એમાં પડી માહરો જાન ખરબાદ કરસ.” બકરાએ કંડે પેટે
 જવામ દીધો કે “હું કંઈ આએ પાદશાહ જેવો બેવકર નથી
 કે એક ચોરતની હડીલાઈને વસ થઈ માહરો જાન ને જાન
 ખોડું, અને વડી ઉપરથી મુરખમાં ખડું!” જયારે પાદશાહે
 બકરાને મોહોતનાં આએ સખુનેા સાંભલયા તયારે તેને બહું
 શરમી દગી પેહિંચી. તે હવે પોતાના કરાવમાં મજબુત થયો
 અને પોતાની રાણીને સાદ જણાવ્યું કે તે એ ભેદના ખોલાસો
 કદીબી કરનાર નથી, પછી તેને નેઈએ નોં તે ગમે તેમ કરે.
 આ ઉપરથી રાણી આજેન થઈ, અને પોતાનો આપઘાત કર-
 વાનો છવ તો ચાલ્યો નહીં તેથી પાદશાહથી જુદી રહી;
 પણ પાદશાહે નેચું કે તેના જાન જતો બચ્યો તેથી તેણે
 પાછો શહેરમાં આવી દુરવેશોનાં ખેરખેરાતો કીધી અને છવયો
 તયાં સુધી એક ચોરતને બાકીનાં બીજા સુખચેનમાં
 રહ્યો.

પોપટે જણાવ્યું કે "અગર, આ ખુજરાને, તુખી ને તે પાદશાહની માફક માહગ સખુનો સાલવશે તો આકેબત મુખીજ થશે હવે તું ઉઠ અને તાહરા દાસતને ઘર જા" ખુજરાતે ઉઠી અને નેવી બાહાર પગ મુકવા જાય છે કે રોશન આફતાબે પોતાની મુનેરી યાન આ જમીનના તકતાને રોશન કરવા બાહાર કાઢાડી, નેધી ખુજરાને પાછી પોતાના મકાનમા જઈ વીચારમા ખેડી

રાત ચુમાલીસમી.

જયારે પોહાર રાત ગુજરી તયારે ખુજરાતે પોપટની નજદીક રૂખસદ માગવા આવી અને કહેવા લાગી કે "આ રોશન ચેરાગ, હવે તું માહરા જરદ ચેહરા ઉપર ખદેશ કર તું જો કે એક દાસતની ઉપર હું મોહોબતમા કેટલી ગીરફતાર થઈ છું અને તેને વાસતે હું દર રોજ તાહરી રજા માગવા આવું છું, લેકીન તાહરે સખત છગર હજી પીગલતું નથી અને દર રોજ તું મહને વાંટેયા કરે છે જો તાહરે ના કહેવું હોય તો ના કહે કે ફરીથી હું તુને કટાલો આપવાને આવુખી નહી પણ ખોદાને ખાતર તું મહને ટવનાવ ના" પોપટે જવાબ દીધો કે "અગરચે તાહરા દીવનો ગમ તાહરી મોહોબતના સખખથી હોય યાતો તાહરા ખાવીદની જુલાઈથી હોય તેના મહને ■ મુઝકો છે ■ હું તો કોઈખી પરકારે તુને સારી મસલત દેઉં છું. પણ મહને લાગે છે કે હવે તાહરા ખાવીદની સફરના ઘણા દાહડા તો જતા રહેયા અને ચોગજ બાકી રહયા છે, તેથી સેતાખીથી હવે તાહરે પેના ગજની માફક તાહરે કામ કરી લેવું જોઈએ" ખુજરાનેએ પ્રછયું કે તે સજનની વાત શી તરેહની છે, નેધી પોપટે નીચે મુજબ કહ્યું.

[ધસતાન પંચાવનમું.]

■ જોત ગઈ : થોડી રહી.”

આગણ જમાનાની અંદર હીદુસતાનમાં એક જઈ રાજ રાજ કરતો હતો. તેને પેઠે એક છોકરો અને એક છોકરી એવાં બે ફરજંદા હતાં, જેમાં છોકરાની ઉંમર લગભગ ચાલીસ વરસની થવા આવી હતી અને છોકરીની ઉંમર પણ તેજ મીમાસે એટલી બધી વધી ગઈ હતી કે તેણીની જુવાનીના બાહાર ખીલી હવે થોડા વખત પછી તે કરમાવાની તયારી ઉપર આવનાર હતો. આએ બેઉ ફરજંદા પોતાના બાપને મરવાની રાહ જોતાં હતાં, પણ તેનું મેહિતં તે નજીક આવવાને બદલે દુર જતું હતું. છોકરો એવું વીચારતો હતો કે “માહરી, ઉંમર ચાલીસ વરસની થવા આવી, જુવાની તમામ ખરબાદ થઈ, અને જે વખત રાજની જોહાજલાલી બોગવવાનો તે તમામ માહરા બાપની તાબેદારીમાં ગયો, અને હજી હું રાજનું સુખ બોગવવા પાંમયો નથી. હવે પછી ખાદા માત્રમ મહને કયારે રાજ મક્કશે—અને મક્કશે તો શું કામનું?” આએ રીતનાં વીચારથી તેણે પોતાના બાપનું ખુન કરી તેને મારી નાખવાનો વીચાર કીધો. હવે તેણે જયારે એવો વીચાર કીધો તયારે તેની બહેન પણ તેવાજ વીચાર કીધો. તે એમ ફરીયાદ કરતી હતી કે “માહરી જુવાની અને જોબન તમામ ખરબાદ થાય છે, અને માહરો બાપ મહને કોઈ માહરે લાયકના ખાવીંદ સોધી કાઢાડીને માહરી શાદી કરી આપતો નથી. ગમે તેવું મેહેલનું સુખ છે તે માહરે શા ખપનું? અને જોબનના બાહાર કરમાઈ જવા પછી માહરી શાદી કરશે તો તેખી શા ખપની?” એવું વીચારી તેણીએ પણ પોતાના બાપને ઝેર પાઢને મારી નાખવાનો વીચાર કીધો. હવે આએ બુદ્ધા રાજને ગાયેનનો અનીશ રોખ હતો. વારંવાર તે પોતાના મેહલમાં ગાયેનની મીજસસ સમારતો હતો, અને સમરાગરો અને ગૈ-આએ પાસ ગાયેન કરાવી જ્યાં તક તેઓ થાકીને લુપ્ત થઈ જાય

તયાં તક તેઓને તે છોડતો નહીં હતો. એક રાતે તેણે આ મુજબ ગાયનની મીનલસ સંભારી હતી, અને ગવૈયા તથા રામરાગરો ખુબ તાન લઈ ગાંતુ ગાતાં હતાં, જેથી રાજાનું તમામ ઘેરાન તેઓ તરફ 'એચાચું' હતું. આએ તકનો લાભ લઈ પેલો છોકરો પોતાના બાપને મારી નાંખવાનાં વીચારથી એક ખંનર છુપુ લઈ તે મીનલસમાં દાખલ થયો, અને છોકરી પણ તેવાજ ઈરાદાથી ઝેરનું એક પ્યાલું લઈ દાખલ થઈ. જો એકને હાથે રાજા છુટે તો બીજીની હાથે મરે એવું હતું, પણ ખોદા જ્યાં રાખનાર હોય તયાં એવા લખો અને કરોડો મારનારનું કસુ વલતું નથી. ખનાવ એ ખનચો કે ખુબ જલસથી ગાતાં અને નાચતાં ગાયનકરો યાકીને લાઈલાજ થઈ ગયાં હતાં તેથી તેઓ આસાએસ લેવા બેઠાં, જેથી મીનલસમાંનાં બીજા લોકો એવું વીચારવા લાગ્યા કે રાજા તરફથી એઓને કંઈ મલયું નથી તેથી ના-સીપાસ થઈ એઓ બેઠાં હશે. આએ બોલો એક ગવૈયાને કાને પકવાથી તેણે વીચાર્યું કે મીનલસનાં લોકો રાજાને દારા દ એ વાત રાજાને કાને પકશે તો કીક નહીં થશે, તેથી તેણે પોતાના ગાયનકરોને કહ્યું કે “હવે એક ઘડી રાત રહી છે. આખી રાત ગાયન અને નાચ રંગ કીધા પછી એક ઘડીને વાસતે તમે ખડનામી લેઓ એ કીક નહીં. રાત હવે ‘બોત ગઈ ને યોડી’ રહી છે, વાસતે મીનલસને દલગીર કરવી નહીં જોઈએ; તેમજ આપણી નખલાઈ બતાવી આપણી આખરને હીલ્લુ લગાડવું નહીં જોઈએ.” આએ ગવૈયા નો કે ઉપલા બોલો પોતાના ટોલાને બોલ્યો હતો, તોપણ તેની અસર રાજાનાં બેઉ છોકરાને એટલી તો મક્કમ રીતે થઈ કે તેઓએ પોતાના ખુરો ધરાદા ફરવી નાંખ્યા. તેઓએ જાણી લીધું કે “આએ ગવૈયા ને કંઈ છે તે ખરહક છે : રાજાની ઉમર પણ ‘બોત ગઈ ને યોડી’ બાકી રહી’ છે; જેટલાં વરસ તેણે કાહડ્યાં એટલાં બધાં હવે એ કાહડે એમ નથી, તો જરાને વાસતે નાહક તેના લોહીમાં હાથ બોરવા, અને કોઈનું નહીં પણ એક બાપનું

ખુન કરવું!—બાપનું, ખુન પોતાની, ગરદન ઉપર લેવું—એના
 જેવું માહા જખુન પ્રાપ્તિનું ક્યું હોય ?” શાહાજીદાએ, તેજ
 વખત પોતાનું ખજંદર ફેંકી દીધું અને પોતાના આંગ ઉપર જે
 જરૂરીન પોશાક હતો તે કાહાડીને પેલા ગરદાને આપ્યો,
 તથા ખીજ એક હજાર દીનાર આપવાનો તેણે હુકમ કીધો. પેલી
 શાહાજીદાએખી તેવાજ, વીચારથી આનાક પકડી હતી તેથી જ્યારે
 તેણીએ પોતાનાં ભાઈને આ મુજબ કરતાં જોયા ત્યારે તેણીએ
 પણ પોતાનાં ગણામાંથી એક હીરાનો હાર હતો તે પેલા ગરદાને
 આપી દીધો. આ મુજબ તેઓ પોતાનાં ભાઈ કરતુકથી પાછાં
 હાથાં એટલુંજ નહીં, પણ પસંમાન થઈ ઉડતાં સખાવતનાં
 ભાઈ, કાંમમાં તેઓ સમિત થયાં. પણ તેઓની આંખે વરતતુક
 જોઈ જઈ રાજા બહુ ધુસ્સે થયો. તે બેઠકો કે “અજયબ
 છે કે, માહરી નયામતનો ફરીયાવ પોતાની છોલમાં આવે તેની
 આંગમય તમે લોકો તમારી મેદરબાંનગીની નદી જરી કરો ;
 પણ એ રીત અદાબનાં કાનુનથી દુર અને અઝઝના કાયદાથી
 વેગલી છે.” આંખે જોઈ પેલા છોકરાએ જવાબ દીધો કે “આ
 રાજવંસી બાપ, બેઅદબી માફ ! આંખે જોયાં મહેને એક
 મોટી આફત અને બલામાં ગીરફતાર થતો અટકાવ્યો છે ;
 એનાથી મેં એક એવી નશીયત પકડી છે કે તેવી નશીયત
 કાઢવી મહેને મક્કી નહીં હોત.” તેણે સાફ દીલથી પોતાનો
 ઇરાદો શું હતો તે પોતાના બાપે આગસ કહી બતાવ્યો ; પણ
 હવે પેલી છોકરીએ પોતાનો હાર એક ગરદાને આપી દીધો
 તેનું શું કારણ ? તેણીની તરફ જ્યારે રાજાએ પોતાની નજર
 ફરવી ત્યારે તે પણ તેવીજ રીતે સાફ દીલથી પોતાનો જ છુરો
 ઇરાદો હતો તે કહેવા લાગી. આંખે સાંભળી રાજા અજયબ
 થયો, અને ખીજે દીવસે પોતાના અમીર ઉમરાવોની મોટી
 દરબાર ભરી તેની વચે પોતાનું તાજ પોતાના બેટાનાં માથા
 ઉપર મુક્યું અને ખાદશાહી શીરપાવ પહેરાવી તેને તખ્તનચીન
 કીધો, તથા પોતાનાં ખાનદાનનાં એક ઉમરાવ સાથે પોતાની
 બેટીની શાદી કરી આપીને પોતે પરદેશગારોના સાહેબો
 આદીને એબાદતગારો સાથે સામેત્ર થયો, અને પોતાની બાકીની
 જંદમીના દીવસ તેણે ખોદાવડાની બંદગીમાં ગુજાર્યા.

“વાસતે, ઓ ખુજરાતે, તાહરે પણ આએ વાત ઘેયાંનમાં રાખવી જોઈએ કે ઘણા દહાડાનો ગુજરી ગયા અને ઘોડાજ હવે બાકી રહ્યા છે. તાહરા ખાવીદને આવવાનો વખત હવે નજીક આવતો જાય છે, માટે ઉઠ અને સેતાબ તાહરે કામે ચાલી જા. નહીં તો વહી માછલથી તું માહરી ઉપર દાવ ના ચુકતી.” એટલું કહી પોપટે ખુજરાતેને રજા આપી, લેકીન ખામદાદનો ફરિસનો પેલી બાબુએ પોતાનો રસનો કાપી બાહાર નીકલ્યો, તેથી તેણીનું જણું મેકરું થયું.

૧ રાત પીસતાલીસમી.

મેમુન સોદાગરને સફર ગયા પછીની પીસતાલીસમી રાતે ખુજરાતે વરસતાં વાદળની મીસાલે પોતાની આંખમાંથી આંસુનાં કતરા વરસાવતી પોપટની આગવ આવી ફેહવા લાગી કે “યારની જુદાઈનાં આતશથી ‘માહરું’ કલેન્તુ કપાઈને કટકા યઈજાય છે, અને માહસથી હવે એ જુદાઈ વધારે વખત તામોશ મઈ શકતી નથી. વાસતે, ઓ રેહેમ દીલ હકીમ, તું કંઈ ઉપાય બતાવ; નહીં તો આએ હાંદગીની આખર આવેલી ભઠ્ઠી.” પોપટે જયારે ખુજરાતેને આએ રાતે બેતામ હાલતમાં જોઈ તયારે તે ઘભરાયો કે “માહરી સઘણી મેહનત જરાને માટે ખરબાદ જશે.” આજે ખુજરાતેની બેકરાસી એટલી તો વધી પડેલી છે કે તે હવે કાંઈ ઉત્ક્રાંત કાંમ કરી દે એવી તેને ધાસતી લાગી. તેથી તેણે ધીરજથી દીલાસો આપી જવાબ દીધો કે “ઓ નક બુધ્ધીની ખુજરાતે, તુ કંઈ એવા સખુન બોલ કે આપણુ બેઉની વચે કોઈબી જાતનો મીનાકેસો ઉભો નહીં થાય. આપણને એઈબી જાતની અદાવત નથી, એટલે પછી તું જો માહરી ઉપર વીસવાસ રાખી કામ કરશે તો તેથી તુ હરગીજ રૂસવા થનાર તો નથીજ. લેકીન તુ કોઈ તાહરા દુરામનના બોલવા ઉપર એતેકાદ ના લાકતી, નહીં તો તાહરા હાથ પેના અમીરના જેવા થશે” વહી આ અમીરની વાત સુ હશે? તે જાણવીજ જોઈએ. તેથી ખુજરાતેની અરજ ઉપરથી પોપટે તે નીચે મુજબ કહી સભલાવી.

[દાસતાન હયનમુ.]

દુશમનનો વીસવાસ કેવો ?

એક શહેરને દરમીયાન એક અમીર રહેતો હતો તેને શીકારનો ખહુ શોખ હતો, તેથી એક દીવસે તે જંગલમાં શીકાર કરતો હતો તેવામાં કેટલાક શીકાર મારતો અને કેટલાક કાન પછાડતો તે એક સાંકિની મુકાબેલ જઈ લાગો. આએ સાંકિ અમીરને જોઈને ઘણો જ મીનતજારીથી તેને અરજ કરવા લાગ્યો કે “આ નેક મરદ, આજ દીને એક દુશમન મહુને મારવા માહરી પછવાડે લાગેલો છે, માટે તું જ માહરા નેવા એક કમીનાં જાનવર ઉપર રહેમ કરોને માહરો જાન ખચાવશે તો તાહરું મોટું અહેશાન થશે.” સાંકિની વાત ઉપર ઇતખાર રાખી પેલા અમીરે તેને પોતાની દામનમાં છુપાવ્યો, જેથી તે સાંકિ તે અમીરનાં પેટની આસપાસ મજેહથી વોટલાઈ બેઠો. આ પછી એક જુવાન મરદ તે સાંકિની સાથે કરતો આવી તર્યાથી સાંકિ નહીં મલવાથી પાછો પોતાને રસતે ચાલ્યો ગયો. ત્યાર પછી અમીરે સાંકિને કહ્યું કે હવે તેના દુશમનનો પાછો ગયો, માટે તે હવે બાહાર નીકળીને પોતાની જગો ઉપર જાય.

“” સાંકિ જયારે તેના એવો જવાબ વાલ્યો કે “હું તાહારાં

ઘમરાયો, અને નોથું કે હવે મોહોત નબદીક આવયું તેથી તે કરીમે કારસાજને યાદ કરી તેણે પોતાના બેઠ હાથો આસમાન તરફ ધરી છેલ્લી વારની તે પાક પરવરદગારની બદગી કીધી—અને નોથ લેઓ ! જેની બસારત થવાથી તેને એવો તો ભુરસો ચહડી આવ્યો કે ચેલાં સાંકની યુછડી ને છુટી હતી તે પકડીને એકદમ તેને બાહાર બેચી કાઢડી તેને જમીન ઉપર એવોતો નોસથી પટકચો કે તેજ વખતે તે સાંકનાં ફાટીને તુકડે તુકડા થઈ ગયા !

જ્યારે ખુજરાતેએ આંખે દાનાઈની વાત પોપટથી સાંભળી ત્યારે તે પોપટની દાનાઈ ઉપર આફરીન કરવા લાગી, અને તે વખતે અરધી રાતના સુમાર થયો હતો તેથી તેણીએ ચાહ્યું કે હવે તે આંખે રાતે જરૂર પોતાની મકસદ પહોંચશે, પણ તેવામાં પોપટે કહ્યું કે “ ધીરજવાન અને દાનાવ ખુજરાતે, હવે તું જા; પણ તાહરા ફાયદાને માટે હું નશીયત કરૂ છું તે ખુબ રવેશી યાદ રાખજે. વલી બીજી એ કે જો કોઈ બીજી માણસ કંઈ કામ કરે તેજ કાંમ કરવાથી તું પોતે પરહેજ રહેજે, નહીતો ચેલા હંજમના જેવા હાલ તાહરા થશે ” આ એક બીજો અટકાવ મલ્યો, અને તે બાંમદાદ સુધીના, કારણ કે ખુજરાતેને તે વાત સાંભલવીજ નોઈએ ! તેણીની અરજથી પોપટે તે વાત નીચે સુજબ કીધી.

[દાસતાન સતાવનચુ]

ખા ર જ મ નો હુ જા મ.

ખારજમના સુવકમા અબદુલ મલેક નામનો એક તવગર અને નામીચો સોદાગર રહેતો હતો આ સોદાગર હમેશાં ખોદાતાલાની બદગીમાં મશગુલ રહેતો હતો તથા ફકરિને તથા મીશકીનાને તે ખેરાતો પણ કરતો હતો વતી ને પોતાના કુરસદનો વખત કાબેજ આનમાઓની મીજલસમાં સામેવ થવામાં કાહાડતો હતો. પણ કોઈ સખબથી તેના સુવા પછી

તેની દાસતના હક મેલવવાને તેને કોઈ વારેથી કે ફરજદા નહી
હતું. આ ઉપરથી તેણે દરીયાફત કીધો કે તે દાસત તેના મુખ
પછી રાહમાલ થાય તેના કરતાં જીવતાં જીવતાં તે મરીબાને બક્ષેશ
કરવામાં કમિ લેવાડે તો વધારે બેહતર. એવાં વીચારથી તેણે
પોતાની દાસત સખાવતનાં કામમાં એટલે તો છુટે હાથે ઉડાવા
માંડી કે થોડાજ દીવસમાં તેની દાસત ખુટી ગઈ. હવે તે
પોતાના વીચારમાં પડ્યો કે નથી તો તેનું આગણું કહેવત
તેનામાં બાકી રહ્યું કે જ્યાં તે કંઈ મહેનત કરીનેખી પાછું
પોતાનું ગુજરાન કરી શકે. પણ તેજ રાતે તેણે એક ખાવાખ
દીઠો જેમાં તેણે એક તપેસરીને ભેળા ; ને આવી તેને કહ-
વા લાગો કે “હું તાહરા બખતની સુરત છઉં. જ્યારે તે
તાહરી તમામ દાસત ફકીરિને ખેરાત કીધી ત્યારે મહનેખી લાનેમ
થયું કે તુને તંગીમાંથી છોડવું. આવતી કાલે હું તાહરા નજ-
દીક જ્યારે આંખેજ સુરતે આણું ત્યારે તું માહરો ઉપર લા-
કડીનાં કેટલાક જપેટા મારજે કે હું તમામ સુનાની સુરત થઈ
જઈશ, અને પછી તેમાંથી કાપી કાપીને તાહરા ખપ નેટલું
તું વાપરજે.” એટલું કહી આંખે સુરત ગેખ થઈ ગઈ ખીને
દાહડે બામદાદમાં જ્યારે અબકુલ મચેક પોતાની દાહડી એક
હજમ પાસે કતરાવતો હતો ત્યારે પેલી સુરત એક તપેસરીના
રૂપમાં તેને આવી મંડી. અબકુલ મચેકે તેની ઉપર કેટલાક
લાકડીનાં જપેટા માર્યા, તેથી પેણા તપેસરીતો તુરત તમામ
સુનાનો ખની જમીન દાસત દયો કે લાગને અબકુલ મચેક
તેને પોતાના ઘરમાં લઈ ગયો. પેણા હજમ આંખે બનાવ
જોઈ થણેજ હેરત રહ્યો ; પણ અબકુલ મચેક જાગતો હતો
હજમ લોકોનાં દીવમાં કંઈખી વાન છુપી રહેતી નથી, અને
તેને તો તે વાત છુપી રાખવી હતી, તેથી તેણે પોતાના હજમ-
ને કેટલુક મોનુ આપી તેને જાણાવ્યું કે આંખે વાત મેહેરખાની
કરી તેણે કોઈની આગવ જાણાવવી નહીં. પણ આંખે હજમ-
ને તો વધી કંઈ જુદાજ ખિયામ આવ્યો સદાગરે આપેલાં

સોના ઉપર ગણ નહીં થતાં તેણે પોને એવો લોભ કીધો કે
 “હું પોને એ સોદાગરની માફક રાવતમદ કાચ નહીં
 યાઉ ?” તેણે તુરત બજારમાં જઈ પેલું સોદાગરે આપેલું સોનું
 વેચી તેના નાણાચી એક મોટી છપાકતની મેલેજાની તૈયાર
 કીધી, અને તે શહેરના તમામ તપેસરીઓને જમવા અને ખે-
 રાત આપવાને બાહાને બોલાવ્યા તે સહમજ્યો કે “સોદાગરે
 તો એકજ તપેસરીને ‘માર્યો, પણ હું જો આજે સખ્યા
 બધ તપેસરીઓને માગીને માહુગ જેવો રાવતમદ ખીજો
 આજે દુનીયામાં પછી કોણ થશે ?” તપેસરીઓને જમાડ્યા
 પછી એક દનાનાં આદમીની મીમાસે એક છેડથી તે એક
 મોટી લાકડી લઈ પેના તપેસરીઓના ઉઘાડાં માથાઓ ઉપર લટા
 બટ મારવા લાગો, જેથી તેઓના માર્યા ભાગી ગયા અને લોહીની
 નેહર વહેવા લાગી. તપેસરીઓના સોહાર અને પોકારથી બા-
 હારનાં લોકો મદદ દાડી આવ્યા, અને પેના હુજમને પકડીને
 કોટવાય આગન ઉભો કીધો. કોટવાને જ્યારે તેને એમ
 કરવાનો સમય પુછ્યો ત્યારે હુજમે પેના સોદાગરની વાત કો
 ટવાય આગત કહી દીધી. આ ઉપરથી કોટવાને અમદુલ
 મલેકને બોલાવી મગાવ્યો, જેણે એવી જોવાહી આપીકે “સા
 દેવ, એ હુજમ માહારા મોહોવામાં રહે છે, પણ કેટલાક દાહા-
 ઠા થયા એનું મગજ ઠેકાણે નથી—એ દવાનો થઈ ગયો છે—
 અને આજે દાહડો ભમતો ફરે છે માટે એના બોનવા ઉપર
 ઇતબાર રાખવો વાજેબ નથી બેહતર તો એ છે કે એના એ
 દવાનાપણાનો ઇલાજ કરવો જોઈએ, નહીંતો નાહકને વાસતે
 ખીચારો આવો કારીગર હુજમ મુક્તમાં માર્યો જશે” અ
 બદુલ મલેકની વાત કોટવાને દાનાઈ ભરેલી લાગી તેથી તેણે
 પેના તપેસરીઓને સમજાવીને રવાને કીધા, અને પેના હુજમને
 બારે ધમકી આપી કાઢાડી મેત્યો ।

આએ વાતો કરી રહ્યા પછી પોપટે ખુજશતેને કહ્યું કે
 “તું પણ કંઈ મોહાબતની જુહુમમાં એવું કાંમ ના કરી દે-
 તી કે જેથી હજમની માફક તાહરી રૂસવાઈ થાય, અને વહી
 દેવાંનાંમાં ગણાય. માટે હવે તું ઉઠ અને જ તાહરા દાસતને
 ઘર ખેંચીકર, પણ માહરી નરીયતને યાદ રાખજે.” ખુજશતે
 જેવી બાહાર નીકળી તેવાંમાં મુરજે પોતાના કુકરે કકનો આવાજ
 ઉડાવ્યો, અને બામદાદનો વખત જાહેર થવાથી તે પોતાના
 ઘરાદામાં એક બીજી રાત થવાની રાહ જોતી બેઠી.

રાત ઉતાલીસમો.

જેહાંનને રોશન કરનાર આફતાબ જ્યારે પસંચીમ તર-
 ફનાં મુલકોને રોશન કરવાને નીચે ઉતર્યો, અને આએ બા-
 જુના મુલકો તરફ રાતને શીહા અંધારો પરદો પડ્યો, ત્યારે
 ખુજશતે નાજ અને નખરાં સાથે પોપટની પાસે રૂખસદ લેવા
 ગઈ. પયારની જુદાઈથી તેણીનાં સીનામાં જે આગનાં સોહા-
 લા ઉઠતા હતા તે પોપટ આગલ તેણીએ કહી સંબંધાવ્યા.
 પછી તે બાલી કે “ગઈ રાતે મેં એક જોવાબ એવો
 દીધો કે એક જુવાન મરદ પોતાના એક હાથમાં એક સેબકલ
 અને બીજા હાથમાં એક ફેરી લઈ માહરી આગલ આવી ઉભો,
 અને જરાવારમાં તે બેઉ ફલ મહેને આપી ગેબ થઈ ગયો
 એટલે હું જાગી ઉઠી. આ જોવાબની તાસીર કેહેનાર પોપટ,
 એના બેદ શું હશે ?” પોપટે જવાબ દીધો કે “આએ જો-
 વાબની હું તુને વધાઈ આપુ છું. એ જોવાબ ઘણેજ બેહેતર છે.
 તે જે જુવાન મરદને જોયો તે તાહરું નસીબ છે, અને તે
 જે બે ફલો જોયાં તેમાં એક તાહરો ખસમ છે અને બીજો
 તાહરો દાસત છે. અને આએ જોવાબ મુજબનો હવે ત્યારે પેલા
 ઉજન રોહેરનો વીકરમ રાજ પોતાની મેરાદમાં જેમ ફાવે
 હતો તેમ તું જરૂર જલદીથી તારી મેરાદમાં ફાવે. ખુજશતેને

આ વખતે વીકરમની એક આગવી વાત યાદ આવી, તેથી તેણીએ વીચાર કીધો કે આજે વાતબી વહી તેનાજ નેવી સરસ હાવી નોંધએ; તેથી તેણીએ આજરજોવાહીથી પોપટ પાસે તે વાત જાણવા માંગી. પોપટે તેનીએ મુજબ કહી:—

[દાસતાન અઘાવનમુ.]

વીકરમની બીજી વાત.

ઉજન શહેરના માહારાજ વીકરમાજીત એક દીવસે પોતાના રેસાલા સહીત શીકાર કરવા ગયો હતો, જે રેસાલામાં તેનાં વજરના એક છોકરો પણ સામેલ હતો. શીકારનું કાંમ ઘણું નોસપર ચાલતું હતું તેવામાં વીકરમનાં તીરનાં સપાટામાંથી એક ઘણુંજ નાનુંકે અને ખુમસુરત જાનવર વીજલીની ઝકપથી છટકી ગયું. આજે જાનવરના છટકી જવાથી વીકરમ ઘણો દયગીર થયો, જે ઉપરથી તેની સાથનાં બીજા માણસો વાત કરવા લાગ્યા કે આજે જાનવરની ખુમસુરતી અવ મદીને શહેરના રાજાની કેહેરોએ નામની બેટીના નેવી છે કે જેની ખુમસુરતીની કંઈ તારીફ થઈ શકતી નથી. આજે વાત યેવા રેસાલામાં યવાથી રાજાએના રાજા વીકરમ બહુ અજાયબ થયો, લેકીન શીકારના કામમાં રોકાવાથી તે વાત ઉપર તેણે વધારે ધ્યાન આપ્યું નહી. પણ બીજા બાલુએ જે પેલા વજરના છોકરો હતો તેણે જ્યારે આજે વાત સાંભળી ત્યારે તે કેહેરોએની સોધમાં ફરવા લાગ્યો. રાતને દીન તેણે ધ્યાન રૂકત અને એજ વાતમાં લાગી રહ્યું હતું. જો કે તે પોતે જાડુગર હતો અને તેની જાડુઈને જોરે તે અવ મદીને શહેરમાં જઈ લાગ્યો, તોપણ આ શાહાજીને મેલવવાને તેનામાં તાકાત નહીં હતી. હવે એક દીવસે રાજા વીકરમનાં દવાનખાનામાં તેની રાણી પેતાની દામી પાસે પોતાની તારીફ કરાવતી હતી ત્યારે તેના પોપટને હસણ આવ્યું, નેથી રાંછીને ધુસ્સો આવવાથી તે તેણે કારણ પૂછવા લાગી. તેવામાં રાજા અંદર આવી લાગ્યો, એટલે પોપટે જવાબ દીધો કે “અલ-મદીને શહેરની અંદર

તયાંના રાજની કંહેરાએ નામની બેટી છે તેની ખુબસુરતી એવી છે કે તેની આગસ રાંછીની ખુબસુરતી તો આફ-તાબની એક રજલ મુઆફક છે.” આ ઉપરથી વીકરમને પેલી શીકારગાહની વાત યાદ આવી, તેથી તેણે પકે હરાવ કીધો કે ગમે તેમ કરી તે આરત કોણ છે તેને એકવાર મેલવવી. પોતાના રાજપાટની લગામ બીજ વીસવામુ અને ખબરદારમાણસને સોંપીને જોગીનો લેખાશ લઈ તે બાકાર નીક-લયા, અને એક આંખ દીવસ દરીએ કીનારે જઈ તે સાહેબની બદગી કરવા લાગો. બંદગી કીધા પછી તે આગસ ચાલયા અને મંજલ દર મંજલ કાપતાં તે આખરે એક ખુશનુમા બાગની આગસ આવી પોંડાંચયા. આંખે બાગની અંદર એક મનેરંજક કુવારા આગસ બેસીને તે આસાએસ લેતો હતો, તેવાંમાં તે જગોએ કોઈ બે નોનુવાંન મરદો આવી લાગા અને વીકરમને કહેવા લાગા કે “એ મુસાફર, તાહરા દેખાવ ઉપરથી તું કોઈ પાદશાહી મરદ માલમ પડે છે, તેથી અમે ધારીએ છે કે અમારો ઈનમાફ આ જગોએ તાહરા સીવા બીજું કોઈ કરી શકનાર નથી. અમારો બાપ આજ કેટલોક વખત થયો ચાર ચીજો મુકીને મરી ગયો છે, જેને માટે અમે બેઠ ભાઈ-આને ઝઘાડે ચાલયા કરે છે. તે વેહંચી લેવાને અમે કોઈ વીસવામુ અને દાનાવ આદમીની સોંધમાં ફરતા હતા, તેવાંમાં સાફ થયું કે તું જેવો દાનાવ મરદ અમાને મલી ગયો. ને તે ચાર ચીજો એક સરખી હતે તો અમે તે સેહલાઈથી વેહંચી લેતે, પણ તે ચીજો તદ્દન જુદી છે. તેમાં ને એક ગોદરી છે તેમાં એવી ખાશીયત છે કે તેમાંથી નેટલો જર નેહએ તેટલો નીકલયાજ કરે ; બીજું એક તલેસમાતી વાંસણ છે, તેમાંથી નેટલી ખાવાની ચીજો માંગે એટલી નીકલયાજ કરે ; ત્રીજી ચીજ તે લાકડાંની પાવડીની એક જોર છે જેમાં એવી કરાંમત છે કે તેની ઉપર પગ મેલીને આદમી ને જગોએ જવા માંગે તે જગો ઉપર સેદેજ વારમાં પોહાંચી શકે ; અને ચોથી ચીજ

એ છે કે એક હાડકાની તવવાર બનાવેલી છે, તેને જ એક જગતમાં મીયાનમાંથી બાહાર કાઢી દેાયતો તે જગત કોઇ આમાંની ભૂલે ગોર થઇ જાય પણ વની તે તવવામાં એવોખી ગુગુ છે કે ગતની વેનાએ તે જો મીયાન કહેતો પાણુ તે જો નામુદ થઇ જાય” રાત્ર વીકરમે ધાગ્યુ કે અગરનો તેનુ કાન ખર આવેતો ફક્ત આવે ચીજોથી ખર આવે તેથી તેણે પેની ચીજોને પોતાની પાસે મગાવી તેના બે ભાગ પાડ્યા, અને પછી તેણે એક દાડી અને બે દાડી તેઓ પાસે મગાવી પછી તેણે તેઓને કહ્યુ કે “હુ આવે બે દાડી જુદી જુદી બાજુએ ફેંક, અને તે તમારે લેવા દાડો ; પછી તેમાં જે પેરો દાડી વારશે તેને આવે ભાગ મનશે, અને ખીજને આ ખીજો” આ મુજબ તેણે પેની દાડીઓ એની તો જાણથી બે એકકથી જુદા રસનાઓ ઉપર ફેંકી કે તે પાછી લાવના તેઓને કંટોળ વખત નીકળી ગયો પણ તેઓ તે દાડીઓ લઈ પાછા ફરે તે પેરના વીકરમે પેની ચીજો પોતાના હાથમાં લઈ પેની પાવડી ઉપર પોતાના બેકુ પગો મુકી એવુ ચાક્યુ કે તે પેની કેરોચેના શેહેરમાં જાય, તેથી લાગેનાજ તે તો તયાથી ગેબ થઈ ગયો, અને પેના બે ભાગો પોતાની મુર બાઈ ઉપર રૂંદ અને જાગી કરવા લાગ્યા કે કજીઓ કરવાથી તેઓએ પોતાની તમામ ચીજો ખોઈ દીધી. ખીજ બાજુએ હવે જનારે વીકરમે કેરોચેના બાપ ખીજોગમના મેલેલ આગળ જઈ લાગો તયારે તેને પેના પોતાના વહરનો છોકરો મનશે તેને વીકરમે અજાનબ થઈ પુછ્યુ કે તે અહીંના શા સબખથી અને કેવી રીતે આવી લાગો, તયારે તેણે પોતાના હવાથ કહી દીધો કે “ગત મનામન, કેરોચેની ખુમસુતીની તારીફ સાલની હુ દેવાનો બની એ જગોએ આજ મુદત થઈ આવેનો છઈ, પણ અરસોસા કાઈ વનતુ નીથ” વહરનો છોકરો વીકરમની તારીફ ગાવા લાગો કે તેનુ નામ આવે તત્ત અજાણી જગો ઉપરના કેવુ આશકારા થયલુ છે, અને તેથી તેનુ નામ સાલની કેરોચે

પણ વીકરમની ઉપરજ ફેવી ફીદા છે. આજે વાત 'સાંભળી રાજ ખુશી થયો. પણ તેઓ વાત કરે છે તેટલાં વીકરમને તે શહેરમાં આવી પેહોંચવાની ખબર મેહેલમાં પેહોંચી વણી, તેથી બીજોરાંમ પોતે વીકરમને બા આદરમાંનથી એસતેકબાજ લેવા બાહાર આવ્યો અને તેને, પોતાનાં મેહેલમાં લઇ ગયો. ઊંચેફીચેત પુછ્યા બાદ તેને ત્યાં આવવાનું કારણ પુછ્યું, અને વીકરમે જ્યારે પોતાનું ખટ્ટ કારણ જણાવ્યું ત્યારે બીજોરાંમ પણ બહુજ ખુશી થઇ ગયો. તેણે જોયું કે વીકરમ સીવાય વણી બીજો મોટો માહાવીર આ દુનિયામાં તેની બેટીને વધારે બેહેતર બીજો કોણ મક્કનાર છે ? બીજો દીવસે નકાની તૈયારી થઇ અને મોટા ભપકાથી રાજ રસમ મુજબ શાદી થઇ. વીકરમે જ્યારે પોતે નજરે કેહેરાયને જોઇ ત્યારે તે એટલો તો અજબબ અને ખુશી થયો કે તેના પાર નહીં. હવે જ્યારે આજે વાતને કેટલાક દીવસ ગુજરી ગયા ત્યારે એક દીવસે કેહેરાયની એક બીજી બેહેન હતી તેણે કેહેરાયને તાણો માર્યો કે "તાહજે ખાવીંદ કંઈ વીકરમ નથી : તે જો વીકરમ રાજ હોય તો તેને ફકીરી ચીજો, જેવી કે એક ગોદરી, એક વાંસાણું કાંબડું, એક લાકડાંની પાવડી તથા હાડકાંની તલવાર સાથે તેને શું કાંમ છે ? એવા નામચીન રાજાએ તો પોતાની નીશાંની દાખલ રાજદંડ અને ખજર રાખવાં જોઈએ. વણી જે પગમાં ફૂપાની રેકામ જેબ દેવી જોઈએ તે પગ તે લાકડાંની ફકીરી પાવડી ઉપર મુકવાથી કેમ નહીં શકાય ?" કેહેરાયને આ તાણાજનીનાં સખુનોથી એટલું તો ખરાબ લાગું કે તેણીએ તે વાત વીકરમ આગલ જઈને કહી. વીકરમે જવાબ દીધો કે "હા, એ ચીજો સરવે લોકોની નજરમાં છુગી દેખાય એ વાત ખરી છે, લેકીન તે વાતને તાહરે કંઈ અદગો કરવો મુનામેબ નથી. એ ચીજોમાં એકકો એવી ખુબી છે કે તેની ઉપર સકોડો રાજપાટ કચ બો-માદમાં નથી. એ ચીજોની ખુબી હમણાં નહીં પણ કોઈ

દીવસે હું તુને જાહેર કરીશ” રાજના આ બેલવાથી કુંહરેય નરમ પડી કેટલોક વખત આ મુજબ પસાર થયા પછી રાજાએ હવે પોતાને પાછો ઉજન જવાની મરજી જણાવી બીજાનાં તેને બાલપકાથી રવાને કીધાં. જોરે છોડ્યા પછી તેણે કુંહરેયને પોતાની ગોદમાં લીધો અને પેલા બાકીની ચીજો પોતાની સાથે લઈ પેની પાવડી ઉપર પગ મુકી એવું ચાહ્યું કે તે પેલા બાગ આગળ જાય કે જયાથી તેને પેલા બે ભાઈઓ પેલી તરેસમાંથી ચાર ચીજો સાથે તેને મલયા હતા તે તુરત તથા જઈ લાગો, પણ આજે વખતે તેની સાથે પેલા વજરના છોકરો પણ એક માખની સુરતે તેની દામનની ઉપર બેસી તે જગે ઉપર આવ્યા હતાં. રાજાને તથા આવેલો જઈ પેના બે ભાઈઓ—જેઓ હજી મુઝીદરેજ તેજગેએ ફરા ખાતા હતા, એવી આશાથી કે કોઈવારખી તેઓને તે સખસ જેની ઉપર તેઓએ વીસ વાસ રાખી ધનિસાફ કરવા સોદ્ધા હતો તે આવી મલશે—તેને આવી મળ્યા વીકરમે પેની ચારે ચીજો તેઓની આગલ ધરી દરગુજર ચાહી જણાવ્યું કે “ તમે એમ જાણતા હશો કે હું મુસાફર પરદેશી તમારી સાથે છુરાઈ કરી ફરેબથી તમારી ચીજો ચોરી કરી ગયો હોવશ પણ જે કામની મહેને હાજત હતી તે કામ તમારી ચીજોની મદદ વગર હરજેજ બને એમ નહીં હતું, અને તે મેનવવાને મહેને એટલીતો ઇન્તેજારી હતી કે તે બનમનસાઈથી તમારી પાસે માગવાનું ભુની જઈ મે આપખુદીથી એ કામ કીધું છે તેથી હું માફ માગુ છઉ ” વીકરમને દેખાવ આ વખતે એવોતો દીલપજર થઈ પડ્યો હતો કે તેથી પેના બે ભાઈઓનું મન ફરી ગયું તેઓએ જણાવ્યું કે “ એ નક મરદ, આ ચીજો એવી છે કે તે જયારે અમારી પાસે હતી ત્યારે અમે લડી મરતા હતા ; પણ તે જયારે તું લઈ ગયો ત્યારે અમે બે ભાઈઓ એકકને એટલાનો પયારથી ચાહવા લાગ્યા કે તેવો પયાર અમારા જનમમાં અમેએ કદીખી કીધો હતો નહીં અને હવે તું એ ચીજો

અમોને પાછી આપવા માગે છે તો અમારામાં પાછો મીના-
કેસો ઉભો થશે. વાસતે બેઠેલ તો એ છે કે એ ચીજો
હવે તુંજ લઈજા—તુનેજ એ ચીજો મુમારક હોજો.” આજે
રીતે વીકરમને આજે બેઠે ભાઈઓ સાથે એટલી તો મોહા-
બત બાજી ગઈ કે તેઓને એક બીજો એકત્રમ આવડતો હતો
તેપણ વીકરમને તેઓએ શીખવ્યો. આજે એકત્રમ તે એક
મુવેલાં હાડપીંજરમાં ભરાઈ તેને છવતું બનાવતો હતો, અને
તે જ્યારે વીકરમ શીખ્યો, ત્યારે વીકરમની દામન ઉપર
માંખના રૂપમાં બેઠેલા પેણ વછરના છોકરો પણ શીખી ગયો
હતો. હવે જ્યારે વીકરમ આજે બેઠે ભાઈઓથી રૂપસદ
લઈ પેણી પાવડીની મદદથી પોતાની નવી ઓરતને લઈ ઉજન
શેઠરના દરવાજા આગત્ર આવી લાગો, ત્યારે પેણ વછરને
છોકરો પોતે પાછો માણસના રૂપમાં બદલાઈ ગયો, અને વીક-
રમને નમસ્કાર કરી દગત્રબાજીથી કહેવા લાગો કે “હે રાજ,
તું કદાચ અજાયબ થશે કે હું એટલો જલદીથી કહેરાયના
શેઠરમાથી અહીં શી રવેશ આવી પોહાંચ્યો હોવસ, પણ હું
જલકુઈના એકમ શીખેલા છઉં તેથી અહીં એટલો જલદી આવી
લાગો છું. પણ હવે તું જો આહનો હોય તો આપણે બેઠે
જણુ શીકાર કરવા જઈએ, કારણ કે સાંમો વખત થયો આપણે
શીકારે ગયા નથી. વીકરમે પણ પોતાની શીકારગાહની મજાહ
ધણા દીવસ થયા જોઈ નહીં હતી, તેથી ખુશીથી કહેરાયને
એક તંબુમાં શખી પોતે પેણા ફેરબમાજ વછરજા સાથે
શીકાર કરવા ગયો. શીકારમાં તેઓએ એક હરણુ માર્યું,
પણ પાંડ પેણા દાડોને શીકાર કરવાથી યાદી ગયા હતા તેથી
તે જગો ઉપર આસાએસ લેવાના ઇરાદાથી બેસીને તેઓ જુદી
જુદી બામરો ઉપર વાત લંબાવા લાગ્યા. આજે વક્રના લાભ લઈ
વછરજાએ પોતાની બકાઈ મારી જાણાવ્યું કે તે પોતે એવા
એકમ જાણે છે કે તેથી ને માંખની મુરત બની શકે છે. એમ કહી
તેણે પોતાનું રૂપ માંખની મુરતનું કીધું. વીકરમે હવે પોતાનો

એમજ ખતાવવો જોઈએ તેથી તેણે કહ્યું કે “તુતો માખ ખની
જાણે છે, પણ હું એવો એકમ જાણું છું કે તેથી એક મુલેલાં
જનવરનાં બદનમાં ભરાઈ તેને હું જીવતું બનાવી શકું છું, અને
તું જો આહતો હોય તો આજેજ વખતે.” એમ કહી તે
પોતે પેલાં મુલેલાં હરણના બદનમાં ભરાયો. એવો વીકરમ
હરણમાં ભરાયો કે લાગલોજ વજરજલદા વીકરમતું ને જીવ
વગરનું બદન ત્યાં પડેલું હતું તેમાં ભરાઈ ગયો. વીકરમને
હરણના આકારમાં છોડી વજરજલદા કેહેરાયની નજદીક ગયો.
અને તેને લઈ તે વીકરમના મેહેનમાં દાખલ થયો. વીકરમના
નેકા કેહેરાયની સાથે થયેલા સાંભળી તમામ વજરો તથા ખુજી-
રગો, તથા લશકરના સરદારો, રાજાનાં દરશણ કરવાને તથા
મુખારકબાદી આપવાને એકઠા થયા. રધયિત પણ ખુશી ખુશા-
લીમાં ગરકાવ થઈ રોહિરમાં રંગ રાગ અને રાંમશની કરવા
લાગી. હવે જ્યારે રાતનો વખત થયો ત્યારે વજરજલદા કેહે-
રાયની મુજાકાત કરવા ગયો, પણ તેની બાલવા માજવાની
દપ અને અદબ આદાબ વીકરમ કરતાં તદન જુદાં જોઈ કેહે-
રાયને શક આવ્યો, એટલુંજ નહીં પણ ખીજ પણ ઘણીક
ઉમટી વાતથી કેહેરાયની ખાતરજમે થઈ કે એ વીકરમના
કાજખુદને મક્કતો આવે તો શું થયું, પણ એ વીકરમ પોતે
તો નથીજ. તેથી તેણીએ આજે વીકરમની સુરતમાં બદલાયેલા
વજરજલદાને સાફ જણાવ્યું કે “તું વીકરમતો નથીજ, માટે
જો વધારે જખરીથી તું માહારાં મકાનમાં આવશે તો
માહારા જીવ પર કરીને હું તુને રૂસવા કરીશ.” વજરજલદા
ધમરાયો તેથી તેણે ફરીથી કેહેરાયની સાંખતમાં જવાની હીમત
કીધી નહીં. તે જો કે રાજ ચલાવતો હતો, લેકીન પોતાની
મોટામાં મોટી મોરાદમાં આખરે નાસોપાસ થવાથી હેરાંન અને
સરગરદાંન રહ્યો હતો. હવે ખીજ બાજુએ એતેકાક એ
ખનયો કે હરણનાં આકારમાં વીકરમ દર પડે કોઈ વાઘ યા
શીકારીના જોગ થઈ પકવાની ધાસતીમાં હતો, તેથી તે કોઈ
ખીજ જાતનાં મુરદાંની સોધ કરતો હતો. એમ કરતાં કરતાં

તેને એક મુવેલો પોપટ મલયો, જેના કાલપ્રુદમાં ભરાયને વીકરમ પોપટ બની પોતાના મેહેલના જરૂખા ઉપર આવી બેઠો. ત્યાંથી તે કેહેરાયનાં જોલા ઉપર જઈ બેઠો અને તેની આગલ તમામ હકીકત કહી તેણીને વાકિફ કીધી. કેહેરાય તેને મલવાથી જેમ ખુશી થઈ તેમજ તેને એક પંજિરાની હાલતમાં બદલાયલો જોઈ નાખુશ પણ થઈ. તે વીચારવા લાગી કે હવે પોપટના રૂપમાંથી તે પાછો માણસના રૂપમાં કેમ આવી શકશે? પણ તેનો ઉપાય વીકરમે પોતાની નવી રાંછીને એવો બતાવ્યો કે તેમાં તેણીને મદદ કરવી પડશે. તે એમ કે પેલા વછરજાદાને ઝાકાવીને હવે તેણીએ જોયા તેની સાથે મોઢા-બત કરવી અને તેને જણાવવું કે તેની ઉપર જે શક હતો તે તે દુર થયો; પણ તે જે પોતાના છવ બીજાં મુવેલાં જનવરનાં કાલપ્રુદમાં લઈ જઈ તેને છવતાં કરવાના હું નર જાણે છે, તે જો એક દીવસે તેની સનમુખ કરી બતાવે તો ગણી તેને પોતાના ખાવીદ તરીકે કબ્બુલ કરે. બીજે દીવસે કરાવ કીધા મુજબ વછર જાદો આવ્યો, અને કેહેરાયની વાત સાંભળી તે એટલો તો ખુશબખતીમાં આવી ગયો કે તેજ વખતે પાદ-શાહી તબેલામાં એક મુવેલો ઘસેડો પડેલો હતો તેનું કાલપ્રુદ અંગાવી તેની અંદર તે ભરાયો. આજે તકનો લાભ લઈ વીકરમ જે પોપટના રૂપમાં છુપાયેલો હતો તે સેતાબ બાહાર નીકલી આવીને પોતાના બદનમાં ભરાયો! આ મુજબ ઘસેડાના રૂપના વછરજાદાને તથાર પહોંચે એટલીતો મુશીબતો ખમવી પડી કે તેથી તે મરણ પામ્યો, અને વીકરમ પોતાની નવી રાંછી સાથે સુખચેનમાં રહ્યો.

આજે વાત પુરી કીધા પછી પોપટે ખુજરાતેને કહ્યું કે “ભારે સંકટ અને કુખ્ય જેવંચા પછી જેમ ઉજનનો રાજ વીકરમ પોતાની મુરદ પોહિંચ્યો તેમ તું પણ તાહરા જોવાબ મુજબ હવે જલદીજ તાહરા રાસતને મલવાને રોતેનુંમંદ થશે.” પોપટના રજા આપવાથી ખુજર તે ઉડી, લેકીન હજી તો તે બાહાર જઈ નહીં પોહિંચ્યો એટલામાં બામદાદના ફીરસતાએ પોતાની રોશની આ જમોનનાં તકના ઉપર પાંચરેલી તેણીને જણાઈ, તેથી તેણીનું જુલુ મોકલ્યું થયું.

રાત સડતાલીસમી.

આજે રાતે ખુલ્લયતે પાછી આંત્રુ ભરી આંખે પોપટ આગમ આવી અને કહેવા લાગી કે “આ ઘનાવ હકીમ, મોહ-ખતની જાંતરે માહરી ગરદનમાં ભારે તોફ નાખી છે, અને માહરું તન ગાલી નાંખ્યું છે. હું હમેશાં એ હમેદમાં તાહરી નજદીક આણું છું કે તાહરાથી માહરી મુશકીલ આશાન થાય, પણ તું પોતે તો માહરો જન લેવાનેજ કરી બેઠો છે, અને નશીયતની વાતો દરમયાન લાવીને તેનાં તીર માહરાં જખમી થયેલાં જમરમાં મારી તેને વધારે જખમી બતાવે છે. માહરા જમરમાં સત્તમેલી મોહોખતની આગમાં શીખામણનાં સોહોલા નાખી તેમાં વધારે તાપનાં સોહોલા ઉઠાડે છે. એ ભક્ષા પોપટ, તું જાણુતો તો હશે કે નશીયત તો જે કોઈ ઘનાવ હોય તેજ સાંભલે, પણ હું તો એક મોહોખતનાં કાંમથી દવાની બનેલી આરત છઉં, તો તાહરી નશીયત માહરા ઉપર શું અસર કરી શકનાર છે? હવે બેદતરતો એ છે કે તું મહને જવા દે, નહીંતો તાહરો યા માહરો બેમાના કોઈના જન સકામત રહેનાર નથી.” પોપટે અંદાજ અને આદાબથી જવાબ દીધો કે “બેરાક, ખુમમુરતીની મલીકા ખુલ્લયતે, તું જે કહે છે તે તમામ સચાઈ સીવાય બીજું કશું નથી. આજે ફક્ત તાહરા સબંધમાંજ નહીં, પણ તે પાક પરવરદેગારની પેદા કીધેલી તમામ આદમ જાતની અંદર મોહોખત અને નશીયત એ બે હમેશાં એકબીજા દુશમન છે. તુંને પણ સજવાર છે કે તું માહરી નશીયત નહીં સાંભલે, પણ જે કોઈ પોતાના દાસતની નશીયતનાં સખુનો નહીં સાંભલે, અથવા સંતોશ નહીં પકડે, તેના હાસ પેલાં નાદાન મરદનાં જવા થાય કે જેણે પોતાના ત્રણ દાસતોની નશીયત નહીં સાંભલી હતી.” ખુલ્લયતે વાત સાંભળ્યા વગર કોઈ રાતે પોપટ આગલથી પાછી નહીં કરી તો આજે કેમ ફરે? તેથી તે એક મસનદ ઉપર બેઠી અને આંત્રુ ભરી આંખે પોપટની સાંભળવા લાગી.

[દાસતાન ઝોગનસાહુ.]

લોલ ના કર.

એક વેળાએ બન્નખ શહેરમાં ચાર ચારો હાલીમલીન રહેતા હતા. તેઓની દાસતી એવી રીતની હતી કે જ્યો તેઓ એક બીજાની લાંબી મુઝાકતોને લીધે પોતાના ગુજરાંનને માટે રોજગાર કરવાનું પાણુ છોડી બેઠા હતા. પાણુ જ્યારે તેઓ ભુખે મરવા લાગા ત્યારે દરજનાં મારયા કંઈમી હવે કંધો કરવો એવું વીચારી તેઓ તે શહેરનાં એક દાનાવ મરદ પાસે જઈ તેની સલાહ પુછવા લાગા. આ દાનાવ મરદ તેઓ ચારેન એકઠો મોહોરો આપયો અને જણાવયું કે શહેર બાહાર જઈ તે મોહોરાને તેઓએ પોતાનાં શર પર મુકી જંગલનો રસનો પકડવો, અને જના મોહોરો જે જગોએ નીચે પડી જાય તે જગો ઉપર તેણે મીઠી ખાદી જોડું કે તેમાંથી શું નીકળે. આ દાનાવના બોલવા ઉપર એતેકાદ લાવી આંખે ચારે દાસતો પેલા મોહોરા લઈ શહેર બાહાર નીકળ્યા, અને તે દાનાવના કહયા મુજબ પેલા મોહોરો પોત પોતાના શર પર મુકી તેઓએ જંગલ તરફનો રસતો પકડ્યો. દેટલીક મંજલ ચાલ્યા પછી તેઓમાંથી એક જાણુના મોહોરો તે જંગલમાં પડી ગયો, તેથી તેણે ત્યાં ખડુવા માંડ્યું. થોડોક વખત ગયા પછી ખડુવાં ખડુવાં તેઓ જોય શું કે તેમાંથી આંખાની એક ખાંણુ નીકળી ! તેને તેની ખાંણુ સાથે કમિ લાગેલો મુકી બાકીના બીજ દાસતો આગલ ચાલવા લાગા, અને થોડીક મંજલ નહીં ગયા કે વડી બીજ દાસતનાં માથા ઉપરથી બીજે મોહોરો નીચે પડ્યો. આંખે દાસતે લાગલુજ તે જમીનમાં ખાતર પાડ્યું તો તેની ખુશાલીના પાર રહ્યો નહીં. તેમાંથી તેને તો ટૂંપાંની ખાંણુ મની ! પેલા બાકીના બીજ જે દાસતોએ જ્યારે આ મુજબ જોયું ત્યારે તેઓને વધારે ખાતરીથી ઉમેદ આવી કે તેઓને તેઓના આગલ જે દાસતો કરતાં કંઈ વધારે કીમતી ચીજ મળશે. એવા વીચારથી તેઓ

આગળ ચાલતા હતા તેવામાં ત્રીજા દાસતનાં માથાં ઉપરથી વધી પેરા એક મોહારો તુટી પડ્યો, અને ખરેખર તેને વલી તે જમીન ખોદતા વધારે કીમતી ચીજ હાથ લાગી—અને તે એક સોનાની ખાણ હતી! આજે દાસતે જોયું કે સોના કરતા વધારે કીમતી ધાતુ હોતી નથી, તેથી તેણે પોતાના ખાકી રહેવા છેના દાસતને ઘણું સમજાવ્યો કે “હવે તું લોભ કરીને આગળ ના જા, અને આજે મહેને જે સોનાની ખાણ હાથ લાગી છે તેની ઉપજ જ તું પણ સુકરાના કર.” પણ છેના દાસને માન્યુ નહી, અને હુજત કરીને તે આગળ ચાલ્યો ઘણીએક મજલ કાપ્યા પછી તેના મોહારો તેના શર ઉપરથી તુટી પડ્યો, અને સોના કરતાં વધારે કીમતી ચીજ હીરાની ખાણ હાથ કરવાની ઉમેદમાં ને ઉમેદમાં તેણે તે જમીન ખણવા માંડી પણ, અફસોસ! તેના નસીબમાં એક લોખંડની ખાણ હતી! તે હવે ઘણીજ પસતાવો કરવા લાગે કે તેણે તેના ત્રીજા દાસતની દાન્યદંતી વાત સાંભળી નહી અને હુજત કરીને આગળ આવ્યો, તો તેનું ફક્ત તેને આજે મન્યુ પણ આજે હુજતી મરદ એમ નહી સમજ્યો કે તેના નસીબમાં લોખંડ હતું તેથી લોખંડ મન્યુ તો હવે તેની ઉપજ સુકરાના કરવા. તે આજે લોખંડની ખાણ છોડી પાછો પોતાના સોનાની ખાણ વાજા દાસત આગલ ગયો કે હવે તેની આગળ પસતાવો કરી માફ માગી તેની સોનાની ખાણમાં ભાગ મન્યુ પણ તે જગો ઉપર આવીને જોયતો તે ખાણની નથી અને તેના દાસત પણ નથી આ ઉપરથી નાસીપાસ થઈ તે પાછો હવે તો પોતાની લોખંડની ખાણ ઉપર સુકરાના કરવાના ઈરાદાથી તે તરફ ગયો પણ જ્યારે તેણે ત્યાં આવીને જોયું કે તેની લોખંડની ખાણની હવેનો તથાથી ગુમ થઈ ગઈ, ત્યારે તેની અજાણ્યની અને ગમગીની ના શું પાર? તે હાથ અને પગ અડાડવા લાગે અને પોતાના કમતાને ઉપર હાથ અને જારી કરવા લાગે. આવી હાથતમા

- તે ભટકતો ભટકતો પાછો ખલખ શહેરમાં આવી લાગો, જ્યાં તેના બીજા ઓલખીતાઓ તેને જરૂરી કરવાનું કારણ પુછ્યું.
- તેણે પોતાની ઉપર વીતેલી વાત કહી બતાવી, જેથી પેલા દાસતો તેને કંઈક દીલાસો અને કંઈક કપકો આપી કહેવા લાગ્યા કે તેણે પેલા હુજતી મરદની માફક પોતાના દાસતોની મસલેહત અને શીખામણ નહીં સાંભળી, અને જેમ તે પોતાની હુજતથી માર્યો ગયો તેમ તેના પોતાના હાલ થયા ; તેથી હવે બેહતરતો એ છે કે જે બનયું તેનાં સુકરાંનાં કરવા.

પેલા હુજતી મરદ કોણ હતો અને તેની વાત કેવી હતી તેના ભેદ ઓલખા વગર પોપટે ઉપર વાત પુરી કીધી, પણ હુજતી મરદની વાત નહીં સાંભળવી એ ખુજશતેન મંનથી દરસત લાગ્યું નહીં. તેથી તે બજાર થઈ પોપટને કહેવા લાગી કે જ્યારે તેણે વાત કીધી ત્યારેતો તે પુરીજ કરવી. પોપટે જણાવ્યું કે “હવે કાલના ભરોશો નથી—અતેક્ક તાહરો ખાવીદ આવી પેહિઅરો—વાસને તું તાહરે કાંમે જા ; નહીંતો વલી તાહરો કપકો માહરી ઉપર રહી જશે.” ખુજશતે કબુલ થઈ કે જો કદાચ તેમ બનયું તો તેના દાસ તે પોપટને આપશે નહીં તેથી તેણે તે વાત નીચે મુજબ કહી દીધી.

[દાસતાન સાઠયું]

હુ જ ત નો બ દ લો.

એક જમાંનાંની અંદર એક શહેરને દરમીયાંન કંટલાક દાસતો સાથે રહેતા હતા તેઓમાં એક દાસત ઘણાજ હુજતી અને હડીલો હતો. દરેક વાતમાં જ્યારે તેના દાસતો તેને કંઈ કહેતા ત્યારે તે પોતાની બુડી હઠ પકડી બેસતો હતો. અને કોઈનીબી દાનાઈની વાત ઉપર ધ્યાન આપતો નહીં હતો. એમ કરવાના તેના સબબ એ હતો કે તે બદુઈના એકમ બણુનો હતો, તેની ઉપર તે મુસાક રહેતો હતો. એક દીવસ

આજે હઠીલો મરદ પોતાના કેટલાક દાસતોની સાથે ફરતો હતો તેવાંમાં તેઓએ એક મુવેલા સાંકેને પડેલો જોયો જેના તમામ સાંધાં છુટા પડી ગેલા હતા. પેલા જનદુગરે તકોબરીથી પોતાના હુનર પોતાના દાસતોને બતાવા પેલા સાંકેના સાંધા એકઠા કરી તેને જનદુધથી આખો બનાવ્યો. તેણે ચાહ્યું કે તેની ઉપર પોતાના એકમના બીજો હાથ બતાવી તેને જીવતો કરવો. તેના બીજા દાસતોએ જ્યારે તેના એવો વીચાર જ્ઞેયો ત્યારે તેઓ તેને ઘણો સમજવા લાગ્યા કે “એ ભાઈ, એ બુંડું જનનવર છે—આદમજાતનો દુશમન છે—એને જીવતો કીધાથી કંઈ સારૂ ફલ નીપજવાતું નથી, વાસતે તું એ વાત જવા દે—કંઈ સહમન!” પણ નહીં. જેમ જેમ તેને વધારે મના કરવામાં આવતો તેમ તેમ તે વધારે હુજત કરતો હતો. જ્યારે તેના દાસનોએ જોયું કે તે કરી વાતથી સમજતો નથી ત્યારે તેઓ ત્યાંથી દુર જઈને ઉભા, અને દુરથી તમાસો જોવા લાગ્યા. જનદુગર મરદ તેઓની આજે આજને હીચકારી ગણી ધીકારવા લાગ્યો અને તેઓના એ હીચકારાપણા ઉપર હસ્યો. તેણે પોતાના એકમ અજમાવ્યો એટલે લાગણોજ સાંકે જીવતો થયો અને તેને જીવતદાન બખરાનારનેજ તે કડવા આવ્યો ! જનદુગરે ત્યાંથી નાહાસવાની અને તેને પાછો રાખવાની તજવીજ કરવા માંડી, પણ તે કંઈબી કરે તે આગમય તે સાંકે તેને એવોનો કખ માર્યો કે તેજ ઘડીએ તેણે પોતાના જીવ છોડ્યો. દુરથી આજે દેખાવ જોઈ તેના ત્રણડે દાસતો ત્યાંથી જીવ લઈ નાહા.

આજે વાત પુરી તો થઈ, પણ ખુજશતે હવે પસતાવા લાગી, કાગણુ કે પોપટની રજથી જેવી તે બાહાર નીકલી તેવામાં બામદાદના મુરજે પોકાર માર્યો, અને તેનું જડું ઠીલમાં પડ્યું.

રાત અડતાલીસમી.

જયારે આંખે બાંજુએ આસનનાં તમામ લોકો આસન-
એસ લેવા ગયાં તયારે ખુજશને એખતી જાગતી હતી. રાખેતા
મુજબ તે બેકરાર દીવથી આંજુ ભરી આંખે પોપટ આગળ
આવી પોતાના ધારને ઘર રૂખસદ થવાની રજા માંગવા લાગી.
તે કંટલીક જાતનાં આતશોતું બેયાંન કરવા લાગી, અને કહેવા
લાગી કે તમામ આતશો કરતાં તેનાં જીગરમાં સોહોલા ઉડતો
મોહોખતનો આતશ માહો જણુન છે. તે બોલી કે “જો આંખે
આતશ હું આરતજાતનાં જીગરમાં આટલા નોમથી સોહોલા
ઉડાડે છે, તો ને માહારો દાસત ને એક મરદ છે તેના જીગ-
રમાં તે કંટલા બધા નોસથી સકગતો હશે ?” પોપટે જવાબ
દીધો કે “જો મોહોખતથી દવાની બનેલી ખુજશને, તું ને
કહે છે તે તમામ ખગ્લક છે ; લેકીન નેટલી મોહોખતથી તું બકીને
ખાખ બને છે તેટલી નોસ ભરી મોહોખત તાહારા દામતના-
માં નથી તેની સામેતી મહને મક્કી ચુકી છે. નેટલી નોમખરી
મોહોખત તાહારામાં તેને વાસને છે, તેટલી નો તેનામાં હોતો
તેની અને તાહારી મુલાકાત આજ કેટલાક દીવમે આગમચની
થઈ હતો, નેમ એક બગદાદનાં તવંગર મરદની મુલાકાત
એક કંચની માથ થઈ હતી.” શું આંખે વાન ખુજશને સાંભ-
લ્યા વગર છોડી દ ? તેણીએ તે સાંભળવાની પોતાની મરજ
જાગ્રાવી, અને પોપટે તે વાત કરી બતાવી.

[દાસતાન એકસડમું.]

ખરી મોહોખતનો અદબો.

બગદાદની અંદર અસન જમાનામાં એક તવગર મરદ
મહેતો હતો. દાવતનો તો તેની પાસ પાર નહીં હતો ; પણ પોતા
ના દરજ્જાની આરત સાથ એખવામ અને મોહોખત વધાર-
વાને બદલે તેણે પોતાનું દીક્ર એક કંચની આરત ઉપર બધિયુ

હવું. તેના દાસતો અને બીજાઓએ આજે કામથી તેને ફેટ-
લીકવાર મના કીધો હતો, તોપણ તેણે બાંધેલી મોહોબત એટ-
લીતો મક્કમ હતી કે તે મોહોબત વગર કસાથીની છુટે એમ
નહીં હવું—પછી તેની આબરૂ અને દાસતનેબી એકવાર
બેળસત લાગેતો શું થયું. આજે આરતને તેણે પોતાનાં ઘરમાં
લાવી રાખીને તેની ઉપર તે એટલો તો દવાંતો બની ગયો કે
પોતાની તમામ દાસત તેની ઉપર આંધણની માફક ખરબીને
આખરે તે ભીખારી હાસતમાં આવી લાગો ! હવે જરા તેની
નજર ઉઘડી. તેના દાસતો તેનાથી દુર થઈ ગયા હતા.
તેઓના તાણાબળની અને પોતે ખોઈ દીધેલી આબરૂનું તો
કંઈ નહીં, પણ હવે તે અને તેની દીલદાર છુપે મરવા લાગ્યાં
તેનું શું ? તે હવે પોતાના દાસતોની સલાહ લેવા ગયો, જેમાંના
એકે રહેમ કરી તેને એવી સલાહ આપી કે “ તે પોતાની આ
કંચની આરતને મોટા ખરબચો ગાયેનની તાક્ષીમ ધણીજ
ઉત્તમ રીતે અપાવી છે, વાસને બેઠેતર તો એ છે કે તું એક
વર્ગતર લે અને તમે બેઠે જણા ગંધ્યાના પેશા કરો. ઉમરા-
વાની મીજલસોમાં જઈ એ મુજબ ધધા ચલાવશો તો તમારો
દાહડોખી ગુજરશે અને હાથમાં ધિસોખી આવશે ” આજે સલાહ
ગમે તેવી હતી, પણ તે આ મુરખને મનથી ઝેર નેવી લાગી.
તેણે જવાબ દીધો કે “ જે કોઈ નાદાન અને મુરખની મમ-
દોહત કરે અને જે કોઈ હેમક આદમીની નજદીક પોતાનું
જાતું આહવાને વાસને જાય તે એવોજ જવાબ સાંભળે કે જેવો
મેં આજે તાહરાથી સાંભળ્યો છે.” તે ધુસ્સે થઈ પાછો પોતાને ઘર
આવ્યો, અને જેમ તેમ મોટા મુસીબતે કેટલાક દાહડા ગુજ-
ર્યા. પણ હવે જ્યારે કંઈજ દીરગ રહ્યો નહીં ત્યારે પેલી
લોન્ડીએ પોતાના બગદાદીને કહ્યું કે “ હવે બેઠેતરતો એ છે
કે તું મહને કોઈ સોદાગરને ત્યાં વેચ કે આપણે બેઠે મુખી
થઈએ : તુને નાંછુ મસરો, અને હું છુખમરામાંથી છુટી માહરૂ
પેટ ભરીશ.” બીજે કોઈ ઉપાય નહીં રહેવાથી આ બગદાદીને

મનથી એવુજ બેઠેતર લાગુ કે એકીનદારીથી ગવૈયાના પેશ કરવા કરતાં પોતાની કંચની આરતને વેચવી બેઠેતર ! આએ મુજબ તેણે તે આરતને પંદરસો દીનાર લઈને એક હાસમી સોદાગરને વેચી, અને પછી તેની જીદાઈના ગમ ખાઈ તે પોતાના ઘરમાં આવી જાર જાર રૂદન અને જારી કરવા લાગે. એક બાજુએ તે એમ કરતો હતો, અને બીજી બાજુએ તે કંચની આરત પણ તેની મોહોબતની જાંવમાં એટલી તો મજબુત વીટલાયલી હતી કે તે પણ પેલા સોદાગરને ઘેર રોવા અને જારી કરવા સીવા બીજું કંઈ કરતી નહીં હતી. એમ કરવા છતાં, અને પેલા બગદાદીએ પેલા પંદરસો દીનાર પાછા આપી તે કંચનીને પાછી માંગવા છતાં, પેલા સોદાગર તે કંચનીને પાછી આપવાને રાજ નહીં હતો, કાગણુ કે તે જેમ ગાયેનનાં હુન્નરમાં આકાષક હતી તેમજ ખુબમુરતીમાં પણ પુર હતી. આએ સોદાગર એમ સહમજતો હતો કે તેઓ એકકને વીસરી જવા પછી તે આરત તેને ઘણી કીમતી થઈ પડશે, તેથી તેને પાછી આપવાને તેણે હરજેજ હા પાડી નહીં. સાદુ ફરવવા સાડુ તે બગદાદીએ ઘણીબી કાકપુદી કીધી, પણ જ્યારે કંઈ વસતું નહીં ત્યારે તે પાછો આજી ભગી આંખે પોતાને ઘેર જવા નીકળ્યો. પણ રસતે આત્મા તેણે વીચાર કીધો કે " ઘેર જઈને કદાચ હું માફરા ઘેરને માફારી આરત વગરનું જીવસ તો આગવી વાનો યાદ આવવાથી મહને વધારે ગમગીની પેદા થશે, અને માફરું કલેજી વગર આતમે બક્ષીને કવામ થશે," તેથી તે બીચારો નદી કીનારે એક ઝાડની છાયા તરે જઈને બેઠો. તે માફાસંકટમાં વીચાર કરતો બેઠો હતો તોતમાં તેની ઉપર ઉઘે ગવમો કીધો, જેથી પેલી પંદરસો દીનારની કોથળી પોતાના માથા તરે મુકી તેણે ખુવાબ કીધો. દેટરેક વાગે જ્યારે તે જતી ઉઠ્યો ત્યારે તે જોય શું કે તેની છગરથી વાફાની આગનને વેચીને એવેવી રાજન તેના માથા તરેથી ચાલે ચોરી ગયા છે ! જ્યારે તેણે પોતાને એકાવનમાં

આવી પડેજો જ્યે તયારે તેની ગમગીનીના પાર રહ્યો નહીં.
 દેવાના આદમીની મીસાને તે પોતાના આગ ઉપરના કપડા આક
 કરવા લાગો અને જમીન ઉપરની ખાક પોતાના શર પર
 છાટવા લાગો તેને હવે દુનીયા અઢાગી થઈ પડી, તેથી
 કુમી મગવાના ઇગદાથી તેણે પાસેની નદીમા જોડાવયુ પાણુ
 તેનુ મોહાત તે વખતે નહીં હતુ તેથી આસપાસના કેટલાક
 લોકો દોડી ગયા અને તેને પાણીના વમવમાથી બાહાર ખેંચી
 કાઢાકયો તે લોકોએ તેને એવી ગતે પોતાના જનને ખર
 બાદ કરી ખાદનો ગુનેહગાર થવાનો સબબ યુજ્યો, અને તેના
 જવાબમાં જયારે તેણે પોતા ઉપર વીતેની આફત કહી તયારે
 એક બુજુરગ મરદ તેને કેટલીક નરીયત દેવા લાગો કે "એ
 ફરજદ, તાહરો માવ તાહરો હાથથી ગયો અને તાહરો મારુક
 ખી તાહરો જોદમાથી ગઈ, અને જો તુ હવે તાહરો જીવ
 બરબાદ કરશે તો તેથી તુને તાહરો જોવાયની દનત અને
 મારુક પાછોતો ફરજેન મલનાર નથીન, પણ તુને ફાયદાખી
 શુ હાંમવ થશે ? હવે ઉપાય તો ફક્ત એજ છે કે તુ તે
 બારેહકતામા ઉપર એકીન રાખી સમુરી એખતીયાર કર કે
 તેમાથી કદાચ તાહરો નસીબો પાછો ખીલી જશે" આએ સવાહ
 મુજબ તે દરીયાફત કરતોબેઠેલો છે, તેવામા તે નદીમા એક
 કીસતી કેટલોક માલ લઈ બમરા ખાતે હંકારી જવાને તૈયાર
 થતી હતી તે વરક તેનુ ઘેવાન ખેચાયુ તેણે તે કીસતીમાં
 ખેસી દોઢ બીજે મુખક નીકલી જવાના વીચાર કીધો, પણ
 તેની પાસે તેના કરાણીને આપવાને એક કુટી બદામખી બાકી
 રહી નહીં હતી, તેથી તેમા મુક્ત ખેસી જવાને તેણે તે કીસ
 તીના કરાણીને અરજ કીધી આ કરાણીને તેની ઉપર રહેમ
 આવયાથી એવી શરતે તેને કીસતી ઉપર ખેસવા દીધો કે
 તેણે પોતાના પોશાક ઉતારી તે કરાણી જે પોશાક આપે તે
 પહેરીને ખેસવુ તે કબુલાત ગમે તેવી હતી તોખણુ તે તેણે
 કબુલ રાખી જયારે તે કીસતી ઉપર સવાર થયો તયારે તેને

માલમ પડ્યું કે તેમાં ભરેલો માત્ર પેલાજ હાસમી સોદાગરને છે કે નહીં તેણે પોતાની માથુક કંચનીને વેચી હતી. પાણી જ્યારે તેણે બાણ્યું કે તે આરત પાણુ તે કીસતી ઉપર બીજે મુલકે જવાને બેઠેલી છે ત્યારે તેની 'ખુશાલીનું' શું પુછવું ? તેણે પેલા ખુશુરગ મરદને હજારો હજાર દુવા કીધી કે તેની નરીયત મુજબ હવે તેના નેક બખતનો દરવાજો ખોલવાની શરૂઆત થશે અને એક વાર તે પોતાની માથુકને પાછો નજરે જોઈ શકશે. હવે પેલી કંચની આરત હરદંમ પોતાના બગદાઈ ખાવીની જુદાઈમાં જાર જાર રડીને બેજા રહેતી હતી—તે કોઈનુખી કહ્યું માનતી નહીં હતી—તેથી જ સોદાગરને તેણીને વેચવામાં આવી હતી તેણે કંટાળીને તે આરતને પોતાના માલની સાથે બીજે મુલકે લઈ જઈને તેણીના ગમ વીસરાવાને કરાવ કીધો હતો. આ મુજબ તે આરતને લઈને તે સોદાગર પાણું પેલી કીસતીમાં સવાર થયેલો હતો. કીસતીએ પોતાનું લંગર ઉઠાવ્યું અને તે સોદાગરે પેલી કંચનીને કોટલોક દીક્ષાસે આપી તેણીને કોઈ સરોદ ગાવાને ફરમાવ્યું. સોદાગરના હુકમને તાબે થવાની તેણીની ફરજ હતી, લોકોને જ જુદાઈના ગમ તેણીના જીવરમાં લાગેો હતો તે તે વીસરતી નહીં હતી, તેથી તેણીએ એક એકું તો ગમગીની ભરેલું ગાયન ગાયું કે દગીયાવખી તેથી શરૂ થયો. હજી તો કીસતીએ તે નદીનું ખાડું ખમાર નહીં કીધું તેટલાંમાં એક જખરદસત તોફાન થયું. હર વખતે તે કીસતીને જોઈ વલ્લવાની દેહે નીસાણીઓ દેખાવા લાગી, અને કીસતીમાંનાં તમામ લોકો તે ખારે હકતાલાની અરજ ગુજગી કરવા બંદગીમાં મરામુલ થયાં. આએ તોફાનનાં દરમીયાનમાં પેલા સોદાગરને આએ વખતે યાદ આવી કે પેલી કંચની આરતનો ખાવીદ પાણુ આએ કીસતીમાં છે. તેથી તેણે તે બાબદ ઉપર કોટલોક દરીયાક્ત કીધો પડી એવો કરાવ કીધો કે જો આએ તોફાન નરમ પડી જાય . . . તેઓ સરવે બસરા ખાતે સહી સર્જામત જઈ પહોંચે તો

તે કંચની ઝીરતને તેણીનાં બગદાદી ખાવોદને પાછી સવા
ધીન કરવી. ચોડક વખતમાં તેણીને નરમ પડી ગયું તેથી
તે સોદાગર હેરત થયો, અને પેલા બગદાદીને પોતાની પાસે
ગોલાવી કહેવા લાગ્યો કે “ જો દાહાડેથી મેં તાહરી લોન્ડીને
વેચાતી લીધી છે તે દાહાડેથી તે અનામત પાકે જત રહી છે,
અને એણે મહુને એક ખુરા સખુન કહેવાનાબી સબખ આપ્યો
નથી. તોપણ જ્યારે તેણીને જો ગાયેન અને રાગના કાંમને વાસતે
મેં ખરીદ કીધી હતી તે ગાઇને મહુને ખુરા કરવાને બદલે,
તાહરી માથુક તાહરી જુદાઈમાં રાત અને દાહાડો આંજુના
કતરા તેણીની વશમોમાંથી વરસાવે, તો તે મહુને ખુરા કેમ
કરો શકે ? તેમજ તાહરો આંખે હાસ જોઈને તાહરી
ઉપર મહુને બહુ રહેમ આવે છે, અને તેથી હું આંખે તાહરી
માથુકને તુને પાછી સવાધીન કરું છું. વહી તુને કેટલુક નાણું પાણુ
બખ્ખુ છું કે નેથી તું કંઈ તાહરો ધંધો ચલાવી તાહરો ગુજ-
રાન કરવાને શક્તીવાંન થાય ” જ્યારે પેલી કંચની ઝીરતને
આંખે વાતની ખમર મણી ત્યારે તેં એટલી તો ખુરાબખતીમાં
આવી ગઈ કે તે લાગવી પોતાના સીતાર લઈ આંખે ખુરા-
લીમાં એક ગાયેન ગાવા મંડી ગઈ. તેણીના સરોદ સાંભળવાથી
કીસતી ઉપરનાં તમામ માણસો એટલાંતો હેગત થયાં કે
તે ગાયેનની અંદર તેણી પોતાનું કાંમ ચુકી ગયાં, અને
તેંથી કીસતી એક જ જીરાની ઉપર જઈને લાંબી ગઈ. માસથી
ભરેલી કીસતી હવે જ્યાં સુધી પાણીની ભરતી થાય નહીં ત્યાં
સુધી ત્યાંથી ઉપર તરી નીકળે નહીં, તેથી પાંણી ભરાવાને
ઘણું લાંબો વખત છે એવું વીચારી દરીવાઈ સરયી યાકેલા
તમામ હોજો તે જ જીરાને ખુરાનુમાં જોઈ તેની મજાહ
જોડને ઉતરી પડ્યા. મરજી મુશ્કેલ સરવે જોઈ એમથી તેમ
ફરવા લાગ્યાં ; તેમાં પેલા બગદાદી પોતાને પાછી મનેલી માથુક
અને પેના હાસમી સોદાગરે તેની ઉપર કીધેલી રહેમ અને
બંદોબી દાસનાં ઉઠા વીચારમાં ન વીચારમાં એટલેતો દુર

નીકલી ચાલ્યો કે તે પોતાના રસતો ચુકી લુલો પડ્યો. હવે બીજા બાજુએ પેલા લોકો પાણીની ભરતી થવાથી અને સારો પવન નીકળવાથી કીસતી ઉપર પાછા સવાર થઈ કીસતી હંકારી ગયાં! ભટકતો ભટકતો આજે બગદાદી આખરે જ્યારે કીનારા ઉપર આવી લાગો, અને તેણે જ્યારે તે કીસતીને હંકારી ગયલી જોઈ, ત્યારે - દેરાંન અને સરગરદાંન, પોતાનાં કમતાએ ઉપર અફસોસ અને ભરી કરતો, અને બાલો પીખતો તે માદિતમ-પોરી કરવા લાગો. થોડોક વખત ગયા પછી તેણે જોયું કે માદિતમપોરી કરવાથી કંઈ વલવાનું નથી, તેથી તે હવે પગ રસને બસરે જવા નીકળ્યો; અને લુખ તથા પયાસ અને રસ-તાની મુખીબતો વેઠી કેટલેક દીવસે તે બસરે આવી પોહાંચ્યો. પેહલાંતો તેણે બંદર ઉપર જઈ હાસમી મોદાગરની કીસતીની ખમર કાઢાડી, પણ તેના પતો ત્યાં નહીં મળવાથી નારીપાસ અને લાઈજાન થઈ પોતાની કમખખતી ઉપર હાય મારતો તે બેઠો હતો, તેવાંમાં એક દુકાંનદારે તેની ઉપર રેહમ કરી તેને લઈ જઈને પોતાની દુકાંન ઉપર ચાકરી રાખ્યો. જો કે તેણે થોડાક વખતમાં આજે દુકાંનદારની મેદરખાંનીથી કેટલુંક નાંછુ એકદું કીધું હતું અને તેને દરેક પાંતીનું મુખ હતું, તોપણ તે પોતાની દીસદારની જુદાઈમાં બત્તીને ખાક થતો હતો. કેટલેક વખત એમ નીકળી જવા બાદ એક દીવસે તેજ દુકાંન ઉપર પેલા હાસમી મોદાગરનો એક ગોળમ આવી લાગો, તેણે તેને આંસ-ખવાથી તેણે બેઠ એક બીજની ખોદોડીયત પ્રજા લાગા. ત્યાર પછી બગદાદી તે ગોલામની સાથે પેલા હાસમી મોદાગરને ધર ગયો, જેને જોઈ તેણે સરવે ખુશી થયાં. એક બીજાંની ખુશાહરીની હકીકત કહી સંભવાવવા પછી પેલા હાસમી મોદાગરે કહ્યું કે “હું” ગુને માદારા દેવ મુજબ પેલી દેવતા નો આપું છઉં, તેકીન તારી ચોરદ હાન્નુગત અદીયાં નથી. તે તારી જુદાઈમાં એક જગ્યા ઉપર તારી કબર ખનાવી રાખે ફાલે તે કબરની ઉપર અંજુનાં કનરા વર-

સાવે છે, અને તાહરે ગમ તેનાં મગજમાંથી વીસરતી નથી." તે પેલી કબર આગલ જઈ પોતાની કંચની ચારતને મલચો, જે વખતે તેઓ ખંધેના એખલાસથી ચયલો દખાવ કોઈની ખી આંખોમાંથી ખુશીના આંતુ વરસાવે એવો હતો. આએ હાસમી સોદાગરે આપેલું નાંણુ તથા તેણે પોતે એકકું કીધેલું નાંણુ મલી તેની પાસે હવે સારી પુંછ થઈ હતી, તેથી તેણે પેલા દુકાનદાર પાસે ચાકરી છોડવાની રજા લીધી, અને પછી પોતે જુદા ધંધો કરી પોતાનું ગુજરાન ચલાવી પોતાની માશુક સાથે જવો ત્યાં સુધી સુખ ચેનમાં રહ્યો.

જે કે પોપટે ઉપલી વાત ઘણી જડકથી કહી સંભલાવી, તોપણ રોશન રોજ આ વખતે એટલો તો વધી ઉપર નીકલ્યો હતો કે ખુજશતેને કરીથી પોતાના કાંમમાં ખસલ થઈ.

રાત ઝોગાણપચાસમી.

આએ રાતે જ્યારે ખુજશતે પોપટની આગલ આવી તથારે તેણીનો ચેહરો એવો તો કદરૂપો દખાતો હતો કે તે જોઈ પોપટ ખાલ્યો, "આ માહાતાબને ચેહરેની ખુજશતે, આને તો તાહરે ચેહરો એટલો ખદમુરત શુ કાંમ ખનાવ્યો છે ? શું તુને ખબર નથી કે ચારતે હંમેશાં પોતાના મરદની સોખતમાં પોતાનો ચેહરો ખુશતુમાં રાખવો જોઈએ ? ચારતોના એવા કદરૂપા ચેહરાથી અને તેઓની એવી ખરીચેલ ચાલથી મરદજાત હંમેશાં એટલો તો આજુરદા રહે છે કે તેની અસરથી તે મરદ પોતાની જુવાનીમાંજ ખુદો ખની જાય છે. વાસતે બેહતર તુને ઘટે છે કે તાહારા દાસતને ઘર જતી વખતે તાહરે નાજ અને નખરાંથી જઈ તેને ખુશી કરવો જોઈએ છે. નહીં તો પોતાની ચારતના એવા ખરીચેલ ચેહરાના ખલાપાએ પોતાની જુવાનીમાંજ ખુદો ખનેલા ખે મરદાની વાત તે નહીં સાંભળી હોય તો સાંભળ." ખુજશતેનો વીચાર આએ વાત સાંભળવા પર થયો, અને તેણીએ ધીરજથી તે સાંભળી.

[દાસતાન બાસઠયું.]

બદ બખતી બુઢપો લાવે.

કોઈ એક ચોકસ ગામની અંદર એક કુણ્ખી પોતાનાં ચોરત બચાં સાથે સુખ ચેનમાં રહેતો હતો, અને તે પોતાનું ગુજરાંન પોતાની ખેતીથી કરતો હતો. એક દીવસે એવું બન્યું કે તે પોતાની ખેતીમાં હજી ફરવતો હતો તેવાંમાં તે હજના કામાનો ઘોડો લાગવાથી જમીનની અંદરથી એક ઘઉંનાં મુકા છેડનાં ભાથો મલી આવ્યો. આ ભાથો ઘોડાનાં પુછડાં નેવો મોઠો હતો, અને તે ઉપર ઉગેલા ઘઉંનાં દાનાં આલુનાં નેટલા મોઠા હતા. આજે જોઈ તે કુણ્ખી અજાયબ થયો અને કંઈ ઈનામ મેલવવાના ઇરાદાથી તે પોતાના પાદશાહની સનમુખ લઈ ગયો. પાદશાહ પણ આજે અનાજ નેઈને હેરત થયો; પણ તેણે હુકમ કીધો કે એ વાતની કોઈ દાનાવ અથવા વીદવાંન સક્ષોથી તેલકીક કરવી નેઈએ, સખખ કે એમાં કંઈ છુપો બેઠ હશે. ખખર કાહાકતાં માલમ પડ્યું કે એક ચોકસ શહેરની અંદર એક તવંગર અને જઈ કુણ્ખી રહે છે તે એ વીશના ખોલાસો કરી આપશે. પાદશાહે તે ભાથામાંથી એક કંઠી તોડીને પોતાના દરબાનને આપી તે શહેરમાં રવાનાં કીધો કે તેના બેઠ અને ભરમ શું છે તેના ખોલાસો તે લાવે. પાદશાહના હુકમ મુજબ તે દરબાન તે શહેર તરફ ચાલ્યો. * * * તે શહેરમાં પોંહોંચતાં ખખર કાહાડી તે પેલા કુણ્ખીને ઘર જઈ લાગે. ત્યાં જઈને જાય છે તો તે કુણ્ખી ઘણું જઈ થયેલો હતો. દરબાન પેથી કંઠી તેની આગવ મુકી તે વીશ તમામ હકીકત કહી સંભલાવી અને પછી તેના ખોલાસો ચાહ્યો. તે બુઢ કુણ્ખીએ જવાબ દીધો કે એ વાતની ખખર તે પોતે રાખ્ખો નથી, પણ તેના એક બીન્ત વડો ભાઈ છે તેને એ વાતની ખખર હશે. દરબાન ત્યાંથી તે કુણ્ખીના વડા ભાઈની ખખર મેવવી તેની આગવ આવી લાગે, પણ ત્યાં આવી વીચારમાં પડ્યો કે આ કંઈ તે કુણ્ખીના વડો ભાઈ દેઈ

નહીં, કારણ કે તે કુણખીના બાવતો તદ્દન પાકીને સુકે બની ગયલા હતા, અને આખે તેના વડો ભાઈ નો હાથ તો એના બાલ હજીતો અરધા કાવા રહેલા છે, અને વધી તે પેલા આગલા કરતાં ઝોર જરા જુવાન દેખાતો હતો ! તેની આગલ પેલી કઠી મુકી દરબાને આગવ મીસાવ તેની હકીકતથી તેને વાકેફ કરી તેનાં બેદના બોલાસો માગ્યો બીજા કુણખીએ જણાવ્યું કે “ મહને એ વાતની ખબર ખરોખર નથી, પણ માહરા એક બીજા વડા ભાઈનું ઠેકાણું પુછી તે આગવ ચાલ્યો, અને તેને ઘર આવીને તે જોય છે તો વધી તે પેલા બીજા ભાઈ કરતાંબી વધારે જુવાન દેખાતો હતો, અને તેના એકબી બાલ પાકેના નહીં હતો ! છુટાપાની તો તેનામા કસી નીશાન માલમ પડી નહીં હતી તેની આગવ પેલી કઠી મુકી દરબાને તેની હકીકત કહી તેના બોલાસો માગ્યો, ત્યારે તે કુણખીએ જવાબ દીધો કે “ એ વાત હું સારી પઠે જાણું છું જ્યારે આ લમમા એવી કઠી થતી હતી ત્યારે માહરા ખેતરમાબી એજ મીસાલે અનાજ પાકતો હતો, પણ તે વખત તમામ સાચવટના હતો. તે એટલો સાચવટના હતો કે એક વાર એક મરદ પોતાનું ઘર એક બીજા મરદને વેચ્યું ઘર વેચ્યાનું લેનારે તે ઘરને સમરાવા માડ્યું તે વખતે તેની અદરથી કેટલોક દાટેલો ખજાનો નીકળ્યો, જેને ઘર વેચ્યાનું લેનારે પોતાને સવાધીન લેવાનું આણઘટનું વીચારીને પેલા વેચનારને પાછો આપવા ગયો અને કહ્યું કે ‘ તે મહને તાહડ ઘર વેચ્યાનું આપ્યું છે, પણ તેમાનો ખજાનો કંઈ વેચાતો આપ્યો નથી. ’ તે ઘર વેચનારે જવાબ દીધો કે ‘ અગરજો એ ખજાનો માહરા નસીબમા હતો તો જ્યારે એ ઘર માહરા સવાધીનમા હતું તેજ વખતે તે મહને માલમ પડ્યો હતો પણ એ ખજાનો તુને નજર આવ્યો તો હવે એ તાહરોજ છે ’ આ ઉપરથી તેઓ બંધ વચે એવો તો સખત ઝઘડો થયો કે તેઓ મારા મારી

કરતા તે શેઠરના પાદશાહ પાસે ઇનસાફ કરાવા ફરીયાદ થયા. પાદશાહે તે બેઠ સખસોને પુછવા ઉપરથી માલમ પડ્યું કે એકને ઘર એક બેઠાનું ફરજદ ૩ અને બીજાને ઘર એક બેઠીનું, તેથી તેણે હુકમ કીધો કે તેઓ બધે જણે તેઓના આંખે ફરજદના નકા કરી આપવા, અને તે નકાના ખરચમાં આંખે ખર્ચના વાપરવો. પાદશાહના આંખે ચુકાદા ઉપર તેઓ બધે જણે રાજ થયા અને તેજ મુજબ તેઓએ પોતાના ફરજદના નકા કરી પેટા ખર્ચના તેમાં વાપરવો.—તે આગલો વખત એવો હતો, અને તેની ખરકતથી જોડાની મેઠરખાનીનાં જોરે અનાજમાં પણ એવીજ રીતની કુદરતી બક્ષેરા થતી હતી.” આટલો જોલાસો મેલવયા પછી તે દરખાસ્ત પોતાનાં મગજમાંના બેઠ જોડો કરવાનાં ઇરાદાથી પોતાની તરફથી તે ખુસુતને પુછ્યું કે “ધાર્યા મેલે તમે ત્રણડે ભાઈઓ એક માથેને પેટનાં હોવા છતાં તમારામાંના જે સરવેથી નહાના છે તે સરવેથી બુઢો દખાય છે, અને તેના બાલ તમામ પાકીને સુઈ થઈ ગયા છે ; વચલા ભાઈના દખાવ અધાર જેવો લાગે છે, અને તેના બાલ અરધા કાઠા અને અરધા સુઈ છે ; અને તું પોતે સરવેમાં વડો ભાઈ કહેવાય છે ને તાહરો દખાવતો જુવાન મરદનાં જેવો લાગે છે, અને તાહરો એકબી બાલ સુઈ થયો નથી, કે નથી તાહરી ચાંમડી ઉપર કરચલી વધી—એનો સખખ શું છે ? તે કુણબીએ જવાબ દીધો કે “એનો સખખ એ છે કે માહુગ નહાના ભાઈને જે વાતની ફીકર હંમેશાં વલગેલી છે : ઘરની અને બાહારની—પેહલી ઘરની ચીંતા તો એ છે તેની આરત ફમાદખોર છે, અને બીજી બાહારની ચીંતા એ છે તેની ખેતીના પાક હંમેશાં બગડી જાય છે. આંખે રીતે તે જે જાતની ચીંતા અને જંજાવથી જુવાનીમાંજ બુઢો થયો છે. માહુગ બીજા ભાઈને એકજ જંજાવ છે, અને તે એ છે તેની ખેતીના પાક તો સારો થાય છે, પણ તેની આરત બુઢા અને પાછ સવલાવની હોવાથી તે અધાર જેવો દખાય છે. અને હું પોને કસી વાતની ફીકર રાખેના નથી, સખખ કે માહુરી ખેતી સારી થાય છે એટલુંજ નહીં, પણ માહુરી આરત મહુને એવી મલેલી છે કે માહુરી ઉપર કંઈબી ફીકર

ચીતાના સખખ આવી પડે તો તે દીલાસો આપી મહને ખુશી રાખવાને હંમેશાં ખંતી રહે છે. તેથી હું સુખી છઉં અને ખુદાપામાં જીવાંન જેવો દખાઉ છઉં !” આએ રીતના ખોલાસો લઇ પેલો દરખાંન પાછો પોતાના રોહરમાં ગયો અને આએ વાત ખુરી થઇ.

પોપટે ખુજરાતેને કહયું કે “જો નાજનીન, જો હવે તું સહમજ કે મરદને ખુશી કરવાના સખખ આરત હોય છે, અને તે જો પોતાની ફરજ બજવામાં કાહેલી કરે તો મરદનુ તમામ સુખ ખરખાદ થાય છે. વાસતે તુંખી હવે ઉડ, અને તાહારી પેશાની ઉપચી કચરો સાફ કરી તાહારા દારાતને ખુશી કરવાની તાહારી પેદલી ફરજ છે તે બજ લાવ.” ખુજરાતે ઉઠી ને ખાહાર ગઇ, પણ જોય શુ કે રોશન રોજ તલ્લખયેલો છે, તેથી તેનું જહું મોકલે થયું.

રાત પચાસમી.

જ્યારે શીફા રાતના વખત થયો ત્યારે ખુજરાતે શોલે સાણગાર કરીને પોપટની આગવ આવી, અને હંમેશ મુજબ પોતાની મોહોખતનું ખીંજન કરી ફરીયાદ ઉઠાવા લાગી. પોપટે કહયું કે “જો ખુજરાતે, તુ તાહારા દોસતને ઘર જા, અને જરૂર જા ; તુને મે કદીખી અટકાવી નથી. તું જઈને તેના ઘરને રોશન કર ; પણ યાદ રાખજે કે તાહારો ભેદ તું કોઈની આગત જાહેર ના કરતી, પછી તે છુપો રાખવાથી તાહારી ઉપર ગમે એવી મુશીબતો આવી પડે તો શું થયું ! રોમના શાહા-નશાહો જોએને કચેસર કરીને કહે છે તેઓમાંનાં એક કચેમગની બેટીએ એવીજ રીતે અસવ જમાનામાં તેણીના બેટો કતલ થયો એવું જાણવા છતાં પોતાના છુપો ભેદ દખાવી રાખયો હતો, તે વાત કદાચ તુને ખબરખી હશે. તેજ મુજબ તું-પણ તાહારા ભેદને છુપાવી રાખજે.” આએ વાત વડી ખુજરાતેને મનથી નવાઇ જેવી લાગવાથી તે તેણીએ જાણવા માંગી, જેથી પોપટે તે નીચે મુજબ કહી બતાવી.

[દાસતાન ત્રેસેઝયું.]

ક ચે સ ર ની બે ટી.

એમ કહે છે કે ઉગમણ તરફના મુઝકમાં આગલા જમાનામાં કોઈ એક જુઝમગાર પાદશાહ રાજ કરતો હતો. તે આસપાસનાં નખલા અને એકમારગી રાજઓનાં રાજા ધીનવી લેઈ અને હરેક પાંતીનાં જુઝમાતો ગુજરી પોતાનું રાજ વધારતો હતો, તથા પોતાની રીયત ઉપર પણ બે મુમાર જુઝમાત અને ગેરધનસાફ ગુજરતો હતો. પોતાના લશકર અને સરદારોને ધીકારી તે તેઓનાં પગાર નહીં આપતો હતો, અને કોઈના બોલવાને તે ખાતરમાં લાવતો નહીં હતો. આ-ઉપરથી બુખમરાને લીધે તેના લશકરના સીપાઈઓ એટલા તો ઘુસ્સે થઈ ગયા કે ખત્તવો ઉઠાવાના ધૂરાદાથી તેઓએ પોતાના સરદારો સાથે બેગા મલી વછર આગલ ફીયાદ ઉઠાવી. વછર જતો દાનાવ હતો, તેથી તેઓને ધીરાપાદી, તેઓના પગાર કેમ અપાવવો તેની એક તદખીર સોધી કાઢાઈ. બીજે દીવસે તે પાદશાહ આગલ જઈ રોમ શહેરનાં કચેસરની બેટીની જાખજા તારીફ કરવા લાગો. આ ઉપરથી પાદશાહે તે છોકરી સાથે પોતાના નેકા કરવાના ધરાદાથી તે શહેરમાં કિટલોક હાકીઆ આપી એક એકત્રી મોકલ્યો. તોપણ કચેસરે આએ પાદશાહને પોતાનાં દરજ્જાથી હજારો સમજી તે હાકીઆ પાછો વાલ્યો અને પોતાની બેટીને તે પાદશાહને નેકામાં આપવાની ના પાડી. આ બેટ પાછી ફરેલી જોઈ પાદશાહને એટલું તો ખરાબ લાગું કે તેણે કચેસરની સામે સેતાબ લગઈ ઉઠાવાનો હુકમ કીધો; પણ આ વખતે તમામ સીપાઈઓ બેટીલ હતા તેથી પેલા વછરે કહ્યું કે લગઈ ઉઠાવાની જો પાદશાહ સત્તામતને જરૂર જાય અને તેમાં જીવીત મેજવરાની ઉમેદ રાખવી જાય તો તે પેલા તેઓને બેટીલીમાંથી ખસાસ કરવા જોઈએ અને તેઓના પગાર થુકવી આપવા જોઈએ આએ

પ્રથમ ત્યારે જોઈએ જ્યાં દીધા કે "આ બેલકા, મારે
 આરત, — ને માહરા તાજ અને તખતનો જગમી વીચાર નહી
 દીધા. તો ને કે તુ પાતે પગેજગાગેના દાવો કરતી હતી તે
 કયા ગુમ થઈ ગયો? એક નીચ અને જોગાના મગને માહરા
 ખાંતગી — "તેને જોતો અટકાવી રાંધી બાની હતી કે 'દા!
 સમર! માહરા કુશમગુની કોલી વાનો નાખનીને અમર કર
 વો તુને ઘટારત નથી. માહરા હાવ હાવ નીમાર કરી એ
 વાતનો તજવીજન કરવી નેધએ હું ઘાટ્ય કે આમે કીનાની
 જોગ આવાસા વછરે ઉડાવી છે પણ ને તુ એક ઘડી સમર
 કરે તો માહરી પગેજગાગેની સામેની હું તુને ખતારો આપુ"
 તેણીના વીચાર હોનો કે પગ વછરે મોકલેરા રોકો બતાવી
 પોતાની એકીનદરી નહેર કરી; લેકીન પાદશાનો ધુસો
 વધારે ઉઠકેગવા લાગો તેણે પોતાના પરદારને હુમ્મ દીધો કે
 "આએ આરત વછરની ઉપર જુકું જોહોતાન નેદે છે, વાસતો
 એ બેલકા રાહને દુર લઈ જઈને એવું માથું કાપી નાખે"
 પરદાર જાને શેરાણી હોનો તેથી પાદશાહને સમજાવયું કે "આ
 જ્યાંનાક અને મેમદીય પાદશાક, આગના છુલ્લુગ લોકો
 આરત નતને કમકાત સહમલ તેને જાએક કુવાની મનાઈ કરી
 ગયા છે અગર એને કતલ કરવીજ નેધએ એવું ને કોઈ જાન
 કામ જોણે કીધું હાય તો બેહતર કે એને એક ઉડની ઉપર
 મનજીત ખાંતી તે ઉડને જગત તરફ દીકી ચુકવું કે ત્યાં
 એ ભુખ અને પેયામ સાથ તડકા અને કારમાં રીખા રીખીને
 પોતાની મેને મરણ પામશે ' આએ કરાવ બેલગમને વારે
 પસદ આવયો અને તેજ અમનમાંવાવી તેને એક ઉડ સાથેબાધીને
 તે ઉડને જગત બીઆખાંતમા હોની દીવું ગાંજી પોતાની પરદે-
 જગારીથી પોતા ઉપર પડતી આકૃત મુએમોહોડે ખમતી હતી,
 અને ઉડની ઉપરથી ને કે તેણીના હાડકાં તમામ દાદરાં
 થઈ ગયા હતા તોપણ તે ધીરજથી હકતાનાને યાદ કરતી હતી
 આએ ઉડ ફરતું ફરતું એક કુવા આગત જઈ લાગુ, જ્યાં
 એક મુસાફર બેઠો હતો તેને રેલેમ આવયાથી તેણે રાણીને
 તેમાથી ખનાસ કીધી મુસાફરના ગયા પછી ગાંજી આએ જગ
 લમાફવ ફનાદી ખાઈ લાહાણ કાહાડતી હતી અને આખો વખત
 નીચી પડીએ પડી તે જોધની નીમાજ કરતી હતી એક દીવસો

એતેકાક એવો બનયો કે બેહેરાંમનાં કંટલાંક ઉઠ યોવાઈ જવાથી તેની સોધમાં એક સારવાંન કરતો કરતો તે જગોએ આવી પોંદાં-ચયો. પેલી કપ્પુત્તસુરત આરતને ત્યાં બંદગી કરતી નીચી મુડીએ બેઠેલી નેધ તેણે પ્રુછયું કે “એ છોકરી, તું કાણ છે, અને આએ જંગલમાં એખતી શા વાસતે બેઠી છે ?” રાંણીને હંમણાં સાદા પોશાકમાં હતી તેણીએ ઉંચે જોયા વગર નીચી મુડીએજ જવાબ આપ્યો કે “એક અદેખા દુશ્મણના કુસ-લાવયાથી માહારા ખાવીદ મહને લાચાર અને પરાગદે કીધી છે તેથી હું દુનીયાની લાલચ તણ આ જગોએ તે ખારે હક-તાલાની નીમાજમાં માહરું દીલ એખતીયાર કરી બેઠી છું.” ઉઠના સારવાનને આએ આરત ઉપર રેહેમ આવી તેથી તે બોલ્યો કે “જો ભણી આરત, આએ ખીયાબાંન જંગલની અંદર રેહેવાને તુને કંઈ ધાસતી નથી લાગતી ? ઉઠ, હું તુને માહરૂ પાદશાહની નજદીક લઈ જાઉં ; તે તાહરે ધનસાફ કરી તાહરા દુશ્મનને સજ કરશે.” રાંણીએ આગલ મુજબજ પોતાનું શર નીચેજ રાખી જવાબ દીધો કે “જે માણસ દુનીયાં તણને પોતાનું દીલ તે હકતાલાને સોંપીને બેઠું હોય તેને જોવા જંગલ ખીયાબાંનની અને તેની અંદર વસનારાં હેવાંના અને ચોર લોકોની શુ ધાસતી છે ?” આ ઉપરથી સારવાંન તે રાંણીના ઝભાની દામન ઉપર બોલા દીધા, અને તેણીને અરજ કીધી કે તે કંઈ તેની તરફથી બોદાની બંદગી કરે કે નેથી તેના બેવાયણાં ઉઠા તેને પાછાં જડે. તેણીની કુવા લઈ સારવાન તેણીને સેજદા કરી આગલ ચાલ્યો, અને કંટ-લીક શાયેત પછી તેણે પોતાનાં ઉઠને એક પાહાડ ઉપર ચરતાં દીઠાં. તે ઉઠાને એકઠાં કરી તે પાદશાહ આગલ લઈ ગયો, અને જ્યારે પાદશાહે તેને પ્રુછયું કે તે ઉઠા તેને કંઈ જગો ઉપરથી મક્કયાં, ત્યારે તેણે પેલી પરહેજગાર આરતની અને તેની કુવાથી તેને કેમ ઉઠ મક્કયાં તે તમામ હકીકત કહી સંભલાવી. તે પેલી આરતની પરહેજગારીની એટલાંતો તારીફ કરવા લાગો કે બીજે દીવસે પાદશાહ શીકારને બાંહાંને તે આરતને જોવાની ખાહિસથી પેનાં જંગલ તરફ ગયો. પોતાના સઘસા ખીદમત-ગારાને તે જંગલમાં એક છાવણીમાં ગખી રૂકત એકજ ખીદમતગારને સાથે લઈ તે પેલા સારવાંને આપેલી નીસાણી

મુજબ પેલા કુવા આગવ પોતાની ઝોરતની મુકબલ નહીં
 લાગે. તે ઝોરતનો હમેશાં પોતાનું ચર નીચે નમાવીનેજ
 પોતાનાં ગુણ ઉપર પડી રહેતી હતી, અને આંખે વખને પણ
 તે તેજ મુજબ પડેલી હતી, તેથી પાદશાહ તેણીને પીછાની
 શક્યો નહીં, તેથી તે દુર ઉભો રહી સધલો દેખાવ જોતો
 હતો. આંખે વખને આંખે દેખાવ જોઈ તેની તુંદાઈ અને
 મીઠાઈ તમામ નાખુદ થઈ જવાથી તે એક ઘનાવ આદમી
 બની ત્યાં ઉભો હતો. જ્યારે રાંછી બંદગીનાં કાંમથી ફોરેગ
 થઈ ત્યારે તે પોતાનું ચર ઉઠાવી પોતાના મેહોડા ઉપર બેઠ
 હાથે ઢાંકી રહવા લાગી, જેથી બેહસંમ તેણીને પીછાની શક્યો
 નહીં તોપણ રહેમ દીવીથી તેની છાતી ભરાઈ આવી ; તેથી તે
 પોતાની છાવણીમાં પાછો આવ્યો, અને ત્યાંથી કેટલોક હઠીયો
 આપીને એક દુર્ખાનને રાંછી આગવ મોકલ્યો. તેણે રાંછી
 ઉપર એવો પેગાંમ કેહેવાડ્યો કે “પરહેજગાર ઝોરત, હું પોતે
 પાદશાહ બેહસંમ છઉં, અને તાહરી પરહેજગારીથી એટલોતો
 હેરત રહ્યો છઉં કે તાહરી સાથે નેકા કરવાના ઇરાદાથી હું
 અહીંયાં આવ્યો છઉં. શા વાસતે તુ તાહરી છંદગી આંખે
 મીસાયે એક બીયાબાંન જંગમમાં ગુજારે છે ? આવ તું શહે-
 રની આબાદાનીની અંદર કે તાહરી સોહાબતમાં હું પોતે
 પરહેજગાર થાઉં અને માહરાં દાજબી કાંમથી છુટું.” આંખે
 પેગાંમ સાંભલી રાણીએ તે દુર્ખાનને જવાબ દીધો કે “હું પોતે
 તેજ ઝોરત છઉં કે જેની ઉપર માહરાં દુશમનોનાં ભમાવવાથી
 તાહરા પાદશાહે પોતાથી બની આવ્યો તેટલો જુનમાત માહરી
 ઉપર ગુજાર્યો છે હું તેજ ખાસા વછરની બેઠી છઉં કે જેનું
 ચર તાહરા પાદશાહનાં ગુરજ તલે છુદાઈ તેના પુરને પુરજ
 ઉડી ગયા હતા ! હું પોતે બેગુનાહ છઉં.” હું તાહરા પાદ-
 શાહની નેકાનાં ગાઠ્યો નેકાયલી કમખખત ઝોરત છઉં, એટલે
 તે જો મહને પાછી બોલાવે તો તેની સાથે મહને શહેરમાં જવાને
 કોઈબી જાતની અકચાણ નથી, લેડીન તે પેહલા તેને ઘટે છે
 કે માહરો તેહકીક કરી ખરાબગ ખરો ઇનસાફ કરે, અને બોલા-
 સા વછર જો ધુનેગાર કરે તો તેને ઘટતી સજાએ પોહિયાડે.”
 પોતાના પેગાંમનો આંખે જવાબ સાંભળી પાદશાહ હેરત રહ્યો,
 અને હુકમ કીધો કે સેતાબ બા આખરથી તેણીને શહેરમાં

લઈ જઈ તેના નેટલા દુશમનો હોય તેટલાએને મેહેત્રમાં હાજર
 કરે. તે પોતે પોતાના રેસાલા સહીત પાછો પોતાના મેહેત્રમાં
 આવ્યો, અને એક દરબાર ભરી તેમાં એક પરદાની પછવાડે
 પોતાની રાંણીને ઉભી કીધી. ખોલાસા વછરને એક ખાનુ
 ઉભો કીધો. ઇનસાફ ચાલ્યો તેમાં ખોલાસાને પુછવામાં આવ્યું
 કે “ખાસા વછરની બેટી તાહરી ઉપર ફરીયાદ છે અને તેને
 સત્રાસ પુછે તેના તાહરે રાસત જવાબ આપવો નેઈએ. તે
 પુછે છે કે તેણીને આત્મમાં આ-મુજબ બદનામ કરવાનો તુને
 શું સબબ મલ્યો અને તેનામાં તે શું એબ નોઈ?” આએ
 વખતે ખોલાસા થરથર કંપવા લાગ્યો, પણ તેજ વખતે જ્યારે
 રાંણીએ પરદામાંથી ખોલાસાએ લખેલો પેલા ફોકો—ને
 તેણે પાદશાહનો ઝેરહાજરીમાં રાંણી ઉપર લખ્યો હતો અને
 ને રાંણીએ પોતાના પોરાકમાં હજી સુધી છુપાવી રાખ્યો હતો—
 તે ખાહાર કાઢાડી આપ્યો ત્યારે ખોલાસાનાં હોસ ઉઠી ગયા.
 તેણે પોતાની તમામ તકસીર અવસથી તે આખિર સુધી કબુલ
 કીધી. તે ખોલ્યો કે “રાંણી વીરો મેં પાદશાહને ને કંઈ
 કહ્યું હતું તે તમામ ભુલું અને તોહામત ભરેલું હતું.” વછ-
 રના આએ મુજબનો એકરાર સાંભલી તમામ દરબાર રાંણી
 ઉપર ખોલાસા સુકરનાં કરવા લાગી અને વછરની ઉપર તીગ-
 સકારની નજરથી જોવા લાગી. આએ વખતે બેહેરાંમનાં કી-
 નાનું શું પુછ્યું? તેણે જ્યારે રાણીના બાપ ખાસા વછરનું
 રાર ગુરજથી છુંદ્યું ત્યારે નેટલો ધુસ્સો કીધો હતો. તેથી
 બમણા ધુસ્સાથી તેણે એક રીહની માફક ખરાડ મારી એવો
 હુકમ કીધો કે “સેતાબ ખોલાસા વછરની છલ તેની ગરદનને
 રસતો. ખાહાર કાઢાડે, કે ફરીથી એની માફક કોઈબી આદમ
 જાત, જ્યાં સુધી બેહેરાંમનું રાજ છે ત્યાં સુધી, એવી ગીતે
 પોતાની છલનો ઉપયોગ કરવાની હીમત કે તાકાર ધરાવે નહીં!”
 આએ ઇનસાફ યવા પછી રાંણીની મરજથી પેલા પરદાને
 એક મોટી પદવી આપી નવાજવામાં આવ્યો, કે નેણે રાંણીને
 બેહેરાંમનાં હુકમથી મરતી બચાવી તેણીને ઉંઠ ઉપર ખાંધીને
 છોડી મુકવાની ભલાંમણ કીધી હતી. આ પછી આએ જુવાન
 પાદશાહ પોતાના પરહેજગાર બાપ તથા માએને પોતાની સાથે
 લઈ પાપ વખત શહેરમાં જઈ રહ્યો.

પોપટે ખુજશનેન કહ્યું કે “આજે તમામ વાત પેલી
ઝારતની પરહેજગારીનું જેમુલ ફળ છે. વાસતે તું પણ ને
ઝેવીજ પરહેજગારી રાખેતો. અત્રબત તાહરી પરહેજગારીને
નજરે તુને પણ કોઈ દીવસે જ્યાંન નહી પોહાંચે—ને કે પેકલાં
તેથી તુને ખમણું તો પડશે. તોપણ તાહરે વીચાર ને હજીબી
તાહરા દાસતને મજવાનાજ હોય તો તું સેતાબ જ; નહીંતો
વસી એમ ના વીચારતી કે મેં તુને અટકાવી.” અટકી વાત
થયા પછી ખુજશતે બાહાર નીકળી, પણ ખામદાદ હોવાથી
તેણીનું જડું મોકરું થયું.

રાત ખાવનમી.

જ્યારે શીહા રાતનો વખત થયો, તમામ શેહરની અંદર
ચુપકીદી અને અધકાર શીવાય બીજી કસુ માત્રમ પડતું નહીં
હતું, અને ખુજશતે અને પોપટ શીવાય તમામ લોકો
ખોવાબ ગાહમાં ગયાં હતાં, ત્યારે એમુન સોદાગરનો
પોપટ પોતાનું શર પાંખમાં ખોસી દઇ અફસોસ કરતો બેઠો
હતો. ખુજશતે રાખેતા મુજબ તેના પીંજરાં આગય આવી,
અને જ્યારે તેને એ મીસાલે ગમગીન બેઠેલો જોયો ત્યારે તે
પ્રછવા લાગી કે “એ પંખેરાંઓના અક્લમંદ પાદશાહ. કહી
દીસમરની જુદાઈનાં ગમની આફત તું પંખેરાં જાતની ઉપર
આવી પડી છે? તુને એટલો બધો અદેશો કરવાનો સમય શો
છે?” પોપટે જવાબ દીધો કે “એ ખુજશને, મહને પોતાને
માહરો ગમ નથી લાગતો તેટલો તાહરે વાસતે લાગે છે. તું
જાણે છે કે આજે ખાવન રાત થઈ તું તથા હું રાતનો વખત
વાતમાં ગુજરી દીવસનો કીમતી વખત ઉઘ અને આસસાઇમાં
ગુજરીએ છે. આજે દીવસે તેજ મીસાલે હું જુદનો હતો,
તેવાંમાં મેં એક ખોવાબ એવો દીઠો કે ગોયા તાહરે ખાવીદ
પોતાની ખુસાફરીથી પોતાના ઘરમાં પાછો ફર્યો છે, અને ઘર-
માંનાં તમામ આફર-નોફરો તથા લોન્ડી-ખાંદીઓ તેને આવી
પુગવાની ખુશાલીમાં એમથી તેમ દાડનાં ફરે છે. ને આજે
ખોવાબ ખરો પડ્યો તો એમજ જાણુને કે તે આજ સુધી

તાહુરા દાસન તરફ ખતાવેલી કહેલીથી તુને પેલા પરહેજગાર
મરદની ઓરત મીસાએ ઘણી શરમીદગીમાં રહેલું પડશે.”
ખુજરાતેએ ન્હયું કે ગમે તે થાય પણ જ્યારે આજ સુધી
પોપટની દરેક વાત તેણીએ સાંભળી છે, તો હવે એટલી વાત
સાંભળયા વગર શા વાસતે છોડવી, તેથી તેણીએ તે વાત બાગુવા
માંગી, નેથી પોપટે તે નીચે મુજબ કરી ખતાવી.

[દાસતાન પાંસઠમું.]

હ ર તે રંગ મુરગ.

બેની-ઈસરાયેલના દોલામાં એક ગરીબ પણ પરહેજગાર
મરદ, તેની ઓરત અને તેના બેટા સાથે રહેતા હતાં. કેટલીક
વાર જેમ ગરીબ પરહેજગાર મરદને લુખમરો વેડવો પડે છે
તેમ આએ મરદ ઉપર જ્યારે લુખમરો પડવા લાગે, ત્યારે
તે પોતાની રોટી પેદા કરવાને વાસતે કાંઈ બીજે શેહેર જવા
નીકલ્યો. રાકુના દરમીયાનમાં તેને એક મરદ મલ્લયો જેના
સારો દખાવ ન્હય તેણે પોતાના હેવાસ તે મરદ આગવ ખોલી
કહ્યો. આએ મરદને તેની ઉપર દયા આવી, પણ તેણે પ્રુછયું
કે “માહરી પામે હરામોથી મેલવેલા દસ દરમ છે અને હલા-
લીથી મેલવેલા એક દરમ છે—તુને તે દસદરમ આપું કે એક?”
ગમે તેવો ગરીબ હોવા છતાં તે ખોદાઈ રાહા ઉપર ચાલનાર
ઈસરાયેલે કુદરતી રીતે હલાસ મેદેનતનો એક દરમ પસંદ કીધો,
અને તે લઈ પેલા મરદને ફવા દઈ તે આગસ ચાલ્યો. આગસ
ચાનતાં રસતામાં તેને એક પારધી મલ્લયો. તેની પાસે એક
હરેરંગ મુરગ હતો તે એવો નો ખરાબ હતો કે તે પારધી
ને કાઢને તે વેચવા જતો તે વેચાતો લેનારની આખમાં તે
મુગ પોતાની ચાંચ મારતો હતો, નેથી તે પારધીને તે વેચાતો
લેનાર પાછો આપી જતા હતા એટલુંજ નહીં, પણ તે પારધીને
તેઓની ગાંઠો ખાવી પડતી હતી. આ ઉપરથી તે પારધી
એટલો તો કટાક્ષી ગયો હતો કે તે મુક્ત આપી દવાને ખુગી
હતો. પણ આ ઈસરાયેલે પેલા દરમ આપી પેલા મુરગ
વેચાતો લીધો, અને તેને તે મુરગે કંઈબી ઇજા નહીં
કીધી તેથી તે ઈસરાયેલ તે મુગ લઈ પાછો પોતાને
ઘર આવ્યો. પોતે લુખે મરવા છતાં આ મુરગ વેચાતો

સેવાની તેની મતલબ શી હતી તે તેને પોતાને ખબર પડી નહીં, પણ જ્યારે તેની આરતે તેને કહ્યું કે ધરમાં પેટ ભરવાને અનાજનો દાનો નહીં મળે ને તે એક વધારે જન-વરને પેટ ભરવાને લાવ્યો છે, ત્યારે તેની મુઠ્ઠા ઠીક આવી. તોપણ હવે ને થયું તે તો થયું. તે પોતાના બચાવમાં બોલ્યો કે “તે પાક પરવરદગારે જ્યારે એક જનવર પેદા કીધું, અને તે જ્યારે એક કીડીથી તે હાથી જેવા જનવરોનું પેટ ભરનાર છે, તો એ મુરગ જેવા જનવરનું પેટ ભરવાને તે સાદેખ આપણને શેલ વગરનાં કંઈ રાખનાર નથી.” પણ હવે અહીંયાં શું બને છે તે જુઓ. તે પરદેજગાર મરદ જેવું તે મુરગ પોતાની બગ-લમાંથી નીચે ચુક્યું તેવું જ તે પોતાની પાંખો ફેલાવતું ઉડી ગયું. પણ વધારે અજાણ જેવું તો એ છે કે તેની પાંખો ફેલાવાથી તેમાંથી કેટલાક કીમતી ગોદરો નીકળી પડ્યાં. આ ગોદરોની લાલચમાં તે મુરગ જતું રહ્યું તેની પરવા નહીં કરતાં તે પરદેજગારે તે ગોદરો વઠાવી પોતાનું ગુજરાન કરવા-ના કરાવ કીધો, અને તેણે તે કુજબ પોતાનું ગુજરાન કરવા માંડ્યું; પણ તે જોય શું કે પેલું મુરગ તો જંગલમાંથી હર વખત તેને એકકી રામુરની પુરાતીન લાવી આપતું હતું. આ પુરાતીનો તથા પેલાં ગોદરો વેચવાથી તે હવે એક તવંગર મરદ બની ગયો. પણ જેમ કેટલાક લોકોને દાલત મલવાથી તેઓનું દીલ ધરમ ઉપરથી ઉડી જાય છે તેમ થવાને બદલે આજે મરદ પોતાનાં ધરમી એતેકાદથી હજી કરવાના ઇરાદા કીધો. નેક લોકોની આરતે કેવી નેકીથી રહેવું જોઈએ, પોતાના બેટા તથા પેલાં મુરગ સાથે કેમ વરતવું, જરૂરનાં કાંમ સીવાય ખાહાર જવું નહીં, એ વગેરે બીજી નશીયતો પોતાની આરતને આપી તે હજી કરવા નીકલ્યો. પણ આજે આરત બદલે અને પુરાં કરતુકની હતી, તેથી કેટલાક દીવસ ગયા પછી તે પોતે બજારમાં ગયો અને ત્યાંથી એક જુવાન શરાફને ખુબ-સુરત નેઈ તેની સાથે દાસતી બાંધી શરમના પરદા પોતાના મોહોડા ઉપરથી કાઢાડી નાંખી તેને પોતાને ઘેર બોલાવી લાવી. આ શરાફ તેના ઘરમાં આવી જ્યારે જોવા લાગ્યો કે તેજો પોડા વખત ઉપર તો તદન ચુકલીસ હાલતમાં હતાં અને હમણાં તો તે ઘરને તમાંમ સાણગારીને આરાસતા કીધેલું છે, ત્યારે તે

તાનુમ થયો. તેના ખોલાસો બાણવાની તેણે પહેલતિ હીમત કીધી નહીં, પણ તે દરરોજ આવતો હતો તેથી જમ જમ તેની મોહોમત તે આગત સાથે મજબુત થતી ગઈ તેમ તેમ તે તેણીની સાથે વધારે છુટથી વાત કરવા લાગ્યો, અને એક દીવસે તેણે તે દાસનના ખોલાસો તે આરત પાસે બાણવા માંગ્યો. આએ આરતનુ દીલ તે શરાફ સાથે એટલું તો મજબુત લાગુ હતું કે તેણીએ પેલા હફતેરંગ મુરગની તમામ વાત ખોલીને કહી દીધી. આએ વાત સાંભળ્યા પછી એક દીવસે આએ શરાફ પોતાના એક હકીમ દામતની પાસે પોતાની બકાઈ મારતો હતો, તે દરમયાનમાં તેણે પેલા મુરગની વાતનો વધારે ખોલાસો આણવાના ધરાદાથી તેણે તે હકીમને પુછ્યું કે એના બેદ શુ હશે ? હકીમે જવાબ દીધો કે “આ હફતેરંગ મુરગમાં ઘણીક ખુમીઓ છે, અને તેમાની સરવેથી ઉમદા ખુમી એ છે કે તેનું શર ને કોઈ આદમ જાનના ખાધામાં આવે તે પાક-શાહ થાય અને તાજ-વન્તખત તેના મગતખાને પેહાંચિ.” આ ઉપરથી આ શરાફના લોભનો આતશ ઉમકેરાયો, અને તેણે એવો અંદેશો કીધો કે “હું શુ પાકશાહીને લાયક નથી ?” મુરગનું માથું ખાવાની તદ્દમીર તેણે એવી લગાડી કે પેલી બદ-ફેલ આરતથી જુદો પડી તે આખો દાહડો પોતાના ઘરમાં બેસી રહ્યો અને તેણીની આગવ તે દીવસે ગયોજ નહીં. આથી તે આરત ઘબરાટમાં પડી અને તેની ઉપર પેગાંમ ઉપર પેગાંમ મોકલ્યા કે તે આવતો નથી તેના સખમ શો છે ? શરાફ જવાબ મોકલ્યો કે “મહને હફતેરંગ મુરગ ખાવાનો શોખ થયો છે માટે તાહરી પાસે ને મુગ છે તે કાપીને તેની મેહેમાંની કરે તો હું તાહરી મેહેમાંન થાઉં, નહીં તો આજ પછી હગ્ગેજ હું તાહરા દીદાર જવા માંગતો નથી.” આગે જણાવ્યું કે “આએ મુરગ છે તે માહારા ઘેરની રોગણી છે : તેના આનયાથી તો અમારો નસીબો ખીલી નીકળ્યો છે અને અમારું ઘર રોગન થયું છે. અમાને તવ-ગર થવાનો સમબનો એ મુરગ છે, તો એને હું મારીને તાહરી મેહેમાનઘરી તે કેમ કરી શકું ? હું જ્યાં તવક જીવતી છઉં ત્યાં તવગ માહગી પાસ એવું કાંમ કરાવાની મેહેમ્બાની કગીને હરગેજ મહને ફરજ પાડતો ના.” આએ રીતે પેલા શરાફનો

ભારી થઈને પોતાના ઘરમાં બેઠો હતો, પણ તેની જુદાઈ
 પેલા બદ્દલ ઝારતથી લાખો વખત તામોસ થઈ શકી નહી,
 તેથી એક દીવસે તેણીએ પેલા મુરગને કપાવીને પોતાના ખાવ-
 રચીને તેના ઘણાજ નાદર પકવાન બનાવવાનો હોકમ આપ્યો,
 અને તે વીશે તેણીએ તે શરાફ ઉપર પેર્ગામ મોકલ્યો, જેથી
 તે શરાફ પાછો તેને મલવા આવ્યો ખરો, પણ તેની મોરાદમાં
 કંઈ તે ફાવ્યો નહી; કારણ કે પેલા મુરગ કાપ્યા પછી તે
 ઝારતના છોકરાએ ખાવરચીની પાસ તે મુરગનું ગોસ
 ખાવા સાડું રડીને તોડાનું કીધું હતું તેથી તેણે તે મુર-
 ગની મુડી કાઢી તે છોકરાને ખવાડી દીધી હતી. શરા-
 ફની નજદીક જ્યારે તે મુગગના ખાનાના મુકરે ખીછા-
 વ્યો ત્યારે તેના જોવામાં તેની ઉમેદની અનામત પેલી મુડી
 જ્યારે જોવામાં આવી નહી, અને જ્યારે તેના પુછવાથી તેને
 માલમ પડ્યું કે તે મુડીતો તે ઝારતના નહાના બેઠો ખાઈ
 ગયો છે, ત્યારે તેણે તે મુકરગની ઉપરથી તે ગોસતની રકેખી
 ફેંકી દીધી, અને ધુસ્સો કઢીને તથાથી ઉઠીને તે પાછો બાહર
 જતો રહ્યો. તે પોતાના પેલા હકીમ દાસતને ઘર ગયો અને
 વીતેથી તમામ વાત તેની આગલ કહી ખતાવી. તે હકીમે કહ્યું
 કે “દાસત કંઈ હીલ્લા, ફરેખ, અને મકકરથી હાથ આવતી
 નથી, અને હુન્નરથી કંઈ નસીબને ખીલવી શકાતું નથી. પણ
 હવે તે છોકરાનું માથું જો કોઈના ખાંચામાં આવે તો તે આખરે
 પાદશાહ અથવા પાદશાહનો ખાબેશદાર થઈ શકે એમ છે. તે
 છતાં હું નહીં ધારતો કે તું ગમે એટલા ફાંફાં મારશે તોખી
 એમાં તાહર કંઈ વધી શકે” પેલી ઝારતે શરાફ ઉપર પાછો
 પેર્ગામ ફેંકવાડ્યો કે “એમ ધુસ્સો કઢવાનો સખમ શો છે ?
 તુને ફક્ત શાજ રાખવાને ખાતર મેં માહરાં ફરજદ જેવાં
 હકનેરગ મુગગને મારી નાખી માહગ ઘેરને અધકાર બના-
 વ્યું છે. એક મુડી સીવાય મુરગ તમામ અનામત છે, અને
 કદાચ તેમાંથી એક મુડી માહરી અજાણી માહરા બેટાએ
 ખાધી તો તેમાં માહગે ગો ગુનાહ છે.” શરાફ જવાબ વાવ્યો
 કે “મહને જ ચીજ જોઈતી હતી તે મુરગની મુડીજ જોઈતી
 હતી, વાસને બેહતર તો એ છે કે હવે તાહરે માહરી દાસતી
 કાયમ જો રાખવી હાય તો જો સખસે તે મુરગની મુડી ખાધી

છે તેનું શર કાપી મહને ખવાડે. અગર નહીં તો આખે શહેર પણ ઘોડીને હું બાહાર નીકળી જાઉં." એવી રીતનો જવાબ સાંભળી પેલા પરહેજગાર મરદની નાપેકાર આરતે એક બેવફા ચારને ખાતર પોતાનાં ફરજંદને કતલ કરવાની છકર ચલાવી ! બદનતની ખાદેશનાં સેતાની દરજ્જાના ગણએ ખત્રક ઉપર ક્યાં સુધી અમલ ચલાવે છે ? એક ચંડાલ માએના પોતાના ફરજંદને જમેહ કરવાનો આવે ઇરાદો જોઈ તે છોકરાની દાસીએ જોયું કે આખે છોકરાને ખચાવા ખાતર તે કદાચ કંઈ ગુનાહ કરશે તો તે બારેહકતાત્રા તેની તરફ દરગુજરની નજરથી જોશે. એવું વીચારી તેણે પોતાનાં શેઠની તીજેરીમાંથી કેટલોક ખખણા ચોરી કીધા અને તે છોકરાને પોતાની સાથે લઈ તે શહેર ઘોડી બાહાર નીકળી ગઈ. તે દાસીને સારી તરેહથી ખમર હતી કે એશકનો દેવ કોઈ તરાહથી પણ તેઓની સોધ પાછલ લાગવાને પેલી ચંડાલ આરતને ઉમકેરયા વગર રહેશે નહીં, તેથી તેણીએ પાસેના શહેરનાં પાદશાહની ખુદ નજદીકમાં એક મકાંત બાંડે લઈને રહેવાના ઠરાવ કીધો. પાસેના શહેરમાં આખે મુજબ કેટલાંક વરરા કાહાડવા બાદ તે છોકરો ઉમરનો થયો જોઈલે પેલી ચાંદેશી દાસી—જેમાંથી તેઓ હજી પોતાનું ગુજરાન સારી તરેહથી ચલાવતાં હતાં—તેમાંથી એક ઘાડો વેચાનો. લઈ તે દાસીએ આખે નાજુસાંન છોકરાને સવારી કરતાં તથા તીર મારતાં શીખ વપો. અને બીજી કેટલીક પાદશાહી લાયકની અદખ-આદખ અને તાજમ-તવાજે શીખવી. આખે છોકરો દરરોજ શીકાર કરવા જવા લાગે. એમ કરતાં એક દીવસે શીકારથી પાછો ફરતાં ઘાડી જવાથી તે પાદશાહનાં બાગમાં પોતાનાં ઘાડા ઉપરથી ઉતરી પડ્યો. જેથી પાદશાહની ખેટીની નજર તેની ઉપર અને તેની નજર પાદશાહનાં ઉપર પડવાથી તેઓ એક બીજાંની ઉપર મોહોખતના મીઠા હુન્નરની અજમાએસ એવ-વવાનાં કાંમમાં પડ્યાં. શાહાજાદો તેને વારંવાર પોતાની પાસે બોલાવી રાખતી હતી, અને તેઓ એક બીજાંની સાથે એક ચોખા અને મકકમ પચારના રેસમી ગાંડથી એવતો. જોઈઈ ગયાં હતાં કે નેકાનાં રૂપેરી ગાંડથી જોડાવાની તકની તેઓ ઉત્તેજીથી રાહ જોતાં હતાં. એક દીવસે જ્યારે પેલા

૨ /

પરહેજગાર મરદના બેઠાએ શાહાજીને તે વીગે પુછ્યું તયારે તેણીએ જવાબ દીધો કે “આએ ગેહરથી યેહીક મજલ ઉપર એક ચારીયું છે, જેમાં માહરા બાપનાં ફેટલાક ઘોડા ચરે છે. લોકીન તે ચારીયાંમાં એક નાપેકાર અઝદાહ રહે છે તે શુ આદમી કે જાન-વર, તેને એક દમમાં ગલી જાય છે. આ મુજબ માહરા બાપના ફેટલાક ઘોડાએ તે ખાઈ ગયા છે એટલું જ નહીં, પણ જ્યારે માહરા બાપે એવો હુકમ કાઢાડ્યો કે ને કોઈ સખરા આએ અઝદાહને મારે તેના માહરી સાથે તે નકા કરી આપે—અને મહને મેલવવાની લાલચથી ઘણાક પેહલવાના જ્યારે આએ અઝદાહને મારી તેનું શર કાપી લાવવાનાં કાંમમાં ખાય ભીડવા ગયા, —તયારે તેઓ પણ તે અઝદાહની ઝેરી સુગાલને બોગ થઈ પડ્યા છે.” આએ વાતસંભવી પેલા છોકરાએ તે અઝદાહને મારીને તેનું શર કાપી લાવવાની હીમત કીધી, પણ તે શાહ-જીનીએ તેને મના કીધો કે “સેકડો દલેર પેહલવાનાને ખાઈ જવાને ને નાપાક અઝદાહ હડયો નહીં તેની આગળ તાહરી શી ખીસાદ છે? અને વલી તાહરી જુદાઈથી તુ મહને ફેટલી પરેશાનીમાં નાખશે તેના દરીયાક્ત કર.” પણ તે છોકરાએ કંઈ માન્યુ નહીં. બીજે દાહડે બામદાદમાં જેવું આજ્ઞાએ મશરેકનાં દરમાંથી પોતાનું શર બાહાર કાઢાડ્યું તેવો તે છોકરો પોતાના તેજ ઘોડા ઉપર સવાર થઈ પેલાં ચીરીયાં તરફ ચાલ્યો. શાહનાં દરમીયાનમાં તેને તે પાદશાહનો વજર મથ્યો તેણે પુછ્યું કે તે એટલો સેતાબ કયાં જાય છે? છોકરાએ જવાબ દીધો કે “આએ ગેહરના પાદશાહનો એક અઝદાહ દુરામન થઈ લાગ્યો છે, અને તે અઝદાહ પાદશાહના ફેટલાક પાદ ગયો છે, તેથી તેને મારી તેને... છતાં કે તેનાથી તે જરાખી કુમર... નહીં... નેનહીં હતો, અને તેને પોતાની માએની બરોબર ગણતો હતો. તેણીની સલાહ વગર તે કંઈબી કાંમ કરતો નહીં હતો. પાદશાહી મલેયા પછી તે જ્યારે પોતાના તાબાના મુબકમાં ફરવા નીકલ્યો તયારે ત્યાં પણ પોતાના રે-સાલા સાથે આએ દાસીને તેણે મોટા મરતબા સાથે રાખી હતી. ફરતો ફરતો તે પોતાના બાપીકાં વતનમાં આવી લાગ્યો, અને ત્યાં પોતાના પરહેજગાર બાપ અને નાપેકાર માએને બાલાવી મંગાવ્યાં. તેઓને તેણે પુછ્યું કે, “મે'સાંભલેયું છે કે અસલ